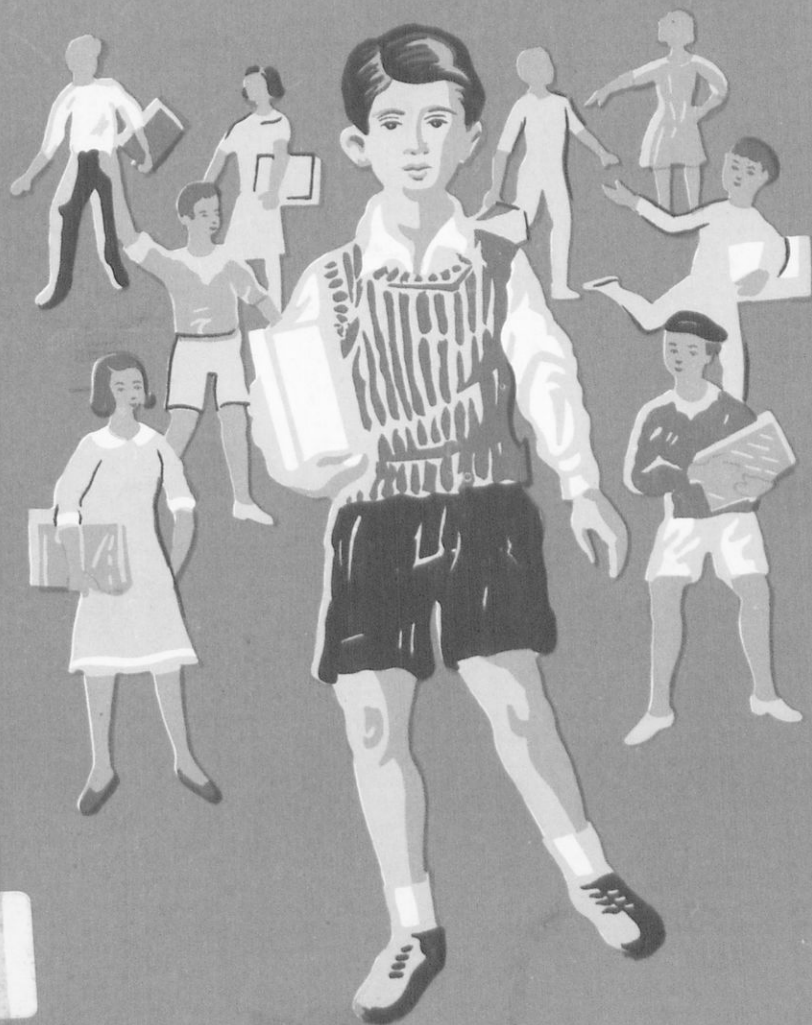

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ 1969

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

H

6

NET

φωτιάδης (Wdy. T.1)

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΣΤΙΚΟ ΣΤ/Δ

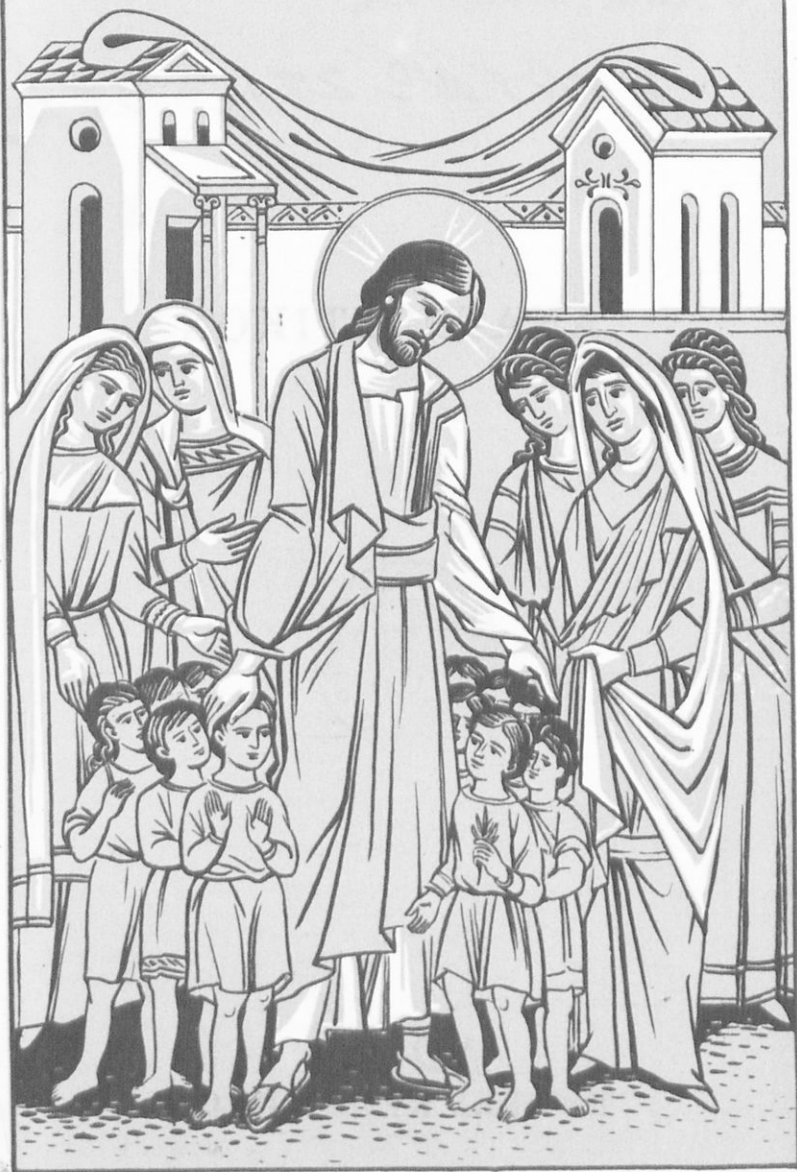
=8

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ 78

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΥΛΟΓΕΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Η 6
φωτιάδης (Εδωγ. II)

ΕΥΑΓ. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΗΛΙΑ Π. ΜΗΝΙΑΤΗ
Γ. ΜΕΓΑ — Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ
Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1969

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Ο Ε Ν Β

αδφ. αρ.β. ελ.α.γ. 3316 καδ β.α.α. 1969

002
WIE
ET2A
98

ΜΕΡΟΣ
ΠΡΩΤΟΝ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΗΜΑΙΑΝ

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἱερὸ πανί, τὸ γαλανὸ καὶ τ' ἄσπρο,
κομματί ἀπ' ἀνοιξιάτικο καὶ ξάστερο οὐρανό,
πού εἶναι λευκὸ σὰν τὸν ἄφρὸ τοῦ κύματος, πού ἀνθίζει
σὲ περιγιάλι ὀλόγλυκο, σὲ πέλαγο μακρινό.
Αὐτὸ εἶναι τὸ ἱερὸ πανί, πού, ὅταν περνᾷ μπροστά μας
ὕγραίνονται τὰ βλέφαρα καὶ σπαρταρᾷ ἡ καρδιά μας.

Δὲν εἶναι ἡ αὖρα, πού ἔρχεται γλυκὰ νὰ τὸ χαϊδέψῃ,
δὲν τ' ἀνεμίζει πρόσχαρα ἡ αὖρα ἡ σιγανή·
εἶναι μιὰ ἀθάνατη πνοή, πού ὁρμᾷ νὰ ζωντανέψῃ
μὲ ἀνατριχίλα ἀνέκφραστη τὸ δίχρωμο πανί.
Τὸ πῆρε κάποια μάγισσα καὶ τό 'καμε χλαμύδα
καὶ ζῇ σ' αὐτὸ καὶ πάλλετις ὀλόκληρη ἡ Πατρίδα.

Εἶναι ἡ Σημαία! Τὴν βλόνησαν παπάδες μ' ἄσπρα γένειαι,
μέσ' ἐτῆς σκλαβιᾶς τὸ τρίσβαθον κι' ἀπόκρυφο σχολεῖο,
ἐκλιψαν μάτια καὶ καρδιᾶς ἐπάνω της, καὶ οἱ κόρες
τῇ νύχτᾳ τὴν ὑφαίνανε κρυφὰ τὸν ἀργαλειό.
Σὺν βόρειο σέλας ἄστραψε στὴ Λαύρα μιὰν ἡμέρα
κι' ἀπλώθηκε ὡς τὸν ἔβδουμον οὐρανὸ κι' ἀκόμη πέρα!

Ποιὰ λύρα ἔχει τὴν δύναμι γιὰ νὰ σὲ ψάλλῃ ἐπάξια;
Εἶσαι τῆς νέας Ἑλλάδος μας ἡ ἀγία εἰκόνα Ἐσύ.
Εἶσαι ἡ λαχτάρα, ποὺ λυγáει τὰ γόνικτα τῶν σκλάβων,
εἶσαι τοῦ γένους τ' ὄραμα, Σημαία μας χρυσῇ,
ποὺ ὅταν τὰ μάτια ἐπάνω σου μὲ σέβας τὰ καρφώνει
θαρρεῖς καὶ κάποιο οὐράνιο φῶς Ἐσὲ περικυκλώνει...

Ν. Ζαφειρίου «Ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία»

Στέφανος Δάφνης

Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

— Παπποῦ! ἔ, παπποῦ! ἐφώναξεν ὁ Νάσος, σπρώχνοντάς τον μὲ τὸ πόδι του.

— Τί εἶναι;

— "Α, σήκω νὰ ἰδοῦμε τὴν Ἀνίστασι!

Σὰν ἐβγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὴν κολύβα τους, ἄκουαν σὲ ὅλη τὴν κοιλάδα καὶ γύρω ἀπὸ τὶς ράχες φωνές. "Ὅλοι οἱ βλάχοι τῆς περιφερείας ἐκεῖνης ἦσαν στὸ πόδι, στολισμένοι, καὶ μὲ κεριὰ στὰ χέρια ἐπερίμεναν τὴν Ἀνάστασι.

Εἶχε πιά πλησιάσει ἡ ὥρα. Ὁ αὐγερινὸς φεγγοβολῶντας ἀνέβαινε ψηλά. Οἱ βλάχοι μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ τους ἦσαν ἐτοιμοὶ ἔξω ἀπὸ τὶς καλύβες τους. Οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ γύρω χωριά εἶχαν ἀνεβῆ στὰ ὑψώματα. Νέοι ζωηροί, γέροντες λευκόμαλλοι, παιδιὰ, γυναῖδες νέες καὶ γριές, ὅλοι εἶχαν καρφώσει τὰ μάτια τους στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ ὀρίζοντος.

“Ηξεραν πώς από κεῖ ὑψώνετο μιὰ ράχι, ἀπ’ ὅπου θὰ ἐφαίνετο ὁ παπὰς μετὴν λαμπάδα στὰ χέρια, κηρύσσοντας στοὺς πιστοὺς τὴν Ἀνάστασι τοῦ Σωτῆρος. Οἱ μεγάλες πυρὲς ἐλαμπάδιζαν ὑψηλὰ καὶ ἔρριχναν κοκκινωπὲς ἀκτῖνες στὰ πρόσωπα καὶ στὰ καθαρὰ ἐνδύματα.

Ἡ καρδιά ὅλων ἐβροντοκτυποῦσε ἀνυπόμονη, ὅσο ἐπλησίαζεν ἡ μεγάλη καὶ ἱερὴ στιγμή. Κάθε ἄστρο, ποῦ παρουσιάζετο ἀπὸ τὴ ράχι, τὸ ἐπαιρναν γιὰ τὴν λαμπάδα τοῦ παπᾶ καὶ ἐφώναζαν ἀναπηδῶντας μετὰ χαρά:

— Νάτο, ἐφάνηκε!

— Ἀμ’ ποῦ ἀκόμη!

— Θ’ ἀσπρίση τὸ μάτι σου γιὰ νὰ τὸ ἰδῇς.

Καὶ ἐπείραζε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ διηγεῖτο ἱστορίες, καὶ οἱ γεροντότεροι παραμύθια, γιὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρὸς.

— Νά το, νά το! Ἐκεῖνο εἶναι! ἐφώναξε κάποιος χαρούμενος.

Πράγματι ἐφάνηκε φῶς λαμπάδας, ποῦ ἐτρεμόσβηνε στοῦ ἀνέμου τὴν πνοή. Ἐσχιζε τὸ σκοτάδι καὶ ἔρριχνε παρήγορη λάμψι γύρω.

Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπ’ ὅλα τὰ γύρω μέρη ἐκάρφωσαν πρὸς τὰ ἐκεῖ τὰ μάτια τους καὶ ἐτέντωσαν τὴν ἀκοή τους.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!...

Ἡ φωνὴ ἀκούσθηκε ἀπὸ τὴ ράχι δυνατῇ. Ἐφθασε σὰν κύματα στὶς καρδιὰς τῶν ἀπλοϊκῶν ἐκείνων ἀνθρώπων καὶ ἔχυσε ἐπάνω τους γλυκύτητα καὶ συγκίνησι.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!...

Ἡ φωνὴ ἀκούσθηκε τώρα πιὸ δυνατῇ. Οἱ βλάχοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἔσκυψαν τὴν κεφαλὴ καὶ ἔκκμαν τὸν σταυρὸ τους. Ὅλη ἐκείνη ἡ μεγάλη κοιλάδα ἔμοιαζε τὴν ὥρα ἐκείνη σὰν ἓνας μεγάλος ναός, ὅπου ἐδοξάζετο τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!...

Ἡ φωνὴ ἀντήχησε γιὰ τρίτη φορά. Μαζὶ μὲ τὸ φῶς τῆς λαμπάδας ἐφάνηκε καὶ μία ἄλλη λάμψη καὶ ἀμέσως ἀκούσθηκεν ὁ βαθὺς βρόντος πυροβόλου. Καὶ εὐθὺς μὲ τὸν πρῶτο πυροβολισμό ἀλλοὶ πολλοὶ μαζὶ πυροβολισμοὶ ἐσφύριζαν στὶς ράχες, τὰ λαγκάδια, τὰ δένδρα, τὶς καλύβες, τὰ πρόβατα καὶ τὰ μανδριά. Οἱ βλάχοι, μὲ τρελλὸν ἐνθουσιασμό, μετέδιδαν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τὴν εὐχάριστη εἶδησι τῆς Ἀναστάσεως.

— Χριστὸς ἀνέστη, ἀδελφια!...

— Ἀληθῶς ἀνέστη!... ἀληθῶς ἀνέστη!...

— Ζῇ καὶ βασιλεῦει... ζῇ καὶ βασιλεῦει!...

Πολυάριθμα μικρὰ φῶτα ἐπλανῶντο παντοῦ. Τὰ βλαχόπουλα ἔτρεχαν πρόθυμα νὰ μεταφέρουν στοὺς ἄλλους τὸ Ἅγιο φῶς, ποὺ ἔλαβαν ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ παπᾶ.

Σὲ λίγο ὅλες οἱ ράχες ἐφεγγοβολοῦσαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μέσα στὸ σκοτάδι ὡς πολυάριθμα διαμάντια. Ἀπὸ κάθε καλύβα τὰ καριοφίλια καὶ οἱ ἀσημοπιστόλες ἄστραφταν καὶ ἐβροντοῦσαν. Τὰ πρόβατα στὰ μανδριά ἐβέλαζαν καὶ ἐπηδοῦσαν φοβισμένα ἀπὸ τοὺς κρότους, οἱ σκύλοι ἀλυκτοῦσαν καὶ τὰ ἄλογα ἐχρεμέτιζαν.

Ἡ ράχι, ποὺ ἐπάνω τῆς ἐφάνηκε τὸ πρῶτο φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἦταν τώρα κατάφωτη. Εἴκοσι ὡς εἴκοσι πέντε βλάχοι, ἀσκεπεῖς, μὲ τὴν λαμπάδα ἀναμμένη στὰ χέρια, ἐγονάτιζαν γύρω στὸν παπᾶ. Καὶ ὁ παπάς, ὁρθίος, κινῶντας τὴν λαμπάδα τοῦ ἄνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἔψαλλε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη».

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

2. ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Τὸ μέγα θαῦμα σήμερα τὴν πλάσι ὅλη μαγεύει,
ρυθμὸς ἀγάπης τίς καρδιές σάν ὄνειρο χαϊδεύει.
Χριστὸς Ἀνέστη! ἀντιλαλεῖ παντοῦ, σάν ἄγια ἀλήθεια,
κι ἀκτίδα ἐλπίδας χύνεται σὲ πονεμένα στήθια.
Κι ἔρχεται μὲ τὴν ἀνοιξι, μὲ τοὺς ἀνθοὺς τ' Ἀπρίλη,
τὸ πρόσχαρο τὸ μήνυμα, σάν νά 'θελε νά στείλῃ
τῇ λουλουδένια του ὁμορφιά τοῦ Γολγοθᾶ τὸ θῦμα
μέσ' στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ νά πνίξῃ κάθε κρῖμα.
Χριστὸς Ἀνέστη! Φίλημα γλυκειᾶς ἀγάπης δῶστε
φίλοι κι ἐχθροὶ κι ἀδελφικά τὰ χέρια σας ἐνῶστε.
Ἕνα τοῦ κόσμου τ' ὄνειρο: Νικήτρια ἡ καλωσύνη
νά 'ναι παντοῦ, κι ὁδηγητὴς τῶν ἔργων μας νά γίνῃ.
Τοῦ Λόγου ἡ δόξα ἀνάλαμψε κι ἤρθε παρηγορήτρα
— σάν μέσα στὸ ἡλιόκαμα — σ' ὅλη τῆς γῆς τὴν φύτρα.
Χριστὸς Ἀνέστη! Ἀς ζῇ στὸν νοῦ τὸ Σύμβολο τ' ὠραῖο,
γιά νά πληθαίνουν μέσα μας χαρὲς καὶ φέγγος νέο,
ἡ Δικαιοσύνη τῆς ψυχῆς τὰ βάθη νά φωτίξῃ
καὶ τῆς Ἀγάπης ἡ ὁμορφιά τὸν κόσμο νά στολίζῃ.

Γ. Λαμπρίδη « Χριστὸς Ἀνέστη »

Ἰωάννης Πολέμης

3. ΧΡΟΝΙΑΡΕΣ ΜΕΡΕΣ

Καὶ θὰ ῥθοῦν χρονιάρες μέρες: Τὰ Χριστούγεννα,
μὲ τ' ἀφρόπλαστα χριστόψωμά τους, πρῶτα,
καὶ τ' Ἀϊ-Βασιλειοῦ, μὲ τῶν παιδιῶν τὰ κάλαντα,
καὶ μὲ τῶν νερῶν τ' ἀγιάσματα, τὰ Φῶτα.

Καὶ ὕστερα τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Ἀνάστασι,
ποῦ ὁλόχαρο τὸ χωριὸ θὰ τὴν γιορτάσῃ,
τῶν βουνῶν βροντοξυπνῶντας τοὺς ἀντίλαλους,
σπέρνοντας λαμπάδων φέγγισμα στὰ δάση.

Καὶ μὲ τὰ λαμπριάτικα καλοκαιριάσματα
στήνοντας χορὸ εἰς τὰ ὁλόανθα χαμομήλια,
θ' ἀνεμίζουν κάτω ἀπὸ μελιᾶς χιονόκλαδα
κόκκινες ποδιές καὶ κίτρινα μαντήλια.

Γεώργιος Δροσίνης

4. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Ἀνήμερα τῆς ἐορτῆς τῶν Βατῶν τοῦ Εἰκοσιένα, τὴν Κυριακὴν, φίλοι τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ ἐπίσημοι ξένοι τὸν ἐπαρακινοῦσαν νὰ φύγῃ, νὰ σωθῇ. Τὰ μέτρα τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ἐξ αἰτίας τῆς Ἐπαναστάσεως μας ἐγίνοντο ἄγρια καὶ ὁ καθεὶς μποροῦσε νὰ προβλέψῃ τὸ μέλλον. Τὸν ἐπαρακαλοῦσαν, λοιπὸν, νὰ φύγῃ τοῦ ἐπρόσφεραν καὶ τὰ μέσα.

«Μὴ μὲ παρακινῆτε νὰ φύγω, εἶπε στοὺς φίλους του.

Μὴ θέλετε νὰ σωθῶ. Ἡ ὥρα τῆς φυγῆς μου θὰ ἦτο ἀρχὴ σφαγῆς, ὥρα σπαθιοῦ στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ στὰ ἄλλα Χριστιανικὰ μέρη. Ὡραῖο πρᾶγμα θέλετε νὰ κάμω, μεταμορφωμένος μὲ καμμιὰ προβιά στὴν πλάτη, νὰ φεύγω στὰ καράβια. Ἡ, κλεισμένος σὲ φιλικὴ πρεσβεία, νὰ ἀκούω στοὺς δρόμους τὰ ὄρφανὰ τοῦ Ἔθνους μου νὰ σπαράζουν στὰ χέρια τοῦ δημίου. Εἶμαι Πατριάρχης, γιὰ νὰ σώσω τὸν λαό μου, ὅχι νὰ τὸν ρίξω στὰ μαχαίρια τῶν Γενιτσάρων. Ὁ θάνατός μου ἴσως ὠφελήσῃ πρὸ πολὺ ἀπὸ τὴ ζωὴ μου. Οἱ ξένοι βασιλεῖς θὰ ταραχθοῦν ἀπὸ τὸν ἄδικον θάνατό μου. Δὲν θὰ δείξουν ἀδιαφορίαν βλέποντας νὰ βρίζεται ἡ πίστι τους στὸ πρόσωπό μου καὶ οἱ Ἕλληνες θὰ πολεμήσουν μὲ ἀπελπίσια, ποὺ συχνὰ χαρίζει τὴν νίκη. Κάμετε λοιπὸν ὑπομονὴ ὅτι καὶ ἂν μοῦ συμβῇ! Σήμερα τῶν Βατῶν, ἃς φᾶμε στὸ τραπέζι τὰ ψάρια τοῦ γιालοῦ καὶ ἔπειτα, ἴσως αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα, ἃς φᾶνε καὶ αὐτὰ ἀπὸ μᾶς...

»Ὁχι, δὲν θ' ἀφήσω νὰ μὲ περιγελοῦν, περπατῶντας μὲ ἀκολουθία ἀπὸ διάκους καὶ ἄρχοντες στοὺς δρόμους τῆς Ὁδησοῦ, τῆς Ἐπτανήσου ἢ τῆς Ἀγκῶνος καὶ νὰ μὲ δείχνουν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ λέγουν: Νὰ ὁ φονιὰς Πατριάρχης! Ἄν τὸ Ἔθνος μου σωθῇ καὶ θριαμβεύσῃ, θὰ μὲ ἀποζημιώσῃ, ἐλπίζω, μὲ θυμιάματα τιμῆς καὶ ἐπαίνου, ἐπειδὴ ἔκαμα τὸ χρέος μου. Δὲν θὰ ἀνεβῶ γιὰ τετάρτη φορὰ στὰ μοναστήρια τοῦ Ἄθω· δὲν τὸ θέλω. Χαίρετε, σπῆλαια καὶ κορυφές τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ. Χαῖρε, θαλάσσιο κῦμα. Χαίρετε, Σπάρτη καὶ Ἀθῆναι, ὅπου ἤθελα νὰ ιδρύσω σχολεῖα γιὰ τοὺς νέους τῆς Πατρίδος. Χαῖρε, γῆ τῆς γεννήσεώς μου, Δημητσάνα!

»Ἐγὼ πηγαίνω ὅπου μὲ καλεῖ, ὅπου μὲ ὁδηγεῖ ἡ γνώμη μου, ἡ μεγάλη μοῖρα τοῦ Ἔθνους καὶ ὁ οὐράνιος Θεός...».

Ὁμιλία περὶ «τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γρηγορίου» Γεώργιος Γερτσέτης

5. Ο ΘΕΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πολλές φορές συλλογίζομαι καλὰ - καλὰ ὅσα τεράστια ἡ θεία παντοδυναμία Του κάνει γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὅταν εἶμαι βυθισμένος στὶς σκέψεις αὐτές, φέρω τὸ νοῦ μου στὴν ἀξιομνημόνευτην ἐκείνη ἐποχὴν τῆς ἐλευθερώσεως τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Φαραώ. Καὶ βρίσκω κάποια ὁμοιότητα στὶς τύχες τῶν δύο λαῶν.

Ἀκούει ὁ Θεὸς τὴν κραυγὴ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραήλ, βλέπει τὴ θλίψι καὶ τὴ δυστυχία τους, συμπαθεῖ στὰ δεινά τους καὶ ἐκλέγει ἓνα ποιμένα προβάτων, γιὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου.

— Ποιὸς εἶμαι ἐγώ, λέγει ὁ Μωϋσῆς, Κύριέ μου, ποιὸς εἶμαι ἐγώ, ποὺ προστάζεις νὰ πάω στὸν Φαραώ, τὸν βασιλιᾶ τῆς Αἰγύπτου; Παρακαλῶ, Κύριε, ἄφησέ με. Ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἶμαι.

Τὰ ἴδια ἐλέγαμε καὶ ἐμεῖς, ὅταν ὁ Θεός, ἐλεῶντας τὴν ἀθλία μας κατάστασι, ἐφώτισε στὴν καρδιά μας τὸ μεγάλο ἔργο τῆς ἀπελευθερώσεώς μας.

— Ἐμεῖς μόνοι, ἐλέγαμε, νὰ σπάσωμε τὶς ἀλύσεις μας! Ἐμεῖς νὰ νικήσωμε τὸν πολυάριθμο στρατὸ καὶ στόλο τοῦ τυράννου;

— Μαζί σου θὰ εἶμαι ἐγώ, εἶπε τότε στὸν Μωϋσῆ ὁ Θεός. Μὴ φοβᾶσαι, ἐγὼ θὰ ἀπλώσω τὸ χέρι μου καὶ μετὰ τὴν δύναμί μου θὰ κτυπήσω τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐγὼ θὰ δυναμώσω τὸν λαόν μου ἐναντίον των.

Αὐτὰ μοῦ φαίνεται ἀπαράλλακτα ὅτι ἀκούω νὰ λέγῃ καὶ σήμερα τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ στὸν ἀδύνατο λαὸ τῆς Ἑλλάδος.

— Ἐγώ, λέγει, ἀδύνατε καὶ ἐγκαταλελειμμένε λαέ μου, ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου, ἐγὼ θὰ ἀπλώσω τὸ χέρι μου καὶ μετὰ τὴ δύναμί μου ἐγὼ θὰ κτυπήσω τοὺς ἐχθρούς σου, ἐγὼ θὰ σὲ δυναμώσω ἐναντίον των.

Αὐτὰ εἶπε καὶ αὐτὰ ἐνεργεῖ ὁ Θεός ὁλοένα γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

« Λόγοι αὐτοσχέδιοι »

Σπυρίδων Τρικούπης

6. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Διηγείται ὁ ἴδιος ὁ Κολοκοτρώνης, ὅτι μιὰ φορὰ ἐπῆγε στὸ πανηγύρι τῆς Ἀγίας Μονῆς. Αὐτὸ τὸ μοναστήρι ἦτο μεγάλο καὶ εἶχε καταστραφῇ στὴν ἐπανάστασι τοῦ Ὁρλώφ, τὸ 1769. Ὅταν ἐπέρασε, ἦτο μίᾱ μάνδρα χαλασμένη, καὶ σκεπασμένη ἡ ἐκκλησία μὲ κλαδιά.

Τότε ἔταξεν ὁ Κολοκοτρώνης:

— Παναγία μου, βοήθησέ μας νὰ ἐλευθερώσωμε τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ τὸν «τύραννο» καὶ νὰ σὲ κάμω καθὼς ἤσουν πρῶτα!

Καὶ πράγματι ἡ Παναγία ἐβοήθησε. Καὶ στὸν δεύτερο χρόνον τῆς Ἐπανάστασεως ἐπλήρωσεν ὁ Κολοκοτρώνης τὸ τάμα του, καὶ τὴν ἔκανε, ὅπως ἦτο πρὶν ἀπὸ τὴν καταστροφή της.

«Ὁ Γέρον Κολοκοτρώνης »

Γεώργιος Τερτσέτης

7. Ο ΠΑΠΑ - ΑΡΣΕΝΗΣ

Ἐπέρασαν πάλι οἱ Τούρκοι τοῦ Δράμαλη τὰ Δερβενάκια, ἀρχῆς Ἰουλίου τοῦ 1822, καὶ ἐπῆραν τὴν ἀναπνοή τους κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο τῆς Κορίνθου. Μὰ εἶδαν ὅτι εἶχαν ἀφήσει χιλιάδες ἄλλους Τούρκους πίσω τους ἔξω ἀπὸ τὸ

Ναύπλιο. Τότε ἀποφάσισαν νὰ ξαναμποῦν στὰ φοβερά στενά, νὰ βοηθήσουν ἐκεῖνους, πὺ ἐμειναν καὶ νὰ στείλουν τροφές στὸ πεινασμένο Ναύπλιο. Ἡ ἀπόφασί τους αὐτὴ δείχνει, πὺς τὴν περασμένη καταστροφή τους μέσα στὰ στενά τὴν ἐξήγησαν, ἴσως καὶ σωστά. ὡς ἀποτέλεσμα τῆς παράλογης τρομάρας τους, ἀφοῦ τόσοι λίγοι Ἕλληνες ἔτυχε νὰ εἶναι ἐκεῖ στὰ Δερβενάκια.

Ἡ ἀπόφασί τους, λοιπόν, τώρα εἶναι ἀνδρική καὶ οἱ μάχες, πού ἐγιναν μέσα στὰ περάσματα τοῦ "Αἰ-Σιώστη, δείχνουν λύσσα ἀληθινή. Γιατὶ οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐκεῖ πέρα τώρα πιὸ πολλοὶ συναγμένοι καὶ πολὺ διαλεκτοὶ καὶ ἀχυρωμένοι.

Ἐκεῖ, μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὲς ἡμέρες, ἔτυχε νὰ τρῶνε ὁ Νικηταρᾶς καὶ ἓνας παπᾶς ἀπὸ τὸ Κρανίδι, ὁ Παπαρσένης. Τότε ἦλθε τὸ μήνυμα πὼς ἐφάνηκαν πάλι οἱ Τοῦρκοι νὰ ἐρχονται μακριά, ἀπὸ τὴν Κόρινθο.

Ὁ Παπαρσένης δὲν ἐταράχθηκε.

— Φέρτε νὰ πιοῦμε, εἶπε, αὔριο θὰ τοὺς πάρῃ ἡ κατάρρα!

Στὸν δρόμο, ἐκεῖ πού ἐπροχωροῦσαν, ἔλεγε ὁ Παπαρσένης πάλι στὸν Νικηταρᾶ:

— Αὔριο τὸ κεφάλι μου θὰ μείνῃ ἐδῶ, ὅμως σπυρὶ σιτάρι δὲν θὰ περάσῃ γιὰ τὸ Ναύπλιο.

Καὶ τὸ βράδυ, πού ἐδειπνοῦσεν ὁ Παπαρσένης (οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν φθάσει ἀκόμη), ἐσυλλογίζετο τὸ Ναύπλιο.

— Τὸ Ναύπλιο τὸ εἶχαμε στὰ χέρια μας, εἶλεγε· (ἦτο τότε ἔτοιμο νὰ παραδοθῇ) μὰ ὁ Δράμαλης τὸ ἐπῆρε πάλι. Μονάχα σὰν πάρωμε τὸ Ναύπλιο, τότε θὰ ποῦμε πὼς ἐλευθερωθήκαμε.

Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ γενηαίου παπᾶ ἔδιναν καρδιά μεγάλη σὲ ὅλους, γιὰ νὰ κρατήσουν τὰ στενά.

Τὴν ἄλλῃ μέρα, 29 Νοεμβρίου 1822, ἐσκοτώθηκε ὁ παπᾶς. Ὅμως οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέρασαν!..

Γ. Βλαχογιάννη «Ἱστορικὴ Ἀνθολογία»

Ν. Σπηλιόδης - Ι. Βλαχογιάννης

8. Ο ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΚΛΗΡΙΚΟΣ

Όταν ἤλθεν ὁ βασιλιάς Ὁθων πρώτη φορά στὸ Μεσολόγγι, στὰ 1837, παρουσιάσθηκεν ἐμπρὸς τοῦ ὁ Παπα-Παναγιώτης Μπουγάτσας. Ἐτυχε τότε νὰ βρίσκεται στὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ στρατηγὸς Δ. Μακρῆς καὶ ὁ βασιλιάς ἐζήτησε ἀπ' αὐτὸν πληροφορίες γιὰ τὸν παπα.

—Μεγαλειότατε, τοῦ εἶπεν ὁ Μακρῆς, τὸν παπὰ αὐτὸν ἀξιζεῖ νὰ τὸν προσκυνοῦμε σὰν Ἅγιο γιὰ τὶς μεγάλες τοῦ ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα καὶ στὸν κόσμο.

—Καὶ ποιὲς εἶναι αὐτές, καπετὰν Μακρῆ; ἐρώτησεν ὁ βασιλιάς.

—Ἀκουσε, μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Μακρῆς. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀποκλεισμοῦ στὸ Μεσολόγγι, ἡ μόνη δουλειὰ ποὺ ἔκανε ὁ παπὰς αὐτὸς ἦταν, ἅμα ἄρχιζε τὸ τουφέκι (καὶ ἦταν αὐτὸ καθημερινό, νύκτα-μέρα) νὰ τρέχη στὴν ἐκκλησιά. Ἐπαιρνε τὸ δισκοπότηρο στὰ χέρια του, μὲ τὸ φανάρι του, ἐπήγαινε ἀπὸ ἐπαλξί σὲ ἐπαλξί καὶ μεταλάβαινε τοὺς βαριά πληγωμένους καὶ τοὺς παρηγοροῦσε μὲ καλὰ λόγια. Καὶ ἐγκαρδίωνε τοὺς ἄλλους νὰ πολεμοῦν μὲ ὀρεξί καὶ μὲ ψυχὴ γιὰ νὰ ἔχουν τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Σοῦ ὀρκίζομαι στὴν πίστι μου, μεγαλειότατε, ὅτι δὲν ἐπέρασε ἡμέρα ἢ νύκτα, ποὺ νὰ μὴν τὸν ἰδῶ στὴν ἐπαλξί μου, ἐπάνω στὸ τουφέκι, καθὼς καὶ νὰ φέρῃ γύρω ὅλες τὶς ἄλλες ἐπάλξεις καὶ μέσα στὴν χώρα ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Καὶ στὴν Ἐξοδο, μεγαλειότατε, ἦτο μαζί μας καὶ βόλι δὲν τὸν ἐπείραζε. Τότε δὲν εἶναι ἅγιος ὁ παπὰς αὐτός;

Γ. Βλαχογιάννη «Ἱστορικὴ Ἀνθολογία»

Ν. Δ. Μακρῆς

9. ΝΥΧΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ

Τὴν ἅγια νύχτα τὴ Χριστουγεννιάτικη
λυγοῦν τὰ πόδια
καὶ προσκυνοῦν γονατιστὰ στὴ φάτνη τους
τὰ ἄδολα βόδια.

Καὶ ὁ ζευγολάτης ξάγρυπνος θεωρῶντάς τα
σταυροκοπιέται
καὶ λέει μὲ πίστι ἀπ' τῆς ψυχῆς τ' ἀπόβαθα:
«Χριστὸς γεννιέται!»

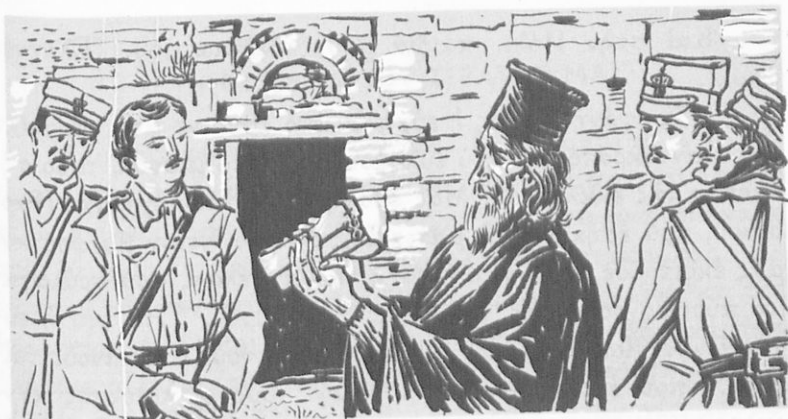
Τὴν ἅγια νύχτα τὴ Χριστουγεννιάτικη
κάποιοι ποιμένες
ξυπνοῦν ἀπὸ φωνές ὕμνων μεσοῦρανες
στὴ γῇ σταλμένες.

Κι ἀκούοντας τὰ Ὁσαννὰ ἀπ' ἀγγέλων στόματα
στὸν σκόρπιο ἀέρα,
τὰ διαλαλοῦν σὲ χειμαδιὰ ἡλιοφώτιστα
μὲ τὴ φλογέρα.

Τὴν ἅγια νύχτα τὴ Χριστουγεννιάτικη
— ποῖός δὲν τὸ ξέρει; —
τῶν Μάγων, κάθε χρόνο τὰ μεσάνυχτα,
λάμπει τὸ ἀστέρι.

Γεώργιος Δροσίνης

10. Ο ΠΑΠΑΣ ΤΟΥ ΣΑΡΤΣΟΒΟΥ

Στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, ὕστερα ἀπὸ μιὰ μάχη, τὸ 1912, συναντήσαμε τὸν παπά, ψηλό, στεγνό, μὲ πρόσωπο γεμᾶτο ρυτίδες, μὲ ἀραιὰ γένεια ψαρά στὸ μυτερό του πηγούνι, μὲ ράσα τριμμένα, πρασινωπά, ζωνάρι γαλάζιο καὶ παντοῦφλες, ὅπου ἔπλεαν μέσα σ' αὐτὲς τὰ γυμνά κοκκαλιάρικα πόδια του. Εἶχε μάτια ἀεικίνητα, ἀστραποβόλα, διαπεραστικά, φλόγας ἑλληνικῆς μάτια, ἄγρυπνος φρουρὸς τοῦ ἀπλοῦχοῦ ποιμνίου του.

Ὅταν ἐσκύψαμε νὰ τοῦ φιλήσωμε τὸ χέρι, ἐκεῖνος τὸ ἐτράβηξε πίσω δυνατά. Τὰ μάτια του ἐβούρκωσαν ξαφνικά. "Ἀρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι ἑνὸς ἀπὸ μᾶς τὸ πηλήκιο καὶ ἐφίλησε τὸ ἐθνόσημο μὲ τὸ στέμμα, ὅπως θὰ ἐφιλοῦσε τὸ Τίμιο ξύλο. "Ἐπειτα μᾶς ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι πατρικὰ καὶ μᾶς ὠδήγησε ἐμπρὸς στὴν Ὁραία Πύλη. Ἐστάθηκε ἐκεῖ μὲ εὐλάβεια, ἐσταυροκοπήθηκε, μᾶς ἐφίλησε ἕναν-ἕναν στὰ μέτωπα καὶ μὲ φωνὴ φλογερή, λαχανιασμένη, χαμηλὴ μᾶς εἶπε:

— Καὶ στὴν Πόλι, παιδιὰ μου, ἀδελφία μου, "Ελληνές μου!...

Μᾶς ἐφάνηκε πὼς ἡ εὐχὴ ἐκείνη ἔβγαине ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Παντοκράτορος, πού εὐλογοῦσε ἀπὸ τὸ μισοσκληταδο τῆς σκεπῆς τῆς ἐκκλησίας. Μᾶς ἐφάνηκε ὅτι ἦτο εὐχὴ τῆς Παρθένου, πού ἐσῆκωνε τὰ μάτια Της ἀπὸ τὸ Θεῖον βρέφος καὶ μᾶς ἐκοίτουσε. "Ὅτι ἦτο ἡ εὐχὴ τῶν ἀγγέλων, πού ἐφύλαγαν μὲ πύρινες ρομφαῖες τίς πύλες τοῦ Ἱεροῦ. "Ὅτι ἦτο ἡ εὐχὴ τῶν Ἀγίων, πού μᾶς ἐκοίταζαν ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς τοίχους, ὅπου ἀντιφέγγιζαν τὴν λάμψι τους οἱ λιγοστὲς κἂν-δῆλες.

« Ἀνέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων »

Ἡλ. Π. Οἰκονομόπουλος

11. ΜΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ

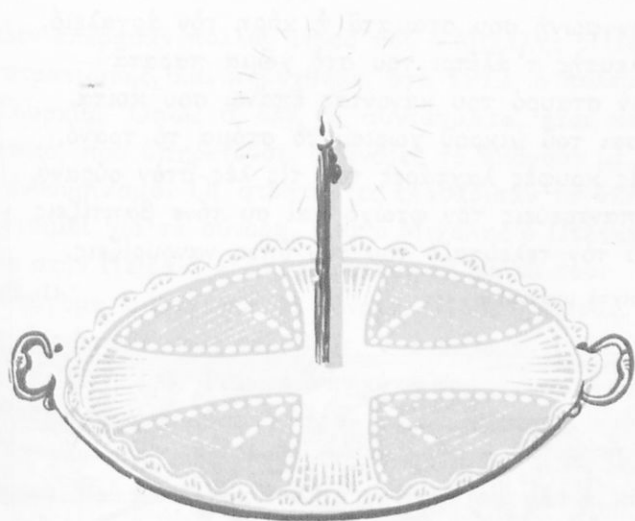
Ἐπροχωροῦσαμε ὕστερα ἀπὸ τὴν μάχη τῶν Γιαννιτσῶν, τὸ 1912, ἔλεγε ἓνας τραυματίας ὑπαξιωματικός, περνῶντας μέσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια, πού ἄφησαν οἱ Τοῦρκοι, φεύγοντας ἀπὸ τὰ κατεχόμενα μέρη.

"Ενας Τοῦρκος πληγωμένος, γεμᾶτος αἷματα, ἀναισθηκώθηκε σὲ λίγο στὸν ἀγκῶνά του, μόλις μὲ εἶδε. Ἐκοίταξε μὲ λαχτάρα τὸ παγούρι μου καί, στὴν ἀγνωστη γιὰ μένα γλῶσσά του, κάτι μὲ παρεκάλεσε. Κατέβηκα ἀπὸ τὸ ἄλογο, ἐξεκρέμασα τὸ παγούρι μου καὶ τοῦ τὸ ἐπλησίασα στὸ στόμα. "Ἦπτε ἀχόρταγα, μὲ ἐκοίταξε μὲ ἓνα βλέμμα εὐγνωμοσύνης καί, πρὶν προφθάσῃ νὰ πῇ τίποτε ἄλλο, ἔπεσε ἀνάσκελα στὸ χῶμα. Ἐπῆδησα στὸ ἄλογό μου καὶ ἔφυγα. Ὁ Τοῦρκος εἶχε πεθάνει!..

12. Η ΕΥΣΕΒΕΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ

Μᾶς εὐχαρίστησε ἐξαιρετικά, ὅταν ἐμάθαμε ὅτι στὸ χωριό, ποὺ θὰ ἐμέναμε λίγες μέρες, ἔλεγε ἓνας τραυματίας ἀξιωματικός, ὑπῆρχε καὶ ἐκκλησία. Τὴν Κυριακὴ ἐπήγαμε στὴ λειτουργία πρωί - πρωί. "Ἐψαλλαν δύο στρατιῶτες. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇς πόσο αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη τῆς ἐκκλησίας ἐκεῖ ἔξω. Καὶ γι' αὐτὸ ἐπηγαίναμε τακτικά, ὅσο ἐμέναμε σ' ἐκεῖνο τὸ χωριό. Καὶ θὰ θυμοῦμαι πάντα μὲ συγκίνησι, ποὺ ἔβλεπα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν θλιμμένες, μαυροφόρες γυναικοῦλες, νὰ μᾶς μοιράζουν κόλλυβα. Γιατί, μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας, ἐγένετο πάντοτε μνημόσυνο ἁπολοῦ ἐθνομάρτυρος.

13. Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Κτυπᾷς καὶ τῶν περιστεριῶν τὸ κάτασπρο κοπάδι
 ξελογιασμένο ἀψήλωσε τὸ γαλανὸ τὸ βράδυ.
 Ἡ σιδερένια σου φωνὴ ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
 ὅλη τὴν ἱστορίαν του τὴν εἶπε στὸ χωριό.
 Μὲ σέ οἱ ζευγάδες τὴν αὐγὴ τὰ βόδια τους κεντροῦν
 καὶ σέ θὰ πρωτακούσουνε τὸ βράδυ σάν γυρνοῦν.
 Μὲ τὴν φωνή σου σταματᾷ ἡ κόρη τὸν ἀργαλειό,
 ὁ δουλευτῆς τ' ἀλέτρι του στὸ χῶμα παρατᾷ
 καὶ τὸν σταυρὸ του κάνοντας ἐπάνω σου κοιτᾷ.
 Ἐσύ 'σαι τοῦ μικροῦ χωριοῦ τὸ στόμα τὸ τρανό,
 ποὺ τίς κρυφές λαχτάρεις του τίς λές στὸν οὐρανό.
 Ἐσύ παντρεύεις τὸν φτωχὸ καὶ σὺ τότε βαπτίζεις
 καὶ σὺ τὸν τελευταῖό του τὸν ὕπνο νανουρίζεις.

« Ἀνοιχτὰ μυστικὰ »

Ἄλ. Φωτιάδης

14. ΤΟ ΙΕΡΟ ΚΕΙΜΗΛΙΟ

Δέν ἐπέρασαν πολλοὶ μῆνες πού ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας ἦταν στρατιώτης, καὶ κηρύχθηκε, στὰ 1912, ὁ πόλεμος μετὰ τὴν Τουρκία. Ὅπως σ' ὅλα τὰ συντάγματα, ἔτσι καὶ στὸ Μηχανικό, πού ὑπηρετοῦσε, οἱ ἄνδρες τὸ ἄκουσαν μετὰ ἀκράτητο ἐνθουσιασμό. Οἱ στρατιῶτες ἐκαθάρισαν τὰ ὅπλα καὶ ἦταν ἔτοιμοι γιὰ τὰ σύνορα. Καὶ ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας κατέβηκε στὸν Πειραιᾶ ν' ἀποχαιρετήσῃ τὴ μάνα του.

— Φεύγομε, μάνα, γιὰ τὰ σύνορα. Ἦλθε ὁ καιρός. Πᾶμε νὰ ἐλευθερώσωμε τοὺς σκλάβους, ν' ἀνοίξωμε τὶς ἐκκλησίες τὶς ἀλειτούργητες... Φεύγω! Τὴν εὐχή σου...

Ἀτάραχη τ' ἄκουσε ἡ χήρα, ἡ Σεριφιιώτισσα.

— Μὲ τὴν εὐχή τῆς Παναγίας, παιδί μου, εἶπε. Ἐκρυψε ἓνα δάκρυ, πού κατέβηκε ἀπὸ τὰ μητρικά της μάτια, κι ἔτρεξε νὰ τοῦ ἐτοιμάσῃ τ' ἀσπρόρρουχα. Ὅστερα κατέβασε ἀπὸ

τὰ εἰκονίσματα τὸ μικρὸ Εὐαγγέλιο, ἱερὸ κειμήλιο τοῦ παπαῖ, τοῦ πατέρα της, σταυροκοπήθηκε, τὸ φίλησε καὶ εἶπε :

— Πᾶρέ το, παιδί μου, ὁδηγὸ σου καὶ φυλακτό σου.

Ὁ Μιχάλης τὸ ἔβαλε μ' εὐλάβεια κάτω ἀπὸ τὸ χιτώνιό του καὶ κουμπώθηκε.

Ὅλα τ' ἀγαποῦσε ὁ Μιχάλης τὰ πατρογονικά κειμήλια καὶ ὅλα τὰ ἐσεβόταν, μὰ πιὸ πολὺ τὸ μικρὸ αὐτὸ Εὐαγγέλιο, πολύτιμο δῶρο χαρισμένο στὸν παπά, τὸν παππούλη του, ἀπὸ τὸν Πατριάρχη, τὸν καιρὸ ποὺ πῆγε νὰ προσκυνήσῃ στὰ Ἱεροσόλυμα.

Μὲ τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ στὰ χέρια ἐμεγάλωσε ὁ Μιχάλης. Κάθε Κυριακὴ ἐδιάβαζε τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἡμέρας δυνατὰ νὰ τ' ἀκούσῃ καὶ ἄλλη μιὰ φορὰ ἢ μάννα του. Καὶ τώρα πάλι, φεύγοντας ἀπὸ τὸ σπίτι του, τό 'παιρνε μαζί του σύντροφο καὶ βοηθὸ καὶ παρηγόρια.

Πῆρε λοιπὸν τὰ ροῦχα του, ἔλλαξε τὸ φιλὶ τοῦ χωρισμοῦ μὲ τὴ μάννα του καὶ ξεκίνησε νὰ φύγῃ.

— Στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ, παιδί μου... ὦρα καλὴ! μурμουρίσε ἡ μάννα, ἡ νησιώτισσα, ἡ χαροκαμένη. Καὶ στάθηκε παλληκαρήσια στὴν ἐξώπορτα, δυνατὴ καὶ ἀδάκρυτη, ὥσπου τὸ παιδί της χάθηκε στὸ βάθος τοῦ δρόμου, τραβῶντας κατὰ τὴν Ἀθήνα.

Ὅπως ὅλα τὰ Σώματα, ἔτσι καὶ τὸ Μηχανικό, δοξάσθηκε στὸν πόλεμο. Τὸ τάγμα τοῦ Μιχάλη ἔκανε θαύματα. Σήκωσε προχώματα, ἔκαμε γεφύρια, βοήθησε τὸ Πεζικό, ἔδωσε χέρι στὰ κανόνια. Ἐγίνε κοσμογάπητο. Περνοῦσε καὶ οἱ φαντάροι ἐφώναζαν :

— Γειά σας, σκαπανάκια! ζήτω...

Καὶ τὰ σκαπανάκια καμάρωναν καὶ ἐτραγουδοῦσαν, εὐθυμα καὶ γελαστά παιδιά, σὰν νὰ ἔκαναν γυμνάσια.

Ὁ Μιχάλης πρῶτος πάντα στὸ λόχο του. Ἡ μὲ τὴν ἀξί-
να ἐδούλευε ἢ μὲ τὸ τουφέκι, ἦταν τρομερός! Ὅταν εἶχαν
καταυλισμὸ καὶ ἀνάπαυσι, ἐξαπλωνόταν παράμερα, ἐβγάζε
ἀπὸ τὸν κόρφο του τὸ Ἱερὸ Βιβλίον καὶ ἀρχίζε νὰ διαβάζη:

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτὴρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;
Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;

(Ψαλμὸς κζ')

Ὅστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἡ σημαία μας ἐφθασε ἐμπρὸς
στὰ Γιαννιτσά. Τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα ἐστάθηκαν ἐκεῖ
μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἱερὴ τους πόλιν.

Καὶ ἡ μάχη ἀρχισε. Ὁρμησε καὶ τὸ Πεζικὸ· μούγκρισαν
τὰ κανόνια, ἀναψε ὁ τόπος.

— Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ! ἐφώναξε σὲ μιὰ στιγμή ὁ
Μιχάλης, σφίγγοντας τὸ τουφέκι του. Καὶ θυμήθηκε τὰ λό-
για, ποὺ ἀκουσε ἀπὸ τὸ δάσκαλό του, ὅταν ἦταν μικρός: «Κυ-
μα θὰ γίνη μιὰ ἡμέρα ἡ Ἑλλάδα νὰ καταπιῇ τὸ βράχο!»

Ὁ ποταμὸς Λουδίας μὲ τὰ παραπόταμά του κυλοῦσε
ἀντίκρυ τὰ νερά του. Σκληρὴ ἦταν γιὰ τὸ στρατό μας ἡ ἐπί-
θεσις. Ὁ ἐχθρὸς ἦταν καλὰ ὠχυρωμένος σὲ βουνοπλαγιές.

Ἐξαφνα ἤλθε μιὰ διαταγή! Νὰ γεφυρωθῇ τὸ ποτάμι!...

Τὸ Μηχανικὸ ἔτρεξεν ἐκεῖ. Ἐφθασαν στὴν ὁχθῇ. Οἱ
ἄνδρες ἀρχισαν τὴ δουλειὰ γρήγορα, βιαστικά, νὰ στηθῇ γε-
φύρι, νὰ περάσῃ ὁ στρατός, ὁ νικητής. Ἀλλὰ ὁ ἐχθρὸς τοὺς
ἐνοίωσε καὶ τοὺς ἐβάλε στὸ σημάδι. Οἱ ὀβίδες ἐπεφταν γύρω
τους, βουλιάζοντας μέσ' στὸ χῶμα, σηκώνοντας τὰ νερά τοῦ
ποταμοῦ, σκοτώνοντας κόσμον.

Ἀλλὰ οἱ ἄνδρες ἀτρόμητοι στὴ δουλειὰ τους. Τὰ ἐργα-
λεῖα ἐδούλευαν καὶ ὁ κρότος ἀκούόταν γρήγορος, βιαστικός,
ἐπίμονος. Τὸ πυροβολικὸ μας ἠθέλησε νὰ τοὺς προστατεύσῃ

καὶ οἱ Ἑλληνικὲς ὀβίδες περνοῦσαν ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους, σκάζοντας μέσ' στὰ ἐχθρικά προχώματα.

Ὁ ἐχθρὸς κατάλαβε τὸν κίνδυνον. "Ἄν οἱ Ἕλληνες ἐπερνοῦσαν τὸν ποταμό, ἦταν χαμένοι! Τάγματα πυκνὰ ἔτρεξαν κατὰ τὸ ποτάμι καὶ ἄρχισαν νὰ ρίχνουν μὲ πείσμα. Τρομερὴ ἦταν ἡ ὥρα ἐκείνη. Οἱ μισοὶ ἄφησαν τὰ ἐργαλεῖα κι ἔπιασαν τὰ τουφέκια, οἱ ἄλλοι ἐδούλευαν στὸ γεφύρι.

Ὁ Μιχάλης ἔρριξε μιὰ ματιὰ γύρω καὶ εἶδε τοὺς ἀγαπημένους του συντρόφους, ποὺ πολεμοῦσαν σὰν λεοντάρια. Σήκωσε σὲ μιὰ στιγμή τὴν ψυχὴ του στὸ Θεὸ καὶ εἶπε μέσα του :

— Κύριε, Κύριε, βοήθα τὴν Ἑλλάδα μας!

Τίποτε ἄλλο! Ἐπειτα ξανάπιασε τὴν δουλειά.

Ἐξαφνα ἔνοιωσε ἓνα δυνατὸ τράνταγμα, σὰν νὰ τὸν ἔσπρωξε κανεὶς πίσω. Παρ' ὀλίγον νὰ πέσῃ. Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή ἄκουσε πίσω του ἓνα δυνατὸ θόρυβο. Γύρισε καὶ εἶδε. Ἦταν τὸ Πεζικό, ποὺ ἐρχόταν νὰ βοηθήσῃ τοὺς γεφυροποιοὺς, νὰ τοὺς προστατεύσῃ.

Σὲ λίγο ὁ ἐχθρὸς ἐξαλίσθηκε καὶ ὑπεχώρησε. Τὸ γεφύρι ἐστήθηκε, τὰ στρατεύματα ἐπέρασαν καὶ προχωροῦσαν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκη. Σὲ λίγο περνᾷ δίπλα του ὁ Γεράσιμος ὁ Κεφαλλονίτης :

— "Ε, Πέλεκα, τοῦ ἐφώναξε.

— Ἐδῶ εἶσαι καὶ σύ; εἶπε ὁ Μιχάλης.

— Ἐδῶ κι ὅλο ἐμπρός! ἀπάντησε ἐκεῖνος.

Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή ξαφνίσθηκε καὶ δείχνοντας τὸ στῆθος τοῦ Μιχάλη, στὸ μέρος τῆς καρδιᾶς, εἶπε :

— Μωρὲ Πέλεκα, μιὰ τρύπα ἔχεις ἐδῶ!

Ὁ Μιχάλης εἶδε καὶ τὰ ᾗχασε. Γρήγορα ὅμως θυμήθηκε τὸ τράνταγμα, ποὺ ἔνοιωσε τὴν ὥρα τῆς μάχης, κάτι κατάλαβε καί, ξεκουμπώνοντας τὸ χιτῶνί του, ἐβγαλε τὸ Εὐαγγέλιο.

Οἱ ἄνδρες τὸν περικύκλωσαν περίεργοι νὰ ἰδοῦν. Καὶ ὁ Μιχάλης σηκώνοντας ὑψηλά, ἔδειξε τὸ Ἱερὸ βιβλίον τρυπημένο ἀπὸ μιὰ σφαῖρα. Ἡ σφαῖρα εἶχε περάσει τὸ δερμάτινον ἐξώφυλλον καὶ εἶχε σφηνωθῇ στὸ βιβλίον ὡς τῇ μέσῃ.

— Μέγας εἶσαι, Κύριε! εἶπε ἓνας στρατιώτης καὶ ἐσταυροκοπήθηκε.

Ἦταν ὁ Γεράσιμος ὁ Κεφαλλονίτης. Καὶ οἱ ἄλλοι ἔκαναν τὸ ἴδιον. Ὁ Μιχάλης ἐφίλησε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ ξανάβαλε στὸν κόρφο του.

«Ἡ πίστις σώζει», λέγει ἓνας θεῖος λόγος. Ὁ Μιχάλης εἶχεν ἀσάλευτη πίστι πάντα μέσα του. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην σὲ πολλὰς μάχας ἐπολέμησε καὶ πολλὰς φορές ἐκινδύνευσε καὶ στὸν πρῶτον καὶ στὸν δεῦτερον πόλεμον. Ἀλλὰ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐχὴ τῆς μάνας του τὸν ἐφύλαξαν.

Ὅταν ἐγίνε ἐιρήνη καὶ ἐγύρισαν τὰ Μηχανικά στὸν Πειραιᾶ, ἀπὸ τοὺς πρῶτους, ποὺ ἐπήδησαν στὴν προκυμαία, ἦταν κι ἓνας ὑψηλός, γιγαντόσωμος λοχίας, ποὺ ἔψαχνε μὲ τὴν ματιὰ γυρεύοντας τοὺς δικούς του. Μιὰ γυναῖκα μὲ νησιώτικη μανδύλα ἐχύθηκε μέσα στὸ πλῆθος κι ἀγκάλιασε τὸν λοχία κλαίοντας ἀπὸ χαρὰ.

— Μιχάλη μου, παιδί μου! Δόξα νὰ ἔχῃ ὁ Ὑψιστος!

Ἦταν ἡ κυρὰ - Δημήτραινα, ἡ σεριφιώτισσα, ποὺ ἔδεχόταν τὸ γιοῦ τῆς νικητῆς, μὲ δυὸ γαλόνια στὸ χέρι.

Τώρα ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας δὲν εἶναι πιά στρατιώτης. Ἐπῆρε τὸ ἀπολυτήριό του ἀπὸ τὸν στρατό, ξαναγύρισε στὸ ἐργοστάσιον καὶ εἶναι ἀρχιτεχνίτης.

Ὑψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι, ἀνάμεσα στὰ εἰκονίσματα, ξανάβαλε ἡ κυρὰ - Δημήτραινα τὸ ἱερὸ αὐτὸ κειμήλιον, ποὺ ἔσωσε τὴ ζωὴ τοῦ ἀγαπημένου τῆς παιδιοῦ.

Στέφανος Δάφνης

15. ΑΪ - ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Στὸ χωριό μας, ποὺ δὲν εἶναι κι ὁμορφότερο στὴν πλάσι
μας ἀφῆσαν οἱ γονιοὶ μας μιὰ γερόντισσα ἐκκλησιά.
Δὲν τῆς ἔχουμε φτιαγμένο μαρμαρένιο εἰκονοστάσι·
τὰ καντήλια τῆς δὲν εἶναι κρυσταλλένια καὶ χρυσά.

Φτωχικὰ ντυμένους ἔχει καὶ τοὺς γέρους τῆς παπάδες·
ταπεινοὶ κι οἱ δυὸ τῆς ψάλτες εἶναι πάντα ἐργατικοί.
Στὰ μανάλια τῆς μεγάλες δὲν ἀνάβουνε λαμπάδες·
στὸν Ἀφέντη Ἀϊ-Δημήτρη τὸ μικρὸ κεράκι ἀρκεῖ!

Κι ὅμως στὸ μικρὸ τῆς χῶρο, ποὺ ὅλους καὶ ὅλες δὲ μᾶς
πιάνει,

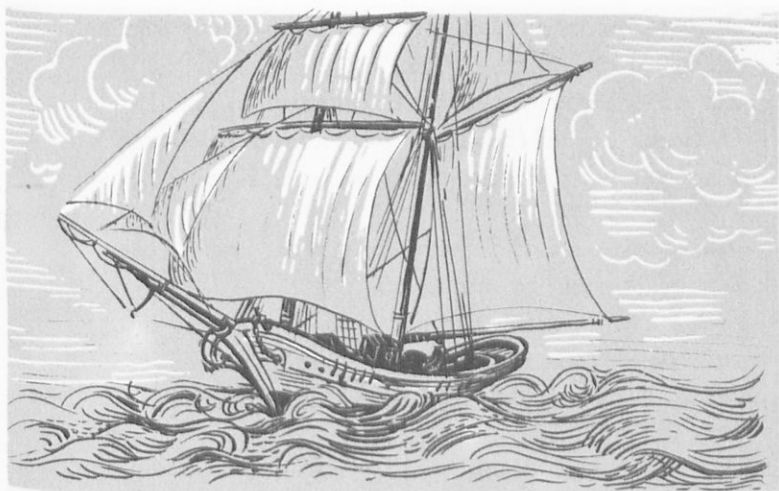
τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλεῖο τὸ αἰσθανόμαστε τρανό!
Πουθενὰ πιὸ μυρωμένο δὲν καπνίζει τὸ λιβάνι,
πουθενὰ τὸ καντηλάκι δὲν σπιθάει πιὸ φωτεινό.

Τὴν καλὴ μας ἐκκλησιούλα! "Ὅλοι μας, ἐκεῖ στὴ μέση,
Χριστιανοὶ στὴν κολυμβήθρα γίναμε κλαψαριστά.
Θὰ γελάσωμε μιὰ μέρα καὶ γαμπροὶ στὴν ἴδια θέσι,
θὰ σωπάσωμε μιὰν ἄλλη μὲ τὰ μάτια μας κλειστά...

« Πρωινὸ Σεκίνημα »

Γεώργιος Ἀθάνας

Β' ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

16. ΖΗ, Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.
Τριγύρω νύκτα ἀπλώνεται
καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, ποὺ ἑλαφρὰ τὰ κύματα χαιδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἄργοσαλεύει,
σὰν νύφη, ποὺ ἔλο καὶ λυγρὰ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνου, σὰν νὰ κάρφωσε σ' ἀμμουδιαστὸ ἀκρογιάλι
τὶς δυὸ του ἄγκυρες μαζί,
τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
Γοργόνα θαλασσόβρεκτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι·
Ὁ Βασιλιάς Ἀλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ ;

Βροντολογᾷ τὸ στόμα της, καὶ τὰ νερά ἀναδεύει
μὲ τὴν ψαρήσια της οὐρά,
καὶ τὸ γυναικεῖο της αὐτὶ ἀπόκρισι γυρεύει.
— Ὁ Βασιλιάς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμον βασιλεύει,
ὁ ναύτης ἀποκρίνεται· ζωὴ νὰ ᾿χης, Κυρά!

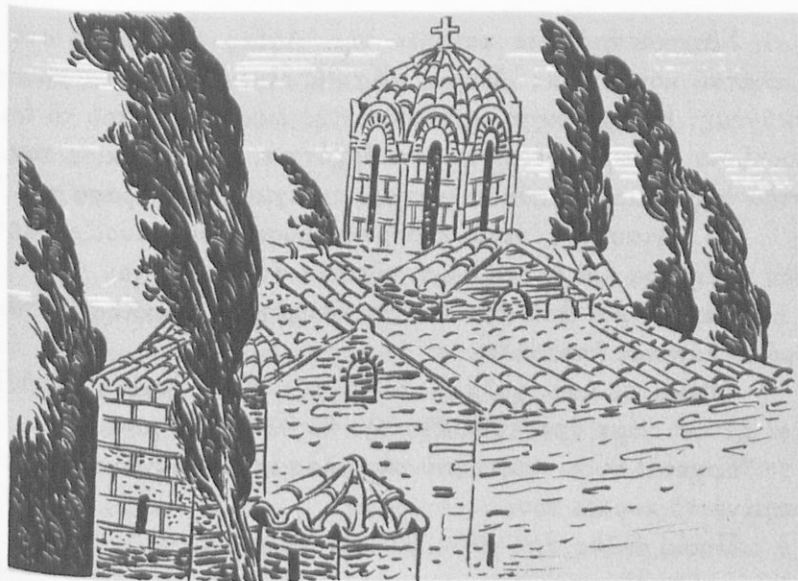
Ἄλλοίμονο, ἂν τῆς ἔλεγε πὼς εἶναι πεθαμένος
ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά!...
Εὐθύς τὴν ἴδια τῇ στιγμῇ ὁ ναύτης ὁ κατημένος
μαζὶ μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος,
καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἄρχιζε νὰ κλαίῃ τὸ βασιλιά.

Μὰ τώρα, πὺ ἔμαθε πὼς ζῇ, τὴν ὄψι της ἀλλάζει
καὶ μ' ὁμορφιὲς στολίζεται.
Γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλαγιάζει,
μὲ δυὸ ματάκια ὀλόγλυκα τριγύρω της κοιτάζει.
κι ἀπ' τὰ ξανθὰ της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
στὴ θάλασσα τὴν γαλανή.
Καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἄφρὸ σὰν γλᾶρος φτερουγίζει,
λύρα κρατᾷ ὀλόχρυση καὶ παίζοντας ἀρχίζει
νὰ τραγουδῇ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή!

Γεώργιος Δροσίνης

17. ΓΡΑΙΚΟΣ, ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΣ ΚΑΙ ΒΕΝΕΤΣΙΑΝΟΣ

(Παράδοσις)

Ήταν περασμένα τὰ μεσάνυχτα. Φωνὴ καμμιὰ! Κανένα ζωντανὸ δὲν ἔβγαζε φωνὴ στὰ ρημαγμένα μέρη. Καὶ ἂν κάπου - κάπου κανένα τριζόνι ἔκανε πῶς θὰ ἀρχίσῃ τὸν παραπονιάρικο σκοπὸ του, ὥς καὶ αὐτὸ ἐσώπαινε ἀπὸ τὸν φόβο του.

Μακριὰ ἀκούσθηκε καὶ ἓνα πετεινάρι νὰ λαλῇ πίσω ἀπὸ κάτι χαλάσματα, μὰ καὶ αὐτοῦ ἡ φωνὴ τρομαγμένη ἐπνίγηκε στὸ λαρύγγι του.

Οἱ Τοῦρκοι κλεισμένοι στὸ Κάστρο. Οἱ Βενετσιᾶνοι τριγυρίζουν σὰν τ' ἀγρίμια στὴ χώρα. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι τρυπωμένοι στὰ σπῆτια τους. Βρισκόμαστε στὰ 1687.

Σβηστό ήταν τὸ καντήλι τῆς Ἀγίας Γλυκερίας στὸ Γαλάτσι, κοντὰ στὰς Ἀθήνας. Κανεὶς δὲν πηγαίνει νὰ προσκυνήσῃ. Καὶ μόνον τὸ κυπαρίσσι τῆς ἐκκλησίας, πού τὸ ἐφυσούσεν ὁ ἄνεμος, ἐπήγαινε κι ἐρχότανε, καὶ ὁ ἥσκιος του στὸν τοῖχο ἔμοιαζε σὰν καλόγηρος τυλιγμένος στὸ ράσο του.

Τὸ ἁγιασμένο νερὸ ἐκατρακυλοῦσε μουρμουρίζοντας τὸν κατήφορο καὶ ἐπότιζε ὅ,τι εὔρισκε στὸ δρόμο του.

Νά, νά, καὶ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τῆς ὁμορφῆς ἐκκλησιᾶς τὸ δρόμο κάποιος προβάλλει.

Φθάνει σὲ κάτι χαλάσματα, βγάζει βαθὺ ἀναστεναγμό, καὶ ἀκούει πέρα ἀπὸ τὸ βράχο τὸν ἀντίλαλό του μόνο.

Ἔρχεται γύρω-γύρω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, κουνώντας λυπημένα τὸ κεφάλι του.

Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ σένα, ἄμοιρε Ἀθηναῖε, θὰ μποροῦσε νὰ γνωρίσῃ τὸ σπίτι σου;

Χαϊδεύει τὸ αἰγόκλημα, πού εἶχε φυτεμένο μὲ τὴν δύστυχη τὴν ἀδελφή του, σκύβει, παραμερίζει τὶς πέτρες σὰν κάτι νὰ γυρεύῃ. Ὑστερα φεύγει μακριὰ ἀπὸ κεῖ. Πάει κατὰ τὴν ἐκκλησιά, στέκεται, γονατίζει σὲ ἓναν τάφο ἐμπρὸς καὶ φιλεῖ τὸ μάρμαρό του.

Ἐχορτάριασε τοῦ γονιοῦ σου ὁ τάφος!

— Μὰ γιατί κλαῖς, σὰν μικρὸ παιδί; τάχα θὰ ζῆς καὶ σὺ αὔριο;

Τὰ ἀγριολούλουδα χύνουν γύρω τὴν μυρωδιά τους. Ἐαπλώνεται στὴν γῆ, ἀκουμπᾷ τὸ κεφάλι του στὸν τάφο καί, κοιτάζοντας τὸν οὐρανό, ρωτᾷ τί ἔφταιξε καὶ ἔμεινε ἔρημος καὶ μονάχος στὸν κόσμο!

Αἰφνης ἀπὸ τὰ Τουρκοβούνια κάποιος ἄλλος προβάλλει. Οἱ νυχτερίδες τρελλὰ φτερουγίζουν καὶ τρίζουν γύρω του. Κατεβαίνει μονοπάτι-μονοπάτι, πηδᾷ ἓναν-ἓναν τοὺς βράχους καὶ κοιτάζει παντοῦ σὰν κάτι νὰ ζητῇ.

Ἡ ἀγριεμένη ὄψις του φαίνεται πιὸ ἄγρια μέσα στὸ σκοτάδι. Ἀλλοίμονο σ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ τὸν εὕρῃ στὸν δρόμο του! Μὰ ὅσο πλησιάζει στὴν ἐκκλησιὰ κοντά, τόσο ἡμερώνει.

— Γιατί, ἐκιτρίνισες καὶ τρέμεις σὰν κορίτσι, ἄγριε Γενίτσαρε;

Σὲ λίγο βλέπει ἓνα μαῦρο πράγμα νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸ κάτω μέρος. Βαθὺ σκοτάδι καὶ δὲν διακρίνει τί νὰ εἶναι. Μὰ σὲ μιὰ ξαφνικὴ ἀστραπὴ βλέπει πὼς ἦταν ἄνθρωπος. Ἦταν Βενετσιᾶνος!

Ὁ Γενίτσαρος ἔγινε πάλι Γενίτσαρος, βγάζει τὸ χαντζάρι του καὶ χύνεται κατεπάνω του. Μὰ νά, ὁ Βενετσιᾶνος δὲν χωρατεύει. Πιάνει ὁ Γενίτσαρος μὲ τὸ ἀριστερὸ τὸ χέρι τὸ δεξιὸ τοῦ Βενετσιᾶνου, μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ πιάνει καὶ ὁ Βενετσιᾶνος μὲ τὸ ἀριστερὸ του χέρι τὸ δεξιὸ τοῦ Γενίτσਾਰου. Σκουντιοῦνται σὰν τ' ἀγρίμια καὶ μὲ τὰ πολλὰ ἔρχονται κοντὰ στὸν τάφο.

Πετιέται ὁ Ἀθηναῖος μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι καὶ βρίσκειται μπροστά τους.

— Ἐμένα βοήθα, πατριώτη, φωνάζει Ἑλληνικά ὁ Βενετσιᾶνος, νὰ σκοτώσωμε τὸν Τοῦρκο τὸν ἄπιστο!

— Κανένα δὲν βοηθῶ! Τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Βενετσιᾶνους, ὅς τοὺς ἀγαποῦν οἱ ἄμυαλοι λαῖκοί. Ἐγὼ καὶ τοὺς δυὸ τοὺς ξέρω γιὰ ἐχθροὺς τῆς πατρίδος μου... Ὅποιος εἶναι πιὸ γερὸς, ὅς φάῃ τὸν ἄλλον καὶ τοὺς δύο ὅς τοὺς φᾶνε τὰ σκυλιά καὶ τὰ κοράκια. Μὰ τραβηχθῆτε ἀπὸ δῶ! Δὲν θὰ ἀφήσω νὰ χυθῇ αἷμα ἀνθρώπινο στοῦ πατέρα μου, τοῦ γέρο Χωραφᾶ, τὸν τάφο!

Γιατί μιὰ φωνὴ ἀπὸ δυὸ στόματα ἀκούγεται: «Ἀδελφέ μου!»; Γιατί μὲ μιᾶς πέφτουν τ' ἄρματα κάτω; Γιατί ἀνοίγονται τρεῖς ἀγκάλες;

Ποιός τό 'λπιζε, ὁ πρῶτος, πού μικρὸς τὸν ἐπῆραν οἱ Γενίτσαροι, ὁ δεύτερος, πού παιδάκι τὸν ἐξαγόρασαν οἱ Βενετσιᾶνοι, καὶ ὁ μικρὸς, πού τάχα ἐστάθηκε πιὸ τυχερός, γιὰ πρώτη φορὰ νὰ σμίξουν, καὶ σὰν ἐχθροί, στοῦ πατέρα τους τὸν τάφο;

Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ. Τὰ πουλάκια μέσα στὰ χαμόκλαδα τινάζουν τὰ φτερά τους, βγάζοντας χαρωπὴ λαλιά.

Τὸ νυκτοπούλι ἐκρύφθηκε στὰ χαλάσματα, νὰ μὴν τὸ εὔρῃ ἡ ἡμέρα. Τὰ ἄστρα τρεμοσβήνουν. Ἡ νυκτερίδα ἐγίνε ἄφαντη.

Πόσο θὰ ἐσάστιζε ὁ διαβάτης, ἂν περνῶντας ἐβλεπε ἓνα Γραικό, ἓνα Γενίτσαρο καὶ ἓνα Βενετσιᾶνο, γονατισμένους σιμὰ - σιμὰ, νὰ χύνουν μαῦρο δάκρυ σ' ἓνα τάφου λιθάρι!

Λημ. Γ. Καμπούρογλου

18. Ο ΕΞΩΜΟΤΗΣ

“Ας γυρίσωμε για μιὰ στιγμή στοὺς μαύρους χρόνους τῆς σουλτανικῆς δουλείας, τῆς ὁποίας τὸ βάρος ἐπληρῶνετο με πολλοὺς τρόπους. Μὲ χρήματα, με εἶδη πολύτιμα, με τὴν γεωργικὴ καὶ τὴν λοιπὴ παραγωγὴ. Ἄλλὰ ἐπληρῶνετο καὶ με ψυχές! Καὶ ὁ φόρος αὐτὸς ἦτο ὁ βαρύτερος φυσικὰ καὶ ὁ σπαρακτικώτερος. Καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου ἐπληρῶνετο, πλὴν τῶν ἄλλων φόρων, κυρίως ὁ φόρος αὐτός· καὶ μάλιστα με νέους ὑγιεῖς καὶ δυνατοὺς, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ὑπηρετοῦσαν στὸ ναυτικὸ τοῦ Σουλτάνου ἕνα διάστημα, ἀπελύοντο — ἂν βέβαια ἀπελύοντο καὶ ἂν εἶχαν ἐν τῷ μεταξὺ περισώσει τὴν ζωὴν των — καὶ ἐπέστρεφαν. Ἄς σημειωθῇ ὅτι, ἂν οἱ Γενίτσαροι, ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὸ παιδο-

μάζωμα τῶν Ἑλληνικῶν περιοχῶν, ἦσαν οἱ ἐπίλεκτοι στρατιῶται τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀκόμη περισσότερον ἀπαραίτητοι σ' αὐτὴν ἦσαν οἱ ναυτολογούμενοι Ἕλληνες τοῦ Αἰγαίου, γιατί οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν ἐπίδοσι στὴν θάλασσα.

Εὐρισκόμεθα στὴν Ὑδρα τὸ 1769. Μεταξὺ τῶν νέων, ποὺ ἐκκληρώθηκαν γιὰ τὴν δουλεία τῶν Σουλτανικῶν πλοίων, ἦτο καὶ ὁ Χατζῆ Καραντάνης. Τὸ πρᾶγμα ἦτο ἰδιαίτερος σημαντικόν, διότι ὁ νέος ἀνῆκε σὲ μεγάλη οἰκογένεια. Ἦτο μονογενής, ὀρφανὸς καὶ εἶχε νὰ φροντίσῃ αὐτὸς καὶ μόνος γιὰ τὴ μητέρα του. Αὐστηρὰ καὶ ἀγία ἦτο ἡ ἡλικιωμένη μητέρα του, πασίγνωστη γιὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐγένειά της.

Καὶ ὁ Χατζῆ Καραντάνης φεύγει ἓνα πρωὶ μὲ τοὺς ἄλλους νέους, ἐν μέσῳ τῶν θρήνων, τῶν εὐλογιῶν καὶ τῶν εὐχῶν ὅλου τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς μητέρας του.

Γι' αὐτὴν ὁ καιρὸς ἔφευγε πικρὸς καὶ πολυδάκρυτος μὲ τὴν προσμονὴ τοῦ παιδιοῦ της.

Αἶφνης ἐπιστρέφει! Ἀλλὰ δὲν ἐπιστρέφει ὡς ἀφυπηρετήσας ναύτης. Ἐπιστρέφει ὡς κυβερνήτης δικρότου, ἀλαζονικὸς σαρικοφόρος, περαστικὸς ἀπὸ τὴν πατρίδα του, γιὰ νὰ ἰδῇ τὴν μητέρα του, καὶ πάλι νὰ φύγῃ.

Τὸ γεγονός κατέπληξε τὸ πολυστένακτο νησί καὶ ἐπλήγωσε τὴν ὑπερηφάνειά του. Καὶ ἄρχισαν τὰ σχόλια. Μεγάλῃ περιέργειᾳ εἶχαν οἱ Ὑδραῖοι νὰ μάθουν πῶς θὰ ἐδέχετο τὸ παιδί της ἡ ἀρχόντισσα, ἡ ὁποία, ἀντὶ κοσμήματος, εἶχε πάντοτε στὸ στήθος της ἓνα μεγάλο ἐλεφάντινο σταυρό. Καὶ ἐνῶ τὰ πάντα ἐπερίμεναν ἀπὸ αὐτὴν, ὅμως δὲν ἐφαντάζοντο καὶ ἐκεῖνο, ποὺ θὰ ἐγίνετο.

Ἡ Χατζῆ Καραντάναινα, ἅμα τὴν ἐπεσκέφθη ὁ γυιὸς

της καὶ ἔμαθε ἀπὸ τὸν ἴδιον ὅτι ἦλθε στὴν Ὑδρα κυβερνή-
της Σουλτανικοῦ δικρότου, τοῦ ἐζήτησε νὰ ἀνεβῇ μαζί του
στὸν ἐξώστη καὶ νὰ ἰδῇ τὸ πλοῖο. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἔρριξε
κάτω στὸ λιθόστρωτο, ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε τὴν κατάρρα της μὲ
ὅλη τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς της. Ὁ Καραντάνης μένει νεκρός.
Τὸ αἷμά του βρέχει τὸ λίθινο ἔδαφος. Καὶ ἄφωνη καὶ ἀπο-
λιθωμένη ἡ μικρὴ κοινωνία τοῦ νησιοῦ συγκεντρώνεται ἔξω
ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ καὶ γίνεται θεατὴς τῆς τραγωδίας τοῦ ἐξ-
ωμότου.

Ἀλησμόνητη ἔμεινε στὰ ναυτικὰ χρονικὰ τοῦ Αἰγαίου
ἡ τύχη τοῦ Καραντάνη. Καὶ πολὺ διδακτικὴ. Στὸν ναύαρχο
Σαχτούρη ἄρεσε πότε-πότε νὰ θυμίζῃ στοὺς ναῦτές του τὸ
τέλος τοῦ συμπατριώτου των. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κανάρης εἰς ἓνα
ἀπειθάρχητο ναύτη του ἐβροντοφώνησε κάποτε :

— Θὰ σὲ πᾶω στὴν Ὑδρα καὶ θὰ σὲ ρίξω ἀπὸ τὴν Κιάφα,
σὰν τὸν Καραντάνη !

Καὶ ἦτο φυσικόν, τὸ ἰδιότυπο τοῦτο δράμα νὰ μὴ ἀγνοή-
σῃ ἡ δημώδης ποίησις.

Ἴδου τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ὅπως τὸ ἐνθυμοῦνται ἀκό-
μη οἱ γέροντες Ὑδραῖοι :

Τὸ μάθατε τί γένηκε στῆς Κιάφας τ' ἀγροτόπι ;
Τοῦ Καραντάνη τὸ παιδί, τὸ Καραντανοπαίδι,
τό 'ριξε ἡ Καραντάναϊνα, 'κείνη ἡ ἀντρογυναῖκα,
στὸ καλντερίμι ἀπ' τὸν ὄντα καὶ μνήσκει ἀκόμη τὸ αἷμα
στὰ πετρολίθαρα τῆς γῆς, πὺν 'χύθη σὰν ποτάμι.
Καὶ τό 'μαθεν ἡ γειτονιά κι ἡ παραπέρα ρούγα
καὶ τό 'δαν οἱ ἄντρες, τὰ παιδιὰ κι οἱ νιὲς καὶ τὰ κορίτσια.
μαννάδες πού 'χανε παιδιὰ καὶ νιὲς πού 'χαν ἀδέλφια.

« Ἑλλ. Ἐρυθρὸς Σταυρὸς τῆς Νεότητος » Ε. Π. Φωτιάδης (διασκευή)

19. ΟΙ ΨΑΡΙΑΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙ

Τὴν πρώτη τοῦ Ἰουλίου 1823 ἓνα πλοιάριο, ἀφοῦ ἔλυσε τὰ πρυμνήσια, ἀπέπλευσε ἀπὸ τὰ Ψάρα. Μόλις ἐβγήκε ἀπὸ τὸ λιμάνι ἀνασύρει τὰ εἴκοσι κουπιά του καὶ ἀπλώνει τὰ πανιά.

Ὁ ζέφυρος ἐπνεενοῦριος καὶ τὸ μικρὸ σκάφος μὲ εὐστροφες κινήσεις ἐπηδοῦσε στὰ κύματα, κομψὸ καὶ ὑπερήφανο.

Ἦτο ὑπερήφανο, διότι δὲν ἐσχιζε ἐδῶ καὶ δύο χρόνια τὴν θάλασσα μὲ ξένη σημαία. Τώρα κυματίζει ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐπάνω της τὸ ἀθάνατο παράγγελμα «Ἐλευθερία ἢ θάνατος».

Σὲ λίγο ὁ ἥλιος κατεβαίνει μεγαλοπρεπῆς πρὸς τὴν θά-

λασσα. Ἡ νύκτα ἔρχεται μὲ τὰ ἀστέρια τῆς. Οἱ ναῦτες ψάλλουν ὅχι ὅπως πρὶν πένθιμα τραγούδια, ἀλλὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Παπανικολῆ καὶ τοῦ Κανάρη. Ἄν τὴν ὥρα ἐκεῖνη συναντοῦσαν πλοῖο ἐχθρικό, βεβαίως νέες φλόγες θὰ ἐμεγάλωναν τὴν λάμψι τῶν φλογῶν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ τῆς Χίου.

Ἀλλὰ γιὰ ποῦ ἐπήγαιναν οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι;

Οἱ Ψαριανοί, οἱ τρομερὲς αὐτὲς μάστιγες τῶν Μουσουλμάνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, προετοίμαζαν νέαν ἐφοδὸν ἐναντίον των. Ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοιαρίου ἐπλεε γιὰ τὴν Λέρο, ὅπου, ὅπως ἔμαθε, εὐρίσκοντο πυροβόλα. Καὶ πυροβόλα δὲν εἶχε.

Φθάνοντας τὸ πρῶτὸν στὸν λιμένα τῆς Λέρου εἶδε δυὸ πλοῖα, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀνυψωμένες τίς σημαῖές των.

Τὸ γυμνασμένο ὅμως μάτι τοῦ πλοιάρχου ἀνεγνώρισεν ἀμέσως, ὅτι τὸ πρῶτο ἦτο αὐστριακὸ καὶ τὸ ἄλλο ἐλληνικόν.

Ἄλλ' αὐτὸς ὑψώνει ἀγέρωχος τὴν πολὺπτυχη σημαία, ὅπου ἐδιάβαζες τὴν μαγικὴν λέξι: Ἑλευθερία.

Σὲ λίγο ἀνυψώνεται καὶ στὸν μεσαῖον ἰστὸ τὸ σῆμα τοῦ αὐστριακοῦ ναυάρχου. Συγχρόνως μία βάρκα μὲ ἓναν ἀξιωματικὸν ἐπλησίασε τὸ πλοιάριον καὶ ἐπροσκάλεσε τὸν κυβερνήτην στὴν ναυαρχίδα.

Ὁ κυβερνήτης ὠδηγήθηκε ἀνύποπτος στὴν ναυαρχίδα, ὅπου τὸν συνέλαβαν ἀμέσως καὶ τὸν ἔρριξαν δεμένον στὸ κῦτός τῆς. Ἐπειτα συνέλαβαν καὶ τοὺς ναῦτες, πλὴν δύο, οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν νὰ δραπεύσουν. Καὶ ἔτσι ἀλυσόδετοι μεταφέρονται κατόπιν στὴ Σμύρνη.

Ἐμείναν ἐδῶ καὶ μέσα στὸ κῦτος ἓνα περίπου μῆνα, μῆνα ἀγωνίας καὶ θλίψεως, χωρὶς νὰ ξέρουν τί ἐσχέποντο περὶ αὐτῶν οἱ Αὐστριακοί.

Ἀπεβιβάσθησαν τέλος στὴν ξηρὰ γιὰ νὰ σταλοῦν, κα-

θῶς τοὺς εἶπαν, στὰ Ψαρά, παρεδόθησαν ὅμως στὸν πασᾶ.

Μακρὰ σειρὰ δεμένων αἰχμαλώτων διέσχιζε τότε τοὺς δρόμους τῆς μητροπόλεως τῆς Ἰωνίας. Ὅλοι ἦσαν ἀνυπόδητοι, ὅλοι ἦσαν ρακένδυτοι καὶ στὰ γυμνά κεφάλια των ἀκόντιζε φοβερὲς ἀκτῖνες ὁ ἥλιος τοῦ Αὐγούστου. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι ἐβάδιζαν ὑπερήφανοι.

Διαβαίνοντας κοντὰ στὴν ἁγία Φωτεινή, ἄκουαν τὶς ἱερὲς ψαλμωδίες καὶ τότε αἰσθάνθηκαν θερμὸ δάκρυ νὰ ἀναβλύζη ἀπὸ τὰ μάτια των.

Ἡ μακρὰ ὁδοιπορία ὑπῆρξε γεμάτη ὀδύνη. Ἐνῶ οἱ ὁδηγοὶ ἐπροχωροῦσαν ἔφιπποι, οἱ ταλαίπωροι δεσμῶται ἔπεφταν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τοὺς πόνους. Καὶ τότε τοὺς ἐκρεμοῦσαν ὡς κτήνη στὶς οὐρὲς τῶν ἵππων καὶ ἔτσι ἐσύροντο στὶς πέτρες.

Αἰμόφυρτοι ἔφθασαν τέλος στὴν Κύζικο, ὅπου ἐπερίμεναν πλοῖο γιὰ νὰ τοὺς μεταφέρει στὴν Κωνσταντινούπολι.

Καὶ τὴν παραμονὴ τῆς ἀναχωρήσεώς των ἀπὸ ἐκεῖ, τὸ βράδυ, καθισμένοι στὴν ὄχθη μικροῦ ποταμοῦ, ἐθαύμαζαν τὴ δύσι τοῦ ἡλίου. Ἀλλὰ ἡ βαθεῖα σιγή, οἱ καλλονὲς τῆς φύσεως, ὁ ἱλαρὸς οὐρανὸς τῆς Ἀσίας ἐβύθισαν τοὺς δυστυχεῖς σὲ ἓνα αἶσθημα ἀθυμίας, ἄγνωστο σ' αὐτοὺς ἕως τώρα.

—ὦ! ἔλεγαν, ποιὸς ξέρει ἂν αὔριο τὴν ὥρα αὕτὴ θὰ ζοῦμε, ποιὸς ξέρει ἂν καὶ αὔριο θὰ προσευχώμεθα στὸν Θεὸ γιὰ τὴν πατρίδα!

Αἶφνης εἶδαν νὰ τοὺς πλησιάζῃ μιὰ σκιά, πού, ὅσο ἐπλησίαζε, ἐφαίνετο σὰν κατάλευκος γέρος μὲ βαθιὰ γένεια καὶ ἔνδυμα μοναχοῦ.

Ἐπὶ τέλους φθάνει κοντὰ των καὶ λέγει:

—Λάβετε, τέκνα, τὸ ἅγιον τοῦτο ὕψωμα, τὸ ἁγιασθὲν τὴν Μεγάλῃν Πέμπτην ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Τραπεζῆς· φάγετε

αὐτὸ καὶ ἡ ἐλπίς θὰ ἀναγεννηθῇ εἰς τὰς καρδίας σας! Ἐχετε πάντοτε πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸς θὰ εἰσακούσῃ τὰς εὐχὰς σας.

Μόλις εἶπεν αὐτὰ ἡ σκιά, ἔγινεν ἄφαντη. Διεδόθη ἔκτοτε ὅτι ἦτο ἡ σκιά τοῦ Ἀγίου Νικολάου, προστάτου τῶν Ψαρῶν.

Ἦτο ἀκόμη βαθὺς ὄρθρος, ὅταν οἱ αἰχμάλωτοι, συνοδευόμενοι ἀπὸ εἴκοσι δύο ἐνόπλους, ἐρρίφθησαν στὸ βάθος σακολέβας, ἡ ὁποία ἀπέπλευσε πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολι.

Ὁ ἄνεμος ἔπνεεν ἀντίθετος καὶ ἀναγκάσθηκαν νὰ ἀγκυροβολήσουν ὅχι μακριὰ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι. Ἀπ' ἐκεῖ ἔστειλαν ταχυδρόμο νὰ φέρῃ τὴν εἶδησι, ὅτι φθάνουν οἱ μελλοθάνατοι.

Οἱ δεσμῶται ἐσκέπτοντο τρόπους ἐκδικήσεως, ἀλλὰ ποῦ χέρια; Ἡ παραγγελία τοῦ ἀναχωρητοῦ τῆς Κυζίκου ξαναῆλθε στὴν μνήμη των καὶ ἐδυνάμωσε τὸ θάρρος των.

Τέλος πάντων ὁ ἄνεμος ἔπνευσε οὐριος καὶ τὸ πλοῖο ἔνοιξε τὰ πανιά.

Ἡ γλυκεῖα θάλασσα τοῦ Βοσπόρου ἐφαίνετο τώρα, οἱ κορυφές τῶν μιναρέδων ἄρχισαν νὰ χρυσίζουσιν, καὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας ὁ θόλος ἐξεῖχε μεγαλοπρεπῆς. Τὰ καῖκια ἔπλεον ἐλαφρά. Καὶ οἱ εἴκοσι δύο φύλακες τῶν Ψαριανῶν ἐβλεπαν χάσκοντας τὴν Πόλιν.

Ἀκάθεκτος τότε, ὡς ἀστραπή, κατέβηκε στὴν κεφαλὴ τοῦ δεσμίου κυβερνήτη τολμηρὴ καὶ ἐπικίνδυνη ἰδέα.

— Πλησίασε, εἶπε πρὸς ἓνα ἀπὸ τοὺς συντρόφους του, καὶ προσπάθησε νὰ κόψῃς μὲ τὰ δόντια σου τὰ δεσμὰ τῶν χειρῶν μου. Πρέπει λοιπὸν νὰ πεθάνωμε, χωρὶς νὰ βάψωμε τὰ χέρια στὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος;

Πράγματι, ὁ σύντροφος ἐκεῖνος συντρίβει μὲ τὰ δόντια του τὰ δεσμὰ τοῦ πλοιάρχου, ὁ ὁποῖος ἔλυσε ἀμέσως τὰ

δεσμὰ τοῦ σωτῆρός του. Καὶ σὲ λίγη ὥρα οἱ δεσμῶται ἤρξαν καὶ πάλι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν δύναμιν.

Ἀμέσως τότε ἀρπάζουν τὰ γιαναγάνια τῶν δημίων καὶ τὰ βυθίζουν στὰ στήθη των. Τὰ κουπιά, οἱ ἀλυσίδες, τὰ σχοινιά γίνονται φονικά ὅπλα καὶ ὅλο τὸ κατὰστροφον γεμίζει πτώματα καὶ αἷματα.

Ὁ κυβερνήτης, πληγωμένος στὰ χέρια, ἀρπάζει τὸ πηδάλιον, οἱ ναῦτες ὁρμοῦν πρὸς τὰ ἄρμενα καὶ τὸ πλοῖον στρέφεται πρὸς τὰ πίσω.

Καὶ τότε ἀκούσθηκε ἡ φωνὴ τοῦ ἥρωος κυβερνήτου Ἀνδρέα Σταματάρου, ἐνῶ τὰ πτώματα τῶν ἐχθρῶν ἔπεφταν στὴ θάλασσα:

— Πηγαίνετε, ἄνθρωποι, νὰ φέρετε στοὺς τυράννους τὴν εἰδησιν, ὅτι στὴν καρδιὰ τοῦ Ἑλλήνος ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος δὲν σβῆνει.

Ὅμως ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, καί, ὅταν ἔπνευσε πάλιν, ἐμπόδιζε τὸ πλοῖον νὰ προχωρήσῃ. Μόλις μετὰ πέντε ἡμέρες καὶ μετὰ πολλὰς περιπέτειες οἱ ἄνδρεῖς Ψαριανοὶ εἰσεχώρησαν στὰ Στενά. Ἐφοροῦσαν τὸ ἐνδυμα τῶν ἐχθρῶν γιὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν.

Ἀλλὰ ὅταν τὸ πλοῖον ἐπλησίασε στὰ φρούρια, κρότοι πυροβόλων ἀναγγέλλουν, ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἐξοδος, καὶ μία μάλιστα σφαῖρα ἐτῦπησεν ἓνα πανί. Ἐξακολουθοῦν ὅμως τὸν δρόμον των καὶ ὡς ἐκ θαύματος θὰ περάσουν ἀβλαβεῖς.

Εὐθὺς τότε ἐγονάτισαν καὶ δακρυσμένοι εὐχαρίστησαν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔσωσε πάλιν τοὺς στρατιώτας τῆς πατρίδος. Ἦτο ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἡ 14ῃ Σεπτεμβρίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐορτάζομε τὴν ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ.

Δυστυχῶς ὅμως νέοι κίνδυνοι ἐπερίμεναν τοὺς φυγάδας. Ὁ κυβερνήτης βλέπει πρὸς τὸν ὀρίζοντα πολυάριθμον στόλον μεγάλων πλοίων νὰ εἰσέρχεται γρήγορα στὸν Ἑλλή-

σποντο. Ἦτο ὁ στόλος τοῦ Σουλτάνου, τὸν ὁποῖον κατεδίωκαν οἱ Ἕλληνες.

Πῶς ὅμως νὰ διαφύγουν τὸν νέον κίνδυνον; Ὁ ἀτρόμητος Ἀνδρέας δὲν ἐδείλιασε καὶ ἐκραξε πρὸς τοὺς συντρόφους του :

— Θάρρος ἀδελφοί! Ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν. Δὲν μᾶς ἔσωσε γιὰ νὰ γίνουμε βορὰ θηρίων.

Καὶ με ἐξαίρετη τόλμη, ποὺ ἐμπνέει στὰ στήθη μόνον ἡ ἀγάπη τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, διέσχισε τὸν στόλο με σημαία τουρκική. Ἀλλὰ ἓνα πλοῖο, ποὺ τὸ εἶχε νομίσει ἐλληνικόν, ὁρμᾷ ἐναντίον του. Ἐπειδὴ ὅμως εἶδε ἀταραξίαν καὶ τὸ ἐνδυμα τῶν ναυτῶν, τὸ ἀφῆκεν ἀνενόχλητον.

Τότε ἡ σακολέβα ἐχώθηκε στὸν σωρὸ ἄλλων μικροτέρων πλοίων, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ κατεδίωκαν τὰ ἐχθρικά. Ἡ προφητεία τοῦ μοναχοῦ τῆς Κυζίκου ἐβγῆκεν ἀληθινή!

Σὲ λίγες ἡμέρες οἱ ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ἐγύρισαν στὸ νησί των, μετὰ τρίμηνη καὶ πλέον αἰχμαλωσία καὶ κινδύνους, καὶ ἐνῶ τοὺς ἐνόμιζαν χαμένους! Ἀνέβηκαν στὸν ναὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου γιὰ νὰ ὀρκισθοῦν ἐκ νέου ὅτι θὰ πεθάνουν ὑπὲρ πατρίδος καὶ πίστεως.

Δέκα μῆνες ἔπειτα ἄγρια στίφη κατέστρεφαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὸ ἥρωικὸ νησί. Τότε ἐφάνηκε στὸ Παλαιόκαστρο σημαία λευκή, μετὰ τίς λέξεις « Ἐλευθερία ἢ θάνατος » καὶ μετὰ σταυρὸ ἐρυθρὸ χαραγμένο. Συγχρόνως Ἕλληνας ναύτης ἔσπευδε πρὸς τὴν πυριτιδαποθήκη.

Τρομερὸς κρότος ἐκλόνισε τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ τέσσερες χιλιάδες ἀπίστων καὶ ἀρκετοὶ στρατιῶτες τῆς πατρίδος ἐτινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα.

(διασκευή)

20. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἄπ' ἔξω μαυροφόρα ἀπελπισιά,
πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι·
καὶ μέσα στὴν θολόκτιστη ἐκκλησιά —
στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
τὴν ὥψι τοῦ σχολείου —
τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ κανδηλιοῦ
τρεμάμενο τὰ ὄνειρατα ἀναδεύει
καὶ γύρω τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.

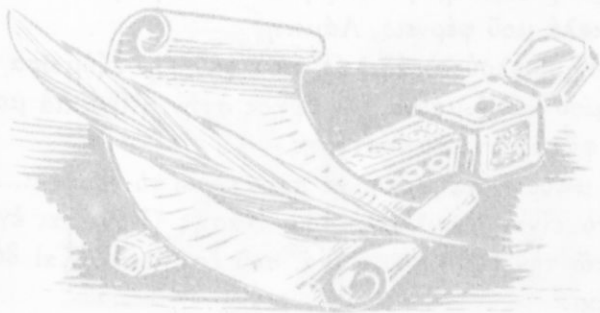
Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα·
βραχνά ὁ παπᾶς, ὁ δάσκαλος, ἐκεῖ
θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
μὲ λόγια μαγικά.

Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾷ
τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς τῆς, ἐκεῖ βλέπει
τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾷ
στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
κι ἀπὸ τὴν σιγαλιά,
ποὺ δένει στὸν λαιμὸ πνιγμοῦ θηλειά,
κι ἀπ' τῶν προγόνων τ' ἄφθαρτα βιβλία
ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,
ἓνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθύς,
σὲ μελωδίες ἑνὸς κόσμου ἄλλου,
κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
μὲ μιὰ φωνὴ βαρειά:
« Μὴ σκιάζεσθε στὰ σκότη! ἡ ἐλευθεριὰ
σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι
τῆς νύκτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρῃ ».

« Ἀλάβαστρα »

Ἰωάννης Πολέμης

21. Η ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στῆς μάχης τὸν καπνὸ, ποὺ
πνίγει τὸ λαγκάδι, ὁ σουλιώτης
ὅλα τὰ ἔχει λησμονήσει, πεῖνα καὶ
δίψα. Καὶ τὸ Σούλι πέφτει ξέμα-
κρα· καὶ σὰν λησμονημένο εἶναι
καὶ ἐκεῖνο τ' ἄχαρο.

Καὶ ἐκεῖ ποὺ πολεμάει τὸ
παλληκάρι τὸ ἀγλύκαντο, μέρα καὶ
νύκτα, ἀκούει μιὰ γνώριμη φωνή,
ποὺ τὸν ξυπνάει:

— Λοιπὸν τὸ Σούλι δὲν χάθηκε καὶ ζῇ.

Ἦταν ἡ Λάμπη, ἡ ἀδελφὴ τοῦ παλληκαριοῦ.

— Τί καλὰ μοῦ φέρνεις, Λάμπη;

— Ζεστὴ κουλούρα, ἀδελφέ, ποὺ σοῦ τὴν ἐζύμωσα μὲ τὰ
χεράκια μου καὶ ἡ μάννα τὴν ἔψησε στὴν ἀνθρακιά μονάχη.
Ἔλα νὰ φᾶς καὶ νὰ ξαποστάσης.

— Δὲν μπορῶ, καημένη, νὰ παρατήσω τὸ τουφέκι...

— Αὐτὸ εἶναι ἡ συλλογὴ σου, Νάση; Ἐρχομαι ἐγὼ καὶ
σοῦ κρατῶ τὸν τόπο σου... Νά, σοῦ ἔστρωσα! Καὶ δός μου
τὸ τουφέκι.

Χαμογελαῖ ὁ ἀδελφὸς ὁ καπνισμένος. Καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ μάθῃ τὴν κορασιά πῶς πιάνουν τὸ τουφέκι.

Ὁ πόλεμος ἐβαστοῦσε πάντα. Μὲ χέρι σταθερὸ ἐγέμιζεν ἐκείνη καὶ σημάδευε. Καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς παραπέρα ἔτρωγε ἡσυχος καὶ μονάχα τὴν πεῖνα τοῦ ἄκουγε, τὴν θεωριεμένη μέσα του.

Καὶ ὁ πόλεμος ἐβαστοῦσε. Καὶ ἐκεῖ ἓνα βόλι ἦλθε καὶ ἐπέτυχε κατάστηθα τὴν κορασιά. Καὶ αὐτὴ ἔκανε καρδιά καὶ δὲν ἐμιλοῦσε. Τὸ αἷμα ἐπλημμύριζε τὸν κόρφο τῆς. Ἡ Λάμπη ἐσημάδευε καὶ ἐτουφεκοῦσε.

—Ἐφαγες, Νάση;

—Κοντεύω, ἀκόμη λίγο, Λάμπη.

Ἡ κόρη ἐξαναρώτησε καὶ δεύτερη καὶ τρίτη φορά. Καὶ τότε μὲ ἓνα πήδημα τὸ παλληκάρι βρέθηκε κοντὰ τῆς. Ἀρπάξε τὸ τουφέκι καὶ ἡσυχο, καθὼς εἶχε τραβηχθῇ, ἐξανάρχισε τὸν πόλεμο.

Ἀμίλητη ἡ σουλιωτοπούλα ἐπῆγε παραπίσω καὶ ἔπεσε !...

Καὶ ὁ πόλεμος ἐβαστοῦσε...

« Μεγάλα Χρόνια ». 1930

Γιάννης Βλαχογιάννης

22. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ

Μαῦρο πουλάκι ξέβγαινε 'πομέσα ἀπὸ τὸ Σούλι.
Εἶχε τὰ μάτια του θολά, τὰ νύχια ματωμένα
καὶ πέταγε ὀλομόναχο καὶ στὴν Φραγκιά τραβοῦσε.
Πατριῶτες τὸ ρωτήσανε, πατριῶτες τὸ ρωτᾶνε:
- Πουλάκι, ποῦθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦθε κατεβαίνεις;
- Ἀπὸ τὸ Σούλι ἔρχομαι καὶ στὴν Φραγκιά πηγαίνω.
- Πουλάκι, πές μας τίποτα ἀπὸ τὸ Κακοσούλι¹,
πού 'κανε τὴν Ἀρβανιτιὰ καὶ φόρεσε τὰ μαῦρα.
- Τί νὰ σᾶς πῶ, μαῦρα παιδιά, τί νὰ σᾶς μολογήσω;
Πῆραν τὸ Σούλι, πῆράν το, πῆραν τὸν Ἀβαρίκο²,
τὴν Κιάφα τὴν περήφανη καὶ κοσμοξακουσμένη.
'Εχάη κι ὁ καλὸς γέρος στὸ δοξασμένο Κούγκι³.

(λαϊκὸ τραγούδι)

1. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ Σουλίου.

2. Χωρίον τοῦ Σουλίου.

3. Ὀνομαστὸ καὶ ἰσχυρότατο φρούριο τοῦ Σουλίου.

23. ΧΗΡΑ ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ

Ὁ γέρο-ἀγωνιστής ἐτελείωσε τὴ διήγησί του γιὰ τοῦ κάστρου τὴν παράδοσι.

— Ἐβγήκαμε μὲ ὅλες τὶς τιμές, ἔλεγε. Μὲ τ' ἄρματα καὶ μὲ τὰ πράγματά μας. Ἡ συμφωνία ἐφυλάχθηκε πιστὴ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Μὰ δὲν ἦταν γραμμένο νὰ τελειώσῃ ἔτσι αὐτὴ ἡ σκηνὴ τῆς πολιορκίας. Γιατί, κοντὰ στὴν συμφωνία τὴν γραπτὴ, ἔγινε κι ἄλλη, πιὸ παράξενη ἀπὸ τὴν πρώτη.

Καὶ τὴν ἔκανε μιὰ ἀπλὴ γυναῖκα. Ἡ Μάρω ἡ Σουλιώτισσα, νιόνυμφη καὶ χηρεμένη. Ὅσο ἐζοῦσεν ὁ ἄνδρας της, τὴν ἐσεβόταν ἡ φρουρά. Μὰ καὶ χήρα τώρα δὲν ἐχωράτευε. Νομίζεις εἶχε πάρει τὸν ἀέρα ἐκείνου τοῦ παλληκαριοῦ, ποὺ ἦταν τὸ πρῶτο ἀνάμεσά μας. Καὶ ἡ παρθενικὴ της ντροπὴ μονάχα δὲν ἄφηνε τὴν χήρα νὰ δράξῃ τ' ἄρματα.

Καὶ τώρα βγαίνοντας ἀπὸ τὸ κάστρο ἡ Μάρω ἀκολουθοῦσεν ἀμίλητη, ἄκλαυτη, ἄσχημη, γιατί εἶχε σβῆσει ἡ πεῖνα κάθε ἀνθὸ στὴν ὄψι της, ὅπως εἶχε κάμει νὰ στερέψῃ καὶ τὸ στερνό της δάκρυ. Ἀξαφνὰ ἡ Μάρω, ἐκεῖ ποὺ ἐπῆγαινε σκυφτὴ, ἔβαλε μιὰ φωνή. Καὶ εἶχαμε ἀδειάσει πιά τὸ κάστρο καὶ οἱ Τούρκοι ἐτοιμάζονταν νὰ μποῦν. Ἐγύρισε ἡ Μάρω πίσω τρέχοντας καὶ ἐστάθηκε στὴν σιδερόπορτα τοῦ κάστρου ὁλόρθη μὲ τὴν παρδαλὴ μανδύλα της (τὰ μαῦρα τότε ποῦ νὰ τὰ βρῖσκε; ὕστερα ἡ ζωὴ της ἐπέρασε μαυροντυμένη!).

— Σταθῆτε πίσω! εἶπε. Κανένας δὲν θὰ μπῇ!

Παραξένεψε πολὺ καὶ ἡ ὄψι καὶ ἡ φωνὴ της. Οἱ Ἀρβανῆτες τὴν ἐπῆραν μὲ τὸ καλὸ.

— Σῦρε! τῆς εἶπαν. Σκλάβα θὰ κρατηθῆς, ἂν μείνης. Τί ζητᾷς;

—Στὸ κάστρο μέσα ἐλησμονήθηκε ἄνθρωπος... Μπέσα γιὰ μπέσα¹;

—Μπέσα·εἶπε ἓνας Ἀρβανίτης.

Ἡ Μάρω ἐχάθηκε καὶ ἐξαναφάνηκε σὲ λίγο κρατῶντας στὴν ποδιά της κρυμμένο κάτι. Καὶ ἐπροχώρησε νὰ περάσῃ.

Οἱ Τοῦρκοι τώρα τὴν ἐκύκλωσαν στενά, θέλοντας νὰ ἰδοῦν τί εἶχε καὶ νὰ τῆς τὸ ἀρπάξουν.

Ἡ ἴδια ἡ Μάρω εἶδε τὸν κίνδυνο. Ἐτράβηξε τὸ χαντζάρι ἀπὸ τὸν κόρφο της, ποῦ τὸ εἶχε πάντα σύντροφό της.

—Πίσω, ἐφώναξε. Τὴν μπέσα μὴν πατάτε!

Μὲ τὸ ἀριστερό της χέρι βαστῶντας τὴν ποδιά της ἀνοικτὴ ἔδειχνε τὰ κόκκαλα (λιβανισμένα κόκκαλα τοῦ ἀνδρός της). Καὶ ἐφοβέριζε μὲ τὸ μαχαίρι. Καὶ ἐπροχώρησε καὶ ἐπέρασε.

Ὅταν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἐσπάρθηκε τῆς Μάρως ἡ ἀποκοτιά², δὲν ἔμεινεν ὅψι νὰ μὴ γλυκαθῇ καὶ χεῖλι νὰ μὴ γελάσῃ. Καὶ ἦταν ἓνα ξαλάφρωμα στὴν πικραμμένη συνοδεία μας, ποῦ ἐπροχωροῦσε βαρυκίνητα... Νοῦ καὶ καρδιά ποιός εἶχε πιά τὴν Μάρω νὰ θαυμάσῃ!

«Μεγάλα Χρόνια», 1930

Γιάννης Βλαχογιάννης

1. Πίστι στὸν λόγο.

2. Τόλμη.

24. Η ΔΕΣΠΩ

Ἀχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.

Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι;

Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι.

Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

— Γεώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶναι ἐδῶ τὸ Σούλι,

Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

— Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

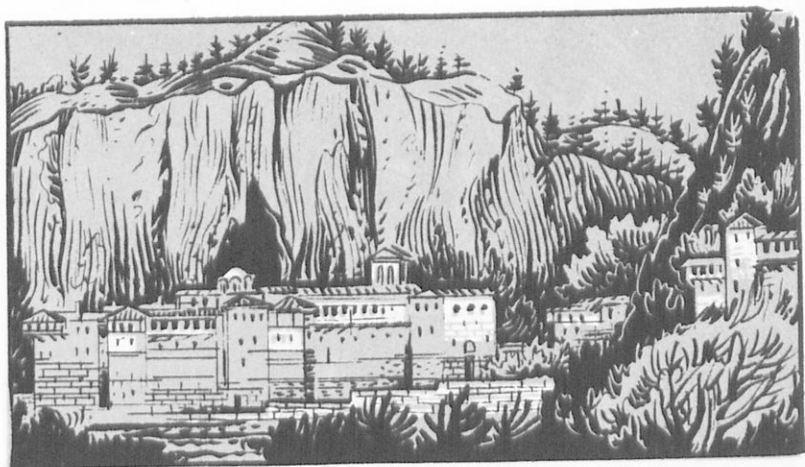
Ἡ Δέσπω ἀφέντες λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάμνει.

Δαυλὶ στὸ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει:

— Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε! Παιδιά, μαζί μου
ἐλᾶτε.

Καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε κι ὅλοι φωτιά γενῆκαν.

(δημοτικὸ τραγοῦδι)

25. ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟΝ

Ἡ μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἔχει συνδεθῆ στενὰ μετὸν Ἱερό μας ἀγῶνα. Ὁ δεσμὸς αὐτὸς ἐφάνηκε ἰδίως κατὰ τὴν τρίτην εἰσβολὴν τοῦ Ἰμβραήμ στα Καλάβρυτα, ἡ ὁποία ἐγένεν ἀπὸ τὰς Πάτρας, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1827.

Ὁ Ἰμβραήμ ἐβάδισε εἰρηνικῶς πρὸς τὰ Καλάβρυτα καὶ ἐστρατοπέδευσε ἀπ' ἔξω. Κατὰ τὴ διαδρομὴ του ἔδιδεν ἔγγραφα ἀμνηστεύσεως στὰ ὑποτασσόμενα χωρία. Καὶ ἐνῶ στὸ στρατόπεδο ἐδέχετο τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὑποτασσομένων, ἐσκέφθηκε ὅτι πρέπει μὲ κάθε θυσία νὰ καταλάβῃ τὴ Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Διότι ἐγνώριζεν ὅτι αὐτὴ ἡ Μονὴ ἦτο κέντρο τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. "Ὅπως ὑπῆρξε σ' ὅλους τοὺς αἰῶνας προπύργιον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔτσι καὶ τώρα, εἰς ὅλον τὸν Ἀγῶνα, ὑπῆρξε προπύργιον τῆς ἐλευθερίας. Πολλοὺς ἐπροστάτευσε ἡ Μονὴ κατὰ τίς ἐπιδρομὰς τοῦ Ἰμβραήμ καὶ πολλὰ ἐξώδευσε. Οὔτε καὶ αὐτὰ τὰ ἱερὰ ἀργυρᾶ σκευὴ ἐλογάριασε. Ὅλα τὰ ἐξηργύρωσε γιὰ

τις ἀνάγκες τοῦ Ἀγῶνος. Καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπρομηθεύθη-
κε ὅπλα καὶ εἶχε ἀνέκαθεν καὶ δύο κανόνια.

Τότε λοιπόν, εὐθὺς ὡς ἐπλησίασε ὁ Ἰμβραήμ στὰ Κα-
λάβρυτα, πλῆθος γυναικοπαίδων εἶχε καταφύγει στὸ Μέγα
Σπήλαιον. Καὶ ἑξακόσιοι πολεμιστὰι κατέφυγαν ἐπίσης ἐκεῖ
ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Β. καὶ Ν. Πετμεζᾶν, γιὰ νὰ προστατεύ-
σουν καὶ τῇ Μονῇ καὶ τὰ γυναικόπαιδα. Ἐτοποθέτησαν
στοὺς πύργους τῆς Μονῆς τὰ κανόνια καὶ ἐκεῖ, κοντὰ σ' αὐ-
τά, ἐστάθηκαν οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς μαχητὰς, βοηθούμενοι
καὶ ἀπὸ πολλοὺς μοναχοὺς ἐνόπλους. Οἱ ἄλλοι κατέλαβαν
θέσεις κοντὰ στῇ Μονῇ καὶ γύρω της. Μέσα στὴν Μονὴ
ἔμεναν τὰ γυναικόπαιδα καὶ προσηύχοντο στὴν Ὑπέρμαχον
Στρατηγὸν γιὰ τὴ σωτηρίαν αὐτῶν καὶ τοῦ Ἔθνους.

Ὁ Ἰμβραήμ, προτοῦ διατάξῃ ἔφοδο κατὰ τοῦ Μονα-
στηρίου, ἐπροσπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑποταγὴ τῶν μονα-
χῶν. Τοὺς ἔγραψε λοιπόν ἓνα γράμμα, στὸ ὁποῖον ὅμως ἔ-
λαβε τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν ἐκ μέρους τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μο-
νῆς Δαμασκηνοῦ:

«Ὑψηλότατε ἀρχηγέ τῶν Ὀθωμανικῶν δυνάμεων, χαῖ-
ρε. Ἐλάβομεν τὸ γράμμα σου καὶ εἶδομεν τὰ ὅσα γράφεις.
Ἡξεύρομεν ὅτι εἶσαι εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Καλαβρύτων πολ-
λὰς ἡμέρας καὶ ὅτι ἔχεις ὅλα τὰ μέσα τοῦ πολέμου. Ἡμεῖς
νὰ προσκυνήσωμεν εἶναι ἀδύνατον, διότι εἵμεθα ὠρκισμένοι
εἰς τὴν πίστιν μας: Ἡ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἢ νὰ ἀποθάνωμεν
πολεμοῦντες· καὶ κατὰ τὴν παράδοσίν μας δὲν γίνεται νὰ
χαλάσῃ ὁ ἱερὸς ὅρκος τῆς πατρίδος μας. Σὲ συμβουλευόμεν
ὅμως νὰ ὑπάγῃς νὰ πολεμήσῃς ἄλλα μέρη, διότι νὰ ἔλθῃς
ἐδῶ νὰ μάς πολεμήσῃς καὶ νὰ νικήσῃς δὲν εἶναι μεγάλο κα-
κό, διότι θὰ νικήσῃς παπᾶδες· ἂν ὅμως νικηθῇς, τὸ ὁποῖον
ἐλπίζομεν ἀφεύκτως μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διότι ἔχομεν
καὶ θέσιν δυνατὴν, θὰ εἶναι ἐντροπὴ σου, καὶ τότε οἱ Ἕλλη-

νες θὰ ἐγκαρδιωθοῦν καὶ θὰ σὲ κυνηγοῦν πανταχοῦ. Ταῦτα σὲ συμβουλευόμεν καὶ ἡμεῖς καὶ κάμε,ὡς γνωστικός, τὸ συμφέρον σου. Ἐχομεν καὶ γράμματα καὶ ἱερὸν ὄρκον ἀπὸ τὴν Βουλὴν καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον Κολοκοτρώνην, ὅτι εἰς πᾶσαν περίστασιν πολλὴν βοήθειαν θὰ μᾶς στείλουν, στρατιώτας καὶ τροφάς.

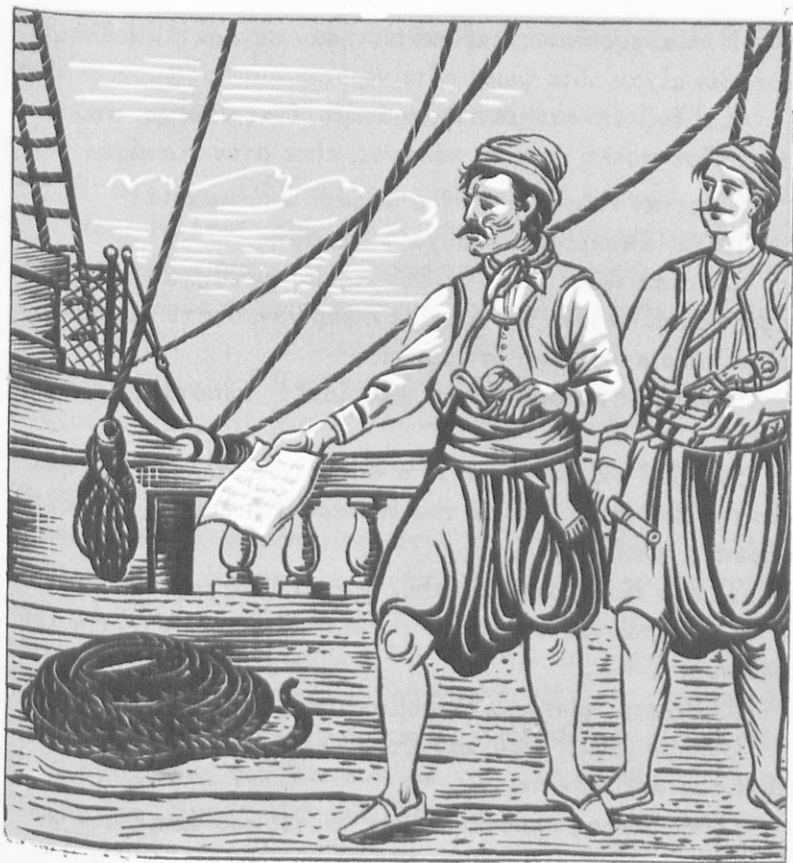
Δαμασκηνὸς ὁ Ἠγούμενος
καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ παπᾶδες καὶ καλόγηροι
Τῇ 21 Ἰουνίου 1827, Μέγα Σπήλαιον ».

Μετὰ τὴν γενναίαν καὶ πατριωτικὴν αὐτὴν ἀπάντησιν τοῦ ἡγούμενου, ὁ Ἰμβραῆμ μεταχειρίσθηκε τῇ βίᾳ, γιὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς ἀνδρείους κληρικοὺς νὰ παραδοθοῦν. Στὴν ἀρχή, ἀφοῦ ἐπλησίασε καὶ κατεσχόπευσε τὰ γύρω τῆς Μονῆς, ἐτοποθέτησε κανόνια καὶ ὀπλίτας ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Σταυρίου, ἀπέναντι τῆς Μονῆς. Καὶ τὴν 24ην Ἰουνίου τοῦ 1827 διέταξε τὴν ἐφοδο, ποὺ διεύθυνεν ὁ ἴδιος.

Ἡ μάχη ἐκράτησε ἀπὸ τὸ πρωὶ ἕως τὸ βράδυ. Τὰ κανόνια καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἐπιδρομέων δὲν ἐσταματοῦσαν, ἀλλὰ ματαίως. Ἡ Μονὴ ἐστέκετο ὀρθή. Οἱ ἀμυνόμενοι ἀπὸ τὴν Μονὴ ἐβλαπταν πολὺ τοὺς ἀπέναντι ἐχθρούς.

Ὁ Ἰμβραῆμ διέταξε τὸ ἵππικὸ του καὶ μέρος τοῦ πεζικοῦ νὰ ἀνεβοῦν στὴ δυτικὴ κατωφέρεια τοῦ ἐλαιοσκεπασμένου βουνοῦ καὶ πυροβολῶντας νὰ πλησιάσουν ἀπὸ ἐκεῖ τὴν Μονή. Ἀλλὰ, ἐνῶ ἐπλησίαζαν, ἐσκοτώνοντο ἀπὸ τὶς σφαῖρες τῶν γενναίων πολεμιστῶν. Τότε ὁ Ἰμβραῆμ, ἀπελπισμένος καὶ βλέποντας τὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ φοβούμενος νὰ πλησιάσῃ, διατάσσει γενικὴν ὑποχώρησιν. Καὶ ὅλοι των ντροπιασμένοι ἐφυγαν στὰ Καλάβρυτα, ἐνῶ τὰ κανόνια καὶ οἱ καμπάνες τῆς Μονῆς ἐκροτοῦσαν καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ καὶ νικηταὶ ἐδόξαζαν τὴν Ἀειπάρθενον.

Χρ. Σταυρόπουλος (διασκευή)

26. Η ΤΙΜΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Ὁ Κανάρης εἶχεν ἀποφασίσει νὰ πυρπολήσῃ τὸν φοβερὸ αἰγυπτιακὸ στόλο μέσα στὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὸ τολμηρὸ σχέδιον, δυστυχῶς, δὲν ἐπέτυχε καὶ οἱ Ἕλληνες πυρποληταὶ ἐσώθηκαν ὡς ἐκ θαύματος καὶ ἐπέστρεφαν στὴν Ἑλλάδα.

Πλοίαρχος ὅμως καὶ ναῦτες ἦσαν σὲ κακὴ κατάστασι, διότι δὲν εἶχαν οὔτε ψωμί οὔτε νερό.

Καὶ ἐνῶ ἐπλεαν μὲ οὖριον ἄνεμο, ἓνας ναύτης, ποῦ παρατηροῦσε πολλὴ ὥρα τὸ πέλαγος, εἶπε στὸν Κανάρη :

— Καπετὰν Κωνσταντῇ, ἓνα καράβι ἀπὸ μακριά!

— Καλά, ἀποκρίνεται ἡσυχα ὁ Κανάρης.

Σὲ μισὴ ὥρα, ὅταν τὰ δύο πλοῖα εὐρέθησαν σὲ μικρὴ ἀπόστασι, οἱ ναῦται τοῦ Κανάρη διέκριναν, ὅτι τὸ ξένο πλοῖο ἦτο μεγάλο αὐστριακὸ ἱστιοφόρο.

— Ἐμπρός, παιδιὰ, τοὺς γάντζους! προστάζει ὁ Κανάρης.

Μερικοὶ ναῦτες ἐπῆραν τὰ ὅπλα των, ἄλλοι ἐκωπηλατοῦσαν. Σὲ λίγο ἡ βάρκα τοῦ Κανάρη ἐπλησίασε τὸ μεγαλοπρεπὲς πλοῖο.

Τότε ὁ Κανάρης μὲ ἄλλους ναῦτες ἀναρριχᾶται εἰς αὐτὸ καί, κρατῶντας τὸ πιστόλι, ἐμφανίζεται στὸν αὐστριακὸ πλοίαρχο.

— Τί θέλετε; ρωτᾷ κατατρομαγμένος ὁ πλοίαρχος.

— Θέλομε ψωμί, νερὸ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχει τὸ καράβι, γιατί πεθαίνομε ἀπὸ τὴν πείνα.

Ὁ πλοίαρχος προστάζει τοὺς ναῦτές του νὰ φέρουν ψωμί, νερό, τυρὶ καὶ ἓνα βαρέλι μὲ παστὰ ψάρια.

Ἀφοῦ ὅλα αὐτὰ τὰ κατέβασαν στὴν βάρκα, ὁ Κανάρης λέγει πρὸς τὸν πλοίαρχο :

— Δὲν ἔχω χρήματα νὰ σὲ πληρώσω τώρα· γράψε σ' ἓνα χαρτὶ πόσο ἀξίζουν καὶ φέρε το νὰ τὸ ὑπογράψω!

— Δὲν κάνουν τίποτε, ἀποκρίνεται ὁ πλοίαρχος.

— Φέρε τὸ χαρτὶ καὶ γράψε δύο χιλιάδες γρόσια! εἶπε ἐντόνως ὁ Κανάρης.

Ἀφοῦ ὑπέγραψε τὸ χαρτί, ὁ Κανάρης εἶπε :

— Τὸ "Ἔθνος μας θὰ σὲ πληρώσῃ!

—'Αλλά, ἐτόλμησε νὰ ἀποκριθῇ ὁ πλοίαρχος, σεῖς δὲν ἔχετε ἔθνος.

Τότε τὰ μάτια τοῦ Κανάρη ἀστράπτουν καὶ μὲ ἀγανάκτησι λέγει :

—"Ἄν δὲν ἔχαμε ἔθνος, θὰ κάνωμε ! Καὶ ἐννοοῦσε φυσικὰ ὁ Κανάρης Κράτος. Διότι ἔθνος ὑπῆρχε. Διαφορετικὰ δὲν θὰ εἴχαμε τὸ εἰκοσιένα καὶ τὰς ἄλλας ἐπαναστάσεις.

Ἐπὶ τέλους ἐχωρίσθησαν καὶ ὁ Κανάρης ἐφθασε αἰσίως στὴν πατρίδα του. Ἐπέρασαν ἀρκετὰ χρόνια. Ἡ Ἑλλὰς ἐλευθερώθηκε καὶ ὁ Κανάρης ἦτο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς συντρόφους του ἦτο πλοίαρχος ἐμπορικοῦ πλοίου καὶ ἐταξίδευε στὸ Γαλάζι, γιὰ νὰ ἀγοράσῃ σιτάρι. Ἐκεῖ συνήντησε τὸν αὐστριακὸ πλοίαρχο, ὁ ὁποῖος δὲν τὸν ἀνεγνώρισε στὴν ἀρχή. "Όταν ὁ Ἕλληνας πλοίαρχος τοῦ ἐθύμισε τίς λεπτομέρειες τῆς συναντήσεώς των στὸ πέλαγος, ἐξανάφερε στὴν μνήμη του τίς τόσο δυσάρεστες γι' αὐτὸν στιγμές. Ὁ Ἕλληνας τὸν παρεκίνησε νὰ ἔλθῃ στὰς Ἀθήνας, γιὰ νὰ πληρωθῇ. Καὶ ὁ αὐστριακὸς πλοίαρχος μετὰ πολλοὺς δισταγμοὺς ἐδέχθηκε. Καὶ ὁ παλαιὸς σύντροφος τοῦ Κανάρη μὲ τὸν Αὐστριακὸ πλοίαρχο ἐπῆγαν στὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

—Ἐξοχώτατε, λέγει ὁ Ἕλληνας πλοίαρχος, ἐνθυμεῖσαι, ποὺ ὑπέγραψες ἀπόδειξι γιὰ δύο χιλιάδες γρόσια σ' ἓναν πλοίαρχον κοντὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια ;

Ὁ Κανάρης ἐσκέφθηκε καὶ εἶπε :

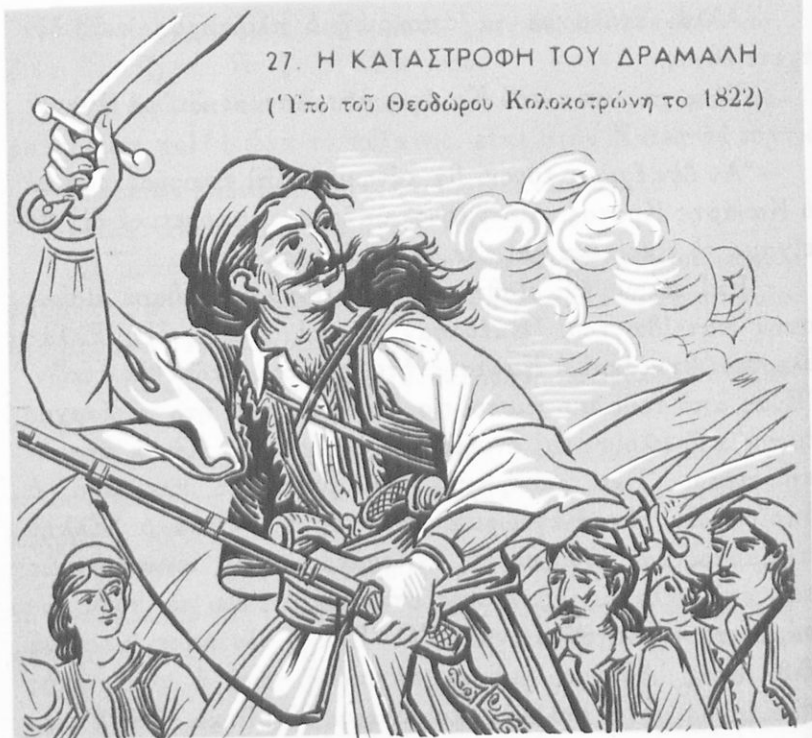
— Αἶ, ναί, ἐνθυμοῦμαι !

— Νά, λοιπόν, ὁ πλοίαρχος ἦλθε νὰ πάρῃ τὰ χρήματα.

Τότε ὁ Κανάρης ἐζήτησε τὴν ἀπόδειξι, τὴν εἶδε καί, μὲ παράπονο πρὸς τὸν Αὐστριακὸ γιὰ τὴν παλιὰ δυσπιστία του, ὑπέγραψε ἔνταλμα καὶ ὁ πλοίαρχος ἐπληρώθηκε.

(κατὰ διασκευὴν)

27. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ
(Ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη το 1822)

Φύσα, μαίετρο ὄροσερέ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
νά πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τὴν μάννα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγάδες
στο Δερβενάκι κοίτουνται στὸ χῶμα ξαπλωμένοι.
Στρῶμά ἔχουνε τὴν μαῦρη γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γι' ἀπάνωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψη!
Κι ἓνα πουλάκι πέρασε καὶ τὸ συχνωρῶτᾶνε:
— Πουλὶ, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι;
— Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσ' ὁ Κολοκοτρώνης
καὶ παραπίσω οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια!

(δημοτικὸ)

28. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

— Κολοκοτρώνη! Κολοκοτρώνη!

“Έτσι ἔλεγαν τὰ τουρκάκια, στὰ βάθη τῆς Ἀσίας, καὶ τὸ αἷμά τους ἐπάγωνε. Ἡ φαντασία τους τὸν ἐπλαθε τεράστιο γίγαντα μὲ τρία μάτια. Τὸ μεσιανό, πελώριο, ἐπάνω ἀπὸ τὴν μύτη, στὸ μέτωπο. Τὸν ἤθελαν τριχωτὸ σὰν ἀρκούδα· μὲ φοβερά δόντια κάπρου, γυριστά, κοφτερά σὰν χαντζάρια.

Καὶ πῶς τὸν ἐφαντάσθησαν οἱ Εὐρωπαῖοι; Μεγαλοκέφαλο, τρομερὸν ἀτσίγγανο μ' ἀλλοίθωρα μάτια.

Καὶ οἱ ἄλλοι, πού τὸν εἶδαν κοντά; Μυτερὸ σταχτόχρωμο βράχο, ἀπ' αὐτοὺς πού εἶναι σπαρμένοι στὸ Αἰγαῖο, ἄγρια μορφή, σκαμμένη ἀπὸ τὸν καιρὸ, χαλασμένη ἀπὸ τὸν πόλεμο, φαγωμένη ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη ἀνησυχία, ὅμοια μὲ βράχο, πού τὸν δέρνουν τὰ κύματα. Καὶ ἓνας Γάλλος συνταγματάρχης, πού ἦταν μαζί του στὴν Τρίπολι σ' ὀλάκερη τὴν πολιορκία, τοῦ κολλάει ἓνα μουστάκι πελώριο.

Ἕνας νέος εἶχε φθάσει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, στὰ 1823, πρόσφυγας στὴν Τρίπολι. Μὲ φαντασία γεμάτη ἀπὸ τὰ παραμύθια τῆς Ἀσίας γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη, ἔτρεξε, ἅμα ἐφθασε, στὸ σπίτι του, νὰ ἰδῇ τὸ ὑπεράνθρωπο τέρας. Εὐρῆκε κόσμο πολὺ ἐκεῖ πέρα. Ὁ Γέρος ἦταν μὲ ἄλλους καπεταναίους σὲ ἓνα ἰσόγειο δωμάτιο, ἀμέσως μετὰ τὴν αὐλή. Λαὸς καὶ ἑνοπλοὶ ἀκόλουθοι ἐφράζαν τὴν πόρτα. Ὁ νέος δὲν μπορούσε νὰ ἰδῇ τίποτα, ἐσπρωχνε καὶ σπρωχνότανε νὰ ἀνοίξῃ δρόμο. Ὁ Οἰκονόμου, γραμματικὸς τοῦ ἀρχηγοῦ, τὸν ἐβλεπε, τοῦ κίνησε τὴν περιέργεια.

— Ποῦ θές νὰ πᾶς; τὸν ρώτησε. Τί γυρεύεις;

— Νὰ ἰδῶ τὸν Κολοκοτρώνη.

Ὁ Οἰκονόμου τὸν ἐβοήθησε νὰ φθάσῃ ἕως τὴν θύρα.

— Μὰ ποιὸς εἶναι; Ποιός;

Ἐχοίταξε ὅλους τοὺς ἄλλους, ἔξω ἀπὸ τὸ Γέρο, καὶ ἃς ἦταν ὀρθός. "Ὅταν τοῦ εἶπαν, τέλος, « αὐτὸς εἶναι », ἀπόμεινε βουβός, σὰν κάποιος πού βλέπει νὰ σωριάζεται ἐμπρὸς τοῦ πύργου τετράψηλος. Δὲν μπορούσε νὰ ῥθῇ στὰ σύγκαλά του. Σὰν νὰ μὴν ἦταν ἐκεῖ κανένας ἄλλος, εἶπε δυνάτὰ μιλῶντας μὲ τὸν ἑαυτό του:

— Μπᾶ! εἶναι σὰν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους!

Ἄν τὸ φυσικὸ μπορούσε ποτὲ νὰ δώσῃ τὴν παραμικρή

ιδέα του μεγαλείου της ψυχής, να ζωγραφίση την άπροσμέτρητη δύναμή της, αυτό δὲν ἦταν σίγουρα τὸ δικό του φυσικό... Ἀνάστημα μέτριο, κορμὶ κανονικό, συμμετρικό, λιγνό, σβέλτο, χωρίς τίποτε τὸ ἐξαιρετικό. Ἐμπρὸς σὲ ἄλλους κλέφτες θὰ φαινότανε νᾶνος. Ἡ μορφή του, σουρωμένη, ξεροψημένη, ἔδειχνε ἀκόμη πιὸ ἀδύνατη μέσα στὰ μακριὰ μαλλιά του, ποὺ ἐκυμάτιζαν στοὺς ὤμους. Τὸ μέτωπό του, ψηλὸ καὶ στερεό, αὐλάκωναν δυὸ τρεῖς βαθιὲς ρυτίδες. Ἡ μύτη του, κάπως χονδρή, μεγαλοῦτσικη, ἐλαφρὰ γυριστή. Δυὸ μεγάλες γραμμὲς ἐπάνω ἀπὸ τὸ δασὺ μουστάκι, κατέβαιναν ἀπὸ τὴν ἄκρη τῶν ρουθουνιῶν καὶ ἔζωναν μὲ ἓνα μισοφέγγαρο, τὸ πλατύ, παχὺ στόμα του. Ἕνα δόντι ἐκαβαλλίκευε λιγάκι τὸ κάτω χεῖλος, ποὺ δὲν ἔσμιγε ἐντελῶς μὲ τὸ ἐπάνω. Τὸ σαγόνι του ἄρχιζε μὲ ἀδρὴ γραμμὴ, ἔσβηνε ὅμως πιὸ κάτω ἀπαλά. Δὲν εἶχε μεγάλα μάτια. Κάτω ἀπὸ πυκνὰ φρύδια, μέσα στὶς βαθιὲς κόγχες τους, ἐφαίνονταν μάλιστα μικρότερα πολὺ ἀπὸ ὅσο ἦταν πραγματικά. Ἡ ἔκφρασίς τους ἔστεκόταν ὅλη στὴν ματιά του. Ἡσυχη, ἄμεση, ἄτρομη, ἔχωνόταν ὁλόισια, σὰν μύτη ἀτσαλιοῦ, στὸ εἶναι τῶν ἄλλων! Ἦταν κοντολογίης μορφή χαρακτηριστική, μὰ ὄχι φωνακτὴ καὶ αὐστηρή, χωρίς νὰ εἶναι ἄχρια. Κάτι ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ξαφνιασῇ στὸ τραχὺ του πρόσωπο δὲν ἦταν οὔτε μύτες, οὔτε στόματα, οὔτε μῆλα πεταγμένα καὶ βαθουλώματα, μὰ ἓνας ἀέρας, γεμᾶτος χριστιανικὴ ἐγκαρτέρησι, βαθειὰ καλωσύνη καὶ ἀνθρωπιά, μιὰ γλύκα σὰν ἀσκητής, ποὺ δὲν ἤξερες τί γυρεύει σ' ἓναν πρωτοκλέφτη, ποὺ εἶχε σπεῖρει μὲ ἀνοικτὰ τὰ χέρια, τόσες φορές, τὸν θάνατο.

Εὐκόλο δὲν ἦταν νὰ διαβάσῃς αὐτὴ τὴν μορφή. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ ἀπλότητά της, ἐξεχώριζες τίς πιὸ σύνθετες καὶ ἀπροσδόκητες ἐνώσεις. Ἐφθινε πολλὰς φορές ἓνας λόγος, γιὰ νὰ πάρῃ τὸ ἥσυχο μάτι του μιὰ ἔκφρασι τρομε-

ρή, παγερή. Τὸ πρόσωπό του ἄλλαζε ἀπότομα. Ὁ ἀγγελικὸς ἀέρας τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ὑποταγῆς, ἡ ἐγκαρδιότης καὶ ἡ γλύκα ἔσβηναν στὴν στιγμή. Ἐφώναζε σὰν λεοντάρι. Καὶ ἀντιλαλοῦσαν τὰ φαράγγια τοῦ Μοριᾶ, σὰ νὰ ἐβροντοῦσε ἀπὸ ψηλά. Τὸ ἴδιο καὶ στὸ ξέσπασμα τοῦ κεφιοῦ τοῦ. Μὰ ἓνας μονάχα θὰ μπορούσε νὰ σταθῇ πλάι του: ὁ νικητὴς τῆς Ἀράχωβας. Μεγάλος στρατιώτης, γεννημένος στρατηγός, ὁ Καραϊσκάκης.

Ἀλλὰ θὰ ἐστένευε κανένας πολὺ παράξενα τὴν μορφὴ τοῦ Γέρου, ἂν τὸν ἔπαιρνε σὰν ἀπλῇ στρατιωτικὴ ἀξία. Ὁ Ἱμ-πραῆμ μάλιστα ἔφθασε νὰ πῇ, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης, ὡς στρατιωτικός, δὲν ἀξίζε δυὸ παράδες! "Ὅχι σωστός, βέβαια, λόγος, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Γάλλος στρατηγὸς Ραιμπώ, ποὺ δὲν ἔχωνε διόλου τὸν Κολοκοτρώνη, τοῦ ἀναγνωρίζει τὴν «φυσικὴ ἀντίληψι τοῦ πολέμου», μὲ ἄλλα λόγια τὸ στρατηγικὸ μυαλό.

Μὰ ὁ Κολοκοτρώνης δὲν εἶναι μονάχα ὁ μεγάλος πολέμαρχος. Εἶναι κάτι πολὺ πλατύτερο ἀπ' αὐτό. Εἶναι ὁ γνήσιος «ἄνθρωπος τοῦ Εἰκοσιένα».

Δὲν ὑπάρχουν γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη ραγιάδες.

— "Ἕλληνες! φωνάζει στὸν ἐλεύθερο λαό, ποὺ θέλει νὰ ξεσηκώσῃ ὁλόκερο.

Βλαστάρι τοῦ Μοριᾶ μιλεῖ σὰν ἀρχηγὸς λαοῦ, ποὺ δὲν ἐδέχθηκε ποτὲ ζυγό. Εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι καὶ τὴν ὑπερηφάνεια γιὰ τὰ παλιὰ Ἑλληνικὰ τρόπαια. "Ἐρχεται νὰ ξαναδέσῃ τὴν κομμένη παράδοσι.

"Ὅταν ἐπῆραν τὸ Ναύπλιο, ἐπῆγεν ὁ "Αγγλὸς πλοίαρχος "Αμιλτον καὶ τὸν εἶδε. Τοῦ εἶπε ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσουν οἱ "Ἕλληνες συμβιβασμὸ καὶ ἡ Ἀγγλία νὰ μπῇ στὴ μέση.

— Αὐτὸ δὲν γίνεται, εἶπε ξερά ὁ Κολοκοτρώνης. Ἐλευθερία ἢ θάνατος! Ἐμεῖς ποτὲ συμβιβασμὸ δὲν ἐκάμαμε μὲ

τὸν Σουλτάνο. "Ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσχλάβωσε μὲ τὸ σπαθί καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμε ἐλεύθεροι ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ. Ὁ βασιλέας μας ἐσκοτώθη· καμμιά συνθήκη δὲν ἔκαμε. Ἡ φρουρά του εἶχε παντοτινὸ πόλεμο μὲ τοὺς Τούρκους καὶ δυὸ κάστρα ἦταν ἄπαρτα.

— Ποιὰ εἶναι ἡ φρουρά του; Καὶ ποιὰ τὰ κάστρα;

— Ἡ φρουρά τοῦ βασιλιᾶ μας εἶναι οἱ κλέφτες. Καὶ τὰ κάστρα μας, ἡ Μάνη, τὸ Σούλι καὶ τὰ βουνά.

Ὅκτῳ γενιᾷ Κολοκοτρωναίων ἐστάθησαν μὲ τὸ σπαθί στὸ χέρι κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀβοήθητος, ἀφημένος τόσες φορές ἀπὸ τὸ πρῶτο φυσέκι. Καὶ ὅμως ἐφύσησε στοὺς Ἕλληνες τὴν ἀδάμαστη πνοή, πού ἐψύχωνε τὰ δικά του στήθη. Τοὺς ἀπλοῦς γεωργούς, ἀπὸ λαγούς, πού ἔτρεμαν τὰ ὄπλα καὶ ἄκουγαν «Τοῦρκοι» καὶ ἐγίνονταν ἄφαντοι, σὲ λίγες ἐβδομάδες μέσα τοὺς ἀνέδειξε ἥρωες καὶ σὲ λίγο ἐρωτοῦσαν:

— Ποῦ εἶναι οἱ Τοῦρκοι;

Γιὰ νὰ τοὺς κυνηγήσουν. Τοὺς ἔμαθε νὰ ἀγαπιοῦνται, νὰ πονοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, τόσο νὰ φυλάγονται, ὅσο καὶ νὰ ἀψηφοῦν τὰ βόλια. Νὰ μάχωνται ἐναντίον τοῦ ἵππου, νὰ ρίχνουν φρουρία δυνατά, νὰ συντρίβουν καὶ νὰ σκορπίζουν στρατιές· νὰ σέρνουν νικημένους τοὺς πασάδες, νὰ κερδίζουν μὲ τὸ σπαθί τοὺς ἄρματα βαρύτιμα καὶ μυριοπλουμισμένα.

Στὰ Δερβενάκια, στὴν καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη, ἓνας νέος χωριάτης μὲ μιὰν ἀγκλίτσα ἐστεκόταν ἐμπρὸς του καὶ ἐχάζεε.

— Τί εἶσαι ἐσύ, Ἕλληνα;

— Βοσκός.

— Καὶ γιατί δὲν πᾶς νὰ πολεμήσης;

— Δὲν ἔχω ἄρματα.

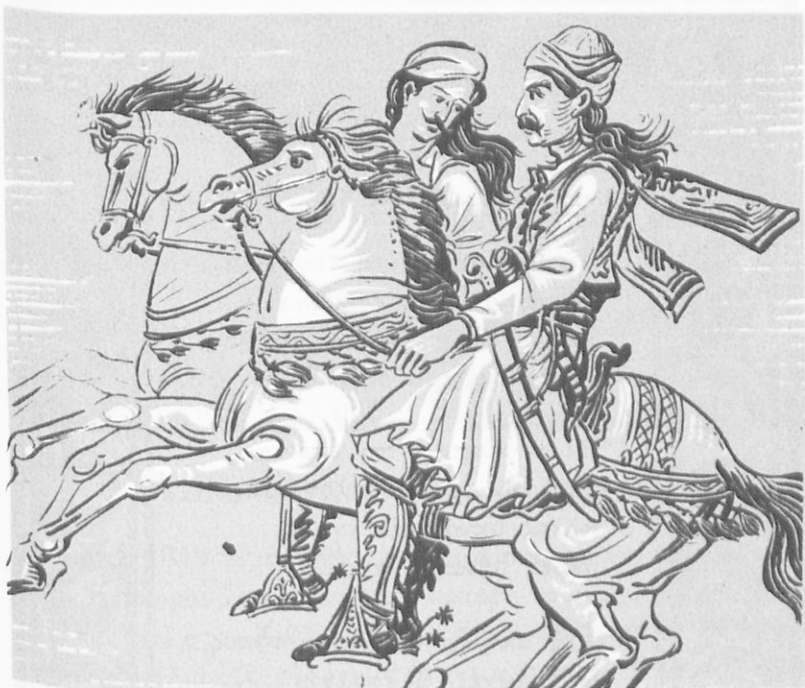
— Καὶ ἡ ἀγκλίτσα εἶναι ὄπλο, "Ἑλληνα! Πήγαινε μ' αὐτὴ νὰ σκοτώσης Τούρκους καὶ νὰ πάρης τ' ἄρματά τους.

Ἐγύρισε κάποτε σὰν ἀστακὸς· ἐτρόμαξε κι ὁ ἴδιος νὰ τὸν γνωρίσῃ. Τὸν εἶχε ἀλλάξει σὲ πολεμιστὴ μέσα σὲ λίγες ὥρες! Ἐφύτεψε τὴν ἀσάλευτη πίστι του βαθιὰ στοὺς ἄλλους. Καὶ στὶς πιὸ δύσκολες ὥρες, ὅταν καὶ οἱ δυνατώτεροι ἐλύγιζαν σὰν καλάμια, ἔφθανε νὰ κτυπήσῃ τὴν γῆ με τὸ σπαθὶ του, γιὰ νὰ βγάλῃ νέους πολεμιστάς.

« Ὁ Γέρος τοῦ Μωριά »

Σπύρος Μελάς (διασκευὴ)

29 ΟΙ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΟΙ

Λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, λάμπει καὶ στὰ λαγκάδια.
"Ἐτσι λάμπει κι ἡ κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
πῶχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλες,
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴν γῆς νὰ τὴν πατήσουν!

Καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν' ἀντίδερὸ ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Ρίχνουν φλωριά στὴν Παναγιά, φλωριά καὶ στοὺς ἀγίους·
καὶ στὸν ἀφέντη τὸν Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.

(δημοτικὸ)

30. Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑΣ

Ἀκούω κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

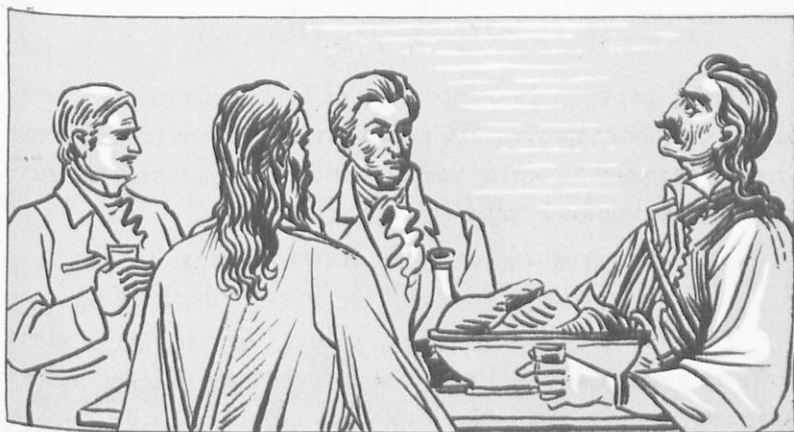
ὦ! τί νύκτα ἦταν ἐκείνη,
πού τὴν τρέμει ὁ λογισμός!
Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγένη
πάρεξ θάνατος πικρός.

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, ὁ τόπος,
οἱ κραυγές, ἡ ταραχή,
ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί.

Καὶ οἱ βροντὲς καὶ τὸ σκοτάδι,
ὅπου ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά
ἐπαράσταναν τὸν Ἄδη,
πού ἐκαρτέρειε τὰ σκυλιά.

Ἀπὸ τὸν «Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν»

Διονύσιος Σολωμός

31. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Στά 1819 είχεν ἔλθει ὁ Καποδίστριας ἀπὸ τῆ Ρωσία στὴν Κέρκυρα. Στὸ σπίτι τοῦ πατέρα του εἶχε τραπέζι σὲ πολλοὺς καὶ στὸν Κολοκοτρώνη. Ἐκεῖ ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Κολοκοτρώνης ἐλιάνιζε τὸ ἄρνι (ἦταν, φαίνεται, Πάσχα), τοῦ λέγει ὁ Καποδίστριας :

— Ἐφέτοξ ἐδῶ καὶ τοῦ χρόνου στὴν Πελοπόννησο!

Ὁ Κολοκοτρώνης τὸ ἐφύλαξε αὐτὸ καλὰ στὸ νοῦ του.

Ἄμα ἐκηρύχθηκεν ἡ Ἐπανάστασις, ἔγραψε στὸν Καποδίστρια, νὰ ἔλθῃ νὰ φᾶνε τὸ ἄρνι.

« Ἀπομνημονεύματα »

|| Ν. Σηλιάδης (διασκευή)

32. Η ΦΟΥΝΤΑ ΤΟΥ ΣΠΑΘΙΟΥ

“Όσες φορές κι ἂν ὑπηρετήσε σέ ξένη στρατιωτική ὑπηρεσία, ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἐκρέμασε ποτὲ φούντα στὸ σπαθί του, ἐξηγῶντας κατὰ γράμμα τοὺς στίχους τοῦ πολεμιστηρίου τραγουδιοῦ τοῦ Ρήγα :

Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῇ
ἢ νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.

‘Ο ἴδιος ὁ Κολοκοτρώνης γράφει, ὅτι ἐφύλαξε πίστι στὴν παραγγελία τοῦ Ρήγα καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀξίωσε καὶ ἐκρέμασε φούντα στὸ Γένος του, ὡς στρατιώτης του. Χρυσῇ φούντα δὲν ἐστόλισε τὸ σπαθί του, ὅταν ὑπηρετοῦσε σέ ξένα κράτη.

« ‘Ο Γέρων Κολοκοτρώνης »

Γεώργιος Τερτσέτης (διασκευή)

33. ΣΥΝΟΡΑ ΠΛΑΤΥΤΕΡΑ

“Όταν ἔγινε γνωστὸν ὅτι οἱ Μεγάλες Δυνάμεις ἐξέλεξαν τὸν Λεοπόλδο ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος, στὰ 1830, συνεδρίασε ἡ Γερουσία καὶ ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ ἀναφορά πρὸς τὸν Λεοπόλδο καὶ νὰ τονίξῃ ὅτι εἶναι ἀνάγκη τὰ σύνορα τοῦ Κράτους νὰ γίνουν πλατύτερα.

‘Ο Κολοκοτρώνης, ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἀναφορά, εἶπε :

— Θέλομε νὰ ἔχῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν θρησκεία τῶν Ἑλλήνων. Γιὰ τὴν πίστι καὶ γιὰ τὴν πατρίδα ἐμεῖς ἐπήραμε τὰ ἄρματα.

“Ετσι ἐμπῆκε καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη ἡ γνώμη μέσα στὴν ἀναφορά.

Ἐφημερὶς « Ἡλῖος », 1856

(διασκευή)

34. Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1823 ὁ πασᾶς τῆς Σχόδρας Μουσταῆς ἔλαβε διαταγὴ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἐπαναστατημένη δυτικὴ Ἑλλάδα. Κατεβαίνοντας ἐλσγάριαζε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ Ἀγραφα. Καὶ γιὰ τοῦτο, μόλις ἐφθασε στὴν Λάρισα, ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ ὁ ἴδιος ὁ Καραϊσκάκης, ἀρματολὸς τότε τῶν Ἀγράφων, νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Μὰ τὸ στρατηγικὸ μυαλὸ τοῦ Καραϊσκάκη ἐκατάλαβε

ἀμέσως, πὼς ἐμπρὸς στήν μεγάλη δύναμι, πού ἔφερνε μαζί του ὁ Μουσταῆς, θὰ ἦταν πολὺ παράτολμο νὰ ἀντισταθῇ κανεὶς σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη. Ἔτσι ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἔστειλε στὸν Μουσταῆ κοροϊδευτικὴ ἀπάντησι, ἐτραβήχθηκε ἀπὸ τὰ Ἀγραφα μὲ τὸ μικρὸ του στρατό. Τριακόσια παλληκάρια περίπου ἄφησε στὸ Καρπενήσι μὲ ἀρχηγὸ τὸν Μᾶρκο Μπότσαρη. Καὶ αὐτὸς μὲ μερικοὺς ἄλλους ἐτραβήξε γιὰ τὸν Προυσὸ τῆς Εὐρυτανίας. Τοῦ εἶχαν πεῖ νὰ πάῃ νὰ μείνῃ λίγον καιρὸ σὲ ὀρεινὸ μέρος, γιὰτὶ τὸν ἔτρωγαν οἱ ἀδιάκοπες θέρμες.

Ἡ ἐλονοσία τότε ἀκόμη δὲν εἶχε γίνει γνωστὴ ὡς ξεχωριστὴ ἀρρώστια. Καὶ ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἤξερε μὲ τί τρόπο νὰ γιатреуθῇ. Ἦταν ἄνθρωπος νευρικός καὶ στενόχωρος· ἡ ὄψις του πάντα στεγνὴ, μελαχροινὴ, μὲ δυὸ μάτια σπιθοβόλα· τὸ ἀνάστημα κοντὸ καὶ τὸ σῶμά του ἀδύνατο. Τὰ δυὸ χρόνια, πού ἔκανε νέος στὰ Γιάννενα, μέσα στὰ σίδερα τῆς φυλακῆς τοῦ Ἀλήπασα, τοῦ εἶχαν βλάψει πολὺ τὴν υἰεία.

Στὸ Μοναστήρι τοῦ Προυσοῦ, ὅπου ἐστάθμευσεν ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὰ παλληκάρια του, ἐφάνηκε μιὰ μέρα ἓνας πλανόδιος γιатρὸς μὲ βράκες, πού ἔλεγε πὼς ἦλθεν ἀπὸ τὰ νησιά. Ἐγύριζε τὰ χωριὰ κηρύττοντας πὼς γιатρεύει κάθε πληγὴ καὶ ἀρρώστια, μὰ περισσότερο φαίνεται πὼς ἐφρόντιζε γιὰ τὸ πούγκι του. Παρουσιάσθηκε στὸν Μῆτρο Σκυλοδῆμο, τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Καραϊσκάκη ἀπὸ τὸν Βάλτο. Τοῦ εἶπε τὴν ιδιότητά του καὶ ἐζήτησε νὰ ἰδῇ τὸν καπετάνιο, πού ἔμαθε ἀπὸ τὰ κάτω χωριὰ πὼς εἶναι ἄρρωστος βαριά.

Ὁ Καραϊσκάκης στὴν ἀρχὴ ἀρνῆθηκε νὰ δεχθῇ τὸν Φράγκο, ὅπως τὸν εἶπαν στὸ στρατόπεδο. Μὰ ὁ γιатρὸς ἐπέμεινε, καὶ ἔλεγε τοῦ Σκυλοδήμου:

— Ἀς μὲ ἀφήσῃ ὁ Καπετάνιος νὰ τὸν ἰδῶ καί, ἂν δὲν τὸν γιатρέψω, ἄς μὲ κόψῃ.

—Τί θέλεις Φράγκο; τοῦ εἶπε μὲ τραχύτητα ὁ Καραϊσκάκης, σὰν τὸν πρωτοαντίκρυσε.

—Νὰ σὲ γιατρέψω, στρατηγέ, καὶ θὰ τὸ ἰδῇς! Μὰ τί θὰ μοῦ τάξης;

—“Ἄν μὲ γιατρέψῃς ἔχεις δυὸ χιλιάδες γρόσια, τοῦ ἀποκρίθηκε ἀπελπισμένος ἀπὸ τὸν πυρετό τοῦ ὁ Καραϊσκάκης.

“Ἀρχισε λοιπὸν ὁ γιατρὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα τὰ μαντζούνια. Τὰ ἐκατάπινε θέλοντας καὶ μὴ ὁ Καραϊσκάκης, χωρὶς νὰ βαρυγομᾷ.

‘Ο καιρὸς ἐπερνοῦσε. Τὰ γιατρικὰ ἔδιναν καὶ ἔπαιρναν, μὰ τοῦ ἀναβαν περισσότερον τὸν πυρετό ἢ κατάστασί του ἐπῆγαινε στὸ χειρότερον. Τοῦ Καραϊσκάκη τότε ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦ ἢ ὑποψία, μήπως ὁ Φράγκος ἦταν βαλτὸς νὰ τὸν φαρμακώσῃ. Καὶ γιὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἱατρικὴν του ἀξία καὶ νὰ μάθῃ ἐκεῖνο, ποῦ ἤθελε, ἐσοφίσθηκε τὸ ἀκόλουθο στρατήγημα.

Τὴν ὥρα, ποῦ ὁ γιατρὸς θὰ ἐπῆγαινε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν τακτικὴν τοῦ ἐπίσκεψι, διέταξε τὸν Σκυλοδῆμον νὰ πλαγιάσῃ στὸ κρεβάτι πλάι του. ‘Ο Σκυλοδῆμος, ποῦ ἦταν θηρίο μοναχὸ στὴ δύναμι καὶ στὴν γεροσύνη, ἐπλάγιασε πλάι του καὶ ἐσκεπάσθηκε ὅλος μὲ τὴν ἴδια βελέντζα καὶ τὴν ἴδια κάπα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Καραϊσκάκη. Καὶ ἔτσι δὲν ἐφαίνετο ὅτι καὶ οἱ δύο βρίσκονται πεσμένοι στὸ ἴδιο στρῶμα.

‘Ο γιατρὸς, καθὼς ἐμπῆκε στὸ κατάλυμα, ἐρώτησε τὰ νεώτερα τῆς ὑγείας τοῦ στρατηγοῦ. ‘Ο Καραϊσκάκης ἔκαμε τὸ μισοκακόμοιρον, λέγοντας πῶς αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του καλύτερα, καὶ πῶς αὐτὸ τὸ χρωστᾷ στὰ γιατρικὰ του.

Τότε ὁ γιατρὸς ἐζήτησε τὸ χέρι τοῦ ἀρρώστου, γιὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν σφυγμὸ του. Μὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Καραϊσκάκης ἔκαμε κρυφὸ νόημα στὸν σύντροφό του Σκυλοδῆμον. Καὶ ἔτσι αὐτὸς ἐμισοπρόβραλε σιγὰ-σιγὰ τὸ δικό του τὸ χέρι

μέσα από τὰ σκεπάσματα. Ὁ γιατρός τὸ ἔπιασε καὶ μὲ προσοχὴ ἄρχισε νὰ σφυγμομετρᾷ τὸν ἄρρωστο καὶ νὰ συλλογίζεται γιὰ κάμποση ὥρα. Ὑστερα, γυρίζοντας στὸν Καραϊσκάκη, τοῦ εἶπε.

— Καλὰ, πολὺ καλὰ πᾶμε, καπετάνιο μου. Μονάχα πῶς ἀκούω ἀκόμη μεγάλη ἀδυναμία.

Ἐπετάχθηκε ὁλόρθος ὁ Καραϊσκάκης θυμωμένος:

— Πιάστε τον, δέστε τον καὶ δώστέ του πενήντα ραβδιές στὰ πισινά. Αὐτὸς ἔχει σκοπὸ νὰ μὲ ξεκάμῃ ἐφώναζε στὰ παλληκάρια του μὲ ὁρμή.

Καὶ σιμώνοντας τὸν γιατρό:

— Ποιὸς ἔχει ἀδυναμία; Αὐτὸς ἔχει ἀδυναμία — καὶ ἔδειξε τὸ θηρίο, τὸν Σκυλοδῆμο — ποὺ καβαλλικεύει φοράδα τρέχοντας;

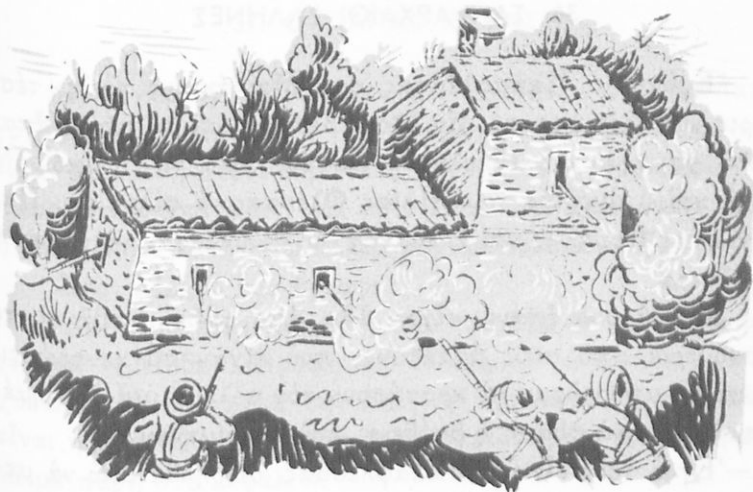
Τὰ παλληκάρια τοῦ Καραϊσκάκη στὴ στιγμὴ ἔσυραν τὸν γιατρό μαλλιοκούβαρα καὶ τὸν ἐβγαλαν ἔξω, δίνοντάς του ὄχι πενήντα, μὰ πολὺ περισσότερες ραβδιές.

— Ἐλα, ἔχε χάρι, τοῦ εἶπαν. Δὲν σὲ σκοτώνομε, μὰ τὸ δειλινὸ νὰ μὴ σὲ βρῇ ἐδῶ πέρα.

«Ἡμερολόγιον τῆς Μεγ. Ἑλλάδος», 1926

Ρήγας Γκόλφης (διασκευὴ)

35. ΣΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

Στὸ χάνι τῆς Γραβιάς, στὶς 8 Μαΐου τοῦ 1821, οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ρηθᾶσει ὥς τίς πολεμίστρες, ποὺ εἶχαν ἀνοίξει οἱ κλεισμένοι· "Ἕλληνες γιὰ τὰ τουφέκια τους. "Ένας Τοῦρκος ἄρπαξε τὸ τουφέκι τοῦ Γιάννη Φαρμάκη ἀπὸ τὴν μπούκα καὶ τοῦ ἔβγαλε τὴν τουφεκόβεργα. Τότε ὁ Φαρμάκης λέγει στὸν πλαῖνό του σύντροφο:

— Πᾶρε καὶ τὸ δικό μου τὸ τουφέκι, γέμιζε καὶ τὰ δυὸ μὲ τὴν δική σου τουφεκόβεργα καὶ δίνε μου νὰ ρίχνω γρήγορα. Ξέρω καλὸ σημάδι.

Ὁ Φαρμάκης, παλιὸς κλέφτης, ἦταν περίφημος στὸ σημάδι. "Έτσι ἐσκότωσε Τούρκους ἐκεῖ μὲ τὸ χέρι του δέκα ὀκτώ.

Ὁ τρόπος αὐτός, ἓνας νὰ γεμίζῃ καὶ ἄλλος νὰ ρίχνῃ, δὲν ἦταν ἀσυνήθιστος στοὺς κλέφτικους πολέμους.

"Ιστορικὴ Ἀνθολογία», 1927

Γιάννης Βλαχογιάννης (διασκευή)

“Εφθασε ὁ Παπαφλέσσας στὸ Μανιάκι μὲ τρεῖς-τέσσερις χιλιάδες στρατό. Μὰ ὅλοι ἔβλεπαν ὅτι τὸ μέρος ἦταν πολὺ χαμηλὸ καὶ εὐκολο νὰ πατηθῇ ἀπὸ τὸ ἱππικό. Γι’ αὐτὸ καὶ ὁ ἀνεψιὸς του Ἡλίας Φλέσσας, ὁ φίλος του Παναγιώτης Κεφάλας καὶ ἄλλοι τὸν συνεβούλευσαν νὰ πιάσουν ψηλότερα.

Στὸ βουνὸ ἐπάνω εἶχαν ἤδη ἀπὸ φόβο σταθῇ οἱ περυσσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀτάκτους, ποὺ εἶχαν συγκεντρώσει. Ἐκεῖ θὰ μπορούσαν νὰ κρατήσουν τὸν πόλεμο μιὰ-δυὸ ἡμέρες, ὥσπου νὰ φθάσῃ ἡ βοήθεια, ποὺ ἐπερίμεναν.

—Ἐγώ, τοὺς εἶπε ὁ Παπαφλέσσας, δὲν ἤλθα ἐδῶ νὰ μετρήσω τὸν στρατὸ τοῦ Ἱμπραήμ πόσος εἶναι, ἀπὸ τὰ ὑψώματα. Ἦλθα νὰ πολεμήσω! Οὔτε ἐτρελλάθηκε ὁ Ἱμπραήμ νὰ χάνῃ τίς ὥρες τοῦ ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἐλπίζει νὰ κερδήσῃ νίκη, μὰ θὰ πάῃ ἴσια κατὰ τὴν Τρίπολι. Καὶ ἐγὼ τότε θὰ μείνω νὰ μαζεύω ἀπὸ πίσω τὰ καρφοπέταλά του. Ἄν ὅμως τὸν κρατήσω ἐδῶ στὸ Μανιάκι σώζω τὸν Μοριά. Γιατὶ θὰ τὸν κάμω τὸν Ἱμπραήμ νὰ γυρίσῃ πίσω, ὅπως ὁ Δράμαλης, ἀλλιῶς θὰ πληρώσῃ ἀκριβὰ τὸ αἱμά μου καὶ θὰ τὸ συλλογισθῇ καλὰ ὕστερα νὰ μπῇ στὴν καρδιά τοῦ Μοριά. Καθίστε ἐδῶ νὰ πεθάνωμε σὰν ἀρχαῖοι Ἕλληνες.

Καὶ πράγματι ἐκάθισεν ἐκεῖ καὶ ἀπέθανε σὰν ἀρχαῖος Ἕλληνας!... ▲

Ὁ Ἱμπραήμ, ἀργότερα καὶ σὲ ξένους καὶ σὲ Ἕλληνας καὶ στὸν Θεόδωρο Γρίβα στὰ 1844, ποὺ εἶχε πάει στὴν Αἴγυπτο, εἶπε, πὼς δέκα ἀκόμη σὰν τὸν Παπαφλέσσα νὰ εὑρίσκε νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν στὸν Μοριά, θὰ γύριζε πίσω στὸν τόπο του.

37. Ο ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

Οἱ γενναῖοι, ποῦ ἔμειναν καὶ ἀπέθαναν στὸ Μανιάκι, γρήγορα εἶχαν καταλάβει ὅτι θὰ ἔχάνονταν, γιατί εἶδαν πῶς εἶχαν κυκλωθῇ στενὰ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους. Ὅμως τοῦ Παπαφλέσσα ἡ ἀπόφασι, καὶ πρὶν μποῦν στὰ ταμπούρια τους, ἦταν μιὰ καὶ μόνη: Νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ σκοτωθῇ...

Στὸν ἀδελφό του ἔγραφε:

« Δὲν εἶμαι σάν καὶ σᾶς, ποῦ τρέχετε ἀπὸ ράχι σὲ ράχι, σάν νὰ εἰσθε ὁ Προφήτης Ἑλίας. Ἐγὼ ὠρκίσθηκα νὰ χύσω τὸ αἷμά μου γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς πατρίδος καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ὥρα! Εὐχομαι στὸν Θεὸ τὸ πρῶτο βόλι τοῦ Ἱμπραήμ νὰ μὲ πάρῃ στὸ κεφάλι ».

Τὸ ἔβλεπε λοιπὸν καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἄλλοι, πῶς ἡ μάχη αὐτὴ ἦταν χαμένη. Ὅμως κανεὶς δὲν ἐτόλμησε νὰ μιλήσῃ γιὰ φυγὴ στὸν Παπαφλέσσα. Τέλος ὁ Κεφάλας καὶ ὁ Παπαγιώργης ἐπῆγαν κοντά του καὶ γλυκὰ τοῦ ἐμίλησαν νὰ φύγουν.

— Ἐχασα τίς ἐλπίδες μου καὶ ἀπὸ σένα! εἶπε στὸν Κεφάλα ὁ Παπαφλέσσας. Ἀλλοιῶς σὲ ἐτιμοῦσα. Καὶ σὺ, παπᾶ, μοῦ τὰ ἐντρόπιασες, εἶπε στὸν Παπαγιώργη, πιάνοντας τὰ γένηα του. Δὲν ξέρετε πῶς, ἅμα βγῇ ἀπὸ τὸ ταμπούρι τοῦ ὁ στρατιώτης ὁ ἄτακτος, πουθενὰ δὲν θὰ σταθῇ; Καὶ τότε πέντε Ἀραπάδες καβαλλάρηδες θὰ μᾶς σφάξουν ὅλους.

Τότε ὁ Βοϊδῆς ὁ Μαυρομιχάλης εἶπε:

— Πᾶμε στὰ ταμπούρια μας, κι ὅποιος μείνῃ, ἄς ἀκούῃ τῶν γυναικῶν τὰ μοιρολόγια.

« Βίος Παπαφλέσσα »

Φώτιος Χρυσανθακόπουλος (διασκευή)

“Όταν οί “Έλληνες άρπαξαν τά όπλα καί έκαμαν τήν ‘Επανάστασι, έτυχε ό φοβερός ‘Οδυσσεύς, ό γυιός του ‘Ανδρούτσου, νά πολιορκή τήν ‘Ακρόπολι τών ‘Αθηνών, όπου ήσαν κλεισμένοι οί Τοῦρκοι.

‘Ο πόλεμος στis πολιορκίες έπροχωροῦσεν άργά. Δέν ήταν τότε γνωστά τά σημερινά καταστρεπτικά μέσα. Καί δέν ήταν σπάνιο κάπου νά βλέπης τά έχθρικά χέρια σταυρωμένα καί άνεργα, γιατί έλειπαν πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θα συνέβαινε βέβαια καί τήν ήμέρα, όπου έγινε τó ακόλουθο έπεισόδιο.

‘Εξύπνησαν τά παλληκάρια του ‘Οδυσσέως πρωί - πρωί καί ρίχνοντας τυχαία τά μάτια στην ‘Ακρόπολι, ροδοκόκκινη άπό τó πρώτο γλυκοχάραγμα, είδαν κάτι παράξενο. Οί Τοῦρκοι, άνεβασμένοι επάνω στον Παρθενώνα, κατέστρεφαν τά ώραία εκείνα μνημεία. Τόσο παράξενη καί άκατανόητη τούς έφάνηκε τέτοια άνώφελη βαρβαρότης, ώστε έτρεξαν άμέσως καί είδοποίησαν τόν ‘Οδυσσέα. ‘Ο στρατηγός, άμα έβεβαιώθηκε καί αύτός μέ τά μάτια του, έστειλε τρία τέσσερα άπό τά παλληκάρια του νά πλησιάσουν στην ‘Ακρόπολι καί νά ρωτήσουν τούς Τούρκους, γιατί έδειχναν τέτοια άγριότητα στα μάρμαρα.

‘Επέταξαν μέ μιās οί γενναίοι εκείνοι καί ύστερα άπό λίγη ώρα έφεραν στον στρατηγό τήν άπόκρισι. “Ότι οί Τοῦρκοι, μη έχοντας άλλο μολύβι νά χύσουν βόλια, εύρηκαν ότι μέσα στους μαρμαρίνους στύλους του Παρθενώνος ήταν τó μέταλλο αύτό. Τό μολύβι τούτο έχρησίμευε για νά συνδέη στερεά τά κιονόκρανα. ‘Εσκέφθησαν λοιπόν νά άφαιρέσουν τó μολύβι αύτό καταστρέφοντας τά μάρμαρα.

‘Η άπόκρισι αύτή έφερε σέ μεγάλη άπελπισία τούς

"Ελληνες. Καὶ γιὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου τους, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς Τούρκους, ὅτι ἦταν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἐχρειάζετο γιὰ τὴν ὑπεράσπισί τους!

"Ἔτσι καὶ ἔγινε. Οἱ "Ελληνες, δίδοντας στοὺς ἐχθροὺς βόλια γιὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμά τους τὰ πολυτίμα ἐκεῖνα μάρμαρα...Γιατὶ τὰ μάρμαρα αὐτὰ ἦταν προωρισμένα νὰ ζήσουν, γιὰ νὰ ἰδοῦν καὶ πάλι ἀναστημένο γύρω τους τὸ δουλωμένο "Εθνος.

39. ΤΑ ΑΓΙΑ ΛΙΘΑΡΙΑ

"Όταν ὁ βασιλιᾶς "Όθων γιόρταζε τὰ εἴκοσι πέντε χρόνια τῆς βασιλείας του, ἓνα πλοῖο ἔφερε ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου κόσμο πολὺ, καὶ ἰδίως ἀγωνιστὰς τοῦ Εἰκοσιέννα. "Ἡθελαν νὰ συγχαροῦν τὸν βασιλέα τους.

Ἀφοῦ ἐπέρασε τὸ πλοῖο τὴν Αἴγινα, ἐφάνηκεν ἡ Ἀκρόπολις λαμπρῇ. "Όλοι ἐκάρφωσαν τὰ μάτια καὶ ἄπλωσαν τὰ χέρια πρὸς τὰ ἐκεῖ. Τότε ὁ στρατηγὸς Τσόκρης, ὁ Ἀργεῖτης, εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή:

— Νά, ἐκεῖνες οἱ πέτρες μᾶς... ἐλευθέρωσαν!

Βλαχογιάννη « Ἱστορικὴ Ἀνθολογία », 1927

Διήγησις Διονυσίου Ρώμα (διασκευὴ)

40. Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙ

Είμαστε στὰ 1825, τὸν Ἰούλιο. Ἀκούονται κανονιές ὅλο τὸ πρωὶ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Μιὰ ψηλὴ στήλη καπνοῦ, σὰν νὰ εἶναι ἀπὸ σπαρτά, ποὺ καῖνε, ἐφαινόταν ὅλο τὸ ἀπόγευμα. Τὴν νύκτα ἡ φλόγα ἐξεχώριζε καθαρὴ.

Ὁ Ἐθνικός μας ποιητὴς Σολωμὸς ἐζοῦσε στὸ Ἀκρωτήρι τῆς Ζακύνθου μὲ τὸν ὑπηρέτη του. Ὁ ὑπηρέτης ἀργότερα ἔλεγε :

— Ἐνὰ μεσημέρι ἀκοῦμε κανονιές καὶ τὸ ἀφεντικό ἐβγῆκε ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιό του καὶ ἐστάθηκε στὸ λόφο. Ἐπειτα ἀνασηκώνοντας τὰ χέρια στὸν οὐρανὸ ἐφώναξε δυνατὰ, μὰ πολὺ δυνατὰ: « Βάστα, καημένο Μεσολόγγι, βάστα!... »

Καὶ ἔκλαιγε σὰν παιδί.

Ἐνὰ ἄλλο βράδυ μὲ ἀστροφεγγιὰ ἦταν καθισμένος στὴ ρίζα μιᾶς ἐλιάς καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὴ σιωπὴ εἶπε στὸν ὑπηρέτη του :

— Λάμπρο, τί νὰ γίνωνται ἐκεῖ κάτω τ' ἀδέλφια μας;

Καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ πάλι.

Ἄλλῃ μιὰ φορὰ διέταξε νὰ δοθῇ τὸ φαί του στοὺς χωρικούς λέγοντας :

— Αὐτὴ τὴν ὥρα, Λάμπρο, πόσοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας στὸ Μεσολόγγι πεινοῦν... Δὲν θέλω περιστέρια!

Καὶ ὁ ποιητὴς ἔφαγε ψωμὶ καὶ ἐλιές μονάχα.

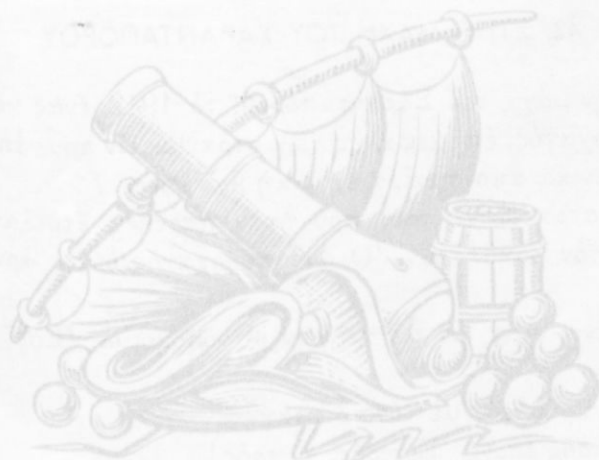
« Ἱστορικὴ Ἀνθολογία », 1927

Σ. Χ. Ραφτάνης (διασκευὴ)

41. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Νά 'μουν πουλί νά πέταγα, νά πήγαινα τ' άψήλου,
ν' άγνάντευα τή Ρούμελη, τὸ ἔρμο Μεσολόγγι,
πῶς πολεμᾷ με τήν Τουρκιά, με τέσσερους πασάδες.
Πέφτουν κανόνια στήν στεριά καί μπόμπες τοῦ πελάγου,
πέφτουν τὰ λιανοτούφεκα σάν ἄμμος, σάν χαλάζι.
Καί ὁ Μακρῆς τοὺς φώναξε καί ὁ Μακρῆς φωνάζει:
" Παιδιά, βαστάτε τ' ἄρματα καί τὰ βαριά τουφέκια,
καί τὸ μαντᾶτ' μᾶς ἔρχεται στεριά καί τοῦ πελάγου,
Καραϊσκάκης τῆς στεριᾶς κι 'Υδραῖοι τοῦ πελάγου ».
Μήτε μαντᾶτο ἔφθασε, μήτε βοήθεια φθάνει.
Καί οἱ κλεισμένοι ξώρμησαν με τὰ σπαθιά στὰ χέρια
καί οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐσταύρωσαν καί τοὺς διαμοιράζουν.
Πῆραν κεφάλια ἀμέτρητα καί ζωντανούς ἀμέτρους
καί λίγοι ξεγλυτώσανε πλέοντας μέσ' στὸ αἷμα.

(δημοτικό)

42. ΣΤΗΝ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ

Στὴν μάχη τοῦ Σαρανταπόρου, τὸ 1912, ἓνας γενναῖος ἀνθυπολοχαγός, ἐπὶ κεφαλῇς τῶν στρατιωτῶν του, ἐπληγώθηκε ξαφνικὰ ἀπὸ σφαῖρα ἐχθρική καὶ ἔπεσε.

Οἱ στρατιωτῆς του, ποὺ ἦταν παρέκει, ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ τὸν βοηθήσουν. Ὁ ἀνθυπολοχαγός ὅμως ἀρνήθηκε ἐπίμονα.

—Ἐμένα, εἶπε, θὰ μὲ πάρουν οἱ νοσοκόμοι. Ἐσεῖς προχωρεῖτε.

Καὶ πρόσθεσε μὲ τόνο διαταγῆς:

—Ἐμπρός ἐσεῖς. Ἐμπρός, ἔμπρός!

« Ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος »

Ν. Σπανθωνῆς (διασκευή)

43. Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Τὴν παραμονὴ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης, σὲ μιὰ στιγμή ἀναπαύσεως, ἓνας στρατιώτης ἦταν ξαπλωμένος μακάρια ἐπάνω στὸ χῶμα.

Ἐξαφνα τοῦ ἐφώνηξαν οἱ ἄλλοι :

— Συνάδελφε, σήκω ἀπὸ χάμω. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἔρχεται. Ὁ Διάδοχος!

Ὁ στρατιώτης ἐφαντάσθηκε πὼς τὸν ἐγελοῦσαν καὶ ἀνταποδίδοντας τὰ ἀστεῖα, ὅπως ἐνόμιζε, εἶπε :

— Καὶ πότε θὰ φθάσωμε, Ὑψηλότατε, στὴν Θεσσαλονίκη;

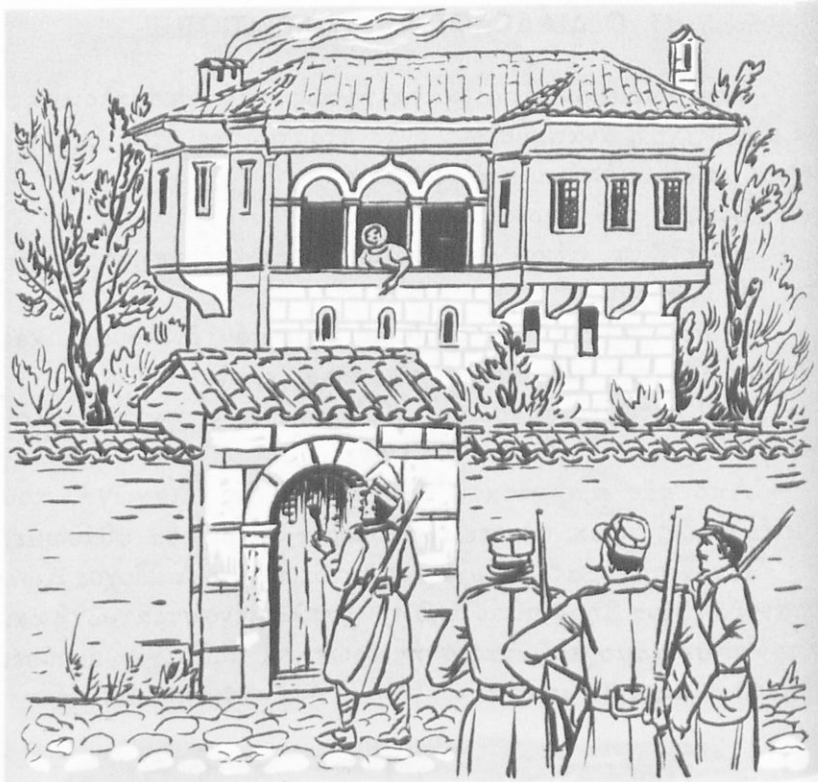
— Ἀπὸ σᾶς ἐξαρτᾶται... Ἄν δείξετε τὴ διαγωγὴ, ποὺ ἐδείξατε ὡς τώρα, σὲ τρεῖς - τέσσερις ἡμέρες θὰ φθάσωμε.

Ἦταν πράγματι ὁ ἀρχιστράτηγος, ὁ τότε Διάδοχος Κωνσταντῖνος, ἓνα βῆμα πίσω ἀπὸ τὸν ξαπλωμένο στρατιώτη καὶ ἀπαντοῦσε χαμογελῶντας στὴν ἐρώτησι, ποὺ εἶχεν ἀκούσει.

« Ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος »

Ν. Σπανδωνῆς (διασκευὴ)

44. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΜΑΣ

Ἐπηγαίναμε γιὰ τὴ Φλώρινα. Ἐνυκτώσαμε σὲ κάποιο τουρκικὸ χωριὸ καὶ ἀφοῦ ἐξασφαλίσουμε τοὺς αἰχμαλώτους, πού συνωδεύουμε, τρεῖς-τέσσερες στρατιῶτες, ἐλεύθεροι ὑπηρεσίας, ἐκτυπῆσαμε σὲ ἓνα σπίτι.

Ἐπειτα ἀπὸ πολλοὺς κόπους ἡ θύρα ἀνοίξε καὶ μιὰ γριὰ τούρκισσα παρουσιάσθηκε. Μόλις μᾶς εἶδε ἄρχισε νὰ φωνάζῃ, νὰ κλαίῃ, νὰ μᾶς παρακαλῇ. Μάταια τὴν ἐβεβαιώνουμε, πὼς δὲν ἔχει τίποτε νὰ φοβηθῇ.

"Εξαφνα επάνω από κάποιο παράθυρο, στο βάθος τῆς αὐλῆς, διακρίναμε κάποιαν ἄλλη χανούμισσα, νέα, με σκεπασμένο τὸ πρόσωπο. Ἐζητήσαμε ἓνα μέρος νὰ μείνωμε· καὶ αὐτὴ με φωνὴ τρεμουλιαστὴ ἀπὸ τὸν φόβο τῆς κάτι εἶπε στὴ γριὰ καὶ μᾶς ὠδήγησε μέσα στὸ σπίτι. Ἐκεῖ εὐρήκαμε τὴ νέα με σκεπασμένο πάντα τὸ πρόσωπο. "Ε-τρεμαν τόσο πολὺ τὰ χέρια τῆς, ποὺ κάποιος ἀπὸ μᾶς τῆς ἐπῆρε τὸ φῶς, ποὺ ἐκρατοῦσε, γιὰ νὰ μὴν τῆς πέση. "Ε-κλαιγε καὶ αὐτὴ. Προσπαθήσαμε νὰ τὴν βεβαιώσωμε ὅτι δὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ τὸ παραμικρό.

Καὶ ἐκείνη τότε σιωπηλὴ μᾶς ἀνοιξε μιὰ θύρα καὶ μᾶς ἔδειξε νὰ περάσωμε.

Ἦταν μιὰ πρώτης τάξεως τουρκικὴ σάλα. Δὲν θέλαμε νὰ λερώσωμε με τὰ λασπωμένα ροῦχα μας τὰ ὠραῖα διβά-νια καὶ ἐζητήσαμε ἓνα ἄλλο πιὸ μέτριο κατάλυμα. Σιωπη-λὴ ἡ νεαρὴ τούρκισσα μᾶς ὠδήγησε σ' ἓνα ἄλλο δωμάτιο, ὅπου ἐκοιμηθήκαμε.

Τὸ πρωὶ μᾶς ἔφεραν ἓνα πλουσιώτατο πρόγευμα, μὰ δὲν τὸ ἀγγίξαμε. Ἐφοβόμαστε μήπως μᾶς ἐδηλητηρίαν! Φοβᾶται ὁ Γιάννης τὸ θεριὸ καὶ τὸ θεριὸ τὸν Γιάννη, ποὺ λέει καὶ ἡ παροιμία.

Ἐφύγαμε καὶ μόνον ὅταν ἀποχαιρετίσαμε εὐχαριστῶν-τας γιὰ τὴν φιλοξενία, ἡ τούρκισσα ἐγέλασε με ἀνακούφισι καὶ μᾶς εὐχέθηκε κατευόδιο.

"Ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος »

Ν. Σπανδωνῆ; (διασκευή)

45. ΣΚΑΡΦΑΛΩΜΕΝΟΙ ΣΤΟ ΜΠΙΖΑΝΙ

Είχα βρεθῇ στὶς προφυλακές, στὸ Μπιζάνι, ἐμπρὸς σὲ μιὰ ομάδα Κρητῶν καὶ εὐζώνων, ποὺ ἐκαθαρίζονταν στὴ λιακάδα.

—“Ε, καλὸ παλληκάρι, πῶς τὰ περνᾶτε ἐδῶ;

— Πῶς νὰ τὰ περνᾶμε; εἶπε ὁ Κρητικὸς. Συνηθίσαμε πιά. Τὴν ἡμέρα ἔχομε κουβέντα μὲ τὰ τοπομαχικὰ τοῦ Μπιζανιοῦ. Πέφτει ἡ ἡμέρα καὶ ἀρχίζουν οἱ νυκτερινοὶ αἰφνιδισμοί... Τὰ βουνὰ γύρω μας τραντάζονται ὁλοένα ἀπὸ τὶς ὀβίδες. Λές καὶ ἔχουν αἰώνιο σεισμό!.. Τρία ἡμερόνυχτα τώρα δὲν ἐσηκώσαμε κεφάλι ἀπὸ τὰ ὀχυρώματά μας. Σήμερα μονάχα μᾶς ἐδόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ παίξωμε λιγάκι ἀπὸ κοντά...

— Καὶ αὐτοί, ποὺ κάνουν τὴν ἐπίθεσι, εἶναι Τοῦρκοι ἢ Ἀλβανοί;

“Ενας δεκανεὺς τῶν εὐζώνων μοῦ ἀπαντᾷ:

— Ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὶς προφυλακές. Σὰν νυκτώ-
ση καλά, νὰ σου καὶ οἱ φίλοι μας οἱ Τουρκαλβανοί, ὅλο καὶ
μεθυσμένοι μᾶς ἔρχονται μπουλούκια - μπουλούκια. Κάποτε
μᾶς μιλοῦν Ἑλληνικά, γιὰ νὰ μᾶς γελάσουν τάχα. Μὰ ἐμεῖς
τίποτε!... Ἀρχίζομε πῦρ ὁμαδόν. Μισὴ ὥρα δὲν κρατοῦν.
Ὑστερα, ὅπου φύγη - φύγη. Πολλές φορές τοὺς πιάνομε σὰν
λαγούς, ἅμα ἔρχονται κατ’ ἐπάνω μας. Κούφια κορμιά, ἀ-
φέντη μου, δὲν ἀξίζουν μιὰ γυροβολιὰ τοῦ τσαρουχιοῦ μου.
Οὔτε τοὺς λογαριάζομε πιά. Μονάχα ποὺ εἶναι νηστικοὶ
καί, ἅμα τοὺς πιάσωμε, μᾶς τρῶνε τὶς κουραμάνες σὰν
παντεσπάνι! Τὸ πρωὶ - πρωὶ μπόμπες, ὅλη τὴν ἡμέρα πό-
λεμος καὶ Ζήτωωωω! Νυκτώνει καὶ ἀρχίζουν οἱ αἰφνιδια-
σμοί. Ξημερώνει, καινούργιες μπόμπες, καινούργιος πόλε-
μος, καινούργια Ζήτωωωω... Καὶ ἔτσι τὰ περνοῦμε, ὅπως
θέλει ὁ Θεός, ἀφέντη μου.

Ἐσταυροκοπήθηκα καὶ ἔφυγα ψιθυρίζοντας:

— Εἶδα ὥς τώρα τρεῖς πολέμους τριῶν διαφόρων λαῶν.
Πουθενὰ δὲν εἶδα τέτοιαν ἀπάθεια ἐμπρὸς στὸν θάνατο!

“Ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος »

Ν. Σπανδωνῆς (διασκευή)

"Έχω τόσα νά γράψω! Έγραφε ένας πολεμιστής καί δημοσιογράφος τό 1913. 'Αλλά τήν ήμέρα νικοῦμε· τή νύκτα παίρνομε δυνάμεις γιά νέους ἀγῶνες. Καί τώρα, ἂν καί εἶμαι ἀπέναντι ἀπό τόν ἐχθρό, πού θά τόν τσακίσωμε αὔριο, κλέβω λίγες στιγμές γιά νά σᾶς γράψω δυò λόγια.

Τί νά σᾶς πῶ! "Ο,τι καί ἂν σᾶς πῶ, δέν μπορεῖτε νά φαντασθῆτε τί γίνεται ἐδῶ. Εἶναι τρέλλα χαρᾶς, μανία ὀργῆς, δίψα νίκης, ξέρω καί ἐγώ τί εἶναι; "Οχι, μιά, σαράντα Σόφιεσ μποροῦμε νά πάρωμε! Εἶμαι εὐτυχής, πού φορῶ τò χακί. Εἶμαι εὐτυχής, πού σᾶς γράφω, ἐνῶ ἀπέχω λίγα μέτρα ἀπό τόν ἐχθρό καί μέ τήν συνοδεία τῆς μουσικῆς τοῦ κανονιοῦ.

« 'Ανέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων » Ἡλ. Οἰκονομόπουλος (διασκευή)

47. "ΣΤΗΝ ΣΟΦΙΑ,

Στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο τοῦ 1913 ἐπέρασα εἰκοσι τέσσερες ὥρες στὸ Στρατηγεῖο τοῦ σταθμοῦ Χατζή-Μπεηλίκ. Ἦμουν σὲ ἀπόστασι δέκα βημάτων ἀπὸ τὸ τραπέζι, ὅπου μὲ τὸ φῶς μιᾶς λάμπας πετρελαίου ὁ Κωνσταντῖνος μὲ τὸ Ἐπιτελεῖο του κατέστρωνε τὸ σχέδιο τῆς μάχης τοῦ Πετσόβου. Μαζὶ μὲ τὸν Διάδοχο, τοὺς πρίγκιπες καὶ τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ Ἐπιτελείου ἐμελετοῦσε τοὺς χάρτες καὶ ἐσημείωνε διάφορες διαταγές.

Καὶ ἐνῶ στὸ τραπέζι ἐκεῖνο ἐργαζόταν ὁ ἐγκέφαλος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἤρχοντο κάθε στιγμὴ ἀγγελιαφόροι καὶ ὁ τηλεγράφος ἐδούλευε ἀδιάκοπα. Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ στρατιῶτες, πληθυσμὸς μιᾶς μικρῆς πόλεως, κινοῦνται διαρκῶς. Ἄλλοι καπνίζουν καὶ τραγουδοῦν. Εἶναι ἀπίστευτο μὲ ποιά εὐχαρίστησι κάνει τὸν πόλεμο αὐτὸν ὁ Ἑλληνικὸς στρατός. Τὸν αἰσθάνεται σὰν ἓνα ἀληθινὸ πανηγύρι καὶ παραπονιοῦνται μόνον ὅσοι δὲν λαμβάνουν μέρος.

Ἀνεβαίνοντας μὲ τὸν σιδηρόδρομο στὸ Χατζή-Μπεηλίκ συναντήσαμε τρεῖς ἀμαξοστοιχίες, πού ἔφερναν ἐπιστρά-

τους. Ήταν νέοι κληρωτοί Ρουμελιώτες καὶ ἔσπευδαν νὰ συμπληρώσουν τὰ κενά, πού ἄφησαν οἱ μάχες τῆς Δοϊράνης, τῆς Στρώμνιτσας καὶ τοῦ Δεμίρ-Ίσάρ.

Οἱ νεαροὶ ἐπίστρατοι, παιδιὰ ἀμούστακα ἀκόμη, δὲν ἔδειχναν πῶς ἐπήγαιναν στρατιῶτες σὲ ἓναν ἀπὸ τοὺς πιὸ αἱματηροὺς πολέμους. Ἐφαίνοντο σὰν νὰ ἐπήγαιναν ἐκδρομὴ ἢ σὲ γάμο ἢ σὲ κανένα πανηγύρι.

Οἱ ἀμαξοστοιχίες, πού τοὺς μεταφέρουν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη στὴν πρώτη γραμμὴ, σταματοῦν λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι μιὰ ὀλόκληρη ὥρα, ἕως ὅτου νὰ περάσῃ κάποια ἄλλη ἀμαξοστοιχία. Ξέρετε πῶς περνοῦν τὴν ὥρα αὐτή; Κάνουν σωστή λεηλασία στὶς ἀκακίες τοῦ δάσους, πού εἶναι ἐκεῖ κοντά, καὶ στολίζουν μὲ πελώριους κλώνους τὰ βαγόνια τοῦ σιδηροδρόμου. Καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ οὔτε φαίνονται ἀπὸ τὸν πλούσιο καὶ πυκνὸ στολισμό. Καὶ μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ κινούμενα δάση οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες τραγουδοῦν τὸ τρα-

γούδι τῆς ἐποχῆς, πού τὸ ἔκαμε κάποιος λαϊκὸς ποιητῆς τοῦ στρατοῦ:

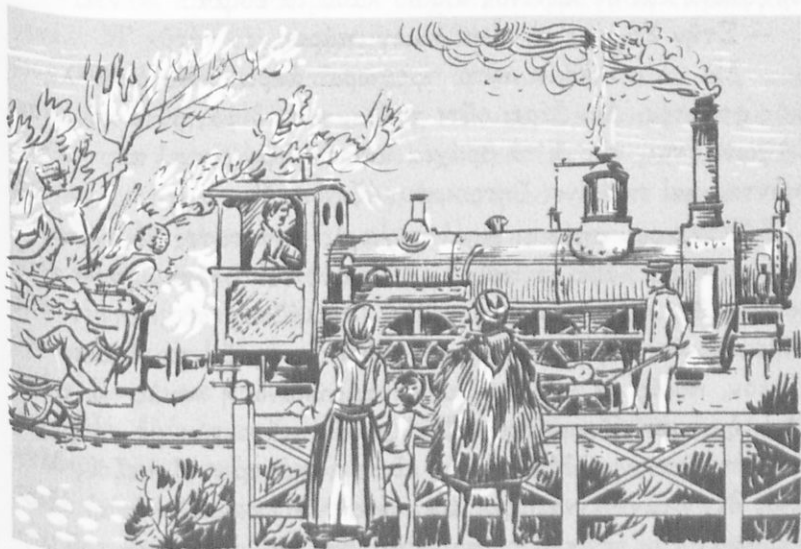
Στὴν Βουλγαρία θὰ πᾶμε

νὰ πολεμήσουμε.

Στὴν Σόφια θὲ νὰ μποῦμε

νὰ τοὺς νικήσουμε...

Πράγματι, τὸ σύνθημα τοῦ στρατοῦ εἶναι νὰ μπῇ στὴ Σόφια. Αἰώνων μῖσος τῆς φυλῆς, πού ἐκοιμόταν στὰ βάθη τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἐξύπνησε ξαφνικά καὶ ἐπετάχθηκε ἀκράτητο. "Οἱ αὐτοὶ οἱ στρατιῶτες, ἀκόμη καὶ ἐγγράμματοι, κρύβουν μέσα τους κάτι ἀπὸ τὸ δίκαιο μῖσος τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Τὰ ὄργια τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τόσους αἰῶνες, οἱ σφαγές τοῦ Δεμίρ-Ἰσάρ καὶ τοῦ Δοξάτου, ἡ καταστροφή τῶν Σερρών, ἡ ἀνάνδρη σφαγὴ τῶν δώδεκα αἰχμαλώτων εὐζώνων, ἐζωντάνευσαν τὸ μῖσος. Καὶ ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλή-

νων καὶ τῶν Βουλγάρων δὲν μοιάζει μὲ τὸν πόλεμο ποὺ ἔγινεν ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες μὲ τοὺς Τούρκους. Εἶναι πόλεμος ἐξοντώσεως.

Νὰ προσθέσετε σὲ ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ στρατοῦ γιὰ τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνο, ποὺ τὸν λατρεύουν σὰν Θεό. τους, γιὰ νὰ καταλάβετε τὸν ἥρωισμό καὶ τὰ θαύματα.

— Στὴν Σόφια! τὸ εἶπε ὁ κουμπάρος...

Ὁ κουμπάρος εἶναι ὁ Βασιλιᾶς, ἀφότου ὁ Κωνσταντῖνος ἐπῆρε γιὰ νονοὺς τῆς κόρης του τὸν στρατὸ καὶ τὸν στόλο. Ἀπὸ τότε καὶ ὁ τελευταῖος φαντάρος καὶ ὁ τελευταῖος βουνήσιος εὐζωνος καὶ ὁ ἐθελοντής, ποὺ ἤλθε νὰ πολεμήσῃ ἀπὸ τὴ μακρινὴ σημεῖο τοῦ κόσμου, τὸν ὀνομάζει κουμπάρο. Ἔχουν πιά πρὸς τὸν Βασιλέα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐκείνη τὴν πνευματικὴ συγγένεια τῶν κουμπάρων, ποὺ μόνον στὴν Ἑλληνικὴ ἐκκλησίᾳ καὶ στὰ πατροπαράδοτα Ἑλληνικά ἔθιμα τὴν εὐρίσκομε. Πουθενὰ ἄλλου. Σὲ καμμιά ἄλλη θρησκεία καὶ σὲ κανενὸς ἄλλου λαοῦ τὰ ἔθιμα.

— Στὴν Σόφια! τὸ εἶπε ὁ κουμπάρος.

Μὲ τὸ σύνθημα αὐτὸ προχωρεῖ ἀκράτητος ὁ Ἑλληνικὸς στρατός. Δὲν ξέρει οὔτε πεῖνα, οὔτε δίψα, οὔτε κούρασι. Ἀγωνίζεται, περνᾷ τὰ βράχια καὶ τὰ ὑψώματα, πέφτει γελῶντας καὶ πεθαίνει ζητωκραυγάζοντας!

Ἐκλείσαν σπίτια, ἔμειναν χωρὶς προστάτες οἰκογένειες, ἐσταμάτησε κάθε ἐργασία, μὰ κανεὶς δὲν βλέπει γύρω του, κανεὶς δὲν παραπονιέται. Ὅλοι ἀδειάζουν τὸ ποτήρι τῆς θλίψεως καὶ πηγαίνουν ἐμπρός. Καὶ συνερίζονται ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ποῖος νὰ πεθάνῃ χωρὶς παράπονο ἢ ποῖος νὰ πέσῃ πιὸ ἥρωικά. Θαυμάσιοι οἱ εὐζωνοὶ πιάνοντας μὲ τὰ χέρια τους τὰ κανόνια. Μὰ μήπως εἶναι κατώτεροι οἱ πεζοί; Μήπως δὲν ἦταν γενναῖοι οἱ ἐθελονταί; Μήπως δὲν ἦταν ἀξιόθυχμαστοὶ οἱ ἱππεῖς, οἱ πυροβοληταὶ καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ μη-

χανικοῦ ; Ποιὸς ἔμεινε πίσω στὸν ἀγῶνα αὐτόν, ποὺ ἐθύμιζε τὴν φιλοτιμία τοῦ Σπαρτιάτη, τὴν ἀπόλυτη περιφρόνησι στοὺς κόπους, στοὺς πόνους καὶ στὸν θάνατο ;

Μόνο μιὰ ταπεινωτικὴ ὁμολογία τῆς Βουλγαρίας θὰ μπορούσε νὰ σταματήσῃ τὸν ἀνθρώπινο αὐτὸ χεῖμαρρο νὰ μὴ χυθῇ καὶ καταπνίξῃ τὴν Σόφια ! Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος φόβος τοῦ στρατοῦ.

“Ενας λεβέντης εὐζωνος, γαλατᾶς στὴν Ἀθήνα πρὶν, διαβάζοντας στίς ἐφημερίδες στὸ Χατζῆ Μπεηλίκι ὅτι ἡ Βουλγαρία ἐγονάτισε καὶ παρακαλεῖ τίς Μεγάλες Δυνάμεις, ἐσήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ ρώτησε :

— Πόσες ἡμέρες δρόμος εἶναι ἀπὸ ἐδῶ ἕως τὴν Σόφια, πατριώτη ;

— Μά... ὀκτῶ - δέκα, ἀπήντησα.

“Ὁ εὐζωνος ἐκτύπησε τὸ χέρι στὸ γόνατό του ἀγανακτημένος καὶ εἶπε :

— Δὲν θὰ προφθάσωμε !... “Αχ, σκυλόφραγκοι, τί μᾶς κάνετε... Μ’ αὐτὸν τὸν καημὸ θὰ πεθάνω !...

— Προσπάθησα νὰ τὸν παρηγορήσω. Τοῦ εἶπα ὅτι, καὶ αὐτὸ ἂν γίνῃ, δὲν θὰ σημαίνη τίποτε ἄλλο παρὰ πῶς οἱ Βούλγαροι ἐνίκηθηκαν ἐντελῶς καὶ ἔτσι ἱκανοποιεῖται ἡ Ἑλληνικὴ φιλοτιμία. Ὁ εὐζωνος ὅμως ἐκούνησε τὸ κεφάλι :

— “Αμ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, εἶπε. Πρέπει νὰ μποῦμε στὴν Σόφια, νὰ δείξωμε σ’ αὐτοὺς πῶς μπαίνει ὁ “Ελληνας, σὰν νικήσῃ. “Οχι ὅπως μπαίνουν αὐτοί ! Νὰ μποῦμε καὶ νὰ μὴ πατήσωμε μυρμήγκι. Καὶ ἂν πιοῦμε ἓνα καφέ, νὰ τὸν πληρώσωμε καὶ ν’ ἀφήσωμε καὶ μιὰ δεκάρα στὸ παιδί...

Νά, ὁλόκληρη ἡ Ἑλληνικὴ ὑπερηφάνεια. Νά, ὁ πιὸ εὐγενικὸς πολιτισμὸς τοῦ κόσμου σὲ μιὰ φράσι ἐνὸς ἀσήμαντου, ἐνὸς ἀγνώστου, ταπεινοῦ γαλατᾶ τῶν Ἀθηναίων !...

« Ἀνέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων » “Ηλ. Οἰκονομόπουλος (διασκευή)

Ἐλισά, 21 Σεπτεμβρίου 1913

Ἀδελφέ.

Μοῦ γράφεις, ἂν ὑποφέρω. Οἱ κόποι καὶ τὰ βά-
σανα δὲν ἔχουν καμμιὰ σημασία γιὰ μᾶς. Ἐλησμο-
νήσαμε ὅτι εἴμαστε ἄνθρωποι! Καὶ τὸ σπουδαιότερο,
ὅτι μᾶς ἐλησμόνησε καὶ ἡ φύσις, ἡ ὁποία ἐκουρά-
σθηκε νὰ μᾶς πειράζῃ μὲ τὶς ἀρρώστιες τῆς. Ὁ
βίος ἐδῶ εἶναι εὐχάριστος. Μόνον ἡ ἰδέα, ὅτι μᾶς
ἀπειλοῦν οἱ γείτονες, μᾶς ἔχει σκυλιάσει ὅλους.
Ἐμεῖς δὲν εἴμαστε γι' αὐτοῦ πλέον. Ἐδῶ εἶναι ἡ θέ-
σις μας καὶ ὁ τάφος μας. Τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πλη-
ρωμένα μὲ αἷμα. Κάθε βουνὸ καὶ κάμπος εἶναι στο-
λισμένα μὲ σταυροὺς. Κοιμῶνται ἐκεῖ οἱ σύντροφοί
μας. Ἄς μὴν ἀνησυχῇ κανείς. Ὅσο εἶναι ἐδῶ ὁ
στρατός, ἡ μεγάλη Ἑλλάς θὰ εἶναι ἀπρόσβλητη.
Ἐμάθαμε πλέον τὸ μυστικὸ τῆς νίκης. Ἐχομε τὸ
μονοπῶλιο τῆς παλληκαριᾶς. Ἄς τὸ μάθουν ὅλοι
αὐτό.

— Τί δουλειὰ κάνεις;

— Πολεμῶ, ἀπαντᾷ ὁ ἐρωτώμενος στρατιώτης.

Σὲ φιλῶ

ὁ ἀδελφός σου

49. ΤΟ ΕΠΟΣ 40-41

Τρεῖς ὥρες μετὰ τὴν κήρυξι τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἀείμνηστος Ἰωάννης Μεταξᾶς ἀπηύθυνε τὸ ἐξῆς διάγγελμα :

Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Ἡ στιγμή ἐπέστη, ποῦ θὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν τιμὴν της. Μολονότι ἐτηρήσαμεν τὴν πλέον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἴσιν πρὸς ὅλους, ἡ Ἰταλία, μὴ ἀναγνωρίζουσα εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ ζῶμεν ὡς ἐλεύθεροι Ἕλληνες, μοῦ ἐζήτησε σήμερον τὴν 3ην πρωινήν τὴν παράδοσιν τμημάτων τοῦ Ἐθνικοῦ ἐδάφους, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς βούλησιν, καὶ ὅτι πρὸς κατάληψιν αὐτῶν ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων της θὰ ἤρχιζε τὴν 6ην πρωινήν. Ἀπήντησα εἰς τὸν Ἰταλὸν πρέσβυν, ὅτι θεωρῶ καὶ τὸ αἶτημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται τοῦτο ὡς κήρυξιν πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τώρα θὰ ἀποδείξωμεν, ἐὰν πράγματι εἴμεθα ἄξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐξησφάλισαν οἱ προπάτορές μας. Ὅλον τὸ Ἔθνος ἄς ἐγερθῇ σύσσωμον! Ἀγωνισθῆτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά σας καὶ τὰς ἱεράς μας παραδόσεις.

« Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών ».

Ἰωάννης Μεταξᾶς

Μετὰ μίαν ὥραν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β' ἀπηύθυνε τὸ δικό του διάγγελμα :

Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν,

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σᾶς ἀνήγγειλε πρὸ ὀλίγου ὑπὸ ποίους ὅρους ἠναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐπιβουλευθείσης τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εἶμαι βέβαιος, ὅτι κάθε Ἕλλην καὶ κάθε Ἑλληνὶς θὰ ἐκτελέσουν τὸ καθήκον των με-
χρι τέλους καὶ θὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας.

Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς τὸ Ἔθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἰς ἄνθρωπος θὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης.

Ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, 28 Ὀκτωβρίου 1940

Γεώργιος Β'

Καὶ πράγματι τὸ Ἔθνος ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσι, πού ἔδωκεν ὁ Βασιλεὺς πρὸς ὅλον τὸν κόσμον : Ἀγωνίσθηκε ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης.

Καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἤλθε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ στρατάρχου λόρδου Οὐέιβελ, ἀρχιστρατήγου τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κατὰ τὰ σκοτεινὰ ἔτη 1940 - 41.

Ἰδοὺ τί εἶπε ὁ στρατάρχης ἀπὸ τὸν Ραδιοφωνικὸ σταθμὸ τοῦ Λονδίνου τὸ βράδυ τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1947, παραμονὴν τῆς ἐβδόμης ἐπετείου τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον μας :

« Ἀπὸ τὴν μακραιῶνα καὶ περίλαμπρον ἱστορίαν τῆς ἡ Ἑλλάς πολλὰς ἐπετείους δύναται νὰ ἐορτάζῃ καὶ νὰ ἐνθυμῇται μὲ ὑπερηφάνειαν. Καμμία ὅμως δὲν εἶναι λαμ-
προτέρα ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν, ὅταν, εἰς τελείως ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν ἐνὸς ἄρπαγος τυράννου καὶ ἐνὸς κενοδόξου λαοῦ, ἡ Ἑλλάς σύσσωμος ἀντέταξε

τὸ θρυλικὸν ΟΧΙ. Χωρὶς νὰ διστάσῃ οὔτε στιγμὴν, ἐδέχθη, ὅπως καὶ εἰς τὸ παρελθόν, νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Περιεφρόνησε τὰς θυσίας. Ἦδιαφόρησε διὰ τὴν τεραστίαν ὑλικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ἠνωμένη ἡ Ἑλλάς ὡς εἰς ἄνθρωπος ὑπερήσπισε τὴν παναρχαίαν κληρονομίαν της.

»Τὴν ἡμέραν ἐκείνην προσετρέξατε, Ἕλληνες, ὡς σύμμαχοί μας, οἱ μόνοι μας σύμμαχοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης καὶ ὁλοκληρίου τοῦ κόσμου. Σᾶς προσεφέραμεν πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν ἀπὸ τὰς περιωρισμένας δυνάμεις μας. Ἐπὶ ἐξ μῆνας ἐπολεμήσαμεν ὁ εἰς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἄλλου, μέχρις ὅτου ἡ Ἑλλάς ὑπέκυψεν εἰς τὴν συντριπτικὴν ὑπεροχὴν τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία ἐν τῷ μεταξῷ, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἡττωμένην Ἰταλίαν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

»Ἐχω τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἐκφράζω τὰ αἰσθήματα ὅλων τῶν τότε συμπολεμιστῶν μου τοῦ Στρατηγείου τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἂν βεβαιώσω, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσωμεν καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ποτὲ νὰ θαυμάζωμεν τὴν ἀνδρείαν, τὴν καλωσύνην καὶ τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τὴν γοητείαν τῆς ἐνδόξου χώρας του.

»Σᾶς εὐχόμεθα ὅλοι ἡμεῖς, οἱ παλαιοὶ συμπολεμισταὶ σας, εὐτυχῇ διέξοδον ἀπὸ τὰ σημερινὰ σας δεινὰ. Σᾶς εὐχόμεθα νὰ εἴσθε καὶ τώρα ἠνωμένοι, ὅπως ἦσθε ἠνωμένοι καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γερμανῶν».

Καὶ ἐπρόσθεσε Ἑλληνικὰ ὁ Οὐέιβελ :

Ζήτω ἡ Ἑλλάς!

Ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀχ. Κύρου « Ἡ Ἑλλάς ἔδωκε τὴν νίκην »

50. ΣΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΧΡΟΝΟ

(Ἀκροστιχίς)

Χ- ρόνε, ὅλοι σέ ραίνουν μ' ὁμορφα λουλούδια,

Ρ- ἱγος στὸν καθένα δίνεις στὴν ματιά σου,

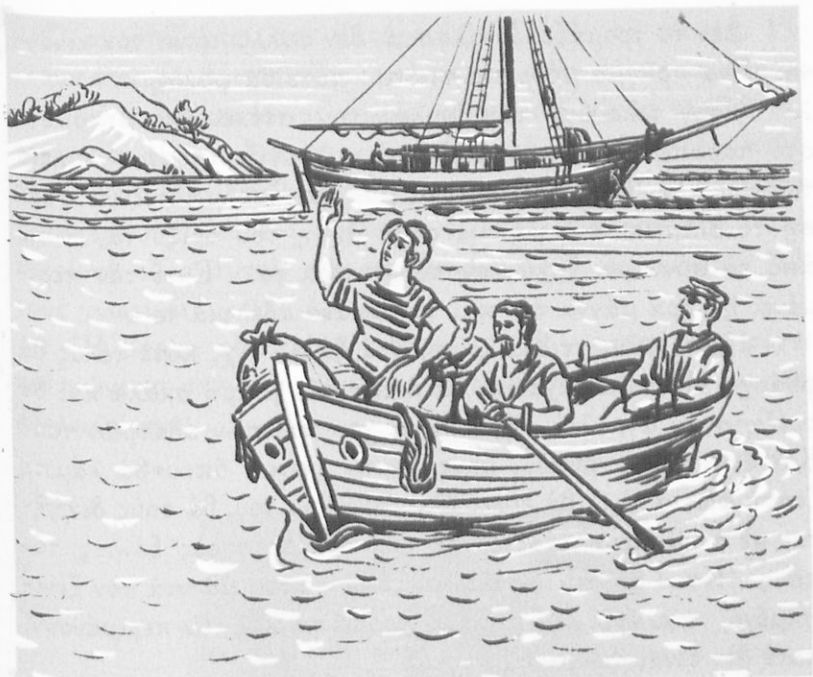
Ὅ- λοι σέ προσμένουν μὲ χαρᾶς τραγούδια,

Ν- ἄρθης νὰ σκορπίσης μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά σου

Ὅ- λες τὶς χαρές σου σὰν γλυκὰ ἀγγελούδια

Σ- τὴν ψυχὴ μας πάνω γιὰ χαρίσματά σου.

51. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Πέντε μῆνες τώρα λείπει στὰ ξένα τὸ ναυτόπουλο. Σω-
στοὺς πέντε μῆνες!... "Αχ, πόσο ἐπεθύμησε τὴν πατρίδα
του!

Τὸ καράβι, ὅπου δουλεύει, ἐπῆγε σὲ μακρινούς τόπους,
ἐσταμάτησε σὲ πολλά λιμάνια καὶ τώρα γυρνᾷ πίσω. Νύκτα
καὶ μέρα ταξιδεύουν. Μόνον οὐρανὸ καὶ θάλασσα βλέπουν.
Ὁ ἀέρας σφυρίζει μέσα στὰ ἄρμενα, φουσκώνει τὰ πανιά,
τὰ κύματα χτυποῦν τὸ καράβι, μὰ τὸ ναυτόπουλο δὲν τρο-
μάζει. Εἶναι γενναῖο ναυτόπουλο καί, μόλις προστάξῃ ὁ κα-
πετάνιος, σκαρφαλώνει στὰ ξάρτια καὶ λύνει ἢ δένει τὰ
πανιά.

Δὲν τὸ τρομάζει ἡ θάλασσα, δὲν συλλογιέται τὸν κίνδυνον. "Ἐνα πρᾶγμα μόνο σκέπτεται: πότε θὰ φθάσῃ.

"Ὅταν τελειώσῃ τὴν δουλειά του, στέκει ἀκουμπισμένο στὸ παραπέτο τοῦ καραβιοῦ καὶ συλλογίζεται τὴν γλυκειά του πατρίδα. Κοιτάζει μακριά, μακριά, ὅσο μπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα του, μήπως στὴν ἄκρη τοῦ ὀρίζοντα, πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα, ξεχωρίσῃ τὸ σπιτάκι του. Ἐκεῖ τὸν περιμένει ἡ χήρα μάννα του καὶ τὰ ὄρφανὰ ἀδελφία του.

Πέντε μῆνες τώρα λείπει στὰ ξένα. "Αἷ, πότε τέλος θὰ φθάσῃ; Μὲ ποιά λαχτάρα θὰ ἀνεβῇ τὴν μικρὴ σκάλα καὶ θὰ τρέξῃ στὴν ἀγκαλιά τῆς μάννας του καὶ τῶν ἀδελφῶν του! Καὶ ἔπειτα, τὸ βράδυ, κοντὰ στὴν γωνιά, ὅπου θὰ λάμπῃ ζεστὴ φωτιά, ἐνῶ θὰ εἶναι ὅλοι τριγύρω του, θὰ τοὺς διηγῇται σὲ ποιά μέρη ἐταξίδευσε καὶ τί εἶδε στοὺς ξένους τόπους. Ἦταν βέβαια ὥραῖοι οἱ ξένοι τόποι, μὰ γιὰ τὸν ξενιτεμένο, ποὺ ἔχει ἀγαπημένα πρόσωπα καὶ τὸν περιμένουν, ποτέ δὲν εἶναι ὥραῖα ἢ ξενιτεῖα.

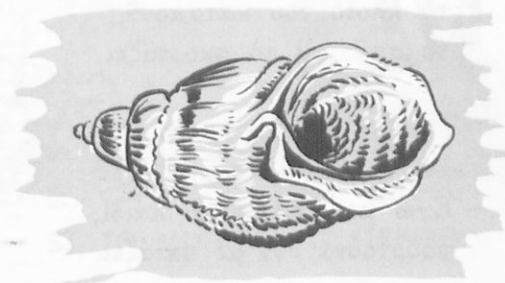
Πότε, πότε θὰ φθάσῃ; Τὸ περισσότερο βιάζεται νὰ φθάσῃ, γιατί μὲ τὸν μισθὸ ποὺ ἐπῆρε, ἀγόρασε γιὰ ὅλους κάτι. Γιὰ τὸ ἓνα ἀδελφάκι ἀγόρασε ὑποδήματα, γιὰ τὸ ἄλλο καπελλάκι καὶ γιὰ τὴν μητέρα μερικὰ μέτρα πανὶ γιὰ νὰ ράψῃ φόρεμα. Μὲ ποιά χαρὰ θὰ δώσῃ στὸν καθένα τὸ δῶρό του καὶ μὲ ποιά χαρὰ θὰ τὸ πάρῃ ὁ καθένας! Καὶ θὰ βγάλῃ αἴφνης ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ ναυτικοῦ πανταλονιοῦ, δεμένα στὸ μαντήλι του, τὰ χρήματα, ποὺ τοῦ ἔμειναν. Αὐτὰ θὰ τὰ δώσῃ στὴν δυστυχισμένη τὴν μητέρα του, νὰ ἀγοράσῃ σιτάρι, κρέας καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλει.

Ἐνῶ σκέπτεται ὅλα αὐτά, κοιτάζει καὶ στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας, ποὺ ἀπλώνεται ἐμπρὸς του, καὶ τί διακρίνει; Τὴν πατρίδα του! Τὸ καράβι σχίζει γρήγορα τὰ κύματα. Ὅλοένα πλησιάζουν. Νὰ! φαίνονται τὰ σπιτία. Οἱ ναῦτες καὶ αὐτὸς

μαζί σκορπίζονται στὰ κατάρτια, μαζεύουν τὰ παννιά. Ρίχνουν ἄγκυρα. Κατεβάζουν μιὰ βάρκα στὴν θάλασσα. Μπαίνουν μέσα ὁ καπετάνιος, τρεῖς ναῦτες καὶ αὐτὸς τραβῶντας τὸ κουπί. Ἡ καρδιά του κτυπᾷ δυνατά. Νὰ εἶναι ὅλοι καλὰ σπíti του; Μὴν ἔπαθε κανεὶς τίποτε; Μήπως εἶναι ἄρρωστη ἡ μητέρα του, κανένα ἀδελφάκι του; Πῶς ἀνησυχεῖ! Ἀλλὰ ποιοὶ νὰ εἶναι αὐτοί, ποὺ περιμένουν στὴν ἀκρογιαλιά; "Ω, τοὺς γνωρίζει!

Ἡ βάρκα φθάνει στὴν ξηρὰ καὶ τὸ ναυτόπουλο τρέχει καὶ χώνεται στὴν ἀγκαλιά τῆς μητέρας του καὶ τῶν μικρῶν ἀδελφῶν του.

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης

52. Ο ΕΛΛΗΝ ΝΑΥΤΗΣ

Τὰ νέφη ἀστράφτουν στὸ βουνό,
βροντοῦν καὶ μπουμπουνίζουν,
ἐσκέπασαν τὸν οὐρανό,
τὸ κῦμα φοβερίζουν.

Ὁ νέος ναύτης τραγουδεῖ
καὶ τὸ πανί του σιάζει:

— Ἐγώ 'μαι Ἑλληνικὸ παιδί,
τὸ νέφος δὲν μὲ σκιάζει.

Ἀγέρας πέφτει στὰ παννιά
τὰ σχίζει καὶ τ' ἀρπάζει,
καὶ σβιντζινίζει τὰ σχοινιά
καὶ τὸ κατάρτι σπάζει.

Ὁ νέος ναύτης τραγουδεῖ
παρῶν, ὅπου προστάζουν:
— Ἐγὼ 'μαι Ἑλληνικὸ παιδί,
ἀνέμοι δὲν μὲ σκιάζουν.

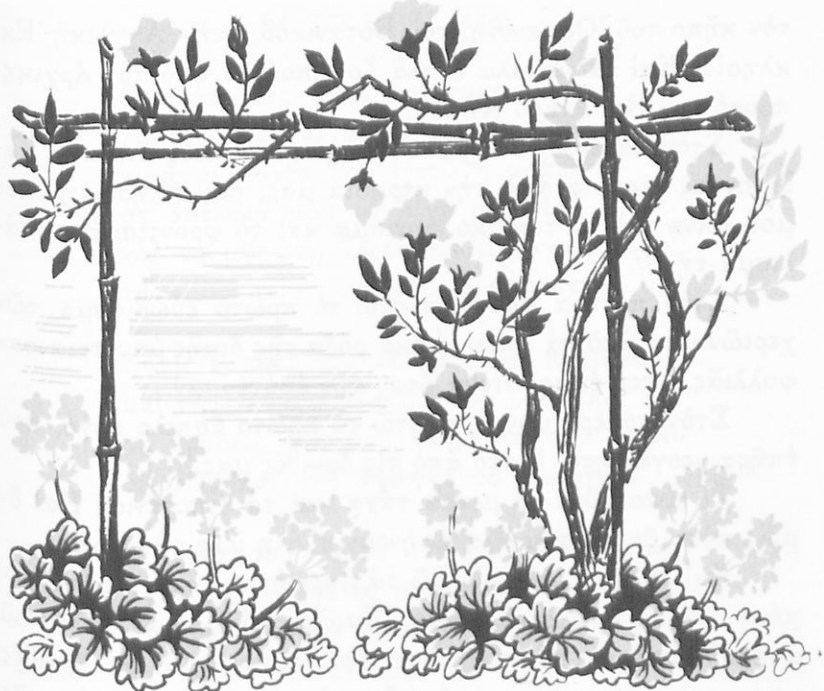
Ἡ θάλασσα λυσομανᾷ
καὶ κυματεῖ κι ἀφρίζει,
τὸ πλοῖό του καταπονᾷ,
τὸ σπᾷ καὶ τὸ σκορπίζει.

Ὁ νέος ναύτης τραγουδεῖ
καὶ μιὰ σανίδα ἀρπάζει:
— Ἐγὼ 'μαι Ἑλληνικὸ παιδί,
φουρτούνα δὲν μὲ σκιάζει.

Τὸ ἓνα κῦμα τὸν πετᾷ
καὶ τ' ἄλλο τότε χάφτει
κι ἡ μαύρη θάλασσα ζητᾷ
νὰ καταπιῇ τὸν ναύτη!

Μὰ αὐτὸς ἀκόμη τραγουδεῖ
καὶ κολυμπᾷ καὶ πάει:
— Ἐγὼ 'μαι Ἑλληνικὸ παιδί
κι ὁ Πλάστης μὲ φυλάει.

Γεώργιος Βιζυηνός

53. ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΜΑΣ ΠΕΡΙΒΟΛΙ

Τί νά πρωτοθυμηθῶ ἀπὸ τὸν κόσμον τὸν ζωντανὸ καὶ τὸν φυτικὸ τοῦ μικροῦ περιβολιοῦ καὶ τῆς αὐλίσσας μας! Ὁ πατέρας μου εἶχε μεγάλη ἀγάπη καὶ στὰ δέντρα καὶ στὰ ἄνθη καὶ στὰ χορταρικά. Καὶ κοντὰ σ' αὐτά, στὰ ζωντανά, ὅσα μπορούσε νὰ θρέψῃ, χωρὶς νὰ τοῦ χαλοῦν τὰ φυτεμμένα.

Ἀπὸ ὅλα ἤθελε νὰ ἔχῃ κάτι διαλεκτὸ καὶ ἐχρησιμοποιοῦσε τὶς φιλίες του καὶ στὰς Ἀθήνας καὶ στὶς ἐπαρχίες, γιὰ νὰ τὰ προμηθεύεται. Ἔτσι εἶχε φέρει διάφορες λεμονιές ἀπὸ τὸν Πόρο, μιὰ κοντούλα κιτριὰ ἀπὸ τὴν Νάξο, δυὸ κερασσιές ἀπὸ τὴν Κηφισιά. Τὶς τριανταφυλλιές του τὶς εἶχε ἀπὸ τὸν περίφημο ἀνθόκηπο τοῦ Ἰλισσοῦ, τοὺς διπλοὺς μενεξέδες ἀπὸ

τὸν κῆπο τοῦ Ὀρφανίδη, τοῦ Βοτανικοῦ, στὴν Ἀγγλικὴ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ τὰ μεγάλα διπλᾶ ζουμποῦλια ἀπὸ τὸν ἀρχικηπουρὸ τοῦ Βασιλικοῦ Κήπου.

Στὸν πατέρα μου χρεωστῶ τὴν χαρά, ποὺ ἔνοιωσα μαζεύοντας κεράσια ἀπὸ τὴν κερασιά μας, σὰν πληρωμὴ, ποὺ μοῦ ἔδινε γιὰ τὸ τακτικὸ πότισμα καὶ τὸ φροντισμένο σκάλισμά της.

Στὸν πατέρα μου χρεωστῶ τὸ πρῶτο εὐώδισμα τῶν χειρῶν μου ἀπὸ τὰ ἀπριλιάτικα ρόδα τῆς δικῆς μου τριανταφυλλιᾶς, ποὺ ἐπαράστεκα ὅταν τὴν ἐφύτευσαν.

Στὸν πατέρα μου χρεωστῶ τὸ πρῶτο ἄσπιλο αὐγό, ποὺ ἐπῆρα νεογέννητο, ζεστὸ ἀπὸ τὶς ὀρνιθές μας.

Τί εἶναι αὐτὰ τὰ μικρὰ τάχα καὶ τὰ τιποτένια! Καὶ ὅμως πόσο βαθιὰ σημάδια ἀφήνουν σ' ὅλη μας τὴν ζωὴ!

Καὶ πῶς νὰ μὴ θυμηθῶ τὰ μυρμήγκια μου, τὰ ἀγαπημένα μικρὰ ξανθὰ μυρμήγκια. Ἐμάζευα ὅλα τὰ ψίχουλα τοῦ ψωμιοῦ ἀπὸ τὸ τραπέζι, ὅσα δὲν ἄξιζαν γιὰ τὶς ὀρνιθές μας, καὶ ἐπήγαινα καὶ ἐταίζα τὶς μυρμηγκοφωλιές τῆς αὐλῆς! Ἦτο παιδικὴ πλάνη ἢ μὲ ἐγνώρισαν καὶ μὲ ἐπρόσμεναν τὴν συνηθισμένη μεσημεριάτικη ὥρα καὶ ἐπαρὰ φύλαγαν στὴν ἄκρη τῆς τρύπας τὸν ἐρχομό μου; Καὶ πόσες φορές δὲν ἔμεινα πεσμένος κάτω μὲ τὸ σαγόνι στὶς δύο παλάμες καὶ τοὺς ἀγκῶνες στὶς πλάκες τῆς αὐλῆς, παρακολουθῶντας τοὺς δρόμους σας, τὶς φροντίδες σας, τὰ κρυφολιμήματά σας, ὅταν κάτι, ἐξαιρετικὸ βέβαια, σᾶς ἔκανε νὰ ζητᾶτε τὴν γνώμη ἢ τὴν βοήθεια καὶ ἄλλων μυρμηγκιῶν τῆς φωλιᾶς σας!

« Σκῆρπια φύλλα τῆς ζωῆς μου »

Γεώργιος Αἰσώπης (διασκευή)

54. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Ὁ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορές νὰ εἶσαι εὐλογημένο·
κι ἅγια πάντα τοῦ Θεοῦ ἡ ματιὰ
στ' ἀδέλφια μου νὰ δίνη εὐλογία
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γηρατειά!

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω
καὶ τὴν γλυκεῖα Πατρίδα νὰ λατρεύω,
σὺ κρύβεις μέσ' στὸ λατρευτὸ σου κτίριο
τὸ φῶς καὶ τῆς ἀγάπης τὸ μυστήριο.

Ἡ κάθε σου γωνιά καὶ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
τῶν τραγουδιῶν μου ἤχο ἢ στεναγμό,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καημό.

Καὶ τ' ἄψυχα ὅλα ἀκόμα μὲ γνωρίζουν
κι ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σταμνί.
Χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
καὶ τὴν ἀγκάλη ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
πού κάθονται οἱ γονιοὶ μου οἱ σεμνοί.

Γεώργιος Στρατήγης

55. Η ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΝΑΡΗ

Τὸ 1859 ἐταξίδευσε στὴν Ἑλλάδα ἡ Σουηδὴ περιηγήτρια Φρειδερίκη Μπρέμερ, ἡ ὁποία, ὅσο λίγοι ξένοι, εἶδε μὲ ὀξυδέρκεια τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα. "Ὅταν ἐφθασε στὰς Ἀθήνας, τὸ πρῶτο πὺ ἐθεώρησε χρέος της νὰ κάμῃ ἦτο νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἐνδοξότερο ἀπὸ τοὺς ζῶντας ἀγωνιστάς, τὸν Κωνσταντῖνο Κανάρη. Τὸν ἤυρε στὴν πτωχικὴ του κατοικία, στὴν συνοικία Κυψέλης.

Ἡ ζωηρὴ ἐντύπωσις ἀπὸ τὸν πυρπολητὴ, πὺ ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα, ὅσο ἴσως τὴν ἐδόξασε μόνον τὸ Μεσολόγγι, δὲν ἐσκίασε τὴν ἐπίσης ζωηρὴ ἐντύπωσί της ἀπὸ τὴν γυναῖκα τοῦ Κανάρη. Καὶ ἰδοὺ τί μᾶς λέγει γι' αὐτήν:

« Ἡ κυρία Κανάρη ἐστέκετο σιωπηλὴ καὶ ἄκουε τὴν διήγησι τοῦ συζύγου της μὲ συμπάθεια καὶ ἐνδιαφέρον. Ἐπροχώρησα πρὸς αὐτήν καὶ τὴν ἐρώτησα μὲ τὸν διερμηνέα μου, ποιά ἦσαν τὰ συναισθήματά της, ὅταν ὁ Κανάρης ἐφυγεν ἀπὸ τὸ νησί γιὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἐπικινδύνους τοῦ ἄθλους. Μοῦ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἤθελε νὰ μὴ ἔμενε μόνη, ἀλλὰ νὰ ἦτο μαζί του εἰς τὸ πυρπολικόν. « Μόνον ἡ σκέψις τῆς πατρίδος μ' ἐσυγκρατοῦσε », ἐπρόσθεσε.

» Καὶ ἐξακολουθεῖ: « Ἐκεῖνη τὴν νύχτα πὺ ὁ Κανάρης ἐτίναξε στὸν ἀέρα τὴν ναυαρχίδα τοῦ Καπετὰν Πασᾶ, ἐγέννησε μὲ μεγάλους πόνους τὸ πρῶτό της παιδί. Καὶ ὅταν ἄκουσε ὅτι ὁ λαὸς ἐπευφημοῦσε καὶ μὲ ἀναμμένες λαμπάδες

συνώδευε τὸν πυρπολητὴ στὴν ἐκκλησίᾳ τῶν Ψαρῶν, μὲ δυσκολία οἱ γυναῖκες, πού παρᾶστεκαν στὸν τοκετό της, κατῴρθωσαν νὰ τὴν ἐμποδίσουν νὰ τρέξῃ καὶ ἐκεῖνη κοντὰ του. Καὶ συμπληρώνει ἡ Δέσποινα: «Ὅταν ἔπειτα ἦλθε ὁ Κωνσταντῆς στὸ σπίτι καὶ ἐκατάλαβα ἀπὸ τὰ καψίματα στὸ δέρμα καὶ τὰ φρύδια τὸν κίνδυνο πού διέφυγε, τότε δὲν ἠμπόρεσα νὰ κρατηθῶ. Μοῦ ἔτρεχαν ποτάμι τὰ δάκρυα καὶ τόση ἦτο ἡ συγκίνησίς μου, ὥστε μόλις καὶ μετὰ βίας ἠμπόρεσα νὰ αἰσθανθῶ καὶ ἐγὼ τὴν χαρὰ τοῦ ἀνδρός μου, πού ἔπαιρνε στὰ χέρια του τὸ πρῶτο παιδί μας».

»Μὲ βαθεῖα συναίσθησι τοῦ τί ἔλεγε καὶ μὲ περιπαθῆ ἀπλότητα μοῦ διηγῆθη ὅλα αὐτὰ ἡ γηραιὰ κυρία», λέγει ἡ περιηγήτρια. Καὶ καταλήγει συγκινημένη ἡ Μπρέμερ:

«Δὲν ἠμπορῶ νὰ περιγράψω τὴν εὐχαρίστησί μου ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι αὐτὴ στὸ γηραιὸ καὶ ἥρωικὸ Ἑλληνικὸ ζεῦγος, τὸ ὁποῖον τώρα, στὸ εἰρηνικὸ του γῆρας, ἔφερε στὴν μνήμη μου τὸ ἀρχαῖο ἐκεῖνο πρότυπον ὅλων τῶν ἀρμονικῶν συζύγων, τὸ ζεῦγος τῶν συζύγων τῆς Φρυγίας, πού ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ὅταν κάποτε τοὺς ἐπεσκέφθησαν στὸ σπίτι των, μιὰ χάρι καὶ μόνον: νὰ ἀποθάνουν τὴν ἴδια ἡμέρα!».

Ὡραία καὶ γενναία γυναῖκα καὶ μὲ χαρίσματα πολλὰ καὶ μὲ ἓνα παιδί πάντοτε στὴν ἀγκαλιὰ ἐμφανίζουσιν οἱ περιηγηταὶ τὴν Δέσποινα Κανάρη. Καὶ ὅταν τὸ 1881 ἔκλεισε τὰ μάτια, μιὰ ἑφημερὶς τῆς ἐποχῆς περιγράφει τὴν διάσωσί της κατὰ τὴν καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν καὶ σημειώνει:

«Ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, καίτοι ἦτο ἐγκυος, λαβοῦσα τὰ δύο τέκνα αὐτῆς, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν — διότι ἦτο ἀρίστη κολυμβήτρια — καὶ ἔσωσε ταῦτα, σωθεῖσα καὶ αὐτὴ ἐν τῇ λέμβῳ τοῦ πενθεροῦ της».

«Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς Νεότητος»

Ε. Π. Φωτιάδης

56. MANNA

Μάννα! Δέν βρίσκειται
λέξι καμμία
νά 'χη στόν ήχο της
τόση άρμονία.
Σάν ποιός νά σ' άκουσε
μέ στήθος κρύο,
ήνομα θεϊό;

Παιδι από σπάργανα
ζωμένο ακόμη
μέ χάρι ανοίγοντας
γλυκά τὸ στόμα,
γυρνάει στὸν ἄγγελο,
ποὺ τ' ἀγκαλιάζει,
καὶ Μά ννα κράζει!

Στὸν κόσμο τρέχοντας
ὁ νέος διαβάτης
πέφτει στ' ἀγνώριστα
βρόχια τ'ς ἀπάτης,
κι ἀναστενάζοντας
Μά ννα μου! λέει,
Μά ννα! Καὶ κλαίει.

Τῆς νιότης φεύγουνε
τ' ἄνθια κι ἡ χάρι,
τριγύρω σέρνεται
μ' ἀργὸ ποδάρι,
ὥσπου στὴν κλίνη του,
σὰν βαρεμένος
πέφτει ὁ καημένος.

Καὶ πρὶν τὴν ὕστερη
πνοή του στείλῃ,
ἀργὰ ταραζοντας
τὰ κρύα του χεῖλη,
καὶ μέ τὸ Μά ννα μου!
πρώτῃ φωνή του,
πετᾷ ἡ ψυχὴ του!...

Γεράσιμος Μυροκοῖς

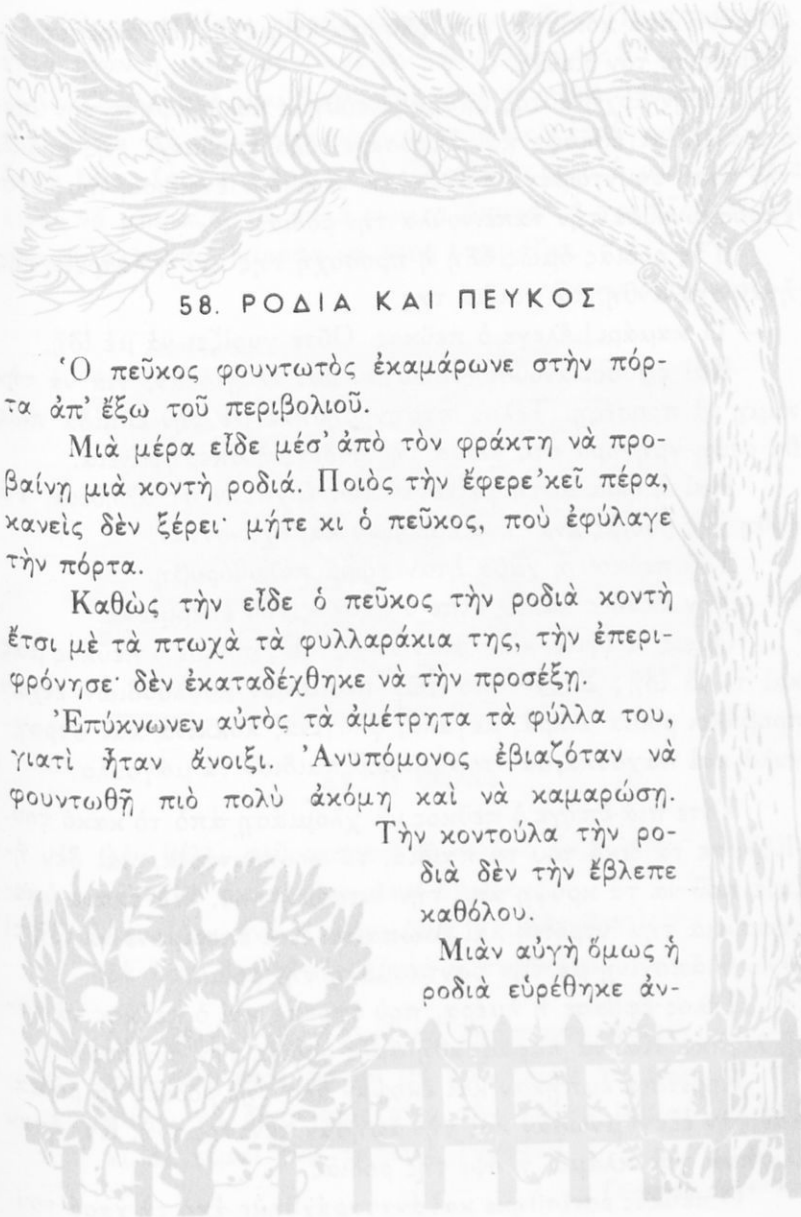
57. ΤΟ ΚΟΥΠΙ ΚΑΙ ΤΟ ΤΙΜΟΝΙ

‘Ησύχαζ’ ἡ θάλασσα. Τὸ κουπὶ θυμῶναι,
στρέφεται περήφανο, λέγει στὸ τιμόνι:
— Σκλάβος ἀλευθέρωτος πάντοτε δουλεύω,
σέρνω βάρη ἀσήκωτα καὶ τὰ κουβαλῶ,
μανιωμένα κύματα σχίζω καὶ παλεύω,
βγαίνω στὸ γιालό.

Καὶ ἐνῶ μερόνυχτα στὴ δουλειᾷ πεθαίνω,
ἐσὺ πάντα ξέγνοιαστο καὶ ξεκουρασμένο
ἀκουμπᾷς στὴν πρύμνη σου, καὶ δουλειά σου μόνη
νὰ γυρίζης ἥσυχο καὶ καμαρωτό...
Φύγε, ξεφορτώσου με, ἄχρηστο τιμόνι,
εἶσαι περιττό!

Τρικυμία πλάκωσε καὶ τὸ κῦμ’ ἀφρίζει,
τὸ κουπὶ ἀνδρειεύεται, τὸν ἀγῶνα ἀρχίζει.
Μανιωμέν’ ἡ θάλασσα, σὰν θεριό, φουσκώνει
κι ἀψηφᾷ στὴν λύσσα τῆς χίλια δυὸ κουπιᾶ...
Τὸ κουπὶ ραγίζεται: «Πρόφθασε, τιμόνι,
δὲν ἀντέχω πιά! ».

Ἰωάννης Πολέμης

58. ΡΟΔΙΑ ΚΑΙ ΠΕΥΚΟΣ

Ὁ πεῦκος φουντωτὸς ἐκαμάρωνε στὴν πόρ-
τα ἀπ' ἔξω τοῦ περιβολιοῦ.

Μιὰ μέρα εἶδε μέσ' ἀπὸ τὸν φράκτη νὰ προ-
βαίνει μιὰ κοντὴ ροδιά. Ποιὸς τὴν ἔφερε' κεῖ πέρα,
κανεὶς δὲν ξέρει· μήτε κι ὁ πεῦκος, ποὺ ἐφύλαγε
τὴν πόρτα.

Καθὼς τὴν εἶδε ὁ πεῦκος τὴν ροδιά κοντὴ
ἔτσι μὲ τὰ πτωχὰ τὰ φυλλαράκια της, τὴν ἐπερι-
φρόνησε· δὲν ἐκαταδέχθηκε νὰ τὴν προσέξῃ.

Ἐπύκνωνεν αὐτὸς τὰ ἀμέτρητα τὰ φύλλα του,
γιατὶ ἦταν ἀνοιξι. Ἀνυπόμονος ἐβιαζόταν νὰ
φουντωθῇ πιὸ πολὺ ἀκόμη καὶ νὰ καμαρώσῃ.

Τὴν κοντούλα τὴν ρο-
διά δὲν τὴν ἐβλεπε
καθόλου.

Μιὰν αὐγὴ ὅμως ἡ
ροδιά εὐρέθηκε ἀν-

θισμένη στα κόκκινα, στα φλόγινα ντυμένη. Ἡ φορεσιά της ἐθάμπωσε τὸν πεῦκο.

Στὴν ἀρχὴ αὐτὸς ἐπαραξενεύθηκε πολὺ, ἄφησε τὴν ὑπερηφάνεια κι ἔσκυψε καὶ ἐπρόσεχε, ὅλο ἐπρόσεχε τῆς ροδιᾶς τὴν τόσο φουντωμένη ἀνθοβολιά. Καὶ δὲν ἐνοιωσε, πὼς ἔτσι ἐπροσκυνοῦσε τὴν ταπεινούλα τὴν ροδιά.

Τῆς ροδιᾶς ὅμως ὅλη ἡ προσοχὴ της καὶ ἡ λατρεία της ἦταν στὰ ἀνθη, τὰ παιδιὰ της.

—Τί χαμάρι! ἔλεγε ὁ πεῦκος. Οὔτε γυρίζει νὰ μὲ ἰδῇ.

Καὶ ἐφυσομανοῦσε, ἐσειόταν καὶ ἐλυγιόταν, γιὰ νὰ τὴν κάμῃ νὰ προσέξῃ. Τέλος παρηγορήθηκε μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ ρέψῃ γρήγορα στὸ χῶμα τῆς ροδιᾶς ἡ ὑπερηφάνεια.

Καὶ ἡ ὥρα αὐτὴ φαίνεται πὼς ἐρχόταν στ' ἀλήθεια. Τὰ ἀνθη τῆς ροδιᾶς ἓνα - ἓνα ἔσβηναν καὶ ἐχάνονταν.

Τοῦ πεύκου ἡ χαρὰ ἦταν τώρα πολυθόρυβη.

—Τὴν ἔπαθες καλὰ! εἶπε ὁ πεῦκος. Τὸ ἐπερίμενα.

"Ὅμως τί ἔγινε πάλι μιὰν αὐγὴ; Ἐξύπνησε ὁ πεῦκος μας καὶ τί νὰ ἰδῇ; Στὸν τόπο τῶν πεσμένων λουλουδιῶν εἶχαν προβάλει ρόδια μικρά, μεγάλα, φλόγινα, κόκκινα καὶ στρογγυλά καὶ παχουλά, σὰν τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τὰ μάγουλα.

Τότε πιά ἐπῆγε ὁ πεῦκος νὰ χλομιάσῃ ἀπὸ τὸ κακό του. "Εβλεπε τὰ δικά του τὰ παιδιὰ, τὰ κουκουνάρια, καὶ δὲν ἤξερε ποῦ νὰ τὰ κρύψῃ ἀπὸ τὴν ὑτροπὴ του. Μὰ ἔκανε ὑπερηφάνεια τὴν ὑτροπὴ καὶ ἐσώπαινε. Καὶ ἐπερίμενε νὰ ἰδῇ τί ἄλλο θ' ἀπογίγῃ μὲ τὴν φαντασμένη τὴν ροδιά.

Τέλος ἔφθασε ἡ ἡμέρα, ποῦ ἔπρεπε καὶ ὁ πεῦκος νὰ χαρῇ λιγάκι. Καὶ νὰ παρασταθῇ στῆς ροδιᾶς τὴν συμφορά.

Κορίτσια ἐμπῆκαν καὶ ἔκοψαν ὅλα τῆς ροδιᾶς τὰ ρόδια. Καὶ τὴν ἐξεγύμνωσαν καὶ τὴν ἄφησαν πεντάρφανε. Καὶ ἦταν ἀληθινὰ γιὰ κλάμα ἡ ὄψις τῆς ροδιᾶς.

Ὁ πεῦκος ἐσείσθη καὶ ἀνατράχθη ἀπὸ τὴ χαρὰ του.

—“Ομορφη είσαι τώρα! είπε στὴν ροδιά. Παρηγορήσου, αὐτὴ ἦταν ἡ μοῖρά σου, καὶ δὲν τὴν ἐγλύτωσες! Τί ἐνόμισες;

—“Υψηλότατέ μου ἄρχοντα! είπε ἡ ροδιά. Θαρρεῖς πῶς ἔχω λύπη γιὰ τὸν θησαυρό μου, ποὺ μοῦ ἐτρύγησαν; Αὐτὴ ἦταν ἴσια - ἴσια ἡ χαρά μου! Τῆς ζωῆς μου ὁ μόνος λόγος εἶναι νὰ μοιράζω τὰ καλὰ μου σ’ ὅσους τὰ χρειάζονται καὶ ὥστερα ἄλλα πιδ ὁμορφα νὰ τοὺς ἐτοιμάζω.

Γιάννης Βλαχογιάννης

59. ΤΙ ΘΕΛΩ

Δὲν θέλω τοῦ κισσοῦ τὸ πλάνο ψήλωμα,
σὲ ξένα ἀναστηλώματα δεμένο.

“Ἄς εἶμαι ἓνα καλάμι, ἓνα χαμόδενδρο,
μὰ ὅσο ἀνεβαίνω, μόνος ν’ ἀνεβαίνω.

Δὲν θέλω τοῦ γιαλοῦ τὸ λαμπροφέγγισμα,
ποὺ δείχνεται ἄστρο μὲ τοῦ ἡλιοῦ τὴ χάρι.
Θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴν φλόγα μου
κι ἂς εἶμαι ἓνα ταπεινὸ λυχνάρι!

Γεώργιος Αρσένης

Στὴν Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου Μπράουν (Brown) τῆς Πολιτείας Ρὼντ 'Αιλαντ τῆς Ἀμερικῆς εἶναι κρεμασμένη στὸν τοῖχο ἡ εἰκόνα ἐνὸς νέου φουστανελλοφόρου. Τὸ πρόσωπό του ἔχει δυνατὴ ἔκφρασι καὶ φλογερὴ ματιά. Ἄν εἶχε μουστάκι καὶ γένεια, θὰ νόμιζες ὅτι εἶναι Ἑλληνας ἥρωας τοῦ 1821. Εἶναι ὁ Χάου.

Τὸ ὄνομα τοῦ Σαμουήλ Γκρίντλεϋ Χάου εἶναι ἀναπόσπαστα δεμένο μετὰ τὴν νεώτερη ἱστορία τῆς Χώρας μας. Μεταξὺ τοῦ 1825 καὶ 1867 ὁ Χάου ἦλθε τέσσαρες φορὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐργάσθηκε μετὰ ἐνθουσιασμό καὶ αὐταπάρνησι γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι καὶ τὸ μεγάλωμά της.

Μέσα στὸ διάστημα αὐτὸ ἔλαβε μέρος σ' ἐκστρατεῖες, πολέμησε, περιποιήθηκε τραυματίες καὶ ἀσθενεῖς, ἔκαμε μεγάλο φιλανθρωπικὸ ἔργο γιὰ πτωχοὺς καὶ εὐεργέτησε μετὰ πολλοὺς τρόπους τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Χάου ἐσπούδαζε τὴν ἱατρικὴν στὴν Ἀμερικὴ, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐξεσηκώθηκαν καὶ ἄρχισαν τὸν ἀγῶνα γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν μακρόχρονη δουλεία. Τὸ σύνθημα «Ἐλευθερία ἢ θάνατος», ποὺ ἐκήρυξαν οἱ ἐπαναστάτες, συνεχίνησε βαθιὰ τὴν εὐαίσθητη ψυχὴ τοῦ Χάου καὶ ἄλλων Ἀμερικανῶν.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1824, γιατρὸς πιά, φεύγει γιὰ τὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα, ἀφήνοντας πίσω του γονεῖς καὶ φίλους. Ἦταν Δεκέμβρης, ὅταν ἔφθασε στὴν Μάλτα. Ἀπ' ἐκεῖ στέλνει ἓνα γράμμα σὲ κάποιον φίλο του καὶ μαζί μετὰ ἄλλα τοῦ γράφει: «Οἱ πιθανότητες γιὰ νὰ γυρίσω δὲν εἶναι πολλές, ἀλλὰ λίγο μετὰ μέλει γι' αὐτό».

Στις ἀρχὲς τοῦ 1825 βγαίνει στὴν Μονεμβασία καὶ ἀπ'

ἐκεῖ πηγαίνει στο Ναύπλιο. Χωρίς χρονοτριβή, ἡ Ἑλληνική Κυβέρνησι τὸν διορίζει ἱατροχειρουργὸ γιὰ τὸ στρατόπεδο τῆς Παλαιᾶς Πάτρας. Ἐτσι ἀρχίζει νὰ μετέχῃ στὸν ἐλλη-
νικὸν Ἀγῶνα καὶ νὰ προσφέρῃ τὶς ὑπηρεσίες του ὡς γιατρὸς
καὶ στρατιώτης.

Ἡ τύχῃ του πιά εἶναι κοινὴ μὲ τὴν τύχῃ τοῦ Ἑλληνος
στρατιώτη. Μαζί του εἶναι στίς πορεῖες, στὰ στρατόπεδα,
στίς κακουχίες, στίς μάχες, στίς ἀγωνίες, στὴν πείνα, στίς
στερήσεις. Οἱ μάχες, οἱ κινήσεις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ ἐ-
χθροῦ, ἡ διαγωγή καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἀρχηγῶν, ἡ κατάν-
τια καὶ ἡ ἐξαθλίωσι τῶν κατοίκων, οἱ καταστροφές, τὸν συγι-
νοῦν βαθιά. Δοκιμάζει ἐνθουσιασμοὺς γιὰ τὶς νῆκες τῶν Ἑλ-
λήνων καὶ θλίψι γιὰ τὶς ἧττες.

Στὸ ἡμερολόγιό του, γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο, περιγρά-
φει μὲ μεγάλη δύναμι τὶς χαρὲς καὶ τὶς συγκινήσεις του γιὰ
τὴν συμμετοχὴ του στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι καὶ ὁμιλεῖ
μὲ συμπάθεια καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ Λαό, πού γιὰ
χάρι του τόσα ὑπέφερε.

« Γρήγορα συνηθίζει κανεὶς, γράφει στὸ ἡμερολόγιό του,
στὴν ζωὴ τοῦ Ἑλληνος στρατιώτη. Εἶναι τώρα δυὸ μῆνες,
πού δὲν ἐβγαλα τὰ ροῦχά μου τὴν νύκτα. Γιὰ στρῶμα ἔχω
τὸ πάτωμα καὶ γιὰ σκέπασμα μιὰ κουβέρτα. Καὶ ὅμως κοι-
μᾶμαι βαθιά, σὰν στὸ πουπουλένιο στρῶμα μὲ τὰ λινὰ σεν-
τόνια.

» Σὲ λίγον καιρὸ μπόρεσα νὰ παραβγῶ μὲ τοὺς βουνήσιους
στρατιῶτες στὴν ἱκανότητα νὰ ὑποφέρω κούρασι, πείνα καὶ
ἀγρυπνία. Μποροῦσα νὰ κουβαλῶ τὸ τουφέκι μου καὶ τὴν
βαρεῖα ζώνη μὲ τὸ γιαταγάνι καὶ τὰ πιστόλια ὅλη τὴν ἡμέρα,
σκαρφαλώνοντας στίς κλεισοῦρες. Μποροῦσα νὰ τρώγω ξυ-
νῆθρες καὶ σαλιγκάρια ἢ νὰ μὴ φάγω τίποτε καὶ τὴν νύκτα

νά ξαπλώνωμαι κατὰ γῆς, τυλιγμένος μονάχα μὲ τὴ μαλ-
λιαρὴ κάπα, καὶ νά κοιμᾶμαι σάν ψόφιος.

» Μοῦ ἤρεσε ὑπερβολικὰ ἡ ἔξαψι τοῦ πολέμου. Οἱ κίνδυ-
νοι τοῦ ἔδιναν οὐσία. "Ἡμουν πολὺ εὐτυχισμένος, ὅσο μπο-
ροῦσαν νά μὲ κάμνουν εὐτυχισμένο τὰ νιάτα, ἡ ὑγεία, ὁ εὐ-
γενὴς σκοπὸς τοῦ ἀγῶνος καὶ μιὰ πολὺ καθαρὴ συνείδησι.
Δὲν ἐσκεπτόμουν ἄλλῃ δόξᾳ παρὰ μονάχα τὴν ἐπιδοκιμασίᾳ
τῶν γύρω μου.

» Εἶχα κοινὲς τὶς κακουχίες μὲ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ
στρατόν. "Ετσι ἐπέτυχᾰ νά μ' ἀγαποῦν οἱ χωρικοὶ καὶ στρα-
τιῶτες. Εἶχα πολλοὺς φίλους ἀνάμεσα στοὺς ταπεινοὺς τῆς
ζωῆς. "Ο Θεὸς νά τοὺς βοηθῇ!

» Μπορῶ νά εἰπῶ εἰλικρινὰ ὅτι εὐρῆκα τοὺς "Ελληνας μὲ
μεγάλᾳ αἰσθήματα. Εἶναι τίμιοι καὶ δὲν ξεχνοῦν τὸ καλὸ, ποὺ
τοὺς κάνεις. "Αξίζουν νά τοὺς ἔχῃς ἐμπιστοσύνη.

» Δὲν ἐφόρεσα ἀκόμα τὴν "Ελληνικὴ ἐνδυμασίᾳ. "Εχω ἓνα
ἀρκετὰ σεβάσμιο μουστάκι. Σιγὰ-σιγὰ ἀρχίζω νά μιλῶ τὴν
"Ελληνικὴ γλῶσσα, μὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολη ».

Σὲ ἐπιστολὴ στὸν πατέρα του γράφει :

» Οἱ "Ελληνες στρατιῶτες εἶναι κακοντυμένοι. Μὰ δὲν
ἔχουν καὶ τροφές. Μισθὸ δὲν παίρνουν. Εἶναι ἀμαθεῖς. "Ενὰς
στοὺς εἴκοσι ξέρεي νά διαβάζῃ ἢ νά γράφῃ. "Αλλὰ εἶναι πολὺ
ἐξυπνοι, ζωηροί, σάν τὶς γίδες στὰ βουνά, καὶ ἀνδρεῖοι, ἂν
τοὺς ἀφήσῃς νά πολεμήσουν μὲ τὸ δικό τους τρόπο, πυροβο-
λῶντας πίσω ἀπὸ βράχους καὶ δένδρα. Οἱ ναῦτες μποροῦν νά
συγκριθοῦν μὲ τοὺς ναῦτες ὅλου τοῦ κόσμου. Πάντοτε νικοῦν
τοὺς Τούρκους στίς ναυμαχίες. "Εχω πλήρη ἐμπιστοσύνη
στὴν ὑπεροχὴ τους ».

» Ο Χάου δὲν ἔκλεινε τὰ μάτια του καὶ στὰ σφάλματα, ποὺ
ἐγίνονταν. "Εδυσχανασχετοῦσε γιὰ κάθε ἀταξία. τὶς διχόνοιες-
τὴν ἀδράνεια, τοὺς ἐγωισμούς. Γιὰ ὅλα ὅμως εὗρισκε ἑλα-

φруντικὸ τὸν ξένο σκληρὸ ζυγὸ. Κάποτε ἐγράφηκαν ἀπὸ Ἀμερικανοὺς λόγια πικρὰ γιὰ σφάλματα στὸν Ἀγῶνα καὶ γιὰ ἐλαττώματα, ποὺ εἶχαν Ἕλληνες καπεταναῖοι καὶ στρατιῶ-
τες. Σ' αὐτοὺς ὁ Χάου ἀπήντησε :

« Πρέπει ὅλοι τοὺς νὰ σκεφθοῦν, πῶς γιὰ τετρακῆσια χρόνια ἡ Ἑλλάς ἐπιεζόταν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τυραννίας πιὸ συντριπτικῆς καὶ ἀπὸ τὴν δουλεία τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν. Καὶ ὅμως μπορῶ νὰ εἰπῶ, χωρὶς φόβο νὰ μὲ διαψεύση κανεὶς, πῶς ὁ Νεοέλλη, παρ' ὅλη τὴ δουλεία, εἶναι πιὸ ἐνάρ-
τος καὶ ἀπὸ τὸν Σικελό, τὸν Ἰταλό, τὸν Ἰσπανό ἢ τὸν Ρῶσο καὶ πῶς ἔχει περισσότερη εὐφυΐα καὶ ἀντίληψι καὶ τὴν ἴδια ἱκανότητα, ποὺ ἔχει ὁ καθένας, ποὺ κατοικεῖ στὴν Εὐρώπῃ ».

Ὁ Χάου ἐδοκίμασε μεγάλη εὐτυχία καὶ χαρά, γιατί ἡ Ἑλλάς τοῦ ἀνεγνώρισε τὶς ὑπηρεσίες του. Τὸ 1835 ἡ Ἑλ-
ληνικὴ Κυβέρνησις τοῦ ἔδωσε τὸν Σταυρὸ τοῦ Σωτῆρος. Στὸ ἔγγραφο ποὺ ἔλαβε ὁ Χάου μαζί μὲ τὸ παράσημο, ἀ-
πήντησε μὲ ταπεινοφροσύνη :

« Οἱ πτωχεὲς προσωπικὲς ὑπηρεσίες, ποὺ προσέφερα στὴν Ἑλλάδα τὴν ζοφερή της ὥρα, δὲν ἦταν τέτοιες ποὺ νὰ ἀξι-
ζουν ἀνταμοιβή. Ἀρκετὴ ἀμοιβὴ μοῦ ἦταν ἡ ἱκανοποίησις, ὅτι μπόρεσα νὰ δώσω κάτι στὴν Ἰδέα τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Φιλανθρωπίας. Ἄν δὲν εἶχα τὴν ἱκανότητα, εἶχα τὴν διάθεσι νὰ ὑπηρετήσω στὴν ὑπόθεσι τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς συμπατριῶτές μου ἐδοκίμασα μεγάλο ἐνθου-
σιασμὸ γιὰ τὸν ἱερὸ σκοπὸ της. Καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐμεγά-
λωσε μὲ τὴν παραμονή μου στὴν κλασσικὴ γῆ καὶ τὴν γνω-
ριμία μου μὲ τοὺς ζωντανοὺς της πατριῶτες ».

« Ἀμερικανοὶ Φιλέλληνες »

Θάνας Βαγενάς—Εὐρυδ. Δημητρακοπούλου
(Κατὰ διασκευὴν Θ. Παρλασκευοπούλου)

61. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

- Ἀγαθοεργία. Κάμε καλὸ κι ἄς κοίτεται. Κάμε τὸ καλὸ καὶ
ρίξ' το στὸ γιάλο.
- Ἀδικία. Ἀδικίας σπειρὶ σπαρμένο, κι ἂν φυτρώσῃ, δὲν στα-
χυάζει. Ἀδικομαζωμένα, ἀδικοσκορπισμένα. Ἀνεμομα-
ζώματα, ἀνεμοσκορπίσματα.
- Ἀλήθεια καὶ ψεῦδος. Ὅταν λέγῃς τὴν ἀλήθεια, τὸν Θεὸ ἔχεις
βοήθεια. Ἡ ἀλήθεια πλέει σὰν τὸ λάδι στὸ νερό.
- Ἀλληλοβοήθεια. Τό' νὰ χέρι νίβει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ
πρόσωπο. Βάστα με νὰ σέ βαστῶ, ν' ἀνεβοῦμε στὸ βουνό.
"Ὅποιος δὲν ξέρει νὰ βοηθᾷ, μένει κατὰμονος καὶ δυ-
στυχάει.
- Ἀλόγιστος ἐνέργεια. "Ὅποιος δὲν βλέπει ποῦ πατεῖ, στὴν
λάσπη θὲ νὰ πέσῃ.
- Ἀνταπόδοσις. Ὁ καθένας, ὅπως δουλεύει, πληρώνεται. Ὁ
Θεὸς ἀργεῖ, ἀλλὰ δὲ λησμονεῖ.
- Βία. "Ὅποιος τρέχει στὴν ἀρχή, γρήγορα ἀποσταίνεται.
"Ὅποιος βιάζεται σκοντάφτει. Ἡ βιάση ψήνει τὸ ψωμί,
μὰ δὲν τὸ καλοψήνει. Ὅσο βιάζεται ἡ γριά, τόσο κόβε-
ται ἡ κλωστή.

Γερόντων πείρα. "Ακουε γέρου συμβουλή καὶ παιδευμένου γνώμη.

Εἰς Θεὸν πίστις. Ὁ Θεὸς εἶναι ψηλά, μὰ βλέπει χαμηλά.

Ἄρνι, ποὺ βλέπει ὁ Θεός, ὁ λύκος δὲν τὸ τρώγει. Δὲν ἔχει ὁ φτωχός, μὰ ἔχει ὁ Θεός. Μὴν ἀπελπίζης ἄνθρωπο μὲ τὴ δική σου γνῶσι, γιατί δὲν ξέρεις ὁ Θεὸς τί ἔχει νὰ τοῦ δώσῃ.

Ἔργασία—ἀργία. Ἡ δουλειὰ νικάει τὴν φτώχεια. "Ἐκατσε ἡ δουλειὰ στὴν πόρτα κι ἐκυνήγησε τὴν φτώχεια. Ὁ δουλευτὴς ποτέ του δὲν πεινάει. Ἡ πείνα περνάει ἀπὸ τὸ κατώφλι τοῦ δουλευτῆ καὶ μέσα δὲν μπαίνει. Ἡ ἀργία γεννᾷ κάθε ἁμαρτία. Ὁ ἀργὸς κάθε μέρα τὸ ἔχει γιορτή.

Εὐγένεια. Ἄν χάθηκαν τὰ χρήματα, ἡ ἀρχοντιά ἀπομένει.

Ἡ ἀρχοντιά μυρίζει ἀπὸ μακριά. Βασιλικὸς κι ἂν μαραθῇ, τὴν μυρωδιὰ τὴν ἔχει.

Ὀκνηρία. Ὅποιος βαριέται, πολλὰ στερένεται. Ἀκαμάτης νέος, γέρος διακονιάρης. Ἀκαμασιά, σπιτιοῦ ξεθεμελιώστρα. Ἄν πεινάῃ ὁ ἀκαμάτης, ψυχοπόνεσι δὲν ἔχει.

Πονηρῶν κᾶταστροφή. Ὅποιος ἀνακατεύεται μὲ τὰ πίτουρα τὸν τρῶν οἱ κόττες.

Σύνεσις. Τὰ γράμματα εἶναι καλὰ, μὰ νὰ ᾿χῃς νοῦ καὶ γνῶσι.

Ἀπὸ τὴν συλλογὴν παροιμιῶν Ν. Πολίτου

62. ΔΗΜΩΔΗ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1. Τὸ μάτι.

Ἐνοικοκλειοῦν οἱ κάμαρες
καὶ κρότος δὲν γροικιέται.

2. Ὁ καπνός.

Ἀπὸ μητέρα κόκκινη
γεννιέμαι παιδί μαῦρο·
φτερά δὲν ἔχω, μὰ πετῶ,
τὰ σύγνεφα γιὰ νά 'βρω.

3. Τὸ κεφάλι.

Ἔχω ἐδῶ ἓνα κουτί
κι ἔχει μέσα κάτι τι·
σὰν ἐβγῇ τὸ κάτι τι,
τί τὸ θέλω τὸ κουτί;

4. Ὁ σπόγγος.

Χιλιοτρύπητο λαγήνι
καὶ σταλιά νερὸ δὲν χύνει.

63. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Ἡ ἐποχὴ τοῦ τρύγου εἶναι μία περίοδος τῆς ζωῆς μας, πού ὁμοιάζει μὲ ἑορτὴ πολυήμερη. Παντοῦ σὲ ὅλους τοὺς τόπους, πού πρασινίζουν ἀπὸ τὰ ἀμπέλια, σκορπίζεται κάποια ἀλλιώςτικη χαρά. Τίποτε ἄλλο δὲν ἀκοῦς ὅλη τὴν ἡμέρα παρὰ φωνές χαρούμενες, τραγούδια, γέλια, θόρυβο. Παντοῦ βασιλεύει ἡ ἀνοικτὴ καρδιά. Οἱ τρυγηταί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροι καὶ νέοι, μ' ὅλη τὴν κούρασι τῆς δουλειᾶς καὶ σὰν νὰ μὴν ἐσχέπονταν τίποτε ἄλλο πετοῦν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τὰ χοντροχομμένα τους ἀστεῖα καὶ σκορπίζουν τὸ γέλιο τους. Ἐνῷ μεταφέρουν τὰ σταφύλια μέσα στὰ πλεκτὰ καλάθια καὶ τὰ πηγαίνουν στὰ πατητήρια, στοὺς ληνοὺς, ἀλ-

ληλοπειράζονται, χοροπηδοῦν, φωνάζουν σὰν νὰ θέλουν νὰ χαιρετίσουν ἔτσι τὸ καινούργιο κρασί, ἅμα θὰ γίνη στὸν καιρὸ του. Καὶ φαίνεται πὼς στὸ ξέσπασμα τῆς τέτοιας χαρᾶς τοὺς σπρώχνει ἡ μαγευτικὴ δύναμις, ποὺ κλείνει μέσα τῆς ἡ φύσις τῆς ἐξοχῆς.

Κάθε ἡμέρα στὰ ἀμπέλια, τὴν ἐποχὴ τοῦ τρύγου, βλέπομε συνήθειες τῆς ζωῆς, ποὺ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ὅτι ἐσώθηκαν μέχρι σήμερα ἀπὸ τὰ μυθικὰ χρόνια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. "Ὅ,τι γίνεται σήμερα στὸν τρύγο ἐγίνονταν καὶ χιλιᾶδες χρόνια πρὶν. Ἰδιες καὶ ἀπαράλλακτες καὶ τὸ ἴδιο ζωηρὲς οἱ συνήθειες. Οἱ πρόγονοί μας ξαναζοῦν μέσα στὸ ἀμπέλι! Στέκεις δίπλα σήμερα στοὺς τρυγητὰς καὶ βλέπεις τὴν δική τους τὴν ζωή, ποὺ δὲν ἔχει ἀλλάξει καθόλου.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μὲ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια τοὺς στὴν ὥρα τοῦ τρύγου, μὲ τὰ παιγνίδια τοὺς καὶ τὰ ἀστεῖά τοὺς ἐγιόρταζαν καὶ τὸν θεὸ Διόνυσο, ποὺ ἦταν κύριος τῆς φύσεως, ἡ ὁποία ἔδειχνε ὅλη τὴν δύναμι καὶ τὸ μεγαλεῖό της.

Ὁ θεὸς αὐτὸς τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ θορύβου, ποὺ ἀργότερα τὸν εἶπαν θεὸν « Ἐλευθερωτὴν », ἐσχόρπιζε παντοῦ τὴν χαρὰ του γεμάτη θόρυβο, στεφανωμένος μὲ κισσὸ καὶ μὲ δάφνη. Καὶ μὲ τὴν ἀκολουθία του ἐπερνοῦσε θριαμβευτικὰ μέσα ἀπὸ τὰ δάση καὶ τίς λαγκαδιές. Τέτοιο θεὸ δὲν ἦταν δυνατόν παρὰ μὲ θόρυβο, τραγούδια καὶ φωνές νὰ τὸν χαιρετίσουν οἱ βοσκοί, οἱ ἀμπελουργοὶ καὶ ὅλοι ὅσοι ἐζοῦσαν στὴν ἐξοχή. Καὶ πολὺ περισσότερο οἱ τρυγηταὶ τοῦ σταφυλίου, τοῦ καρποῦ, ποὺ ἐχάρισε στοὺς ἀνθρώπους ὁ θεὸς Βάκχος, καὶ ποὺ ὁ χυμὸς του ἀργότερα θὰ ἔφερνε καὶ σ' αὐτοὺς κάποια δυνατώτερη χαρὰ.

Τὴν τρελλὴ αὐτὴ χαρὰ οἱ χωρικοὶ τῆς μυθικῆς Ἑλλάδος καὶ ξεχωριστὰ τῆς Ἀττικῆς τὴν ἐφάνερωναν καὶ μὲ τὴν

παράξενη γιορτή, πού τὴν ἔλεγαν « ἄσχωλια ». Στὴν ὥρα τοῦ τρύγου ἐφούσκωναν ἓνα ἄσκι ἀπὸ δέρμα τράγου καὶ τὸ ἀλειφαν ἀπ' ἐξω μὲ λάδι. Οἱ νέοι ἐχόρευαν καὶ ἐπηδοῦσαν ἐπάνω στὸ ἄσκι μὲ τὸ ἓνα πόδι καὶ ὅποιος κατῶρθανε νὰ σταθῇ ὀρθίος ἐπάνω στὸ ἄσκι ἦταν ὁ νικητὴς καὶ ἐπαιρνε βραβεῖο ἓνα ἄλλο ἄσκι γεμᾶτο μούστο. "Ὅποιος ἐπεφτε κάτω, ἄκουε τὰ πειράγματα καὶ τὰ περιπαίγματα τῶν ἄλλων. Τὸ παιγνίδι αὐτὸ ἐλεγόταν « ἄσχωλιασμός ». "Υστερα οἱ τρυγηταὶ καὶ οἱ ἄλλοι χωρικοὶ ἐγύριζαν μέσα στὰ ἀμπέλια τῆς περιοχῆς, ὅπου ἐγίνονταν τὰ ἄσχωλια, τὸ ἄγαλμα τοῦ Διονύσου καὶ ἐκρεμοῦσαν ἀπὸ τὰ δένδρα μικρὲς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ξύλο ἢ ἀπὸ κερί.

Οἱ τέτοιες καὶ ἄλλες ἐξοχικὲς ἐορτὲς ἐγεννοῦσαν στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων τὸν Διονυσιακὸ ἐνθουσιασμό γιὰ τὶς ἀλλαγὲς τῆς φύσεως, πού τὴν ἐθεοποιοῦσαν.

Τὸν τρύγο, πού ἦτο μία ἀπὸ τὶς ὁμορφότερες καὶ σπουδαιότερες σκηνὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ τὸν τραγουδήσουν οἱ ποιηταί.

Ὁ "Ὀμηρος, πού καμμιά λεπτομέρεια τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων δὲν ἄφησε χωρὶς νὰ τὴν περιγράψῃ, ἀφιέρωσε καὶ στὸν τρύγο μερικoὺς στίχους. Στὸ ποίημά του, τὴν Ἰλιάδα, δίνει ζωηρὴ εἰκόνα τοῦ τρύγου καὶ τραγουδεῖ :

Κι ἀμπέλι μέσα σκάλισα σταφύλια φορτωμένο,
χρυσὸ κι ὁμορφο, κι ἦτανε μαῦρα σταφύλια ἐπάνω.
Στηρίζονταν τὰ κλήματα σὲ φοῦρκες ἀσημένιες.

Κι ἓνα μονάχα βρίσκονταν στ' ἀμπέλι μονοπάτι,
ἀπ' ὅπου περνοδιάβαιναν οἱ τρυγητάδες, ὅταν
τ' ἀμπέλι αὐτὸ τρυγοῦσανε, καὶ τρυφερὲς παρθένες.

Κι ἀγόρια ὅλ' ἀνοιχτόκαρδα μέσ' σέ πλεκτά καλάθια
ἐκουβαλοῦσαν τὸν καρπὸ πού εἶναι γλυκὸς σάν μέλι.
Κι ἀνάμεσά τους ἔπαιζε μαγευτικά ἐν' ἀγόρι
τὴν ἄρπα τὴν γλυκόφωνη, ἐνῶ τ' ὠραῖο τραγούδι
τοῦ Λίνου τὸ τραγουδαγε μὲ τὴν γλυκειὰ φωνή του.
Κι ἐκεῖνοι ἀντάμα ρυθμικά, κτυπῶντας μὲ τὰ πόδια
τὴν γῆ, ἀκολουθοῦσαν μ' ἀλαλητὰ καὶ πῆδους.

Τὸ τραγούδι τοῦ Λίνου ἦταν ὁ θρῆνος γιὰ τὸν ἄδικο
θάνατο τοῦ γλυκόφωνου τραγουδιστῆ ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα.

Νὰ καὶ μερικοὶ στίχοι γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Λίνου, ποὺ
ἐσώθηκαν ἴσαμ' ἐμᾶς ἀπὸ τὰ λεγόμενα «Δημοτικά τραγού-
δια» τῶν ἀρχαίων.

ὦ Λίνε ποὺ σέ τίμησαν περίσσια
ὅλ' οἱ θεοί, γιατί σέ σένα πρῶτα
ἐδώσανε τὴν χάρι, στοὺς ἀνθρώπους
νὰ τραγουδήσης ὁμορφο τραγούδι
μὲ τὴν γλυκειὰ σου τὴν φωνή. Μὰ ὁ Φοῖβος
ἀπ' τὴν πολλή τὴν ζήλεια σέ σκοτώνει.
Κι οἱ Μοῦσες τώρα σέ πικροθρηνοῦνε.

Τὸν τρύγο περιγράφει καὶ ἄλλος ἀρχαῖος ποιητής, ὁ Ἡσίοδος, σ' ἓνα τοῦ ποίημα :

Τ' ἀμπέλια ἄλλοι τρυγούσανε κρατῶντας κλαδευτήρια
κι ἀπ' τὰ μεγάλα κλήματα, πού ἦταν γεμάτα φύλλα,
κι ἀσημοκληματόβεργες, μαῦρα σταφύλια κι ἄσπρα
οἱ τρυγητάδες ἔκοβαν· κι ἄλλοι τὰ κουβαλοῦσαν
μέσ' στὰ καλάθια...

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη, πολὺ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ τρύγου, πού
μας δίνει ἓνας ἀρχαῖος μυθιστοριογράφος, ὁ Λόγγος :

« Καὶ ὅταν εἶχε πιά μπῆ τὸ φθινόπωρο καὶ εἶχαμε τρύ-
γο, ὅλοι στὴν ἐξοχὴ βρίσκονταν σὲ δουλειά. "Ενας διώρθωνε
τὰ πατητήρια, ἄλλος τὰ κοφίνια καὶ ἄλλος ἐκαθάριζε τὰ βα-
ρέλια. "Ενας ἀκόνιζε τὸ κλαδευτήρι του, γιὰ νὰ κόβῃ στα-
φύλια καὶ ἄλλος ἐφρόντιζε γιὰ πέτρα, πού νὰ μπορῇ νὰ
λειώνῃ τὰ τσίπουρα τῶν σταφυλιῶν.

» Καὶ ὁ Δάφνης καὶ ἡ Χλόη, ἀφοῦ ἄφησαν τὰ πρόβατα
καὶ τὰ γίδια, ἐβοηθοῦσαν καὶ αὐτοί... 'Εκεῖνος ἔφερνε στα-
φύλια μὲ τὰ κοφίνια καὶ τὰ ἐπατοῦσε, ρίχνοντάς τα στὰ πα-
τητήρια, καὶ ἔφερνε τὸν μούστο στὰ δοχεῖα. 'Εκείνη ἐτοίμαζε
φαγητὸ γιὰ τοὺς τρυγητὰς καὶ τοὺς ἐκερνοῦσε κρασί παλιὸ
καὶ τρυγοῦσε ἀπὸ τὰ κλήματα τὰ πιὸ χαμηλά.

» Στὴν Λέσβο ὅλα τὰ κλήματα εἶναι χαμηλά καὶ ὄχι στηλωμένα καὶ οἱ κληματοβεργες ἀπλώνονται χάμω στὴν γῆ καὶ σέρνονται σὰν κισσοί. Μπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ σταφύλι καὶ παιδί, πού μόλις ἔχουν λυθῇ τὰ χέρια του ἀπὸ τὰ σπάρ- γανα. Καὶ καθὼς ἦτο συνήθεια στὴν ἐορτὴ τοῦ Διονύσου καὶ στὸ φτειάσιμο τοῦ κρασιοῦ, εἶχαν φωνάζει καὶ γυναῖκες ἀπὸ τὰ κοντινὰ κτήματα ».

«Ὅταν διαβάζωμε τὶς περιγραφές αὐτές, δὲν νομίζομε ὅτι βλέπομε ὅσα γίνονται σήμερα στὰ ἀμπέλια καὶ στὰ πατητή- ρια; Τὰ γέλια, τὰ ἀστεῖα, τὰ πειράγματα, πού περιγράφον- ται, εἶναι τὰ ἴδια πού θὰ ἀκούσωμε μόλις βρεθοῦμε σ' ὅποι- οδήποτε ἀμπέλι, πού τρυγοῦν. Καὶ ἂν δὲν ἰδοῦμε τὰ «ἀσκώ- λια», θὰ ἰδοῦμε ἄλλα παιγνίδια τῶν τρυγητῶν, πού ὁμοιά- ζουν. Καὶ ἂν δὲν ἀκούσωμε τὸ τραγούδι τοῦ Λίνου, θὰ ἀκού- σωμε ἄλλα σημερινὰ δικά μας δημοτικά τραγούδια, πού τὰ τραγουδοῦν γλυκόφωνοι τρυγηταὶ καὶ τρυγῆστρες, ὅπως τὸ παρακάτω, πού λέγεται «'Αμπέλι» :

— 'Αμπέλι μου πεντάφυλλο καὶ κοντοκλαδεμμένο,
γιὰ δὲν ἀνθεῖς, γιὰ δὲν καρπεῖς, σταφύλια γιὰ δὲν
βγάνεις;

Μοῦ χάλασες, παλιάμπελο, κι ἐγὼ θὰ σέ πουλήσω.

— Μὴ μὲ πουλᾷς, ἀφέντη μου, κι ἐγὼ σέ ξεχρεώνω.

Γιὰ βάλε νιούς καὶ σκάψε με, γέρους καὶ κλάδεψέ με,
βάλε γριές μεσόκοπες νὰ μὲ βλαστολογήσουν,
βάλε κορίτσια ἀνύπανδρα νὰ μὲ κορφολογήσουν.

Ἡ χαρὰ καὶ ἡ ζωηρότης τῶν σκηνῶν τοῦ τρύγου στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴν χώρα μας, μὰ ὁ ἐνθουσια- σμός δὲν γεμίζει πιά τὴν δική μας ψυχὴ. Ἴσως ἐπειδὴ δὲν ἀγαποῦμε πιά τὴ φύσι βαθιὰ καὶ ὅσο τῆς πρέπει...

Ἡλίας Π. Βουτιερίδης

64. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Καλῶς μᾶς ἤλθες, Αὐγουστε,
μὲ τὰ γλυκὰ σου δῶρα.
Τοῦ Τρυγητοῦ ἡ ὥρα,
μᾶς κράζει ἡ χαρά!
Λυγίζονται τὰ κλήματα
χλωρὰ καὶ φουντωμένα,
σταφύλια φορτωμένα
καὶ φύλλα δροσερά.

Τρύγος πρόσχαρα προβαίνει,
ἐορτάζει ἡ Οἰκουμένη,
ἡ φλογέρα ἀχολογᾷ!
Τὸ φθινόπωρο βουίζει,
χορευτὰ πανηγυρίζει
καὶ τ' ἀμπέλια του τρυγᾷ.

* Αθανάσιος Χριστόπουλος

1. Η ΑΝΟΙΞΙΣ

Ποιά είμαι 'γώ δὲν ἔχω χρεία
νὰ σᾶς πῶ, καλὲς Κυράδες·
μὲ τὴν μόνη μου εὐωδία
φανερώνομαι ἄρκετά.

Ναί· τὴν ἀνοιξι, πού τώρα
φεύγει ράχες καὶ πεδιάδες,
ὀλοστόλιστη, ἀνθοφόρα
ξαναβλέπετε ἐμπροστά.

2. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Πῶς τολμᾷς καὶ τέτοια μέρα
ξάφνου σὺ πετιέσαι ἐμπρός μου ;
Εἰς τὴν γῇ καὶ στὸν αἰθέρα
βασιλεύω τώρα ἐγώ.

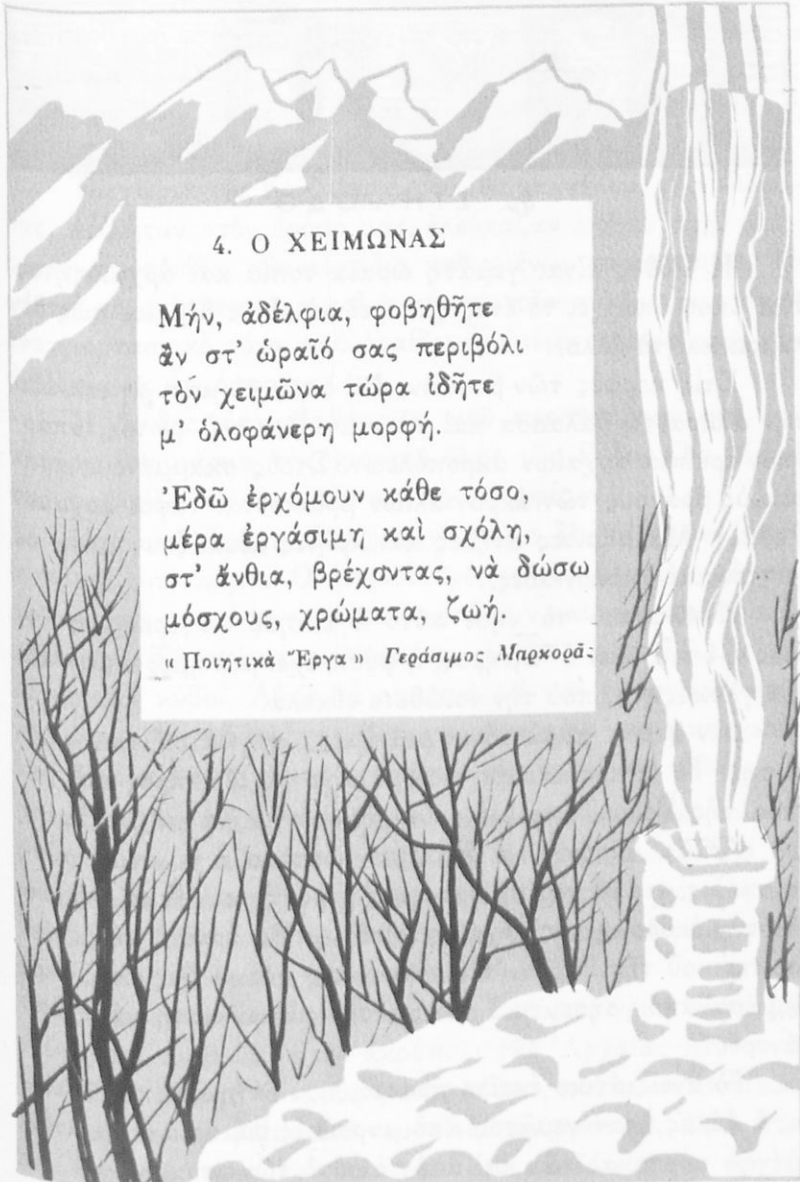
Εἶμαι, ναί, τὸ καλοκαίρι,
ὁπού, στόλισμα τοῦ κόσμου,
μ' ἓνα βλέμμα ὅλα τὰ μέρη
ἀπὸ λάμψι πλημμυρῶ.

3. ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Τόπο! Τόπο! Μ' άλλα δῶρα
τὸ φθινόπωρο προβαίνει.
Ρίχτε σεῖς τὰ φύλλα τώρα,
καθὼς πάντα, στοὺς ἀγρούς.

Γιὰ τιμὴ μου σᾶς προστάζω
τέτοιο σκόρπισμα νὰ γένη,
τὶ ἐγὼ τ' ἄνθια σας ἀλλάζω
εἰς ὀλόχρυσους καρπούς.

4. Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Μήν, ἀδέλφια, φοβηθῆτε
ἂν στ' ὠραῖό σας περιβόλι
τὸν χειμῶνα τώρα ἰδῆτε
μ' ὀλοφάνερη μορφή.

Ἐδῶ ἐρχόμουν κάθε τόσο,
μέρα ἐργάσιμη καὶσχόλη,
στ' ἄνθια, βρέχοντας, νὰ δώσω
μόσχους, χρώματα, ζωή.

« Ποιητικά Ἔργα » Γεράσιμος Μαρκορά:

66. ΣΤΗ ΡΟΔΟ

Ἡ Ρόδος εἶναι γεμάτη ὠραῖα τοπία καὶ ἀρχαιότητες. Καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ ἓνα, ἡμπορεῖ νὰ εἰσθε βέβαιοι πὼς δὲν λείπει καὶ τὸ ἄλλο.

Στὶς κορφές τῶν βουνῶν, ἀπ' ὅπου τὸ μάτι ἀγκαλιάζει τὴν ἀπέραντη θάλασσα καὶ τὰ παιγνίδια τοῦ φωτός, ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίων ἀκροπόλεων. Στους σκαμμένους γραφικοὺς βράχους τῶν ἀκρογιαλιῶν βρίσκονται τάφοι ἀρχαίων Ροδίων. Μαρμάρινες στῆλες καὶ κρῆνες λευκάζουν μέσα σὲ γοητευτικὲς πρασινάδες.

Μ' ὅλο πὺ τὸ νησὶ αὐτὸ ἐγέννησε «ἀγέρωχους ἄνδρες», ὅπως λέει ὁ Ὅμηρος, ἡ φύσις ἔχει μιὰ ἡμερωσύνη καὶ μιὰ γλυκύτητα, πὺ τὴν νοιώθετε εὐκολά.

Δὲν ἔμεινα παρὰ μόνον μιὰ ἡμέρα στὴν ἀνοιξιάτικη φύσι της. Τὸ ἄσπρο καράβι, πὺ μὲ εἶχε φέρει ἐμπρὸς στὰ κάστρα τῆς Ρόδου, ἐπερίμενε αὐπ' ἀτμόν», γιὰ νὰ μὲ μεταφέρῃ καὶ σ' ἄλλα ἀκρογιαλῖα. Ἦρκεσεν ὥστόσο ἡ σύντομη αὐτὴ ἐπίσκεψις, γιὰ νὰ γεμίση ὁμορφιὲς ἡ ψυχὴ μου. Γιατί, κάνοντας τὴν ἐκδρομὴ τῆς ἀρχαίας Λίνδου, εἶδα ἀρκετὸ μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ρόδου. Ὁ δρόμος, πὺ φέρνει ἔως ἐκεῖ, περνᾷ μέσα ἀπὸ γοητευτικὰ χωριά, σὰν μιὰ κλωστή μέσα ἀπὸ χάντρες.

Τὸ ἀνοιξιάτικο ἐκεῖνο πρωινὸ, πὺ ἐπήγαινα στὴν Λίνδο, ὁ ἀέρας ἦταν γεμάτος ἀπὸ μυρωδιὲς θυμαριῶν καὶ ἀνθισμένων πορτοκαλλιῶν καὶ ἀπὸ τὸν ἀχὸ τῶν πευκῶνων.

Σ' ὅλη τὴν διαδρομὴ τὰ μάτια μου δὲν ἀντίκρυσαν οὔτε μιὰ σπιθαμὴ φτωχικῆς ἢ ἀσήμαντης φύσεως. Παντοῦ τὰ κυπαρίσσια, οἱ ἐλιές, τὰ πλατάνια καὶ τὰ πεῦκα ἔντυναν τοὺς λόφους καὶ τὶς λαγκαδιές, καὶ στοὺς κάμπους ἀπλωνόταν ἡ τρυφερὴ πρασινάδα τῶν περιβολιῶν.

Τὰ χωριὰ τῆς Καλλιθέας, τοῦ Ἀρχαγγέλου, τῆς Μάλωνας, ποὺ ἦταν στὸν δρόμο μας, ἐλεύκαζαν ἐπάνω στὴν ἀπεραντὴ πρασινάδα, σὰν κοπάδια καθισμένων περιστεριῶν. Τὸ γενικό τους ἀσβέστωμα καὶ ἡ πάστρα τῶν αὐλῶν τοὺς εἶχαν ἓνα γιορταστικό τόνο, ποὺ ἐφαίδρυνε ἀκόμη περισσότερο τὴν ἀνοιξιάτικη ἀτμόσφαιρα.

Ἡ Λίνδος, ὅταν ἐφθάσαμε, μοῦ προσφέρθηκε σὰν ἓνα ποτήρι, ὅπου ἤπια τὴν ὁμορφιὰ ὅλης τῆς Ρόδου. Τὸ θέαμά της συνδυάζει τὴν γοητεία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον.

Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ σημερινὸ χωριὸ δὲν φέρει ἀνάξια τὸ ἱστορικό του ὄνομα. Οἱ στενοὶ δρόμοι τοῦ θέλγουν μὲ τὴν μεσογειακὴ νησιώτικη γραφικότητά των καὶ τὴν μεγάλῃ πάστρα των. Τὰ σπίτια, κολλημένα τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, εἶναι κάτασπροι κύβοι. Αὐτὰ τὰ ταπεινά, μὰ καὶ πρόσχαρα μαζὶ νησιώτικα σπιτάκια, ἦταν ἀνακατωμένα μὲ μέγαρα κτισμένα ἀπὸ Λινδίους ἐμπόρους καὶ ἐφοπλιστὰς τοῦ 16ου αἰῶνος.

Σ' ἄλλα σπίτια ἐθαύμασα, κρεμασμένα στοὺς τοίχους σὰν πολυτίμες εἰκόνες, τὰ ἐξάισια ροδίτικα πιάτα, καὶ δὲν ἐπεράσαμε ἀπὸ κατῶφλι, ὅπου νὰ μὴν ἔστεκαν χωρικές γυναῖκες, ντυμένες γιὰ τὸ Πάσχα, μὲ τὰ γιορτινά τους φορέματα καὶ στολισμένες μὲ τὰ φλουριά τους.

Ἐγυρίσαμε ὥστόσο βιαστικά τὸ χωριό, γιατί ἀνυπομονούσαμε ν' ἀνεβούμε στὴν ἀκρόπολι τῆς Ἀρχαίας Λίνδου.

Ὑψώνεται στὴν κορυφὴ ἐνὸς λόφου, ποὺ εἶναι ἀπότομος καὶ γυμνός. Τὸ ἀνέβασμά του εἶναι κουραστικό, ἀλλὰ ὅταν περνᾶτε τὴν πύλη τοῦ κάστρου βρίσχεσθε εἰς τὴν ἀρχαία

Ἑλληνική Ἀκρόπολι καὶ σᾶς ὑποδέχονται σάν πυργοδέσποινες: ἡ Ὀμορφιά καὶ ἡ Ἱστορία.

Ἐκεῖ ὑψωνόταν ὁ περίφημος στήν ἀρχαιότητα ναὸς τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς καὶ τὴν ἀκρόπολιν ἐστόλιζαν προαύλια, βωμοὶ ἄλλων θεῶν, ἑκατοντάδες ἀγάλματα καὶ ἀναρίθμητες μαρμάρινες ἐπιγραφές μὲ ψηφίσματα τῶν ἀρχαίων Λινδίων. Ἐπέρασα στήν ἀρχαία ἀκρόπολι τῆς Λίνδου μίαν ὥρα καὶ εἶχα τὴν αἴσθησι ὅτι ἐξοῦσα μέσα στὸ παρελθόν. Κάτω ἀπὸ τὸ φωτεινὸ καὶ γαλάζιο οὐρανὸ ἐβασίλευε μιὰ γαλήνη αἰωνιότητος. "Ἐνὰ ἀπέραντο τοπίο στεριᾶς καὶ θάλασσας ἀπλωνόταν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου. Ὁ ἥλιος ἐχρύσιζε τὴν Ὀμορφιά του. Τὰ μάτια μου περιφέρονταν σάν ἀναποφάσιστα, σάν νὰ μὴν ἤξευραν νὰ διαλέξουν τὸ σημεῖο, ποῦ θὰ τοὺς ἄρесе περισσότερο νὰ σταθοῦν.

"Εβλεπα τὸ λιμάνι, ἀπὸ ὅπου ἐξεκίνησε μιὰ ἡμέρα μὲ τὶς τριῆρεις τοῦ ὁ βασιλιᾶς Τληπόλεμος, γιὰ νὰ λάβῃ μέρος στὸν Τρωικὸ πόλεμο, τὸν τάφο τοῦ Κλεοβούλου, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς «ἐπτὰ» σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὶς ἀκτές, ποῦ ἔμπαιναν βαθιὰ μέσα στὴ θάλασσα.

Τὸ σημεῖο, ὅπου ἐπὶ τέλους ἐσταμάτησα, ἦταν ἓνας μικροσκοπικὸς ὄρμος, κάτω ἀπὸ τὸν λόφο, κλειστὸς σάν δακτυλίδι, ποῦ ἐγυάλιζε σάν μιὰ μεγάλη ζαφειρόπετρα. Σ' αὐτόν, λένε, ἐβγῆκε ὁ ἀπόστολος Παῦλος γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Ρώμη καὶ κατήχησε τοὺς Ροδίους στὴ θρησκεία τοῦ Ναζωραίου. Μὰ ὁ νοῦς μου ἐπέταξε ἀμέσως σὲ μιὰν ἄλλη μορφή:

Σ' αὐτόν ἐκεῖ τὸν ὁρμίσκο, ἐσκέφθηκα, θὰ ἀποβιβάσθηκε δίχως ἄλλο ἢ Ἑλένη τοῦ Μενελάου, ὅταν, ὅπως λέει ὁ θρῦλος, ἦλθε στήν Λίνδο, ἀφοῦ ἔπεσε ἡ Τροία. Ποῦ ἄλλοῦ παρὰ σ' αὐτὴ τὴν ἀγκαλιά θὰ εὑρίσκει καλύτερο καταφύγιον ἀπὸ τὴν τριχυμία καὶ τοὺς ἀνθρώπους;

67. Η ΔΗΛΟΣ

Εἶχαμε πάει νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν Δῆλο. Τὸ ταξίδι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνη κανεὶς κάθε ἡμέρα. Ἡ Δῆλος εἶναι σήμερα ἀκατοίκητη. Συγκοινωνία μὲ τὸ νησί δὲν ὑπάρχει καὶ γιὰ νὰ πάη κανεὶς νὰ ἰδῇ τὰ ἀρχαῖα ἢ πρέπει νὰ περάσῃ, μὲ κατὰ ἀπὸ τὴν Σῦρο ἢ νὰ πετύχῃ καμμιά εὐκαιρία ἐκδρομῆς μὲ βαπόρι. Τέτοιες ἐκδρομὲς κάνουν, πότε - πότε, διάφοροι σύλλογοι, ναυλώνοντας ἐπίτηδες βαπόρια. Καὶ μιὰ τέτοια εὐκαιρία ἐπετύχαμε καὶ ἐμεῖς.

Εἶχαμε μεγάλη ἐπιθυμία νὰ ἰδοῦμε τὴν ἐλληνικὴ αὐτὴ Πομπηία. Γιατί, ὅπως ἡ Πομπηία στὴν Ἰταλία, πού ἐσκεπάσθηκε ἀπὸ τὴν λάβα τοῦ Βεζουβίου, ὅταν τὴν ἐξέθαψαν, εὐρέθηκε ὅπως ἦταν τὴν στιγμὴ τῆς καταστροφῆς, ἔτσι καὶ ἡ Δῆλος διατηρεῖται μὲ τὰ σπίτια τῆς καὶ τοὺς δρόμους τῆς, ὅπως ἦταν τὸν ἀρχαῖο καιρό. Μισογκρεμισμένα, βέβαια, καὶ ἀλλαγμένα ἀπὸ τὸν καιρό, ἀλλὰ ὄχι ἀφανισμένα καὶ ἀγνώριστα, ὅπως σὲ ἄλλους ἀρχαίους τόπους.

Περπατῶντας κανεὶς στοὺς δρόμους τῆς καὶ μπαίνοντας μέσα στὰ σπίτια, πού πολλὰ ἀπ' αὐτὰ νομίζεις πὼς χθὲς ἀκόμη τὰ ἀφῆχαν οἱ παλιοὶ τῆς κάτοικοι, φαντάζεσαι πὼς ξαναζῆς στοὺς παλιοὺς καιροὺς καὶ ξαναγυρίζεις μὲ τὴν

φαντασία σου στα χρόνια, πού τὸ νησί αὐτὸ μὲ τὸ μεγάλο του ἐμπόριο καὶ τὸ πολυκάραβο λιμάνι του καὶ τοὺς ὠραίους ναοὺς του ἦταν κατοικία πλουσίων ἀνθρώπων καὶ περαστικῶν ξένων.

Ἔτσι ἓνα ὥραϊο καλοκαιρινὸ πρωὶ ἀποβιβασθήκαμε στὸ ἔρημο σήμερα ἀκρογιάλι τῆς Δήλου, ὅπου ἄλλοτε ἐχαλοῦσε ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν κίνησι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ταξιδιωτῶν. Ἕνας ἀρχαιολόγος, πού ἦταν μαζί μας, ἐμπῆκε μπροστά μας νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὰ ἀρχαῖα καὶ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τὸ κάθε τι, πού θὰ ἐβλέπαμε. Αὐτοὶ οἱ ἀρχαιολόγοι, βλέπετε, στοὺς ἀρχαίους τόπους εἶναι σὰν νὰ βρίσκωνται στὸ χωριὸ τους. Καὶ δὲν μπορούμε νὰ ἐπιθυμήσωμε καλύτερον ὀδηγὸ ἀπ' αὐτούς. Αὐτοὶ εἶναι σὰν ντόπιοι ἐκεῖ καὶ ἐμεῖς οἱ ἄλλοι σὰν ξένοι, πού μᾶς φιλοξενοῦν στὸν τόπο τους.

Ὅταν προχωρήσαμε λιγάκι, ὁ ἀρχαιολόγος ἐσταμάτησε καὶ μᾶς εἶπε:

— Βλέπετε ἐκεῖ ἐπάνω μιὰ μικρὴ λίμνη, πού γυαλίζει μέσα στὰ καλάμια; Λοιπὸν, ἐκεῖ κοντά, κάτω ἀπὸ μιὰ φοινικιά, ἐγέννησε ἡ καημένη ἡ Λητώ τὸν Ἀπόλλωνα. Ὅταν ἐπλησίαζε νὰ γεννήσῃ, τὴν ἔφεραν γρήγορα - γρήγορα ἐδῶ καὶ ἐλευθερώθηκε ἡ γυναῖκα μ' ἓνα χαριτωμένο ξανθὸ ἀγοράκι, πού ἦταν ὁ θεὸς Ἀπόλλων, καὶ ἓνα ὁμορφο κοριτσάκι, τὴν Ἀρτεμι.

Ὅπως μᾶς ἐμίλοῦσε ὁ ἀρχαιολόγος, καὶ ὅπως ἐβλέπαμε τὰ μέρη, ἐνομίζαμε, πὼς χθὲς ἀκόμη εἶχαν γεννητούρια στὸ νησί. Πολλοὶ μάλιστα ἐνόμισαν, πὼς εἶχαν ἀκούσει τίς φωνοῦλες τῶν μωρῶν.

Ἀφήνοντας πίσω καὶ τὸ ἔρημο λιμάνι, ἐπροχωρήσαμε πρὸς τὴν πόλι. Ἐπερνούσαμε ἀνάμεσα ἀπὸ μάρμαρα ναῶν, στῆλες, στοεὲς καὶ ἀγάλματα. Ὁ σοφὸς μας ὀδηγὸς μᾶς ἐξήγησε τί ἦταν τὸ ἓνα καὶ τί τὸ ἄλλο.

Ἐπειτα ἐπήγαμε στὸ μουσεῖο, γεμᾶτο ἀπὸ ὠραῖα ἀγάλματα καὶ ἐπιγραφές.

— Τώρα, μᾶς εἶπε ὁ ὁδηγός μας, ἀφοῦ εἶδαμε τοὺς ναοὺς καὶ τίς στοᾶς καὶ τὴν ἀγορά, πᾶμε νὰ κάνουμε καὶ ἓνα περίπατο μέσα στὴν πόλι. Οἱ ἄνθρωποι μόνο λείπουν νὰ μᾶς καλοδεχθοῦν. Ὅλα τὰ ἄλλα μένουν στὸν τόπο τους. Τὰ σπίτια, ὅπου ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι, τὰ δρομάκια, ὅπου ἐπερπατοῦσαν, τὰ μαγαζιά, ὅπου ἔκαναν τὰ ψώνια τους.

Ἀνεβήκαμε στὸν λόφο, ὅπου ἦταν κτισμένη ἡ πόλις, ἀφοῦ ἐκάναμε ἓνα γύρω στοὺς ἀρχαίους δρόμους. Ὁ ὁδηγός μᾶς εἶπε:

— Ἀς μποῦμε τώρα σ' αὐτὸ τὸ ἀρχοντόσπιτο. Χωρὶς ἄλλο τὸ σπίτι αὐτὸ θὰ ἦταν σπίτι κάποιου ἀρχαίου ἐφοπλιστοῦ. Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ ἴδιος νὰ μᾶς δεχθῇ, ἀλλὰ δὲν πειράζει!

Ἐπροχωρήσαμε, ἀνεβήκαμε τὰ μαρμαρένια σκαλοπάτια καὶ βρεθήκαμε στὴν εὐρύχωρη αὐλὴ, στρωμένη ὅλη μὲ ὠραῖα μωσαϊκά.

— Δὲν σᾶς τὸ ἔλεγα ἐγώ, πὼς εἶναι σπίτι ἐφοπλιστοῦ; μᾶς εἶπε ὁ ὁδηγός μας. Νὰ καὶ τὸ ἐμβλημα του, ἱστορημένο ἐπάνω στὸ ψηφιδωτό. Μιὰ ἄγκυρα καὶ ἓνας Τρίτων. Σύμβολα ναυτικὰ καὶ τὰ δυό.

Ἐσταθήκαμε καὶ ἐκαμαρώναμε τὸ ἀρχοντόσπιτο.

— Κρῖμα νὰ μὴν εἶναι ὁ ἴδιος νὰ μᾶς περιποιηθῇ... εἶπε ὁ ὁδηγός μας. Ἐνα γλυκὸ καὶ ἓνα ποτήρι νερὸ θὰ ἄξιζε ὅ,τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

Ἐνας μικρὸς ἀπὸ τὸν τόπο, πού μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῇ, σὰν νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμία μας καὶ σὰν νὰ ἤθελε νὰ βγάλῃ ἀσπροπρόσωπο τὸν νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι...

Τὰ ἐδεχθήκαμε μὲ τὴν μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε ἐγύρισε στὸν μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲν μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι ἐσύ ;

‘Ο μικρὸς δὲν ἐκατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε... εἶπε.

Καὶ καθὼς τὸ παιδάκι τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φαντασθῇ, ἐμοίραζε ὀλόγυρα λουκούμια καὶ νερά, ἐνομίζαμε πὼς τὴν περιποίησι μᾶς τὴν ἔκανε στὸ σπίτι του ὁ φιλόξενος νοικοκύρης του. Τότε κάποιος ξένος, ποὺ ἦταν μαζί στὴν ἐκδρομὴ, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ ἐσημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὠραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νεράκι ».

— Ἀπὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; ἐρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— Ὅριστε, κύριοι, ἡ σκάλα, μᾶς εἶπε, σὰν ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ. Δὲν τὴν βλέπετε ;

Μπροστὰ μας πραγματικὰ ἦταν ἡ σκάλα, ποὺ ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀνεβήκαμε, σὰν νὰ ἤμαστε στὸ σπίτι μας. Ἐξαφνὰ σ’ ἓναν τοῖχο εἶδαμε κάτι ὀρνιθοσκαλίσματα, σὰν τὰ κακογραμμένα γράμματα, ποὺ γράφουν καὶ σήμερὰ τὰ παιδιὰ στοὺς τοίχους. Ἐσκύψαμε καὶ ἐδιαβάσαμε :

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΥΦΛΟΣ ΟΥΔΕ ΒΛΕΠΕΙ

ΟΥΔΕΝ ΠΑΙΖΩΝ ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΥΣ ΕΚΛΕΥΕΝ

ΑΥΤΩ ΕΡΜΙΑΣ ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΥΣ

— Καταλαμβάνετε τί τρέχει ἐδῶ ; μᾶς εἶπε ὁ ἀρχαιολόγος. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴν κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινά, νὰ γράφουν ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρὸς Ἑρμίας λοιπὸν ἐπαιξε τὰ κότσια μὲ τὸν μικροῦλὴ τὸν Δημήτριο, παιδιὰ χρηματιστῶν καὶ τὰ δύο, καὶ ὁ Ἑρμίας ἔκανε ζαβολιὲς στὸν Δημήτριο, χωρὶς νὰ παίρνῃ εἶδῃσι ἐκεῖνος.

Κάποιος ἄλλος πονηρὸς μικρὸς ὅμως, ποὺ εἶχε μυρισθῇ τὴν
ζαβολιά, ἔπιασε καὶ ἔγραψε στὸν τοῖχο αὐτά, ποὺ ἐδιαβάσατε..

Καὶ ὁ ἀρχαιολόγος μᾶς ἐξήγησε τὴν ἀρχαία ἐπιγραφή
τοῦ τοίχου :

Ὁ Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲν βλέπει τίποτε, ὅταν παίζει
τὰ κότσια. Ὁ Ἑρμίας τοῦ ἔκλεψε μερικὰ κότσια.

Κάποιος τότε ἀπὸ μᾶς ἐγύρισε καὶ εἶπε αὐστηρὰ στὸν
μικρὸ μὲ τὰ λουκούμια :

— Ἐσὺ τὰ ἔγραψες αὐτά ;

Ὁ μικρὸς τὰ ἐχρειάσθηκε.

— Ὅχι, μπάρμπα, ἐφώναξε. Δὲν τὰ ἔγραψα ἐγώ...

Σὲ λίγο ἐφεύγαμε μὲ τὸ γρήγορο βαπόρι, ἀφήνοντας
πίσω μας τὸ φωτολουσμένο νησὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Καὶ δὲν
ἦταν σὴν νὰ ἐφεύγαμε ἀπὸ μιὰ νεκρὴ πολιτεία. Κάτι μᾶς ἔ-
λεγε μέσα μας, πὼς εἶχαμε ξαναζήσει, γιὰ λίγες ὥρες, μαζὶ
μὲ τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τοῦ ἱεροῦ νησιοῦ καὶ πὼς εἶχα-
με παίξει κότσια μαζὶ μὲ τὸν κουτὸ Δημήτριο καὶ τὸν τετρα-
πόνηρο τὸν Ἑρμία.

Παῦλος Νιρβάνας

Ὅταν, μικρὸ παιδὶ ἀκόμη, ἄκουα στὰ κλέφτικα τραγού-
δια καὶ τ' ὄνομα τῶν Γρεβενῶν, τὰ ἐφανταζόμουν σκαρφα-
λωμένα στὰ κατσαβράχα τῆς Πίνδου, ἐκεῖ στὰ ἀπάτητα

λημέρια τοῦ Ζιάκα καὶ ὅλης τῆς δοξασμένης κλεφτουριᾶς.

Φοβᾶμαι, ἀλήθεια, ὅτι πολλὰ Ἑλληνόπουλα δὲν ἔχουν ἀκούσει οὔτε τ' ὄνομα τῆς ἀρματολικῆς οἰκογενείας τοῦ Ζιάκα. Καὶ ὅμως κάθε κορυφὴ τῆς Ρούμελης ἀντιλαλεῖ τὶς παλληκαριές καὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια τῶν Ζιακαίων.

Τέσσαρα ἀδελφία εὐρέθηκαν στὸν μεγάλο χαλασμό τοῦ Μεσολογγίου. Γιά τὸν ἀρματολὸ Γιαννούλα τραγουδοῦμε ἀκόμη στὴν Ρούμελη:

Γράφει ὁ Γιαννούλας μιὰ γραφὴ κι ἓνα καημένο γράμμα
σὲ σᾶς, Γερόντοι ἀπ' τ' Ἀγραφα, σὲ σᾶς κοτζαμπασῆδες,
γογγόρα τὸ μουρσασαλὲ ἀπ' τὴν Ὁξυὰ καὶ κάτω...

Κι ὅταν στὸ Σπήλαιο, κοντὰ στὰ Γρεβενά, ἐσκοτώθηκε
στὰ 1854 ὁ τελευταῖος Ζιάκας, τὸ κλέφτικο τραγούδι διαλά-
λησε παντοῦ τὸν μεγάλο χαμὸ καὶ ἐπρόσταξε καὶ τὰ πουλιὰ
ἀκόμη νὰ πενθήσουν:

«Ἐσεῖς, πουλιὰ τῶν Γρεβενῶν κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου,
φέτο νὰ μὴ λαλήσετε, παρὰ νὰ βουβαθῆτε...».

Γι' αὐτό, ὅπως εἶπα παραπάνω, ἐφантаζόμουν τὰ Γρεβενά πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν κάμπο. Ἐνὰ ταξίδι ὅμως ἕως ἐκεῖ μὲ ἐβγαλε ἀπὸ τὴν πλάνη αὐτή.

Ἀπὸ τὴν Κοζάνη τὸ αὐτοκίνητο ὅλο καὶ κατέβαινε χαμηλότερα καὶ ὕστερα ἀπὸ 55 χιλιόμετρα εὐρήκαμε τὰ Γρεβενά, τρυπωμένα σ' ἓνα βαθύπεδο τοῦ γειτονικοῦ Ἀλιάκμονος. Κυκλωμένα ἀπὸ πανύψηλες βουνοκορφές, ἔχουν μόνον μιὰ στενὴ ἑξοδο πρὸς τὸ ποτάμι καὶ ζοῦν ἐκεῖ ἀπόμερα καὶ εὐχαριστημένα ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις παλιῶν δοξασμένων καιρῶν.

Τὸ ἔργο τῆς παλιᾶς κλεφτουριᾶς τῶν Γρεβενῶν συνέχισαν στὸν καιρὸ μας τὰ παλληκάρια τῶν Μακεδονικῶν ἀγώνων, λίγα χρόνια πρὶν γίνῃ ἐλεύθερη καὶ πάλι ἡ Μακεδονία μας. Καὶ οἱ ἀθηναϊκές ἐφημερίδες τοῦ 1911 πολλὲς ἡμέρες

ἔγραφαν γιά τόν τραγικό θάνατο τοῦ Μητροπολίτη τῶν Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ. Καί ἀφοῦ εὐρέθηκα στήν Κοζάνη, εἶχα τόν πόθο νά προσκυνήσω τὸ ἅγιο χῶμα, ποῦ ἐδέχθηκε τὸ ταλαιπωρημένο σῶμά του.

Ἦταν σούρουπο, ὅταν φθάσαμε στὰ Γρεβενά· στήν πλατεῖα τῆς μικρῆς πολιτείας λαμποκοποῦσε ἡ μαρμαρένια προτομὴ τοῦ μαρτυρικοῦ Δεσπότη. Μὲ συγκίνησι βαθεῖα ἀντίκρισα καί προσκύνησα τὴν ἀδείλιαστη μορφὴ τοῦ Αἰμιλιανοῦ καί μὲ πῖθ πολλή συγκίνησι ἄκουσα τὸ βράδῳ ἀπὸ εὐγενικό φίλο ὅλη τὴν ἱστορία του.

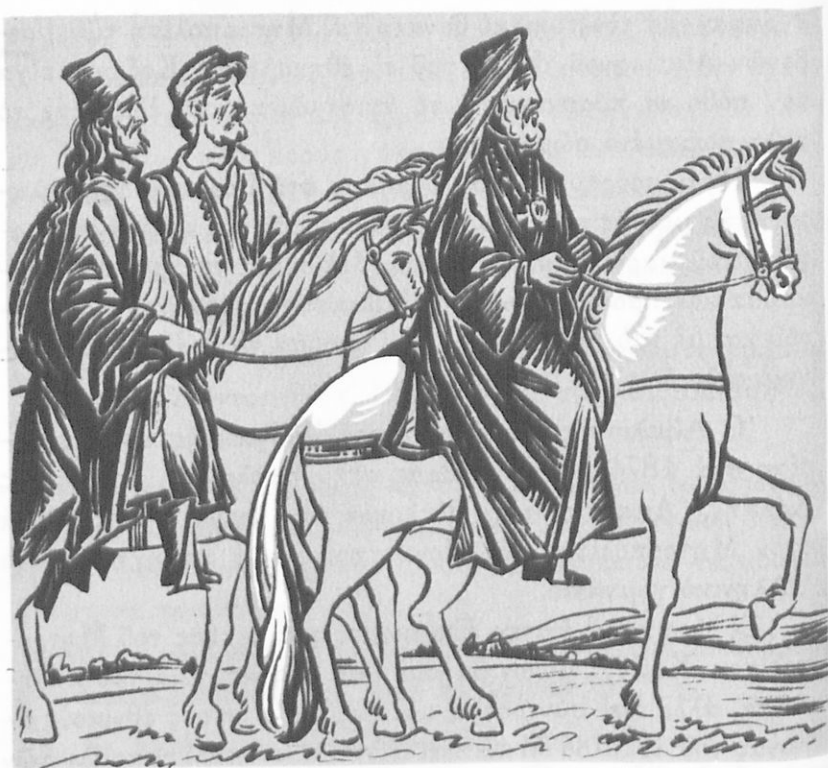
Ὁ Αἰμιλιανὸς ἐγεννήθηκε στὸ Ἰκόνιο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στὰ 1874 καί ἐσπούδασε στήν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Ἀμα ἐπῆρε τὸ δίπλωμά του, ἐγίνε διάκος κοντὰ στὸν Μητροπολίτη τοῦ Μοναστηριοῦ καί καθηγητῆς στὸ Ἑλληνικὸ γυμνάσιο.

Σὲ λίγο καιρὸ ἐγίνεν Ἐπίσκοπος καί βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτου. Καί ὄχι μόνον βοηθὸς στὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα, ἀλλὰ καί σύντροφος καί δεξι χέρι στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τοῦ Παύλου Μελά καί τῶν ἄλλων παλληκαριῶν τῶν Μακεδονικῶν βουνῶν.

Στὰ 1908 ἐγίνε Μητροπολίτης Γρεβενῶν. Ἐδῶ οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες ἦταν σκληρότεροι. Ἡμέρα καί νύκτα ὁ Αἰμιλιανὸς ἐγύριζε στὰ χωριά δίνοντας θάρρος στοὺς βασανισμένους ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους κομιτατζῆδες χριστιανοὺς. Ὅλοι τοῦ ἔλεγαν νά μὴ βγαίνει ἀπὸ τὰ Γρεβενά, γιατί ἐκινδύνευεν ἡ ζωὴ του· παντοῦ τὸν παραμόνευαν οἱ ἐχθροὶ του.

— Νά μὴ βγαίνω ἀπὸ τὰ Γρεβενά; ἀπαντοῦσε μὲ ὑπερφάνεια ὁ Αἰμιλιανός. Μήπως εἶμαι Μητροπολίτης μόνάχα στὰ Γρεβενά; Τὰ χωριά μου θὰ μείνουν χωρὶς τὸν πατέρα τους;

Καί ἐξακολουθοῦσε ἀτάραχος τίς περιοδεῖες του. Οἱ

χριστιανοί ἐμάθαιναν τὰ σχέδια τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμοῦσαν νὰ λένε τίποτε στὸν Αἰμιλιανό. Καὶ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1911, γυρίζοντα ἀπὸ τὸ Σχίνοβο, ἐδολοφονήθηκε μὲ τὸν ἀγριώτερο τρόπο, μαζί μὲ τὸν διάχο του καὶ τὸν ἀγωγιάτη του.

Ὑστερα ἀπὸ πέντε ἡμέρες εὗρήκαν κρεουργημένα τὰ πτώματά τους...

Ὅλα τὰ χωριά ἐξεκίνησαν γιὰ τὴν πολιτεία ἐπήγαιναν νὰ προσκυνήσουν τὸ χιλιοβασανισμένο σῶμα τοῦ ἀλησμονήτου Δεσπότη. Καὶ μὲ θρήνους καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἔθαψαν δίπλα στὴν Μητρόπολι.

Δημ. Κοττογιάννης

69. ΤΟ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ

Σὲ μιὰ στρόφη τοῦ δρόμου, σὰ ζωγραφιά ἀπὸ τεχνίτη χέρι ἱστορημένη, ξεπροβάλλει μέσα στὴν καρδιά τῆς Βορείου Ἡπείρου τὸ θρυλικὸ Ἀργυρόκαστρο.

Πόλις μεσαιωνικὴ, ποὺ ὑψώνεται ἀνάμεσα σὲ βουνὰ ἄγρια, ἀπλησίαστα, ἄδενδρα καὶ σκυθρωπά. Ἐπάνω σὲ τρεῖς γιγάντιους βράχους εἶναι κτισμένα τὰ σπίτια τῆς· καὶ μπροστά, στὸν πῖο ψηλὸ βράχο, κάθεται βαρὺ τὸ ὑπερήφανο Κάστρο, ἀπὸ τὸν καιρὸ μαυρισμένο, μὲ τὶς ἐπάλλξεις καὶ τὶς πολεμίστρες του βουβές, τὶς τοξωτές του πόρτες ἀνοικτές, τοὺς πύργους του ἐτοιμόρροπους.

Νομίζεις πὼς ξάφνου ἀπὸ τὶς ὀλάνοικτες πόρτες θὰ ξεχυθοῦν μελίσσι οἱ βυζαντινοὶ ἀκρίτες, σιδερόφρακτοι καβαλλάρηδες, μὲ σπαθιά γυμνά καὶ μακριὰ κοντάρια, γιὰ νὰ κτυπηθοῦν μὲ Νορμανδοὺς καὶ Σλάβους ἐπιδρομεῖς.

Χρόνοι ἥρωικοὶ καὶ θρυλοὶ παλαιοὶ ζωντανεύουν στοῦ κάστρου τὸ ἀντίκρυσμα.

Καὶ πλησιάζεις... Οἱ στοές, οἱ φυλακές, οἱ πολεμίστρες γεμάτες ἀγριόχορτα καὶ παπαροῦνες. Γεράκια κρώζουν καὶ ζυγιάζονται ἀπὸ πάνω σου· κοιτάζουν κάτω μὲ βλέμμα διαπεραστικό. Ἐπειτα, ξαφνικά, ὁρμοῦν σάν βέλη καὶ χύνονται πρὸς τὴν πεδιάδα.

Σοῦ φαίνεται πὼς ζῆς σ' ἄλλους παλιούς καιρούς, στὸν Μεσαίωνα. Σοῦ φαίνεται πὼς βρίσκεσαι σὲ κεῖνα τὰ θρυλικά βυζαντινὰ κάστρα, ποὺ οἱ Ἀκρίτες ἐκτιζαν στὰ μακρινὰ σύνορα τῆς χώρας σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύσι, γιὰ νὰ ὑπερασπίζουν τὴν Πατρίδα τοὺς ἀπὸ τοὺς λογῆς-λογῆς βαρβάρους.

Ἐδῶ νοιώθει κανεὶς καλύτερα ὅσα ἔτυχε νὰ διαβάσῃ στὴν ἱστορία. Τώρα καταλαβαίνει πόσοι ἀγῶνες, πόσες θυσίες θὰ ἔγιναν γύρω στὰ κάστρα αὐτά, γιὰ νὰ κρατηθῇ ὁ τόπος ἐλεύθερος ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων. Καὶ φαντάζεται κανεὶς πόσον ἀγρυπνῇ καὶ καρτερικὴ πρέπει νὰ ἦταν ἡ φρούρησις ἀπὸ τὰ ψηλὰ αὐτά κάστρα. Ἐρχόταν ὥρα, καὶ πολὺ συχνά, ποὺ τὸ φρούριο ὅλο ἐτράνταζε ἀπὸ τὸν κρότο τῶν σιδερένιων ὅπλων, ἀπὸ τὰ προστάγματα τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἀπὸ τὸ ποδοβολητὸ καὶ τὰ χρεμετίσματα τῶν ἀλόγων.

Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας, ὁ Ἡρακλῆς τῆς βυζαντινῆς Ἑλλάδος, ζωντανεῖται ὁλόκληρος μπροστὰ στὰ μάτια σου στοῦ κάστρου τὸ ἀντίκρυσμα. Ἔτσι καὶ τὸ ἀντίκρυσμα τῶν γύρω βουνῶν φέρει στὴν θύμησί σου ὁλοζώντανες κάποιες ἄλλες μορφές, πιὸ κοντινὲς καὶ γνώριμες, τοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς εὐζώνους τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ποὺ ἀγωνίσθηκαν καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμά τους στὰ βουνὰ αὐτά, γιὰ νὰ διώξουν κάποιους ἐχθρούς, τοὺς Λύκους καὶ τοὺς Κενταύρους καὶ τὰ σακάλια τῆς Ἀλβανίας.

Γ. Α. Μέγας

70. Η ΚΕΡΚΥΡΑ

Ποιός μπορεί νά ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανέμορφο χρῶμα τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ; Ποιός ἄλλος ἥλιος κατῶρθωσε ποτὲ νὰ χρυσῶνῃ τοὺς παλιούς λίθους τῆς Ἀκροπόλεως νὰ ξαναζωντανεύῃ τὴν παλιά τους ψυχὴ; Ποιός δὲν ἐθαύμασε καὶ δὲν ἐχάρηκε τὰ μενεξεδένια δειλινὰ παιχνίδια τοῦ ἡλίου μὲ τὶς πλαγιὲς τοῦ Ὑμηττοῦ;

Ἀλλὰ ἡ φύσις ἐλησμόνησε νὰ σκορπίσῃ ἄφθονα στὸ δοξασμένο κάμπο τῆς Ἀττικῆς ἓνα χρῶμα, τὸ πράσινο.

Ὅποιος κατοικεῖ στὸ γλυκὸ νησί τοῦ Ἰονίου — στὴν ὠραία Κέρκυρα — πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲν χρειάζεται νὰ πάῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι. Τὰ τελευταῖα σπίτια ἀγκαλιάζονται μὲ εὐκαλύπτους καὶ ἱτιές καὶ τὰ μπαλκόνια σιάζονται ἀπὸ περιπλοκάδες καὶ κισσοὺς, καὶ δυὸ βήματα πέρα πέρα βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο.

Ὁ ἀπέραντος ἐλαιῶνας εἶναι μιὰ ἀκράτητη πλημμύρα. Γεμίζει κάθε κοιλάδα μὲ τὸ σταχτοπράσινο χρῶμά του καὶ κατεβαίνει μὲ τὶς γέρινες ἐλιές του νὰ ἀνταμῶσῃ τὴν θάλασσα, πού φιλεῖ τὶς ρίζες τους καὶ καθρεφτίζει τὶς κορυφές τους.

Κι ανάμεσα στὶς φυλλωσιές ξεπροβάλλει πότε μιὰ σειρά κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνιά ἀπὸ ἐπαύλεις, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβα καπνοστεφανωμένη.

Παρέκει σὲ μιὰ κοιλάδα, προφυλαγμένη ἀπὸ τοῦ βοριᾶ τὰ χαϊδέματα, ἀγκαλιασμένες πορτοκαλλιές μὲ λεμονιές, δάσος ὁλόκληρο. Καὶ ἅμα ἀνέβωμε στὴν κορυφή τοῦ λόφου, πρὶν πέρα, ἄλλη εἰκόνα ξετυλίγεται ἐμπρὸς μας.

Ἕνα ποταμάκι ἥσυχο κυλᾷ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ καλαμιές καὶ σχοῖνα καὶ πρὶν πέρα ξαπλώνεται τὸ ἀπέραντο λιβάδι ὡς κάτω στὴ θάλασσα. Ἕνα πράσινο χαλὶ σμίγει μὲ τὸ ἄλλο, τὸ γαλάζιο· ἄσπρα σημάδια στὸ ἕνα φαίνονται οἱ γλάροι, μαῦρες καὶ κίτρινες πινελιές στὸ ἄλλο οἱ ἀγελάδες.

Ἐκεῖ κάτω κοντὰ — λέει τὸ πανάρχαιο ὠραῖο παραμῦθι — ἔφθασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ μιὰν ἐλιά. Ἐκεῖ, στὴν ὄχθη τοῦ μικροῦ ποταμοῦ, στέλλει καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τὴ βασιλοπούλα μὲ τὶς ὑπηρέτριές της νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν. Καὶ ὅταν ὁ ναυαγὸς ξυπνᾷ ἀπὸ τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν γυναικῶν, ποὺ παίζουν τὴ σφαῖρα, ἡ θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψη θεϊκὴ στὸ πρόσωπο.

Ἐκεῖ τώρα στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκούσης τὰ χρυσᾶ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα ἀπὸ τὰ ὀκτῶ μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τὸ ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφήνει τὴν βενζίνα του ἕνα αὐτοκίνητο. Καί, ἀντὶ τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαρειά ἡ φωνὴ τοῦ ζευγολάτη.

Τρέχει καὶ σήμερα ἥσυχα τὸ ποταμάκι, ἀλλ' οὔτε παλάτια φαίνονται μακριὰ οὔτε νεράιδες παίζουν στὶς ὄχθες του. Μερικὲς ἐλιές σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους. Ποιὸς ξέρει μήπως ἀπὸ τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ Ὀδυσσεὺς ἕνα κλαρὶ γιὰ νὰ σκεπασθῇ, δὲν ἔπιασαν παρακλάδια, καὶ βρίσκονται ἀκόμη καὶ σήμερα ἐκεῖ!

“Όλη ἡ Κέρκυρα εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα μὲ τὸ χρῶμα τῆς ἐλίας καὶ μὲ τὰ τεράστια κύματα, τοὺς ὀλοπράσινους λόφους.

Μέσα στὴν πόλι βρίσκεται τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς Γαρίτσας. Ἀληθινὸ παιγνίδι τῆς φύσεως. Ὁ ἥλιος τὴν στολίζει μαγευτικὰ σὰν καλλιτέχνης καὶ ποιητής. Τρέχει νὰ κρυφθῇ πίσω ἀπὸ τὰ βουνά καὶ σὰν ἀποχαιρετισμὸ ἀφήνει ἀπὸ πάνω τῆς ἓνα πελώριο φωτοστέφανο. Ἀπέναντι οἱ γιονισμένες κορυφές τῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου ὁμοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερνὸ χάιδεμα τοῦ ἡλίου.

Πέντε-ἕξι ψαροποῦλες μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας, ν’ ἀράξουν στὸ λιμανάκι, καὶ στὴν ἀκρογιαλιά ἀντηχεῖ ἡ φωνὴ τῶν ψαράδων, πὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα τους.

Ἕνας περίπατος μιστῆς ὥρας σὲ φέρνει ἀπὸ τὴν πόλι σὲ μιὰ γωνιά ἀπὸ τὶς πιὸ μαγευτικὲς καὶ τοῦ νησιοῦ καὶ ἴσως ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἕνα πελώριο κανόνι, λείψανο παλαιοῦ πυροβολείου, δίνει τὴν ὀνομασίαν τῆς θέσεως· εἶναι τὸ «Κανόνι».

Δεξιὰ μιὰ λιμνοθάλασσα, μὲ τὸ διβάρι καὶ τὶς καλαμιές του στὸ βάθος, ἤσυχη σὰν καθρέπτῃς. Ἀριστερὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος μ’ ἓνα φρικίασμα σιγανό, ἀνεπαίσθητο. Στὰ ὄρια τῶν δύο, ἓνα μοναστηράκι, ἐπάνω σὲ ἓνα βράχο ἐπίπεδο, καὶ πιὸ πέρα τὸ Ποντικονήσι. Λέγουν πῶς εἶναι τὸ πλοῖο τοῦ Ὀδυσσεύς ἀπολιθωμένο. Σήμερα εἶναι μιὰ πινελιὰ πράσινη μέσ’ στὸ γαλάζιο χρῶμα τῆς θάλασσας. Καὶ ἀντίκρυ στὴν σειρὰ φαίνονται λόφοι καταπράσινοι, πὺ ἀνεβαίνουν σὰν κρεμαστοὶ κῆποι ὥς τὸ Γαστούρι.

Μακριὰ σ’ ἓναν ἀπὸ κείνους τοὺς κρεμαστοὺς λόφους, πὺ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὴν θάλασσα πρὸς τὸ Γαστούρι, μιὰ βασανισμένη ψυχὴ, ἡ βασίλισσα τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ,

ἐφ'αντάσθηκε μιὰ ἡμέρα ἓνα καταφύγιο, ἓνα ἄσυλο μακριὰ ἀπὸ τὸν θόρυβο τῆς ζωῆς, μέσα στὸ πράσινο, μέσα στὴν φύσι, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ζήσῃ ἡσυχά. Καὶ ἔκτισε τὸ παλάτι της. Τὸ ἐστόλισε μὲ ἀγάλματα καὶ εἰκόνες. Καὶ ἐξεφύτρωσαν ἐκεῖ θεοὶ καὶ ἡμίθεοι. Νύμφες καὶ Μοῦσες, μέσα σὲ πίδακες καὶ σὲ σπηλιές. Καὶ ἐκεῖ ἐζοῦσε καὶ ἡ ψυχὴ ἐκείνη μιὰ ζωὴ χαριτωμένη τῶν ἀρχαίων παραμυθιῶν, ὥσπου ἀπέθανε...

Τώρα τὸ παλάτι τοῦ Γαστουριοῦ εἶναι ὁλότελα ἐλληνικό. Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ στολίσματα τοῦ πανέμορφου νησιοῦ.

Δαύρας

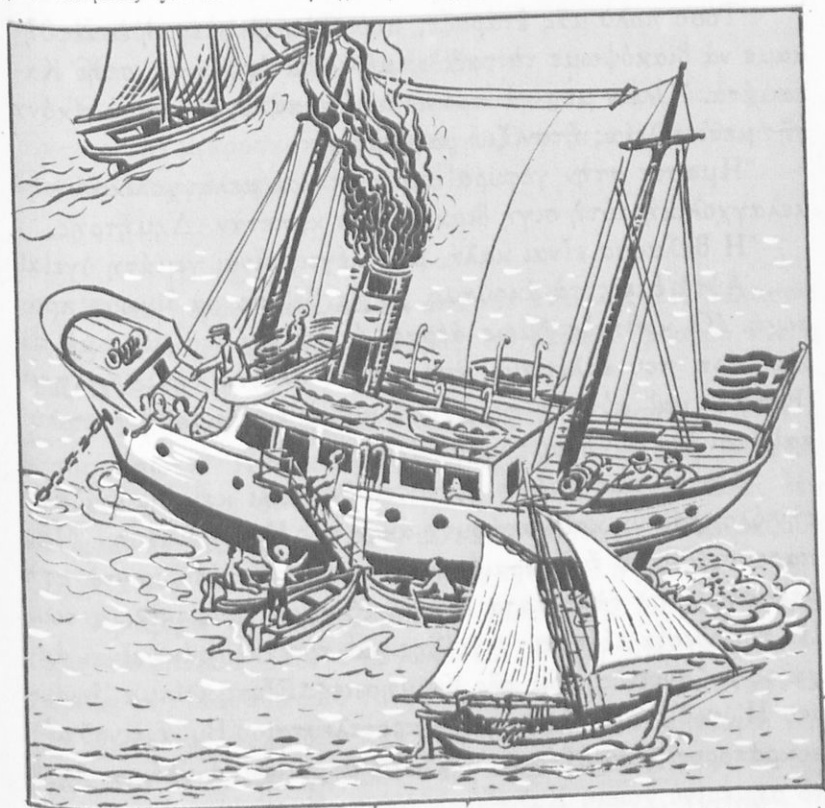
71. ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΥΡΟ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ὁ λιμάνι τῆς Κυπαρισσίας εἶναι μικροσκοπικό. Δὲν ἔχει τὴν ἀξίωσι νὰ φιλοξενῇ ὑπερωκεάνεια οὔτε τεράστια πολεμικά, καθὼς τὰ φιλοξενεῖ, σχεδὸν κάθε χρόνο, τὸ θεόκτιστο λιμάνι τῆς Πύλου. Ἐδῶ μόνον μικρὰ κατῆγια μὲ κατὰλευκα πανιά, σὰν ὠραῖοι κύκνοι, ἀργοκίνητα καὶ ναζιάρικα, μπαινοβγαίνουν ἀπὸ τὸ ἡσυχό λιμανάκι μας. Κάθε Κυριακὴ πρωτὶ ἀκούγεται καὶ σφύριγμα βαποριοῦ. Εἶναι τὸ μικρὸ ἐπιβατικό ἀτμόπλοιο « Ἀγία Βαρβάρα », ποὺ ἐκτελεῖ τακτικὰ τὸν γύρο τῆς Πελοποννήσου.

Μόλις ἀγκυροβολεῖ τὸ τριγυρίζουν οἱ βάρκες. Ὁ γερανὸς (τὸ βίντσι) δουλεύει, ἐπιβάτες ἐπιβιβάζονται· ἄλλοι βγαίνουν νὰ πιοῦν κρύο νερὸ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ πηγὴ τοῦ Διονύσου, ποὺ ἐνώνει τὰ νερά της μὲ τὰ ἄλμυρά κύματα. Ἀπὸ τὰ ἄφθονα αὐτὰ κρυόνερα πάντα τὸ ἀτμόπλοιο παίρνει, νερὸ γιὰ τοὺς ἐπιβάτας, ὥσπου νὰ φθάσῃ στὸν Πειραιᾶ.

Δέν περνᾷ μιὰ ὥρα καὶ τὸ σφύριγμα ἀκούγεται πάλι.
'Ο ἑλικας αὐλακώνει τὰ νερά καὶ τὸ πλοῖο μᾶς ἀποχαιρετᾷ,
γιά νὰ μᾶς ξαναεπισκεφθῇ τὴν ἐρχομένη Κυριακὴ.

Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς Κυριακὲς ἀποφασίσαμε καὶ ἡμεῖς νὰ γίνουμε ταξιδιωτὲς. 'Ο πλοίαρχος καπετάν - Δημήτρης μᾶς ἐδέχθηκε μὲ καλωσύνη. 'Ο καμαρῶτος μὲ πολλὴ εὐγένεια μᾶς ἔδωσε καθίσματα ἐπάνω στὴν γέφυρα καὶ ἡμεῖς παραγυίλαμε τὸ πρωινὸ καφεδάκι.

Μόλις ἐκάμψαμε τὸν λιμενοβραχίονα, ἄρχισε νὰ ταλαντεύεται τὸ πλοῖό μας σὰν καρυδόφλουδο, ἐνῶ ἄνεμος δὲν ἔ-

φρυσοῦσε, οὔτε κύματα εἶχε ἢ θάλασσα. Τὸ πλοῖο ὅλο ἐσά-
λευε καὶ ἡ πρῶρά του ἀνεβοκατέβαινε σὰν νὰ προσκυνοῦσε
τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο.

Τόσο πολὺ μᾶς ἐτάραξε, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμή ἐσκεφθή-
καμε νὰ διακόψουμε τὸ ταξίδι, μόλις θὰ ἐφθάναμε στὴν Κα-
λαμάτα. "Ὅλων μας τὰ πρόσωπα ἐγίναν ὠχρά καὶ ἡ εἰκόνα
τῆς μεταμελείας ἦταν ζωγραφισμένη.

"Ἡμαστε στὴν γέφυρα ἀκίνητοι καὶ μελαγχολικοί· τὴν
μελαγχολικὴ αὐτὴ σιγὴ διακόπτει ὁ καπετάν - Δημήτρης.

— 'Ἡ θάλασσα εἶναι καλὴ, μᾶς λέγει, εἶναι γεμάτη ὑγεία!

Αὐτὰ ἐμεῖς τὰ ἀκούαμε, χωρὶς βέβαια νὰ δίνουμε προ-
σοχή. 'Ο καθαρὸς ὅμως ἀέρας, ἡ ἀπασχόλησί μας μὲ τὰ
νέα μέρη ποὺ ἐβλέπαμε, ἐμετρίαζαν ὁλοένα τὴν ἐνόχλησι.
"Ἐπειτα καὶ αὐτὴ ἡ φουσκοθαλασσιὰ ἐμετριάσθηκε πολὺ
καὶ ἔτσι δὲν ἀργήσαμε νὰ συνέλθουμε.

Δὲν εἶχαμε ἀκόμη διανύσει ἓνα μίλι καὶ ἐθαυμάζαμε
τὴν ὁλοπράσινη καὶ κατάφυτη ἀκτὴ τῆς Πελοποννήσου. Μᾶς
παρουσιάσθηκε ἓνα ὠραιότατο ἐκκλησάκι τόσο κοντὰ στὴ
θάλασσα, ποὺ τὰ κύματα σχεδὸν ἔβρεχαν τοὺς τοίχους του.
'Ἡ τοποθεσία λέγεται 'Αγρίλης καὶ τὸ ἐκκλησάκι εἶναι ἀρ-
χαῖος βυζαντινὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως. Εἶναι κτίσμα 'Ιωάν-
νου Η' τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ προτελευταίου Βυζαντινοῦ αὐ-
τοκράτορος. Στὴν θέσι αὐτῇ, στὰ μεσαιωνικὰ χρόνια, ἦταν
τὸ σημερινὸ χωριὸ Χαλαζόνι, ποὺ κατέστρεψαν οἱ πειραταί.
Οἱ χωρικοὶ ἄφησαν τὴν θέσι αὐτὴ καὶ ἐκτίσαν τὸ χωριὸ δύο
μῖλια μακρύτερα ἀπὸ τὴν θάλασσα, ἐκεῖ ὅπου εἶναι τώρα.
"Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὸ ἐρειπωμένο χωριὸ καὶ τὴν
γκρεμισμένη ἐκκλησίᾳ ἀσκήτεψε ἓνας καλόγερος. Μιὰ ἡμέ-
ρα ἐπέρασε ἀπὸ ἐκεῖ ὁ 'Ιωάννης ὁ Παλαιολόγος, ὅταν ἀκό-
μη ἦτο Δεσπότης (ἡγεμὼν) τοῦ Μυστρά. 'Ο καλόγηρος
προσποιήθηκε πὼς δὲν τὸν ἐγνώριζε καὶ τοῦ λέγει:

—'Εσύ θὰ βασιλεύσης...

—"Αν βασιλεύσω, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Ἰωάννης, τί θέλεις νὰ σοῦ κάνω;

Καί ὁ καλόγηρος εἶπε:

—Θέλω νὰ μοῦ κτίσης τὴν ἐκκλησίαν.

ἽΟ Ἰωάννης ἐβασίλευσε καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσι.
"Ἐκτίσε τὴν μικροσκοπικὴ ἐκείνη ἐκκλησία καὶ τὸ ὑλικὸ τὸ ἔστειλε, ὅπως λέγουν, ἀπὸ τὴν Πόλι.

Τώρα ἡ φουσκοθαλασσιὰ ἔπαυσε ἐντελῶς. Ἡ θάλασσα εἶναι ἡσυχη, ὁ οὐρανὸς καθαρὸς, τὸ ἀεράκι δροσερὸ καὶ ἡ ὄρεξι αὐξάνει.

Ἐμπρὸς μας φαίνεται ἓνα ὠραιότατο νησάκι. Εἶναι ἡ νῆσος Πρώτη. Ἀπὸ μακριά, ποῦ τὴν βλέπομε, μᾶς φαίνεται σὰν μιὰ μεγάλη σαύρα ἀπλωμένη στὴ θάλασσα. Ἐκεῖ δὲν κατοικεῖ κανεὶς. Οἱ κάτοικοι τῶν Γαργαλιάνων ἀποβιβάζουν τὸν χειμῶνα τὰ ποίμνιά των, γιατί ἔχει καλὴ βοσκή.

Ἀράζομε τώρα στὸ ἀνοικτὸ λιμάνι τῆς Μαράθου, ποῦ εἶναι τὸ ἐπίνειο τῶν Γαργαλιάνων. Ὁλη ἡ ἔκτασι, ποῦ χωρίζει τὴν Μάραθο ἀπὸ τοὺς Γαργαλιάνους, εἶναι κατάφυτη ἀπὸ ἀμπέλια, σταφίδες καὶ ἐλιές. Οὔτε μιὰ σπιθαμὴ δὲν βρίσκεται ἀκαλλιέργητη. Οἱ Γαργαλιανιῶτες εἶναι πολὺ ἐργατικοί. Ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Μαράθου ἐξάγεται τὸ λάδι, τὸ κρασί καὶ ἡ σταφίδα τῶν Γαργαλιάνων καὶ τῶν περιχώρων.

Τὸ πλοῖο φεύγει καὶ σὲ λίγο ἐμπρὸς μας ἀρχίζει νὰ φαίνεται ἡ Σφακτηρία.

Εἶναι ἓνας τεράστιος λιμενοβραχίων, ποῦ προφυλάττει τὸν λιμένα τῆς Πύλου ἀπὸ τὴν ὀργὴ τῶν κυμάτων, ὅταν εἶναι κακοκαιρία. Ὅμως τὰ κύματα μὲ τὴν ὑπομονὴ των κατατρώγουν ὁλοένα τὰ πλευρά της. Ἀποκόπτουν πελώρια

πέτρινα βουνά και τὰ καταποντίζουν στὸν βυθό. Καὶ ἔτσι ἀνοίγουν δρόμο πρὸς τὸν λιμένα. Δύο ἀπομονωμένοι βράχοι σχηματίζουν εἴσοδο στὸ λιμάνι.

Τὸ πλοῖό μας ἔχει γραμμὴ πρὸς τοὺς δύο αὐτοὺς γίγαντας, ποὺ στέκονται ὑπερήφανοι καὶ κατάμαυροι. Καὶ μπαίνομε στὸ λιμάνι.

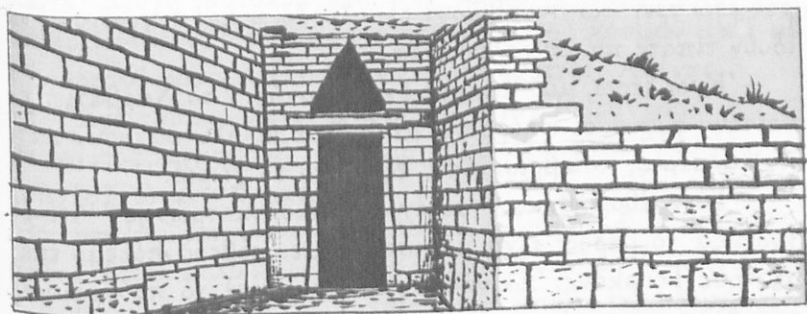
Δὲν μπορεῖ νὰ γίνη ἀσφαλέστερο λιμάνι. Ἐδῶ πολλές φορές καταφεύγουν οἱ μεγάλοι εὐρωπαϊκοὶ στόλοι τῆς Μεσογείου, ὅταν κάνουν μεγάλα γυμνάσια. Βρισκόμαστε στὰ βασίλεια τοῦ Ὀμηρικοῦ Νέστορος. Ἐκεῖ ἐκάηκε ὁ ὑπερήφανος Τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἀπὸ τὰ πολεμικὰ τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Καὶ ἔτσι ἔληξαν τὰ βάσανα τοῦ μεγάλου μας Ἀγῶνος.

Σήμερα οἱ ψαράδες μαζί μὲ τὰ ψάρια τραβοῦν καὶ κανένα σιδερικὸ ἀπὸ τὰ σουλτανικὰ καράβια, ποὺ σαπίζουν στὸν πυθμένα. Ἐπάνω σ' ἓνα βράχο, ποὺ τὸν δέρνουν ἀδιάκοπα τὰ κύματα, ὑψώνεται τὸ μνημεῖο τοῦ φιλέλληνος Σανταρόζα. Σ' ἄλλο βράχο τὸ μνημεῖο τῶν Ρώσων καὶ πλησίον ὁ τάφος τοῦ δοξασμένου Τσαμαδοῦ. Παρέκει λάμπει κάτασπρο τὸ περίλαμπρο μνημεῖο τῶν Γάλλων. Οἱ Ἕλληνες, ποὺ πάντα εὐγνωμονοῦν, ὕψωσαν παντοῦ στοὺς ξένους, ποὺ ἀγωνίστηκαν γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὰ μνημεῖα τῆς εὐγνωμοσύνης των.

Ἀπὸ τὸ πλοῖό μας βλέπομε τὸ « Νεόκαστρο », τὸ φρούριο, ποὺ σφύζεται ἀκέραιο, γιὰτὶ στὰ 1828 τὸ εἶχε ἐπισκευάσει ὁ Γάλλος στρατηγὸς Μαιζών. Ἐχει ἐπάλξεις, πολέμιστρες, δεξαμενές, προμαχῶνες. Βλέπομε ἀκόμη τὴν ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ ἐκτίσθηκε ἐπὶ φραγκοκρατίας. Ἐπειτα ἐπὶ τουρκοκρατίας ἔγινε τζαμί καὶ ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Ἐπανάστασι ἔγινεν Ὁρθόδοξος ναός.

« Ἡμερολόγιον Μεγάλῃς Ἑλλάδος »

Ν. Μαρτίνης (διασκευή)

72. ΟΙ ΠΑΛΙΟΠΕΤΡΕΣ

Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ γιὸς τοῦ «Γέρου τοῦ Μοριά», ὑπασπιστὴς τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος καὶ Ἀμαλίας, ἀφηγεῖτο κάποτε, μετὰ τὴν ἐξωσίων, τὴν ἐξῆς ἱστορία, ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα τῆς πίστεως τῶν πρώτων μας βασιλέων στὴν ἀρχαία παράδοσι τοῦ ἔθνους.

Κατὰ τὴν πρώτην περιοδείαν τῶν βασιλέων στὴν Πελοπόννησο — λέγει ὁ ὑπασπιστὴς των — μόλις ἐφθάσαμε στὸ Ναύπλιο, μὲ ἐκάλεσε ὁ βασιλεὺς καὶ μοῦ εἶπε :

— Πρέπει νὰ ἐπισκεφθοῦμε καὶ τὰς Μυκῆνας, κύριε Κολοκοτρώνη. Σεῖς ποὺ γνωρίζετε τὸν τόπο, παρακαλῶ νὰ φροντίσετε. Αὔριο θὰ γίνῃ ἡ ἐκδρομή. Γνωρίζετε τὸ μέρος;

— Μυκῆνας εἶπατε, Μεγαλειότατε; Μάλιστα, θὰ φροντίσω!

Ἐπῆγα — συνεχίζει ὁ Γενναῖος — στὴν ἀγορὰ καὶ ἐρωτοῦσα νὰ μάθω ποῦ εἶναι αὐταὶ αἱ Μυκῆναι. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ μὲ διαφωτίσῃ.

— Πρώτη φορὰ ἀκοῦμε τὸ ὄνομα αὐτό, μοῦ ἔλεγαν. Τί τόπος εἶναι αὐτός;

Ἀπηλπισμένος πηγαίνω νύκτα στὸ γειτονικὸ χωριὸ καὶ συναντῶ στὸ δρόμο βοσκούς, ποὺ ἐγύριζαν.

— Ἐλᾶτε ἐδῶ, παιδιὰ, τοὺς λέγω. Πῇ τέ μου, σὲ ποιοῦ μέ-

ρος ἐδῶ τριγύρω συνηθίζουν οἱ «λόρδοι» καὶ πηγαίνουν νὰ ἰδοῦν τίποτε παλιά χαλάσματα;

—'Εγὼ ξέρω, μοῦ ἀπαντᾷ ἓνας βοσκός. Στὸ Χαρβάτι πηγαίνουν συχνὰ οἱ «λόρδοι» μὲ βιβλία κι ὅλο ψάχνουν κάτι παλιόπετρες, πού βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό.

Τότε ἐθυμῆθηκα — συνέχισε ὁ Κολοκοτρώνης — ὅτι ἐγνώριζα τὸ μέρος· εἶχα μάλιστα κάμει φοβερὸ πόλεμο ἐκεῖ μὲ τοὺς Τούρκους. Ἐκινήσαμε λοιπὸν κατὰ τὸ πρόγραμμα, τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωί. Ἐφιππος ἐγώ, καμαρωτός, ὠδήγησα τὴν βασιλικὴ συνοδεία στὸ Χαρβάτι καί, ὅταν ἐφθάσαμε, ἐσήκωσα τὸ δεξι μου χέρι καὶ ἔδειξα τὶς παλιόπετρες.

—'Ἰδοὺ αἱ Μυκῆναι, εἶπα.

Οἱ συνάδελφοί μου ἔμειναν μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα, ἐκπληκτοὶ γιὰ τὴ σοφία μου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὄθων εὐχαριστήθηκε.

—Ὁ κύριος Κολοκοτρώνης, εἶπε, εἶναι ἐξ ὅλων μας ὁ λογιώτατος καὶ ὁ περισσότερον κάτοχος ἀρχαιολογικῶν γνώσεων.

'Αλλὰ καὶ ἡ Ἀμαλία, λογία ὅσον καὶ ὁ Ὄθων, «πλήρης Ἑλλάδος», ὅπως καὶ ἐκεῖνος, δὲν ἐλάτρευε λιγώτερο τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα. Καὶ τῆς ἄρεσε νὰ ἐκτελῇ χρέη «ἐξηγητοῦ» τῶν ἀρχαιοτήτων στοὺς φιλοξενουμένους της, συνοδευομένη ἀπὸ τὸν εὐφυέστατο ὑπασπιστὴ της Καρατάσσουν, τὸν ἐνδοξον Ἀγωνιστὴν, ὁ ὁποῖος τῆς ἔλεγε κάποτε στὴν Ἀκρόπολι:

—Μὴ τοὺς λές τόσα πολλά, βασίλισσα. Θὰ τοὺς παλαβώσης αὐτοὺς τοὺς κουτόφραγκους. Καὶ θὰ κουβαλήσουν ὅλες τὶς παλιόπετρες στὰ σπίτια τους καὶ θὰ βουλιάξῃ τὸ καράβι. Ἀμ' θὰ τοὺς χωρίσουν καὶ οἱ γυναῖκες τους, γιατί, ἀντὶ στολίδια, θὰ τοὺς πᾶνε πέτρες... (Διότι οἱ ξένοι συνήθιζαν νὰ φεύγουν ἀπὸ τὶς ἀρχαιότητες καὶ μὲ μία... πέτρα).

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ θυμοσόφου ὑπασπιστοῦ της μετέφρασε ἡ Ἀμαλία στὸν τότε ἀρχιδουῖκα τῆς Αὐστρίας, τὸν ἔ-

πειτα άτυχῇ αὐτοκράτορα τοῦ Μεξικοῦ Μαξιμιλιανό, ὁ ὁποῖος, νεαρός τότε, ἔκαμνε τὸν γῦρο τοῦ κόσμου μαζί με τὸν ἀδερφό του καὶ ἦτο φιλοξενούμενος στὰς Ἀθήνας.

—Ἐχεις δίκιο, λέγει ὁ ἀρχιδούξ στὸν Καρατάσσο. Εἴμεθα κουτόφραγκοι καὶ γι' αὐτὸ ἐρχόμεθα στὴν Ἑλλάδα νὰ ξυπνήσῃ τὸ μυαλό μας.

Καὶ τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Ἀγωνιστής, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἀγράμματος, ἤξερε πολὺ καλά, ὅπως ὅλοι οἱ Ἕλληνες τοῦ Ἀγῶνος, τὴν ἐθνικὴ σημασίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς παραδόσεως:

—Ἀς τὰ λέμε ἐμεῖς αὐτά, Ὑψηλότατε. Τὸ ξέρομε καλά, πὼς σ' αὐτά τὰ λιθάρια χρωστοῦμε τὴν ἐλευθερίαν μας. Αὐτὰ ἐδόξασαν τοὺς παλιούς καὶ γι' αὐτὰ ἐσυμπάθησε ἡ Εὐρώπη τὸν Ἀγῶνα μας.

Ἐφημερίς « Στρατιωτικὰ Νέα »

Ε. Π. Φωτιάδης (διασκευή)

73. Η ΠΕΡΔΙΚΑ

Ἄν ιδῇτε πέρδικα νὰ περπατῇ, θὰ πῆτε ὅτι πιὸ ἄρμονικό, πιὸ ρυθμικό, πιὸ εὐχάριστο περπάτημα εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχουν καὶ οἱ ἄγγελοι.

Οἱ κυνηγοί, ἅμα τὴν βλέπουν νὰ περπατῇ, τῆς σφυρίζουν ὅπως τὰ σκυλιά. Αὐτὴ, ἔχοντας πεποίθησι στὴν τέχνη

νά γυρίζη ἀνάποδα γιά νά μὴ φαίνεται, στέκεται ἢ βουβαίνεται ἢ ἀναποδογυρίζεται. Καὶ ὁ κυνηγὸς σφυρίζοντας τὴν πλησιάζει ἀπ' ἐκεῖ ποῦ θὰ τοῦ ἔλθῃ βολικὰ νά τὴν τουφεκίσῃ, ἐκτὸς ἂν τὸν γελάσῃ καὶ χαθῇ ἀπότομα ἀπὸ τὰ μάτια του. Τὰ περδικόπουλα ἔχουν τόση τέχνη νά γίνωνται ἓνα μὲ τὸ χῶμα, γιατί τὰ βοηθεῖ τὸ χρῶμά τους, ποῦ τὰ χάνετε μπροστὰ στὰ μάτια σας. Γιά ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους τὸ κυνήγι τῆς πέρδικας εἶναι τὸ πιὸ δύσκολο στοὺς κυνηγούς.

Ἡ πέρδικα κάνει τὴν φωλιά της σὲ χαμηλὰ ριζοσπῆλια. Μὰ τὸ τραγούδι λέει:

Ἐπάνω στὴν τριανταφυλλιά
φτειάνει ἡ πέρδικα φωλιά
μὲ σύρματα καὶ μὲ φλωριά
καὶ μὲ σαράντα πέντε αὐγά.

Κι ἀνετραντάχθη ἡ πέρδικα
καὶ πέσαν τὰ τριαντάφυλλα.
Τό 'μαθαν οἱ ἀρχόντισσες
καὶ πᾶν νά τὰ μαζέψουν,
νά φτειάσουν ἄνθινο νερό,
νά λούσουν νύφη καὶ γαμπρό.

Κλωσσᾶ τὸ πουλὶ δώδεκα αὐγά, ἐνῷ ἡ ζωολογία τοῦ λαοῦ λέγει πὼς φθάνει ὥς τὰ σαράντα πέντε. Τὰ αὐγά ὅχι μονάχα τρώγονται, μὰ τὰ βάζουν καὶ στὴν φωλιά τῆς κόττας καὶ τὰ κλωσσᾶ, ὅπως καὶ τὰ δικά της. Τὰ κοττοπερδικόπουλα ὅμως φεύγουν στὴν ἐρημιὰ σὰν μεγαλώσουν. Καὶ γι' αὐτὸ φροντίζουν ἐνωρὶς νά τὰ κλείσουν στὰ κλουβιά. Μὰ καὶ ἐκεῖ μόλις ἀκούσουν περδικολάλημα, κτυποῦν τὰ σύρματα τοῦ κλουβιοῦ μὲ τέτοια μανία, ποῦ ματώνονται. Οἱ κυνηγοὶ μεταχειρίζονται τὰ κοττοπερδικόπουλα ἀκριβῶς γι' αὐτὸν

τὸν σκοπό. Ἀφοῦ μεγαλώσουν λίγο, τὰ παίρνουν μὲ τὰ κλουβιά τους καὶ τὰ τοποθετοῦν σὲ μέρη περδικοσύχναστα. Ἐκεῖ βάζουν ἐπάνω στὰ κλουβιά ἓνα πανὶ κόκκινο, ποὺ κά- νει τὴν πέρδικα νὰ λαλῇ ἀδιάκοπα. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ξε- γελιοῦνται οἱ ἄλλες πέρδικες καὶ πλησιάζουν τὰ κλουβιά, ὅ- που οἱ κυνηγοὶ τίς περιμένουν κρυμμένοι πίσω ἀπὸ βράχους ἢ κλαδιά.

Ἡ πέρδικα τρώγει ἀπὸ ὅλα τὰ χορταρικά. Ἀπαραίτη- τη ὅμως τροφή της εἶναι τὸ χαλίκι γιὰ χωνευτικὸ ἢ γιὰ νὰ καθαρίζῃ τὴν φωνή της, ὅπως λέγουν. Ἐλησμόνησα νὰ σᾶς πῶ, ὅτι ἡ πέρδικα ἔχει ἀδυναμία καὶ στὰ σταφύλια. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἄπειρα τραγούδια της λέει :

- Ποῦ ἦσουν πέρδικα γραμμένη
κι ἤλθες τὸ πρωὶ βρεμένη;
- Ἡμουνά πέρα στὰ πλάγια
στὶς δροσιές καὶ στὰ χορτάρια.
- Τί ἔτρωγες πέρα στὰ πλάγια
στὶς δροσιές καὶ στὰ χορτάρια;
- Ἐτρώγα τὸν Μάη τριφύλλι
καὶ τὸν Αὐγουστο σταφύλι.

Τὰ περισσότερα τραγούδια τῶν γάμων καὶ τῶν ἀρρα- βῶνων δανεῖζονται εἰκόνες ὁμορφιάς καὶ δροσιᾶς ἀπὸ τὴν πέρδικα. Εἶναι τὰ πιὸ ποιητικὰ σύμβολα τῆς ὁμορφιάς, τῆς γιορτῆς, τῆς δροσιᾶς. Ὁ ἴδιος ποιητὴς σὲ κάποιους στίχους παρακαλεῖ τὰ νύχια του :

Νύχια μου καὶ νυχάκια μου
καὶ νυχοποδαράκια μου,
τὴν πέρδικα ποὺ πιάσατε
νὰ μὴν τήνε χαλάσετε.

« Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα »

Στέφανος Γρανίτσας

74. Η ΕΛΙΑ

Εὐλογημένο νά'ναι, ἐλιά, τὸ χῶμα ποὺ σὲ τρέφει,
κι εὐλογημένο τὸ νερό, ποὺ πίνεις ἀπ' τὰ νέφη,
κι εὐλογημένος τρεῖς φορές αὐτός, ποὺ σ' ἔχει στείλει
γιὰ τὸ λυχνάρι τοῦ φτωχοῦ, γιὰ τ' ἁγίου τὸ καντήλι.
Δὲν εἶσαι σὺ περήφανη σὰν τ' ἄλλα καρποφόρα,
ποὺ βιαστικά, ἀνυπόμονα, δὲν βλέπουνε τὴν ὥρα
πότε μὲ τ' ἀνθολούλουδα τοὺς κλώνους νὰ σκεπάσουν
καὶ μὲ μιὰ πρόσκαιρη ὁμορφιά τὰ μάτια νὰ ζυπάσουν.
'Εσύ'σαι πάντα ταπεινή· πάντα δουλεύτρα σκύβεις,
μ' ὅλα τὰ πλούτη, ποὺ κρατεῖς, μ' ὅλο τὸ βιό, ποὺ κρύβεις·
Γι' αὐτὸ ἀπ' τὰ πρῶτα νιάτα σου, ποὺ τὰ φιλοῦν οἱ ἀνέμοι,
ὡς τὰ βαθιὰ γεράματα, ποὺ τὸ κορμί σου τρέμει
καὶ γέρνει κάθε σου κλαδὶ καὶ κάθε παρακλάδι,
μέσα στὸν κόυφιο σου κορμὸ δὲν σοῦ'λειψε τὸ λάδι.

« Τὸ παλιὸ βιολὶ »

Ἰωάννης Πολέμης

Μ Ε Ρ Ο Σ
ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

75. ΠΑΤΡΙΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Αἱ λέξεις πατρίς καὶ θρησκεία διὰ τὸν Ἕλληνα ἐκφράζουν τὴν αὐτὴν ιδέαν. Εἶναι τόσον βαθέως χαραγμένοι εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὥστε δυνάμεθα νὰ τὰς πραραβάλωμεν μὲ τὰς δύο κυριωτέρας κινήσεις αὐτῆς· δηλαδή τὴν πατρίδα μὲ τὴν συστολὴν τῆς καρδίας καὶ τὴν θρησκείαν μὲ τὴν διαστολὴν αὐτῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ὑπαρξὶς τῆς μιᾶς (τῆς πατρίδος) προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν τῆς ἄλλης (τῆς θρησκείας).

Εἰς ὅλα τὰ ἐθνικὰ κινήματα οἱ Ἕλληνες ἔλαβον πάντοτε ὡς σύνθημα τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα. Οἱ πρωτομάρτυρες τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς θρησκείας, πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς.

Δ. Π. Τυπάλδος — Φορέστης (Διασκευὴ)

76. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

Ἡ τριακοστὴ Ἰανουαρίου εἶναι ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν ἀκόμῃ αἰώνων ἀφιερωμένη εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας: τὸν Βασίλειον τὸν Μέγαν, τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, τὸν ἐπικαλούμενον Θεολόγον, καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Καίτοι δὲ καθεὶς τούτων ἔχει ἰδιαιτέραν ἡμέραν ἐορτῆς, ὅμως τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου ἐορτάζονται ἀπὸ κοινοῦ, διότι οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι συνετέλεσαν, ὅσον ἴσως μόνον ὁ Ἀθανάσιος ὁ Μέγας, εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς πίστεως. Συνετέλεσαν δὲ ἐξ ἄλλου ὅσον οὐδεὶς εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῆς μεγάλης ἐλληνικῆς πνευματικῆς κληρονομίας μετὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν ψυχῶν — τὸν Χριστιανισμόν — καὶ τὸ θεῖον δίδαγμα τῆς ἀγάπης.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ κοινὴ πρὸς τιμὴν των ἐορτὴ καθιερώθη ἀπὸ τοῦ 1100 ὡς ἐορτὴ τῆς παιδείας, ὡς ἐορτὴ τῶν σπουδαστῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων, ὡς ἐορτὴ ἐπίσης τῶν διδασκάλων. Ἡ ἐορτὴ τῶν μεγάλων τούτων ἱεραρχῶν εἶναι ἡ ἐορτὴ τῶν ἐλλήνικῶν καὶ χριστιανικῶν γραμμάτων, ἡ ἐορτὴ τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ ἰδεώδους, τοῦ ὁποίου πιστοὶ εἶναι ὅλοι ὅσοι πιστεύουν εἰς τὸν ἀνώτερον ἀνθρώπινον βίον.

Μεγάλοι θεολόγοι οί Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, μεγάλοι φιλόσοφοι καὶ λόγιοι, μεγάλοι, ἀκόμη, ἱατροί, δὲν ὑπῆρξαν μόνον θεωρητικοὶ ἄνδρες. Ὑπῆρξαν καὶ μεγάλοι ἄνθρωποι τῆς πρακτικῆς δράσεως, πολυσχιδεῖς καὶ ἀκούραστοι. Ὑπῆρξαν ὅ,τι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν πλήρη προσωπικότητα. Ἐπομένως ἐξηγοῦμεν εὐκόλως, διατί οἱ ἄνδρες αὐτοὶ κατώρθωσαν ὅσα κατώρθωσαν μεγάλα καὶ θαυμαστά.

Ἀφοβοὶ ἤρχοντο εἰς ρῆξιν μὲ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας καὶ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸν ἀγῶνα πάντοτε νικηταί. Ἀνέπτυξαν ἐπίσης οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ γίνουν, αὐτοὶ κυρίως, οἱ ἡγήτορες τῆς μεγάλης κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ Βυζαντίου, ὁμοίαν τῆς ὁποίας, ὅπως εἶπεν Εὐρωπαῖος ἱστορικός, δὲν ἐγνώρισε μέχρι τοῦδε ὁ κόσμος.

Καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπερβολή, ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμίσωμεν, ὅτι εἰς τὴν μεγάλην μεσαιωνικὴν μας αὐτοκρατορίαν ὅλα τὰ ὀρφανὰ εὗρισκον θέσιν εἰς τὰ ὑποδειγματικῶς ὀργανωμένα ὀρφανοτροφεῖα· αἱ χῆραι ἐτύγχανον ἰδιαίτερας περιθάλψεως εἰς εἰδικὰ ἰδρύματα· αἱ πτωχαὶ ἐπίτοκοι γυναικες εἰσήγοντο εἰς μαιευτήρια· τὰ ἐγκυατα-λελειμμένα βρέφη εἶχον ἄσυλον τὰ βρεφοκομεῖα· οἱ πένητες γέροντες εὗρισκον ἥρεμον τέρμα εἰς τὰ γηροκομεῖα· οἱ φυλακισμένοι παντοιοτρόπως ἐπροστατεύοντο εἰς τὰς φυλακάς.

Ἀρκεῖ ἀκόμη νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι οἱ ἀπόμαχοι (οἱ «παλαιοὶ πολεμισταί»), ὅπως λέγομεν σήμερον) καὶ οἱ ἀνάπηροι τῶν πολέμων ἐτύγχανον, αὐτοὶ καὶ αἱ οἰογένειαι των, συνεχοῦς προστασίας καὶ στοργῆς. Ὑπῆρχε ταμεῖον πρὸς ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλώτων, πλεῖστα ἐπίσης νοσοκομεῖα λοιμωδῶν νόσων (ὡς λ.χ. λεπροκομεῖα).

Ἀλλὰ τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον νὰ σημειώσῃ κανεὶς

ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν καὶ τὴν φιλάνθρωπίαν εἰς τὸ Βυζάντιον!

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας. Ἄνθρωποι τοιαύτης θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς δράσεως, ἥτοι φυσικὸν ὄχι ἀπλῶς νὰ θίξουν, ἀλλὰ ἐμβριθῶς νὰ ἀσχοληθοῦν περὶ τὰ μεγάλα ἠθικὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς των. Προκειμένου π.χ. περὶ τῆς ιδιοκτησίας διακηρύττουν, ἀπὸ συμφώνου καὶ οἱ τρεῖς, ὅτι, ὁσάκις αὕτη δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀρπαγὴν ἢ ἀμαρτίαν, ὅταν δηλαδὴ ἡ προέλευσίς της εἶναι καθαρὰ, τότε καὶ μόνον εἶναι ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς δεκτὴ. Πρέπει δὲ νὰ τὴν θεωρῶμεν ἀπλῶς δῶρον τοῦ Θεοῦ, περιουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἔχομεν δικαίωμα χρήσεως, εἴμεθα ἀπλοῖ διαχειρισταὶ καὶ τίποτε ἄλλο. Διότι « πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων ». Κακὸν ἄρα, κατὰ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας, δὲν εἶναι αὕτη αὕτη ἡ ιδιοκτησία, ἀλλὰ ἡ κακὴ προέλευσις ἢ ἡ κακὴ διαχείρισις αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τοὺς Πατέρας τούτους εἰς τὴν Ἑκκλησίαν τὸ δικαίωμα νὰ ἔχη ἰδικὴν τῆς περιουσίαν. Ἡ περιουσία αὕτη—πολὺ μεγάλη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους—διετίθετο εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πασχόντων. Ὅθεν καὶ « περιουσία τῶν πτωχῶν » ἔχαρakterίζετο.

Ἄλλ' ἂν καταφέρωνται ἐναντίον τῶν κακῶν πλουσίων οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι συμπαραστάται οἰουδήποτε πτωχοῦ. « Δὲν εἶναι πτωχὸς—λέγει ὁ Χρυσόστομος—ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει τίποτε. Πτωχὸς εἶναι ὅποιος ἐπιθυμεῖ πολλά. Δὲν εἶναι πλούσιος ἐκεῖνος ποὺ ἔχει πολλά, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τίποτε δὲν ἔχει ἀνάγκην ».

Δριμύτατα ὁμιλοῦν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ κατὰ παντὸς κέρδους μὴ συμβιβάζομένου πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον: « Ὅταν

ἀπὸ κακὴν πρᾶξιν κερδήσης, νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι ἔχεις ἀρ-
ραβωνισθῇ τὴν δυστυχίαν», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος.

Ὡς τὸ ἄριστον καὶ κυρίως θεμιτὸν μέσον πρὸς ἐξεύρε-
σιν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τὸ ζῆν καὶ πρὸς ἀπόκτησιν πε-
ριουσίας θεωροῦν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τὴν ἐργασίαν. Ὅχι δὲ
μόνον διὰ τοὺς λόγους τούτους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν
τὴν ἐργασίαν θεωροῦν πρᾶξιν καλήν. Κηρύττουν αὐτὴν λαμ-
πρὸν μέσον πρὸς ἄσκησιν, πρὸς διαπαιδαγώγησιν εἰς τὸ κα-
λόν, πρὸς ἰσορροπίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, πρὸς τὴν
ὑγείαν γενικῶς. Καὶ καταφέρονται συνεχῶς ἐναντίον τῆς ἀρ-
γίας ὡς μητρὸς πάσης κακίας. «Κατεσκεύασεν ὁ Θεὸς τὴν
ψυχὴν διὰ νὰ ἐργάζεται», λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ συμ-
πληρώνει: «Ἡ ἐργασία εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν τῆς
ψυχῆς, ἡ ἀργία εἶναι παρὰ τὴν φύσιν αὐτῆς». Ὡς εἶδη δὲ
ἐργασίας συνιστοῦν οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι Πατέρες τὰ διάφορα
κυρίως χειροτεχνικά ἐπαγγέλματα, τὴν ὑφαντουργίαν, τὴν
ἐπεξεργασίαν τῶν ἐκ χαλκοῦ ἀντικειμένων, τὴν οἰκοδομικὴν,
κατ' ἐξοχὴν δὲ τὴν γεωργίαν. Ἀλλὰ καὶ ὅτιδῆποτε ἄλλο,
ἄρκει νὰ μὴ δημιουργῇ ἡθικὸν κίνδυνον, ὅπως λ.χ. τὸ ἐπάγ-
γελμα τοῦ τοκογλύφου ἢ τοῦ μονομάχου. Τόσον δὲ περισ-
σότερον εἶναι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι θιασῶται τῆς σωματικῆς
ἐργασίας, ὅσον διότι πρέπει νὰ καταρρίψουν τὴν ἐξ ὠρισμέ-
νων λόγων πρόληψιν τῆς Ἀρχαιότητος ἐναντίον τῆς τοιαύ-
της φύσεως τῆς ἐργασίας: «Καὶ τὸν κατασκευαστὴν σφη-
νῶν νὰ θεωρῇς ἀδελφόν, λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ ὅταν τὸν
βλέπῃς νὰ κόπτῃ ξύλα, νὰ χτυπᾷ μὲ τὸ σφυρί, νὰ εἶναι
μουντζουρωμένος, ὅχι μόνον νὰ μὴ τὸν περιφρονῇς, ἀλλὰ
νὰ τὸν θαυμάζῃς».

Ὁ ἄριστος δὲ τρόπος τῆς χρήσεως τῶν ἐπιγείων ἀγα-
θῶν εἶναι, κατὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, ἡ ἀγαθοεργία, ἡ σπά-
ταλος, ἡ ἄνευ φειδοῦς ἀγαθοεργία. «Τὰ χρήματα εἶναι κα-

λά, ἐὰν μὲ αὐτὰ παύης τὴν πενίαν τοῦ πλησίον σου », λέγει ὁ Χρυσόστομος.

Συνιστῶντες ὅμως οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τὴν ἀπεριόριστον ἀγαθοεργίαν καὶ στηλιτεύοντες μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὴν πολυτέλειαν, δὲν ζητοῦν ἀπὸ τὸν ἔχοντα νὰ ἐγκαταλείψῃ ἑαυτόν: «Ὁχι νὰ ζῆς ὅπως ὁ Διογένης ὁ Κυνικός, ποὺ ἐφόρει ράκη καὶ κατῴκει εἰς πῖθον καί, ἐνῶ ἐξέπληξε πολλοὺς, δὲν ὠφέλησε κανένα », λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ προσθέτει: «Ὁ Παῦλος δὲν ἔκαμε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Καὶ κοσμίως ἐνεδύετο καὶ ἐνοίκιον ἐπλήρωνε τῆς οἰκίας, ὅταν ἔμενεν εἰς τὴν Ρώμην ».

Ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ εὐρυτέρα φιланθρωπία εἶναι τὸ κορύφωμα τοῦ κηρύγματος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Συνιστοῦν τὴν ἐλεημοσύνην ἀδιακρίτως καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἠθικῆς ποιότητος τῶν ἐλεουμένων καὶ θεωροῦν τὸ καθῆκον τῆς ἐλεημοσύνης ἀνώτερον καὶ τῆς νηστείας καὶ τῶν προσευχῶν καὶ τῶν δωρεῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ πάσης ἄλλης ἀρετῆς. Πρῶτοι δὲ αὐτοὶ παρέχουν τὸ μέγα παράδειγμα τοῦ ἐλεήμονος καὶ τοῦ φιλανθρώπου:

Ὁ Βασίλειος, ὁ πρῶτος συστηματικώτερον ὀργανώσας τὴν χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν, ἰδρύει μὲ ἰδίας δαπάνας, περὶ τὸ 370, καὶ συντηρεῖ πλησίον τῆς Καισαρείας τὸ πρῶτον ἄρτιον συγκρότημα φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, περιλαμβάνον νοσοκομεῖον, γηροκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, πτωχοκομεῖον, λεπροκομεῖον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἰδρύματα, τὴν περίφημον «Βασιλειάδα». Αὐτὸς δὲ ὁ Βασίλειος ἰδιοχείρως περιεποιεῖτο ἐκεῖ τοὺς λεπρούς!

Ὁ Χρυσόστομος περιορίζει εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς δαπάνας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κτίζει μὲ τὰ περισσεύοντα χρήματα νοσοκομεῖα.

Ὁ Γρηγόριος ἀφήνει τὴν περιουσίαν τοῦ ὁλόκληρον

εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ναζιανζοῦ χάριν τῶν πτωχῶν!

Γνησίαν ἑλληνικὴν παιδείαν, γνησίαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, ἀκαταπόνητον δραστηριότητα ὑπὲρ τῆς δυστυχίας, πίστιν εἰς τὸν ἐξαγιασμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἰδοὺ τί τιμιῶμεν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν «λαμπρῶν Φωστήρων»: τοῦ «ὑψίνου» Βασιλείου, τοῦ «πυρίπνου» Γρηγορίου, τοῦ «χρυσοῦ τὴν γλῶτταν» Ἰωάννου.

« Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς τῆς Νεότητος »

Ε. Π. Φωτιάδης

77. ΔΕΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ *

Φθάνει, Κριτὰ δικαιοτάτε, φθάνει. "Εως πότε οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες θὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας καὶ μὲ ὑπερήφανον πόδα θὰ πατῇ τὸν λαιμόν των ὁ βάρβαρος κατακτητῆς; "Εως πότε Γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενὲς θὰ προσκυνῇ τὸν θρόνον ἑνὸς ἀθέου τυράννου; "Εως πότε αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνατέλλει ὁ ὁρατὸς Ἥλιος, θὰ κυβερνῶνται ἀπὸ τὴν ἡμισέληνον;

Σὲ ἱκετεύω νὰ ἐνθυμηθῇς, ὅτι εἶσαι ὄχι μόνον Κριτής, ἀλλὰ καὶ πατήρ, καὶ ὅτι παιδεύεις, ἀλλὰ δὲν θανατώνεις τὰ τέκνα Σου.

"Αν αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἑλλήνων ἔγιναν ἀφορμὴ τῆς δικαίας ὀργῆς Σου, Σὺ, ὅστις εἶσαι πολυεύσπλαγχνος, συγχώρησον αὐτοὺς καὶ μὴ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης.

Ἐνθυμήσου, Θεάνθρωπε Ἰησοῦ, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Γένος ἤνοιξε πρῶτον τὰς ἀγκάλας του, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖόν Σου Εὐαγγέλιον. Κατέρριψε πρῶτον αὐτὸ τὰ εἰδῶλα καὶ Σὲ προσεκύνησεν ὡς Θεόν, κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ Σταυροῦ.

* Ἡ δέησις αὕτη ἐγράφη πρὸ τοῦ 1684.

Πρῶτον πάλιν τὸ Γένος τοῦτο ἀντέστη κατὰ τῶν τυράννων, οἱ ὅποιοι μὲ φοβεροὺς διωγμοὺς καὶ μαρτύρια ἐζήτουν νὰ ἐκριζώσουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν πίστιν καὶ ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν τὸ Θεῖόν Σου ὄνομα. Διὰ τοῦ αἵματος τῶν Ἑλλήνων ἠϋξανε, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἡ Ἐκκλησία Σου.

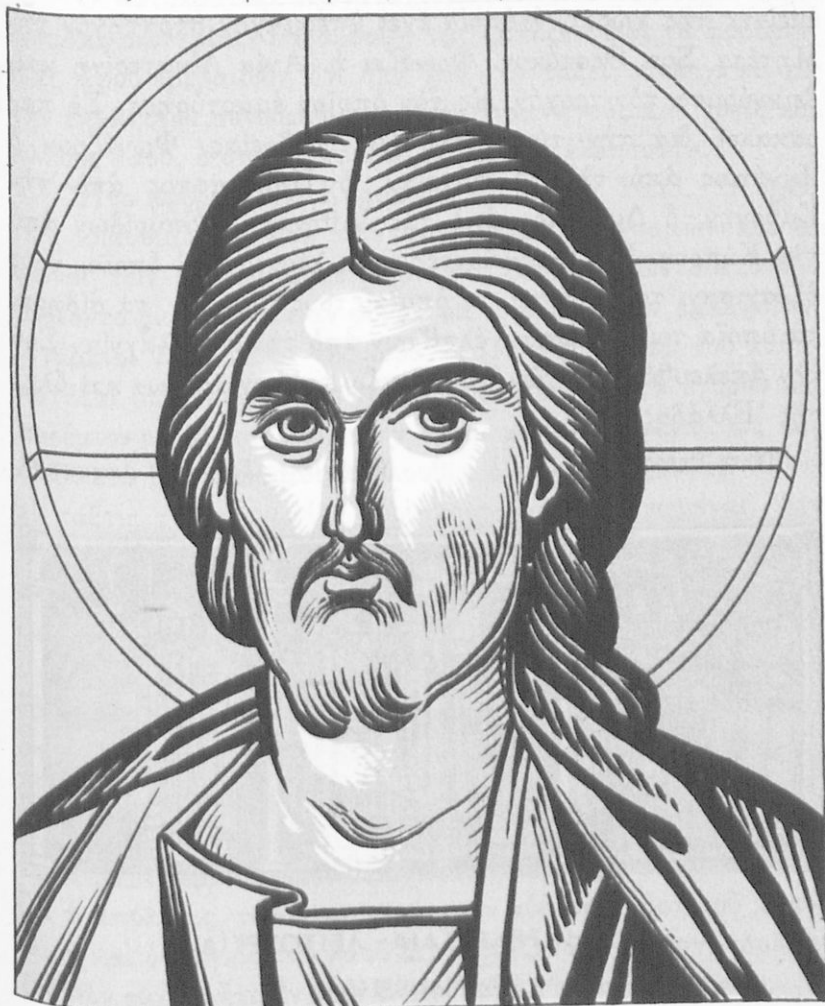
Οἱ Ἕλληνες ἐπλούτισαν αὐτὴν μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ τὴν ἐπροστάτευσαν διὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ τῶν συγγραμμάτων των καὶ διὰ τῆς ἰδίας ζωῆς των. Ὁδηγοῦντο μὲ ἄπειρον μεγαλοψυχίαν καὶ εἰς τὰς φυλακὰς καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια καὶ εἰς τὰς ἐξορίας. Ἡγωνίσθησαν διὰ νὰ σβήσουν τὰς πλάνας, διὰ νὰ ἐξαπλώσουν τὴν πίστιν, διὰ νὰ Σὲ κηρύξουν Θεάνθρωπον καὶ διὰ νὰ λάμπῃ ἡ δόξα τοῦ Σταυροῦ.

Ὡς εὐσπλαγχνος λοιπὸν καὶ παντοδύναμος, σῶσον αὐτοὺς ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας. Ὡς φιλόδωρος δὲ καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἄνοιξε τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων Σου χαρίτων καὶ ὕψωσε πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ Γένος καὶ δώρησε εἰς αὐτὸ τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ βασίλειον.

Ναί, Σὲ παρακαλῶ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χαῖρε ἐκείνου, ποὺ ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς Θείας Ἐνσαρκώσεώς Σου, εἰς τὴν ὁποίαν, ἐνῷ ἦσο Θεός, ἔγινες ἄνθρωπος, διὰ νὰ φανῇς εἰς τοὺς ἀνθρώπους φιλόανθρωπος. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Βαπτίσματος, μὲ τὸ ὁποῖον μᾶς ἐπλυνες ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σταυροῦ Σου, μὲ τὸν ὁποῖον μᾶς ἠνοιξες τὸν Παράδεισον. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ θανάτου Σου, μὲ τὸν ὁποῖον μᾶς ἔδωσες τὴν ζωὴν. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεώς Σου, ἡ ὁποία μᾶς ἀνεβίβασεν εἰς τὰ οὐράνια.

Ἐὰν ὅμως αἱ φωναὶ μου αὗται δὲν Σὲ παρακινοῦν

εις εὐσπλαγχνίαν, ἃς Σὺ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, τὰ ὅποια
τρέχουν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου. Καὶ ἂν δὲν φθάνουν καὶ
ταῦτα, ἃς Σὺ παρακινήσουν αἱ παρακλήσεις τῶν Ἀγίων

Σου, οἱ ὅποιοι φωνάζουν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς ὑπιδούλου
Ἑλλάδος.

Φωνάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας, ὁ ἀρχιε-

πίσκοπος αὐτῆς, καὶ Σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους. Φωνάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος καὶ Σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐκδιώξῃς τοὺς ἐχθροὺς ἐξ ἐκείνης τῆς χώρας, ἣ ὁποία ἔχει ὑπέρμαχον στρατηγὸν τὴν Μητέρα Σου Θεοτόκον. Φωνάζει ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη καὶ, δεικνύουσα τὸν τροχόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμαρτύρησε, Σὲ παρακαλεῖ διὰ τὴν τύχην τῆς Ἀλεξανδρείας. Φωνάζουν ὁ Ἰγνάτιος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὴν Σμύρνην, ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὁ Σπυρίδων ἀπὸ τὴν Κύπρον. Καί, δεικνύοντες τοὺς λέοντας, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐξέσχισαν, τὰς φλόγας, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδερα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐθέρισαν, ἐλπίζουν ἀπὸ τὴν Εὐσπλαχνίαν Σου τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλληνικῶν τούτων πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

« Τέχνη Ρητορικῆς »

Φραγκίσκος Σκούφος (Διασκευή)

78. Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(29η Μαΐου 1453)

Ἡ συγκινητικωτέρα σκηνὴ ἀπὸ ὅσας ἀναφέρει ἡ ἱστορία τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ συνέβη ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς

Ἀγίας Σοφίας, ὀλίγας ὥρας προτοῦ τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων παραδοθῇ εἰς τὴν τετρακοσιετῇ δουλείαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, ἂν καὶ δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδας σωτηρίας, ἐπεσκέφθη τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια. Καί, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ὅλα ἦσαν ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ στρατηγούς καὶ ἱερεῖς καὶ πλῆθος λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐφώναζε: «Κύριε ἐλέησον!».

Ἦτο ὁρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453. Ὁ ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν παίδων ἐσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων. Ἐδέοντο διὰ τελευταίαν φοράν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, ἰστάμενοι ἔμπροσθεν τῆς ὡραίας Πύλης, «ὑπὲρ τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν Ὁρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον». Αἱ καρδίαι ὅλων ἦσαν καταλυπημέναι, ὥς ἐὰν ἐψάλλετο ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ὁλοκλήρου γενεᾶς. "Ολοι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας εὐρίσκονται τώρα ἡνωμένοι. Δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μετὰξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων, τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων. "Ολοι ἐναγκαλίζονται ἀλλήλους, ὥς ἐὰν εὐρίσκωνται εἰς τὸ χεῖλος κοινοῦ τάφου.

Ὁ ἱερώτατος ναὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι τώρα ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός. Παρουσιάζει τὴν εἰκόνα τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία μετ' ὀλίγας ὥρας ἦτο πεπρωμένον νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀλλοπίστων.

"Οσον περισσότερον προχωρεῖ ἡ λειτουργία καὶ πλησιάζει ἡ ἀπόλυσις, τόσον περισσότερον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθμοῦ καὶ ὁ θρῆνος τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἦτο ἐν νέον βῆμα πρὸς τὴν καταστροφὴν.

"Οτε ἐψάλλετο τὸ κοινωνικόν, οἱ ἐκκλησιαζόμενοι καὶ οἱ σωματοφύλακες παραμερίζουν καὶ ἐμφανίζεται ὁ Κωνσταντῖνος. Φορεῖ πτωχὴν καὶ παλαιὰν βασιλικὴν στολὴν καὶ

προχωρεῖ πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα ἀσκεπής, κατηφής, μὲ δακρυ-
σμένους ὀφθαλμούς.

Οἱ στεναγμοὶ καὶ ὁ θόρυβος τοῦ πλήθους καταπαύουν.
Εἰς ὅλον ἔκεινον τὸν ἀπέραντον ναὸν οὐδὲν ἀκούεται ἄλλο
παρὰ ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χρι-
στιανοὺς νὰ προσέλθουν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης εἰς τὴν
θεῖαν κοινωνίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ προσεύχεται ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Γονυπε-
τεῖ τρεῖς φορές ἐνώπιον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῆς Θεο-
μήτορος. Καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ
τοὺς λυγμούς, οἱ ὅποιοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναβαίνουν
ἀπὸ τὴν καρδίαν του.

Ἐπειτα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, λέγει μεγαλοφώνως:
— Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου καὶ ὁ Θεὸς
ἂς συγχωρήσῃ τὰς ἰδικὰς σας!

Παραλαμβάνει δέ, ὡς ἦτο συνθήεια, ἀπὸ τὰς χεῖρας
τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ μεταλαμβάνει.
"Ὅλοι τότε ἐφώναζαν:

— Ἐσο συγχωρημένος!

Μετὰ ταῦτα παρακινεῖ ὅλους νὰ κοινωνήσουν ἀδελφι-
κῶς καὶ νὰ ἐνθυμηθοῦν, ὅτι ἐφθασεν ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν
θὰ ἀγωνισθοῦν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα. Καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν ἔχῃ
ὀρίσει ὁ Θεὸς νὰ σώσουν διὰ τῆς θυσίας των τὴν ἀγαπητὴν
πατρίδα, ὀφείλουν τοῦλάχιστον νὰ ἀφήσουν εἰς τοὺς ἀπογό-
νους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς.

Οἱ λόγοι τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπαναλαμβανόμενοι ἀπὸ
στόματος εἰς στόμα, ἀντηχοῦν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ὡς οἱ
τελευταῖοι λόγοι τῆς διαθήκης τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πί-
στεως. Καὶ εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς προστίθενται μὲ περισσό-
τεραν ὁρμὴν οἱ κλαυθοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν προσερχομένων
εἰς τὴν Ἀγίαν Μετάληψιν.

Ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετοῦν τὰ τέκνα των, αἱ γυναῖκες ρίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων. Οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν ξιφῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐκοινώνησαν ὅλοι μετὰ πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος. Καὶ ὅλοι τὸν αὐτὸν ὅρκον ὥρκισθησαν· καὶ βασιλεὺς καὶ ἄρχοντες καὶ λαὸς καὶ ἱερατεῖον.

Δὲν ἤκουε κανεὶς ἄλλο τι παρὰ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ὅρκους πίστεως εἰς τὸ Ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ:

— « Συγχώρησόν με ἀδελφέ! » εἷς ἐφώναζεν ἐδῶ.

— « Ὁ Θεὸς ἃς σὲ συγχωρήσῃ! » ἀπεκρίνοντο οἱ ἄλλοι.

Ἡ ἀμοιβαία συγχώρησις τῶν ἀμαρτιῶν ἐξηκολούθησε σχεδὸν μέχρι τῆς αὐγῆς.

Τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα τέλος περικυκλώνουν τὸν βασιλέα. Ὁ Κωνσταντῖνος, μαχόμενος μέχρις ἐσχάτων, ὕστατος πράγματι ὑπερασπιστὴς τῆς Πόλεως, βλέπων τὸν ἔφρευκτον θάνατόν του, κραυγάζει πρὸς τοὺς ὁπαδοὺς του:

— Δὲν εἶναι κανεὶς ἐδῶ, ὅστις νὰ λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου;

Οὐδεὶς ζωντανὸς ἦτο πλησίον του. Ἐπὶ τέλους δέχεται καὶ αὐτός, τελευταῖος ὢλων, τὸν οὐράνιον στέφανον. Πληγωθεὶς εἰς τὸν ὦμον, πίπτει εἰς τὸ τεῖχος τῆς Ὁρθοδοξίας ἡμιθανής, κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ μετ' ὀλίγον ἀποθνήσκει.

Ὅτε διεδόθη ἡ εἰδησις ὅτι ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων ἐκυριεύθη, πλῆθος ἀναρίθμητον Χριστιανῶν ὥρμησε διὰ νὰ προφυλαχθῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἀνω καὶ κάτω καὶ εἰς τὰ προαύλια καὶ εἰς τὰς στήλας καὶ εἰς τὸ θυσια-

στήριον καὶ εἰς πάντα τόπον ἦτο λαὸς ἀναρίθμητος. Κλείσαντες δὲ τὰς θύρας μὲ ὀλολυγμούς καὶ θρήνους καὶ κραυγὰς ἀπελπισμοῦ, ἰκέτευον σωτηρίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Τοῦρκοι, λεηλατοῦντες, σφάζοντες, αἰχμαλωτίζοντες, φθάνουν εἰς τὸν ναόν. Εὕρισκουν τὰς πύλας κλεισμένας. Καὶ ἐπιχειροῦν νὰ τὰς ρίψουν διὰ πελέκεων.

Ποῖος δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν τρομερὰν ἐκείνην στιγμήν; Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ κτυπήματος τοῦ πελέκεως βροντωδέστεροι ἀκούονται οἱ θρῆνοι, αἱ φωναὶ τῶν νηπίων, τὰ μοιρολόγια τῶν μητέρων, οἱ ὄδυρμοὶ τῶν πατέρων καὶ τὰ δάκρυα τῶν Ἑλληνίδων παρθένων.

Αἰφνιδίως καταπαύουν οἱ θρῆνοι, διότι ἀκούεται βροντῶδης φωνή:

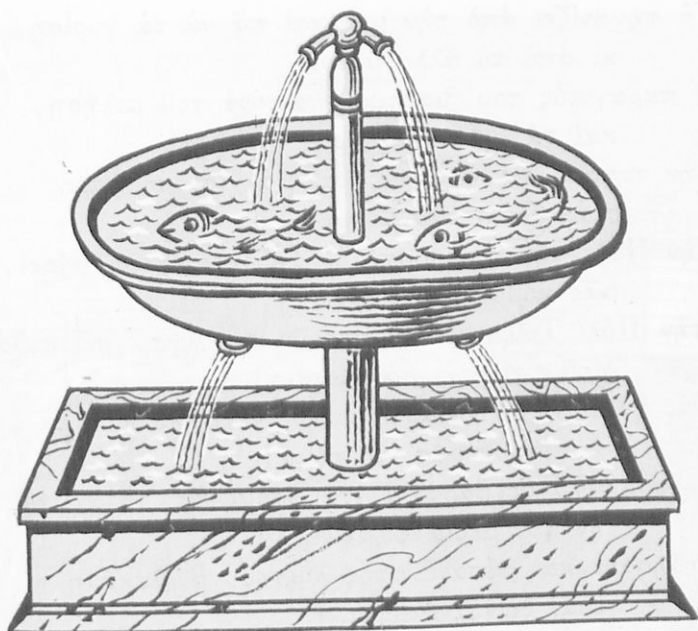
—“Ὅσοι πιστοί, παύσατε τοὺς κλαυθμούς καὶ ἀκούσατε τοὺς λόγους μου!

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ κατόπιν Πατριάρχου Γενναδίου. Ὁρθίος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας ὑπεράνω μυρρίων κεφαλῶν. Ἦσαν οἱ τελευταῖοι χριστιανικοὶ λόγοι, οἵτινες ἤχησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὴν 29ην Μαΐου 1453.

Οἱ Τοῦρκοι, εἰσελθόντες ξιφῆρεις ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἰδόντες τὸν παλυάριθμον λαόν, συνέλαβον ἕκαστος τὸν ἰδικόν του αἰχμάλωτον. Ἦχμαλωτίζετο δούλη μετὰ κυρίας, δεσπότης μετὰ δούλου, ἱερεὺς μετὰ λαϊκοῦ, ἀρχιμανδρίτης μετὰ θυρωροῦ.

Εἰσαγωγή εἰς τὰ «Δημοτικὰ Ἄσματα»

Σπυρίδων Ζαμπέλιος

79. ΤΟ ΜΠΑΛΟΥΚΛΙ (ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ)

Σαράντα μέρες πολεμᾷ ὁ Μωχαμὲτ νὰ πάρῃ
τὴν Πόλι τὴν μεγάλη.

Σαράντα μέρες ἔκαμεν ὁ 'γούμενος τὸ ψάρι
στὰ χεῖλῃ του νὰ βάλῃ.

Ἄπ' τὶς σαράντα κι ὕστερα πεθύμησε νὰ φάγῃ
τηγανισμένο ψάρι.

—Ἄν μᾶς φυλάγῃ ἡ Παναγιά, καθὼς μᾶς ἐφυλάει,
τὴν Πόλι ποιὸς θὰ πάρῃ;

Ρίχνει τὰ δίχτυα στὸν γιαλὸ, τρία ψαράκια πιάνει:

—Θεὸς νὰ τὰ βλογῇ!—

Τὸ λάδι βάλλει στὴν φωτιά μέσ' στ' ἄργυρὸ τηγάνι,
γιὰ νὰ τὰ τηγανίσῃ.

Τὰ τηγανίζει ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ πᾶ νὰ τὰ γυρίσῃ
κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.

Ὁ παραγυιὸς τοῦ βιαστικὰ πάει νὰ τοῦ μιλήσῃ,
καὶ τὰ ἔχασεν ὁ γέρος.

Μὴν τηγανίζεις, γέροντα, καὶ μὸσχισε τὸ ψάρι,
στὴν Πόλι τὴν μεγάλη.

Τὴν Πόλι τὴν ἐξακουστὴ οἱ Τοῦρκοι ἔχουν πάρει,
μᾶς κόβουν τὸ κεφάλι!

Στὴν Πόλι Τούρκων δὲν πατοῦν κι' Ἀγαρηνοῦ ποδάρια!
Μοῦ φαίνεται σὰν ψέμμα!

Μά, ἂν εἶναι ἀλήθεια τὸ κακό, νὰ σηκωθοῦν τὰ ψάρια,
νὰ πέσουν μέσ' τὸ ρέμα!

Ἀκόμη ὁ λόγος βάσταγε, τὰ ψάρια ἀπ' τὸ τηγάνι,
τὴν μιὰ μεριά ψημένα,

πηδῆσανε καὶ πέσανε στῆς λίμνης τῇ λεκάνῃ,
γερά, ζωντανεμμένα.

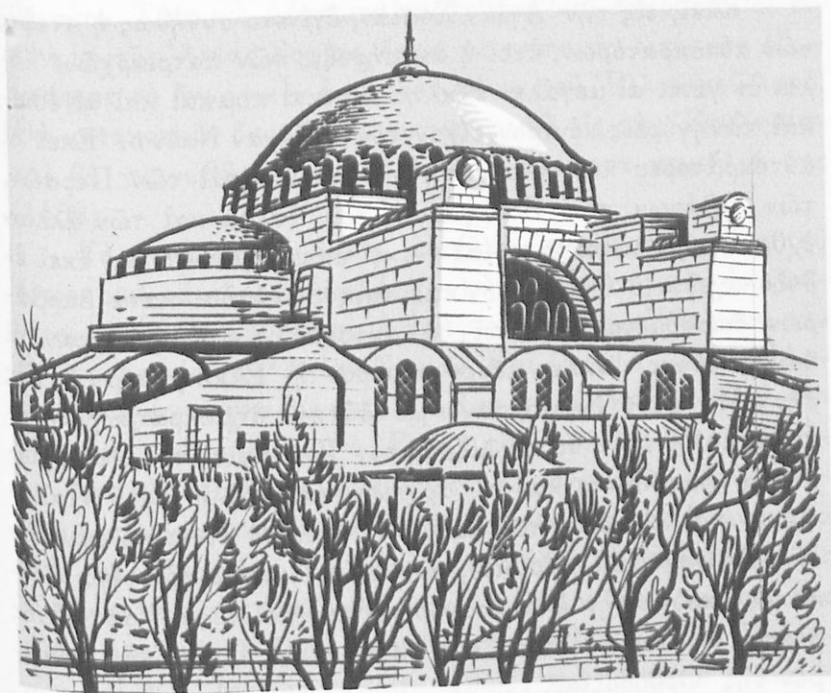
Ἀκόμη ὥς τώρα πλέουνε, κόκκιν' ἀπὸ τὸ μέρος,
ἔπου τὰ εἶχε ψήσει.

Φυλᾶνε τὸ Βυζάντιο ν' ἀναστηθῇ, κι' ὁ γέρος
νὰ τ' ἀποτηγανίσῃ.

« Ἀττίδες Αἰρσι »

Γεώργιος Βιζυηνός

80. ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Οἱ ἔνδεκα καὶ πλέον αἰῶνες τοῦ Ἑλληνικοῦ μεσαιωνικοῦ κράτους — τοῦ μεγαλυτέρου καὶ πλέον πολιτισμένου ἢ μᾶλλον τοῦ μόνου πράγματι πολιτισμένου κράτους τῶν μέσων χρόνων — οἱ ἔνδεκα αὐτοὶ αἰῶνες κέντρον ἔχουν τὴν «Μεγάλην Ἐκκλησίαν», τὸν «Μέγαν Ναόν», τὴν «Ἀγίαν Σοφίαν». Εἶναι τὸ τρίπτυχον μὲ τὸ ὅποῖον ὠνόμαζον αἱ εὐλαβεῖς βυζαντιναὶ ψυχαὶ τὸ ἀριστούργημα τῆς θρησκευτικῆς των λατρείας. Ὅλοι οἱ θρίαμβοι καὶ ὅλαι αἱ συμφοραὶ σχετίζονται μὲ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν. Διὰ τοῦτο ἡ ἐξιστόρησις τῶν συμβάντων εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν εἶναι ἡ ἱστορία τῆς Μεσαιωνικῆς μας Αὐτοκρατορίας.

Ἐκεῖ, εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ἐγίνετο συνήθως ἡ στέψις τῶν αὐτοκρατόρων, ἐκεῖ ἡ ἀνακήρυξις τῶν πατριαρχῶν. Ὁ λαὸς ἐν γένει αἱ μεγάλαι ἐκκλησιαστικαὶ πομπαὶ καὶ αἱ ἔθνη καὶ πανηγύρεις κέντρον εἶχον τὸν «Μέγαν Ναόν». Ἐκεῖ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ στρατηγοὶ — οἱ νικηταὶ τῶν Περσῶν, τῶν Ἀβάρων, τῶν Βουλγάρων, τοῦ Ἰσλάμ καὶ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν τῆς Αὐτοκρατορίας — ἐκεῖ ἐπευφημοῦντο καὶ ἐκεῖ ἐδοξολογεῖτο ὁ Θεὸς ὁ «νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος». Ἐκεῖ θὰ ἀκουσθοῦν πρώτην φορὰν οἱ ὕμνοι, ὅσους ψάλλει μέχρι σήμερον ἡ Ἐκκλησία μας. Εἰς τὴν «Μεγάλην Ἐκκλησίαν» μὲ ἰσότητά δημοκρατικὴν, γνησίως ἑλληνικὴν, θὰ στολίζουσιν τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Θεανθρώπου ἡ βασιλίσσα καὶ αἱ ἀρχόντισσαι τοῦ «Ἱεροῦ Παλατίου» καὶ αἱ κόραι τοῦ λαοῦ. Ὁ ναὸς θὰ εἶναι τὸ κέντρον τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων, αἱ ὁποῖαι συνετάραξαν ἓνα ὁλόκληρον αἰῶνα τὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ πρῶτος ὁ Ναὸς οὗτος βλέπει τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων καὶ ἀκούει τὸν θρίαμβον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐκεῖ συντελεῖται τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀγία Σοφία μὲ τὴν μυθικὴν της μεγαλοπρέπειαν — ζωντανή, ἐνόμιζες, εἰκὼν τοῦ μεγαλείου τῆς Αὐτοκρατορίας — θὰ προσελκύσῃ καὶ θὰ ἐκχριστιανίσῃ τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς ἄλλους Σλάβους. Καὶ εἰς τὰς κρίσεις τοῦ κράτους στιγμὰς ἡ «Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ» θὰ παραδίδῃ, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, τοὺς θησαυροὺς της χάριν τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν. Θὰ τὴν ληστεύσουν ἔπειτὰ οἱ Φράγκοι, ὅταν θὰ καταλάβουν τὴν Πόλιν (1204), καὶ θὰ τὴν μολύνουν μὲ τὰ ὄργια των.

Καὶ ὅταν ὁ στρατιωτικώτερος κλάδος τοῦ Ἰσλάμ περιζώσῃ τὴν «πόλιν τῶν πόλεων», ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν «Μέγαν Ναόν» τὸ σθένος διὰ τὸν ἥρωικόν

θάνατον. Τότε « ἡ Δέσποινα ταραχθήκη καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες » τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπως μὲ τραγικὴν λιτότητα ἐζωγράφησε τὸ δημοτικὸν ἄσμα τὸν πόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Θὰ κατακοποῦν ὅσοι ἔχουν συγκεντρωθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ θὰ γυμνωθῇ καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ ἀμύθητα κειμήλιά της (1453).

Τὸ μεγαλύτερον ὅμως κειμήλιον, τὴν κληρονομίαν τοῦ ἥρωος καὶ μάρτυρος Βασιλέως — τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν — θὰ τοποθετήσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαός, εὐθύς μετὰ τὴν Συμφοράν, εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν. Καὶ ὅπως ὁ μυθικὸς Ἀνταῖος ἀνενέωνε τὴν δύναμίν του ἀπὸ τὴν ἐπαφήν του μὲ τὴν γῆν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Ἕλλην τῆς δουλείας θὰ συντηρηθῇ ἀπὸ τὴν Μεγάλην Ἀνάμνησιν. Εἰς τὴν ἱεράν αὐτὴν μνήμην ὀφείλονται τὰ ἑνδεκα μεγάλα ἀπελευθερωτικὰ κινήματα ἐπὶ Τουρκοκρατίας, εἰς αὐτὴν ὀφείλεται τὸ Εἰκοσιένα, εἰς αὐτὴν οἱ κατόπιν ἀπελευθερωτικοὶ πόλεμοι ἐνὸς αἰῶνος. Εἰς αὐτὴν ὀφείλεται ὁ ἀγὼν ἐναντίον τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν (1940 — 1944) καὶ κατόπιν ἐναντίον τῶν Σλάβων καὶ τῶν ὑπὸ τῶν Σλάβων κινουμένων κομμουνιστῶν (1946 — 1950).

Ἀπειροὶ εἶναι οἱ θρῦλοι, τοὺς ὁποίους ἔπλασεν ὁ λαός, μετὰ τὴν καταστροφὴν περὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἀναφέρεται μία μυστηριώδης λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Πάσχα εἰς αὐτὴν, ἣτις ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὸν σουλτᾶνον Σουλεϊμάν, ὁ ὁποῖος τόσον ὠργίσθη, ὥστε διέταξε γενικὴν σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν, ἡ ὁποία ὅμως ἀπετράπη ἀπὸ τὸν μέγαν Βεζύρη.

Ἐπιστεύετο γενικῶς, ὅτι καθ' ἕκαστον Πάσχα ἐγένετο μυστικὰ ἡ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως ἀπὸ νεκροῦς σφαγέντας κατὰ τὴν Ἀλωσιν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἢ ἀπὸ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔζων μυστηριωδῶς μακρὰν τοῦ ἄλλου κόσμου.

Ἐλεγόν ἐπίσης οἱ θρύλοι, ὅτι τὴν Μεγάλην Πέμπτην, ὅταν γίνεται ἡ βαφή τῶν αὐγῶν τοῦ Πάσχα, εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας φλοιοὶ ἀπὸ κόκκινα αβγά.

Ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς μας, ἑορτάς, λοιπὸν ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὴ ἑορτὴ εἶναι τὸ Πάσχα, ὅπου ἀδελφώνεται ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου μὲ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἐθνους. Διὰ τοῦτο ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ, ἐνῶ ἐδημιούργησε πολυαρίθμους θρύλους περὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅμως θρύλους διὰ θρησκευτικὴν ἑορτὴν (ἐν σχέσει, φυσικά, πρὸς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν) μόνον διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐδημιούργησε. Μόνον δηλαδὴ διὰ τὸ γεγονὸς τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ τὸν πόνον αὐτὸν καὶ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν τῆς Ἀναστάσεως — τῆς διπλῆς Ἀναστάσεως — ποῦ ἀλλαχοῦ θὰ ἠδύνατο καλύτερον νὰ τοποθετήσῃ ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ παρὰ εἰς τὸν «Μέγαν Ναόν»;

« Στρατιωτικὰ Νέα »

Ε. Π. Φωτιάδης

81. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ

Κατὰ τὸ ἔτος 1823, τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, σημαντικώτατον γεγονὸς συνέβαινεν εἰς τὴν Τήνον. Ἐμελλε δὲ τοῦτο νὰ συγκινήσῃ ὁλόκληρον τὸν χριστιανικὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ καταστήσῃ περιώνυμον καὶ ἱερὰν τὴν ὡραίαν νῆσον τῶν Κυκλάδων.

Τὸ παράδοξον τοῦτο συμβάν ἦτο ἡ εὑρεσις τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπονομασθείσης Παναγίας τῆς Τηνιακιάς. Ἡ εὑρεσις αὕτη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐγένεν ὡς ἑξῆς :

Εἰς τὴν Τήνον ὑπῆρχε μία παναρχαία γυναικεία μονὴ τῆς Παναγίας, τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων, κειμένη ἄνω τῆς πόλεως Τήνου εἰς τὴν πετρώδη κορυφὴν τοῦ Κεχροβουνίου. Ἐκεῖ, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1822, μίαν Κυριακὴν, ἐνῶ ἀκόμη

δὲν εἶχε σημάνει ὁ Ὅρθρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς, μία γραῖα μοναχὴ, εὐλαβὴς καὶ ἐνάρετος, Πελαγία καλουμένη, ἀνεπαύετο ἀκόμῃ εἰς τὸ πενιχρὸν κελλίον τῆς. Κουρασμένη ἀπὸ τὸν κανόνα τῆς καὶ τὰς γονυκλισίας, ὠνειρεύετο ἐντὸς τοῦ κελλίου τῆς ἐκεῖνου παράδοξον καὶ μυστηριῶδες ὄνειρον. Ἐφάνη πρὸς αὐτὴν μία γυνὴ ἄγνωστος, μεγαλοπρεπὴς καὶ ὠραιότατη. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτήν, ἀφρῷ συνεννοηθῇ, μὲ τὸν ἐπίτροπον τῆς Μονῆς, νὰ σπεύσουν ἀμέσως καὶ νὰ ἀνασκάψουν εἰς ἓνα εὐρύτατον ὑψηλὸν τοπίον, ἄνωθεν τοῦ

λιμένος τῆς Χώρας, καὶ ἐπὶ τοῦ ταπίου αὐτοῦ νὰ κτίσουν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐνδοξον ναόν.

Τὸ ὄνειρον-τοῦτο ἐπανελήφθη κατὰ τὰς δύο ἐπομένους Κυριακὰς εἰς τὴν μοναχὴν τὴν ἰδίαν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεπαύετο ἐντὸς τοῦ κελλίου της. Τὴν τρίτην ὅμως Κυριακὴν ἀκούει αἴφνης τὴν χαρμόσυνον φωνὴν τῆς ξένης:

— Εὐαγγελίζου, γῆ, χαρὰν μεγάλην!

— Αἰνεῖτε, οὐρανοί, Θεοῦ τὴν δόξαν! συμπληρῶνει ἡ μοναχὴ τὴν ἀγγελικὴν δοξολογίαν τῆς Θεομήτορος.

Ἐγείρεται τότε ἀμέσως ἐκ τῆς κλίνης τῆς καὶ πλήρης χαρᾶς καὶ πίστεως εἰς τὴν καρδίαν, προσπαθεῖ, βλέπουσα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ μικρὸν κελλίον της, νὰ διακρίνῃ τὴν Κυρίαν ἐκείνην. Ἄλλ' ἡ Κυρία, ἥτις ἦτο ἡ Ἁγία Θεοτόκος, εἵχε γίνοι ἀφαντος.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἡ γερόντισσα Πελαγία ἠσθάνετο ὅτι ἔγινεν ἄλλος ἄνθρωπος, ὅτι κάτι ἀνώτερον καὶ θεῖον περιέβαλεν αὐτὴν. Τὸ πρόσωπόν της ἔλαμπεν ἀπὸ θαυμαστὴν ἀγαλλίασιν. Γεμάτῃ πλέον ἀπὸ θάρρος εἰς τὴν ψυχὴν, παρουσιάζεται ἀμέσως εἰς τὴν ἡγουμένην. Τὴν ἐξυπνᾷ καὶ φανερῶνει τὴν τριπλῆν ὁπτασίαν της.

Ἡ ἡγουμένη, γνωρίζουσα τὴν ἀρετὴν τῆς μοναχῆς καὶ τὴν εὐλάβειάν της, ἀμέσως ἐπίστευσε καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτὴν νὰ συναντήσῃ τὸν ἐπίτροπον καὶ νὰ διηγηθῇ τὸ παράδοξον συμβάν.

Ὁ ἐπίτροπος παρεδέχθη καὶ αὐτὸς ἀμέσως τὸ θεῖον ὄνειρον τῆς Πελαγίας, χωρὶς δισταγμόν, καθὼς καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς νήσου Γαβριήλ, ὁ ὁποῖος ἐκάλεσε τοὺς κατόικους τῆς νήσου νὰ ἔλθουν ὅλοι, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐργασία τῆς ἀνασκαφῆς. Τοιοῦτοτρόπως διὰ συρροῆς πλείστων χωρικῶν ἤρχισεν ἡ ἐκσκαφὴ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1822, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἀνευρέθησαν μόνον παλαιὰ ἐρείπια ναοῦ καὶ φρέαρ ξηρόν, ἀλλ' ἡ πολυπόθητος εἰκὼν τῆς ὀπτασίας δὲν εὑρέθη. Δι' αὐτὸ ἐγκατελείφθη ἡ πρόοδος τοῦ ἔργου.

Τυχαίως ὅμως ἐνεφανίσθη ἐπιδημία τῆς φοβερᾶς νόσου πανώλους εἰς ὁλόκληρον τὴν νῆσον καὶ πολλοὶ ἐντόπιοι καὶ ξένοι ἀπέθνησκον. Ἐφαντάσθησαν τότε πολλοὶ εὐσεβεῖς Χριστιανοί, ὅτι θὰ ἦτο τοῦτο ὀργὴ Θεοῦ διὰ τὴν παραμέλησιν τοῦ ἔργου τῆς καλογραφίας καὶ ἀμέσως ἐπανελήφθη ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, μὲ περισσότερον ζῆλον καὶ μὲ θερμότεραν προσπάθειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίσχυεν αὐτοὺς ὁ φόβος τῆς φοβερᾶς νόσου.

Εἶχον κατέλθει ἐξ ὅλων τῶν χωρίων ἀναρίθμητοι Τήνιοι ὡς εἰς πανήγυριν καὶ ἤρχισαν ἀμέσως νὰ καταβάλλουν τὰ θεμέλια νέου ναοῦ. Ὅτε δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐζήτησεν ὕδωρ διὰ νὰ τελέσῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀγιασμοῦ, εὑρέθη παραδόξως πλῆρες ὕδατος τὸ ξηρὸν ἐκεῖνο φρέαρ, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται μέχρι σήμερον. Εἶναι πλῆρες δροσεροῦ ἀγιάσματος, κάτω εἰς τὴν Εὐρεσιν, εἰς τὸν ὑπόγειον ναόν, τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν, ὅπως εἶδομεν, τὰ θεμέλια.

Τοιοιουτρόπως ἐθεμελιώθη ὁ ναὸς εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, διὰ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὸ ξηρὸν φρέαρ.

Ἐξηκολούθουν δὲ πολυπληθεῖς ἐργάται νὰ ἀνασκάπτουν καὶ νὰ ἰσοπεδῶνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τέλος τὴν 30 Ἰανουαρίου τοῦ 1823, ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἀνεῦρον τὴν πολυπόθητον εἰκὼνα τῆς ὀπτασίας, μίαν ὀργυιὰν μακράν ἀπὸ τὸ φρέαρ, μέσα εἰς λασπώδη χώματα, διαμελισμένην εἰς δύο τεμάχια. Διότι οἱ ἐργάται, κτυπῶντες τὴν σκαπάνην, διεμέλισαν τὴν εἰκὼνα εἰς δύο. Καὶ τὸ μὲν ἓν μέρος φέρει τὴν εἰκὼνα τῆς Θεοτόκου, τὸ δὲ ἄλλο τὴν εἰκὼνα τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, διότι ἡ ὅλη εἰκὼν παριστᾷ τὸν Εὐαγγελισμὸν

τῆς Θεοτόκου. Ὁ ἐργάτης δὲ ὁ εὐρών αὐτὴν ἐφήρμοσεν ἀμέσως τὰ δύο τεμάχια, τὰ ὁποῖα παραδόξως προσεκολλήθησαν τελειότατα, ὡς ἐὰν ἦτο τεχνίτης εἰδικός.

Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον ἀνευρέθη ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Τήνου. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι μικρά, καλύπτεται δὲ σήμερον ὑπὸ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ πολυτελεστάτου ἐπενδύματος. Κρέμανται δὲ ἐπ' αὐτῆς χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κειμήλια, ἐνώτια καὶ περιδέραια καὶ στέμματα, με ἀλύσεις, με ἀδάμαντας καὶ παντοειδῆ πετράδια στολισμένα, ὅλα δῶρα καὶ ἀναθήματα τῶν εὐλαβῶν Χριστιανῶν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν.

Ἡ εἰκὼν εἶναι τοποθετημένη ἐντὸς τοῦ θεμελιωθέντος τότε μεγαλοπρεπεστάτου ναοῦ, ὅστις εἶναι κατάφορτος ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πολυελαίους καὶ κανδήλας καὶ λοιπὰ κοσμήματα. Λάμπει ὁλόκληρος εἰς τοὺς τοίχους ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν πολυειδῶν ἀφιερωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐνθυμίζουσιν τὰ ἀναρίθμητα θαύματα, τὰ ὁποῖα ἔκαμε καὶ κάμνει εἰς ξηρὰν καὶ θάλασσαν.

Οἱ προσκυνηταὶ συγκεντρώνονται κατὰ χιλιάδας εἰς τὴν μαρμαρόστρωτον αὐλὴν τοῦ ναοῦ δις τοῦ ἔτους, τὴν 25 Μαρτίου καὶ τὴν 15 Αὐγούστου, ὡς εἰς δύο μεγαλοπρεπεῖς διαδηλώσεις τῶν Πανελλήνων. Συνωστιζόμενοι ἐκεῖ ὕγιεις καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι ἤδη ἔχουν θεραπευθῇ, διακηρύττουν εἰς τὸν κόσμον τὴν βαθυτάτην πίστιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, ἐν μέσῳ τῆς φιλοξένου χώρας τῶν εὐτυχῶν Τηνίων.

Οἱ Τήνιοι ἔχουν τὴν ὑπερτάτην τιμὴν νὰ περιποιῶνται με ἐξαιρετικὴν εὐλάβειαν ἓνα ἀπὸ τοὺς πλέον ὀνομαστοὺς εἰς τὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς ναοὺς τῆς Ἀειπαρθένου. Αἰσθάνονται δὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν ὑποδεχόμενοι τοὺς Πανελλήνους εὐλαβεῖς Χριστιανούς, ἰδίως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς

Ἀσίας, εἰς συγκεντρωμένον πολὺγλωσσον προσκύνημα, τὸ ὁποῖον ἔρχεται δεύτερον μετὰ τὸ προσκύνημα τοῦ Παναγίου Τάφου.

Τοῦ πανσέπτου τούτου Ναοῦ τὴν χάριν καὶ τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ὁ εὐσεβὴς λαὸς ὀνομάζει Ἐπίγειον Παλάτιον τῆς Παναγίας, ἀπηθανάτισεν ἐνωρὶς ἡ εὐσεβὴς μοῦσα τοῦ ἐλληνικοῦ Λαοῦ εἰς τὸ ἐξῆς τρυφερώτατον τετράστιχον:

ὦ Παναγία μου Τηνιακιά,
μὲ τὰ πολλὰ καντήλια,
φύλαγε τὸ παιδάκι μου,
νά σοῦ τὰ κάμω χίλια...

Τὸ τετράστιχον τοῦτο, ὡς νανούρισμα γλυκύτατον ἀντιχεῖ μελωδικῶς, ἰδίως εἰς τὰς νήσους, πλησίον τοῦ λίκνου τοῦ βρέφους εἴτε πλησίον τῆς ἐστίας, ὅταν πνέῃ ἄγριος καὶ παγωμένος βορρᾶς, εἴτε κάτω ἀπὸ τὴν σκιάν τῆς ἀμυγδαλῆς, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνοίξεως, ἀπὸ τὰ τρυφερά χεῖλη τῆς μητρός.

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης (Διασκευή)

Ὁ παπᾶ - Εὐθύμιος Βλαχάβας, τὸ προσφιλὲς τοῦτο τέκνον τῶν θεσσαλικῶν ὁρέων, ἐγεννήθη, ἡνδρώθη καὶ ἀπέθανε, χωρὶς κανεὶς ποτὲ ν' ἀκούσῃ τὸ ὄνομα τῶν γονέων του.

Ἐστρατοπέδευε πάντοτε εἰς τὴν Πίνδον, τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὀσσαν. Ἐκεῖθεν ἐξ ἐνέδρας ἔπιπτε κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ πολλάκις κατέστρεψε τὰ στρατεύματά του. Ἡ πείλει δὲ καὶ αὐτὰ τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ἐφώλευεν ὡς εἰς σπηλαιον ἢ αἰμοβόρος τίγρις.

Μαζὶ του συνεπολέμει πάντοτε εἰς μοναχὸς Δημήτριος, γνωστὸς εἰς ὅλην τὴν Θεσσαλίαν διὰ τὴν ἀρετὴν του καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Πατρίδα.

Οἱ δύο οὗτοι σύντροφοι, μακρὰν τῶν τυράννων, εἰς τὴν σκληρὰν ἐρημίαν των, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων καὶ εἰς τὴν σιωπὴν τῶν μυροβλήτων Ἑλληνικῶν κοιλάδων, συνέλαβον τὴν μεγάλην ιδέα τῆς ἐπαναστάσεώς μας.

Ποῖος ἠδύνατο νὰ δειλιάσῃ μαχόμενος, ἀφοῦ ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν σπάθην τοῦ Βλαχάβα καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Δημητρίου;

Μαθὼν ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὅτι οἱ ἄνδρες τοῦ Βλαχάβα καθ' ἐκάστην ἐπολλαπλασιάζοντο, ὥρμησεν ἐναντίον αὐτοῦ μὲ δεκαπλασίας δυνάμεις. Αἱματηρά, πεισματώδης καὶ φονικωτάτη μάχη ἐγένετο. Εἶναι ἀπίστευτα τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ ἥρωός μας. Ἀλλὰ δυστυχῶς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας του τὸν ἐγκατέλειψαν δειλιάσαντες. Καὶ οἱ Ἀλβανοὶ τὸν ἠχμαλώτισαν πληγγωμένον καὶ τὸν ἔσυραν σιδηροδέσμιον εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ὑπέμεινε, χωρὶς καὶ νὰ δακρύσῃ, ὅσα μόνον τοῦ φοβεροῦ τυράννου ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά ἠδύναντο νὰ ἐφεύρουν μαρτύρια.

Τῷ 1808 ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ παπᾶ Εὐθυμίου Βλαχάβα, ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶδομεν, σκληρῶς ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Μετὰ τοῦ Βλαχάβα συνελήφθη ὑπὸ τοῦ τυράννου τούτου καὶ εἰς ἀπεριγράπτους ὑπεβλήθη βασάνους ὁ μοναχὸς Δημήτριος.

Ὁ Δημήτριος, καταγόμενος ἐκ Σαμαρίνης τῆς Πίνδου, περιήρχετο τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκήρυττεν ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως, πρὸς κατευνασμὸν τῶν πνευμάτων. Κατηγγέλθη ὁμως ψευδῶς ὡς ἐπαναστάτης καὶ συλληφθεὶς ὠδηγήθη δέσμιος πρὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ὁ Ἀλῆς προσεπάθησε τότε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτὸν ὁμολογίαν περὶ τῶν συνενόχων τοῦ Βλαχάβα, διότι εἶχε τὴν ὑποψίαν ὅτι συνένοχοί του ἦσαν οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Θεσσαλίας.

Μετὰ τοῦ ἀγίου μοναχοῦ καὶ τοῦ αἰμοβόρου σατράπου διημείφθη τότε ὁ ἐξῆς διάλογος:

Ἀλῆ πασᾶς: Ἐκήρυττες τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπομένως τὴν πτῶσιν τῆς ἰδικῆς μας θρησκείας καὶ τοῦ Σουλτάνου;

Δημήτριος: Ὁ Κύριός μου δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Αὐτὸς βασιλεύει καὶ θὰ βασιλεύῃ πάντοτε. Σέβομαι τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ὁποίους μοῦ ἔδωκε.

Ἀλῆ πασᾶς: Τί φέρεις ἐπὶ τοῦ στήθους σου;

Δημήτριος: Τὴν σεπτὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας.

Ἀλῆς: Θέλω νὰ τὴν ἰδῶ.

Δημήτριος: Εἶναι ἀδύνατον νὰ βεβηλωθῇ. Διάταξε νὰ λύσουν τὴν χεῖρά μου καὶ θὰ σοὶ τὴν προσφέρω.

Ἀλῆς: Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἀποπλανᾷς τὰ πνεύματα; Λέγεις ὅτι εἴμεθα βέβηλοι; Τὸ ὕφος σου φανερώνει ὅτι

εἶσαι ἀπόστολος τῶν ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι προσκαλοῦν τοὺς Ρώσους, διὰ νὰ μᾶς ὑποδουλώσουν. Ὁμολόγησε τοὺς συνενόχους σου.

Δημήτριος: Συνένοχοί μου εἶναι τὸ καθῆκον, τὸ ὅποιον μὲ ὑποχρεώνει νὰ παρηγορῶ τοὺς χριστιανοὺς καὶ νὰ τοὺς διδάσκω νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους.

Ἀλῆς: Εἰπέ εἰς τοὺς ἰδιχοὺς σας νόμους, σκύλε χριστιανέ.

Δημήτριος: Αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀποτελεῖ τὴν δόξαν μου.

Ἀλῆς: Φέρεις, λέγουν, τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν τερατουργήματα.

Δημήτριος: Εἰπέ θαύματα. Ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου μεσιτεύει πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὸν ἀθάνατον υἱόν της. Πάντοτε θαυματουργεῖ καὶ πάντοτε ἐπικαλοῦμαι τὴν προστασίαν της.

Ἀλῆς: Νὰ ἴδωμεν, ἂν θὰ σέ σώσῃ καὶ τώρα. Δῆμιοι, βασανίσάτε τον.

Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀλῆ, τοὺς ὁποίους εἶπε μετὰ μανίας, οἱ δῆμιοι ἀρπάζουν τὸ θῦμα καὶ τὸ ρίπτουν εἰς τοὺς πόδας τοῦ τυράννου. Καὶ ἐκεῖνος πτύει κατὰ τοῦ γενναίου ὁμολογητοῦ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ἀποσποῦν παρ' αὐτοῦ τὴν ἱερὰν εἰκόνα καὶ ἐμπηγνύουν σιγὰ — σιγὰ καλαμῖνας ἀκίδας (ἀγκίδας) εἰς τοὺς ὀνυχας τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ τοῦ διατρυποῦν τοὺς βραχίονάς του. Ὁ μάρτυς, παρ' ὅλους τοὺς πόνους τοὺς φοβεροὺς, ποὺ ὑπέφερεν, οὐδὲν ἔλεγεν ἐναντίον τῶν βασανιστῶν του, ἐπεκαλεῖτο δὲ μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου:

Κύριε, ἐλέησον τὸν δοῦλόν σου!

Βασίλισσα τῶν οὐρανῶν, ἰκέτευε ὑπὲρ ἡμῶν!

Ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ βάσανος διὰ τῶν καλῶν, σφίγ-

γουν τὴν κεφαλὴν τοῦ μέ σιδηρᾶν ἄλυσιν καὶ τὸν διατάσσουν νὰ ὁμολογήσῃ τοὺς συνενόχους τοῦ. Ὑπομένει καὶ αὐτὸ τὸ μαρτύριον καὶ λυπεῖται μόνον, διότι ἀκούει τοὺς βασανιστάς του νὰ ὑβρίζουν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Παναγίαν.

Ἐπὶ τέλους οἱ δῆμιοι ἀναβάλλουν τὴν συνέχειαν τῶν βασανιστηρίων διὰ τὴν ἐπαύριον καὶ τὸν ρίπτουν εἰς τὰ βάθη μιᾶς ὑγρᾶς φυλακῆς.

Κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν βασάνων ὁ μάρτυς ἐκρεμάσθη ἄνωθεν πυρᾶς μέ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω. Ἡ πυρὰ τὸν ἐπνιγε καὶ κατέτρωγε τὸ δέρμα τοῦ κρανίου τοῦ. Φοβούμενοι ὅμως οἱ δῆμιοι μήπως ἀποθάνῃ ταχέως, τὸν ἀποσύρουν. Τὸν ρίπτουν χαμαὶ καὶ θέσαντες ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ σανίδα περὶ τοῦ ἐπάνω εἰς αὐτήν, διὰ νὰ συντρίψουν τὰ ὀστέα τοῦ.

Ὅλα ταῦτα ὅμως τὰ βασανιστήρια δὲν ἡδυνήθησαν νὰ νικήσουν τὸ φρόνημα τοῦ Χριστιανοῦ μάρτυρος. Κτίζουν τότε αὐτὸν ἐντὸς τοίχου καὶ ἀφήνουν μόνον τὴν κεφαλὴν ἐλευθέραν, διὰ νὰ παρατείνουν τὴν ἀγωνίαν. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τοῦ δίδουν καὶ τροφήν. Ὁ μάρτυς ὅμως, ἔχων ἐλευθέραν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀναπνέων, διαρκῶς προσηύχετο. Καὶ τέλος τὴν δεκάτην ἡμέραν τῆς ἀγωνίας τοῦ ἐξέπνευσεν.

Ἡ θαυμαστή του ὑπομονὴ κατὰ τὸ μαρτύριόν του κατέπληξε τὴν Ἡπειρον καὶ ἀμέσως ὁ Δημήτριος ὡς ἅγιος ἐδοξάσθη. Ἐλέγετο ὅτι καὶ θαύματα ἐγίναν μόνον διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματός του. Εἰς ἐκ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι παρηκολούθησαν τὸ μαρτύριον τοῦ Δημητρίου, ἐκ Καστορίας, προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἐβαπτίσθη. Ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐβασανίσθη καὶ ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

« Οἱ Νεομάρτυρες »

† Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. (διασκευή)

84. Ο ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821

Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπρωτοστάτησε πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Καὶ προσέφερεν ὅλας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἱερῶν προσπαθειῶν τοῦ Γένους.

Ἀπειροὶ εἶναι οἱ κληρικοί, οἱ ὅποιοι ὡς πρόβατα ἐπὶ σφαγὴν ὠδηγήθησαν εἰς τὸ μαρτύριον ὑπὸ τῶν αἰμοδιψῶν κατακτητῶν. Μόλις διεδίδετο ἡ φήμη ὅτι προητοιμάζετο ἐξέγερσις ἢ ἀνηγγέλλετο νίκη τοῦ σουλτάνου, ἀκράτητος ἐξέσπῃ ἡ μανία τῶν κατακτητῶν ἐναντίον τοῦ ἀόπλου χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἰδίως ἐναντίον τῶν κληρικῶν.

Πρῶτον θῦμα τῆς σουλτανικῆς θηριωδίας ἔπεσε, κατὰ τὴν 10ην Ἀπριλίου τοῦ 1821, ὅτε ἐωρτάζετο τὸ Πάσχα, ὁ σεπτὸς οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε'. Ταυτοχρόνως συνεμαρτύρησαν καὶ οἱ Μητροπολῖται Ἐφέσου Διονύσιος, Νικομηδείας Ἀθανάσιος, Ἀγχιάλου Εὐγένιος καὶ

Δέρκων Γρηγόριος. Ἐπὶ σειρὰν ἡμερῶν, ἐβδομάδων καὶ μηνῶν προσεφέροντο εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος αἱ ἱεραὶ κεφαλὰὶ ἐθνομαρτύρων ἱεραρχῶν καὶ ἄλλων, κατωτέρων, κληρικῶν.

Εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ μαρτυρίου ἀναφέρεται καὶ τὸ ἀκόλουθον ὠραῖον δημοτικὸν ᾄσμα. Εἰς τοῦτο περιγράφεται ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἀράβων τοῦ Ἰμπρατμ, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1826, εἰς τὸν Δηρὸν τῆς Μάνης καὶ τὸ μαρτύριον καὶ ἡ κατάρα τοῦ ἐκεῖ πρωτοσύγκελλου :

Στὸ ῥημοκλήσι τοῦ Δηροῦ
λειτούργα ὁ πρωτοσύγκελλος,
καὶ τ' ἄχραντα μυστήρια
ἔφερνε στὸ κεφάλι του,
ψάλλοντας τὸ χερουβικό.
Μόν' ἔξαφνα κι ἀνέλπιστα
Τοῦρκοι τὸν περιλάβανε,
κι ἔλαβε μόνον τὸν καιρὸν
καὶ σήκωσε τὰ χέρια του,
κι εἶπεκε: « Παντοδύναμε,
δυνάμωσε τοὺς Χριστιανοὺς,
τύφλωσε τοὺς Ἀγαρηνοὺς,
τὴν σημερινὴν ἡμέραν! »

Οἱ Τοῦρκοι ἀντισταθήκασι
κι ἦσαν στὴν ἄκραν τοῦ γιालοῦ,
μὰ στὸ στερνὸ δειλιάσασι,
καὶ πέφτωσι στὴν θάλασσα,
σὰν τὰ τυφλὰ τετράποδα.
Γιατ' ἦταν θέλημα Θεοῦ
νὰ ἴσασθῃ ἡ παράκλησις
τ' ἁγίου πρωτοσύγκελλου.

Ἐκατοντάδες σελίδες θὰ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ ἀναγραφοῦν αἱ θανατώσεις καὶ τὰ μαρτύρια, ἕσα ὑπέστησαν οἱ κληρικοὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς ἕξ χιλιάδας ἀναβιβάζονται τὰ ἥρωικά αὐτὰ θύματα, τὰ ὅποια ὑπέμειναν μὲ γαλήνην καὶ γενναιότητα τὸ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος μαρτύριον.

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ, ἐκτὸς τῶν θυμάτων, καὶ πλῆθος κληρικῶν καὶ μοναχῶν, οἱ ὅποιοι προέταξαν τὰ στήθη των κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἢ ἐγίναν ἀρχηγοὶ στρατιωτικῶν σωμάτων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν κινδυνεύουσαν πόλιν τῶν Πατρῶν.

Ὁ ἐπίσκοπος Κιρνίτζης Προκόπιος ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπάνω εἰς τὰ μουσουλμανικά τεμένῃ (τζαμιά) τοῦ Γαστουνίου. Καὶ προσεκάλεσε τοὺς κατοίκους τῆς Ἡλίδος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸ ξίφος τοῦ πολεμιστοῦ μαζὶ μὲ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀλαμάνας.

Οἱ μοναχοὶ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου διεκρίθησαν διὰ τὸν ἥρωισμόν, μὲ τὸν ὅποιον ἀπέκρουσαν τὰς στρατιάς τοῦ Ἱμπραῖμ.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ ἐπονομασθεὶς Παπαφλέσσας, εἰς τοὺς κινδύνους ἀπτόητος καὶ εἰς τὴν δόξαν ἀκάθεκτος, ἦτο ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς Ἐπαναστάσεως. Οὗτος ἐπεσεν ἥρωικῶς παρὰ τὸ Μανιάκι τῆς Μεσσηνίας, τὴν 20ὴν Μαΐου 1825, μαχόμενος μετὰ τῶν τριακωσίων του ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἱμπραῖμ.

Ὁ Καρύστου Νεόφυτος, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Καρύστου.

Ὁ Ταλαντίου Νεόφυτος καὶ ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς διαφόρους μάχας. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σάμου ἐπίσης, ὁ περίφημος ὡσαύτως ἐπίσκοπος τῶν Ρωγῶν Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος προσέφερε τὸν ἑαυτὸν τοῦ θυσίαν κατὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου.

Ὁ Βρεσθένης Θεοδώρητος ἔσπευσεν εἰς Βαλτέσιον ἐπὶ κεφαλῇς 800 Ἀγιοπετριτῶν καὶ Τσακῶνων.

Καὶ πόσοι ἄλλοι!

(Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος » Δημήτριος Μπαλάνος (διασκευή)

85. ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΜΕΤΑΛΛΙΟΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1949 ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀπένειμε τὸ χρυσοῦν μετάλλιον αὐτῆς — ὑπερτάτη τιμὴ — εἰς τοὺς μάρτυρας Ἑλλήνας ἱερεῖς, τοὺς ἀπὸ τοῦ 1941 μέχρι καὶ τοῦ 1949 θυσιασθέντας εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλληνικῆς Ἐλευθερίας.

Ὁ τότε Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας ἀείμνηστος καθηγητὴς Γεώργιος Π. Οἰκονόμος εἶπε τὰ ἑξῆς :

« Χρυσοῦν μετάλλιον ἀπονέμει ὁμοθυμῶς ἡ Ἀκαδημία μετὰ θάνατον εἰς τὴν αἰδίου μνήμης σεπτὴν ὁμάδα τῶν Ἑλλήνων ἱερέων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ 1941 μέχρι σήμερον ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐμαρτύρησαν ἐκ τούτων ἄλλοι ἐτυφε-

κίσθησαν, ἄλλοι ἐσταυρώθησαν, ἄλλοι κατεκρεουργήθησαν καὶ ἄλλοι ἐτάφησαν ζῶντες.

» Εἰς τὴν πολυάριθμον στρατιάν τῶν καλλινίκων μαρτύρων τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς πατρίδος νέα κατὰ τὸν πρόσφατον ἀγῶνα τοῦ Ἑθνους προσετέθη ἐκτόμβη· αὕτη ἐλάμπρυνε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ νέα αὕτη σειρά τῶν θυσιῶν τοῦ Κλήρου μετὰ τῶν θυσιῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ ἀληθῶς λαμπρὸν καὶ φωτοβόλον μνημεῖον τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ διδάσκη τὰς ἐπερχομένας Ἑλληνικὰς γενεὰς τὴν ὁδὸν πρὸς ἀρετὴν καὶ εὐκλειαν.

» Ἡ Ἀκαδημία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραβλέψῃ τὰς σκληρὰς θυσίας τῶν ἱερέων, οἱ ὁποῖοι καὶ μόνοι εὐρεθέντες δὲν ἐκλονίσθησαν οὔτε εἰς τὴν χριστιανικὴν αὐτῶν πίστιν οὔτε εἰς τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα· ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀθανασίου Διακίου καὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν μαρτύρων, ἔπεσαν ὡς γνήσιοι Χριστιανοὶ καὶ Ἕλληνες.

» Ἐκεῖ, παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ ἐθνομάρτυρος ἱεράρχου Σμύρνης Χρυσοστόμου, θὰ ἀνεγερθῇ κάποτε, ἀσφαλῶς, ἀντάξιον μνημεῖον τῆς θυσίας ταύτης τῶν ἱερέων.

» Τὸ μετάλλιον καταπιστεύει ἡ Ἀκαδημία εἰς χεῖρας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίου Σπυρίδωνος, ὡς Ἀρχηγοῦ τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἵνα παραμένῃ αἰωνία τῶν μαρτύρων ἱερέων ἡ μνήμη».

«Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας» Κ. Α. Βοβολίνης (διασκευή)

86. Η ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μόνο οί Μαραθωνομάχοι
δέν σ' ἐδόξασαν, Πατρίδα·
δέν σ' ἐδόξασαν, μονάχοι
οί τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιὰ σου,
παλληκάρια διαλεγμένα,
πάντα σάν τῇ δρυ τοῦ δάσου,
σάν τοὺς βράχους ἓνα κι ἓνα.

Ὅμοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἐχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα
κι ὅμοια στέρεοι στὴν γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

Ἄλλ' ἀκόμη πιὸ μεγάλη,
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σάν μιὰν ἄλλην ἄγια πάλη,
γιὰ ἓνα πιὸ ὁμορφο στεφάνι.

Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνεῦμα
τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδην,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

Λορέντζος Μαβίλης

87. ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Τὰ Παναθήναια ἦσαν ἡ μεγίστη ἐορτὴ τῶν Ἀθηναίων. Διεκρίνοντο εἰς μεγάλα καὶ μικρὰ Παναθήναια. Τὰ μικρὰ ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ μεγάλα ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος διήρκουν περισσοτέρας ἡμέρας ἀπὸ τὰ μικρὰ.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοὶ καὶ ἵππικοὶ ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας ἀπηγγέλλοντο τὰ ποιήματα τοῦ Ὅμηρου. Καὶ ἡγωνίζοντο μεταξύ των αὐληταί, κιθαρισταὶ καὶ ἀοιδοὶ καὶ ἑψάλλον με συνοδείαν αὐλοῦ ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες περιελάμβανον τὰ ἀγωνίσματα τοῦ δρόμου, τῆς πάλης, τοῦ παγκρατίου, τοῦ πεντάθλου. Εἰς τοὺς

ἀγῶνας αὐτοὺς ἡγωνίζοντο χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παῖδες. Οἱ ἵππικοι ἦσαν ἀγῶνες ἵππων μετ' ἀναβάτου ἤ ἵππων, οἱ ὁποῖοι ἔσυρον ἄρματα.

Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἐξῆς ἀγῶνες: ἡ πυρρίχη, δηλαδή ὄρχησις μὲ ὄπλα, καὶ ἡ λαμπαδηδρομία, ἥτοι δρόμος ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκράτουν ἀνημμένας λαμπάδας. Ἀναφέρεται καὶ ὁ ἀγὼν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκάστη τῶν δέκα φυλῶν παρουσίαζε μερικοὺς γέροντας· καὶ ἐνίκα ἐκείνη ἡ φυλὴ, ἥτις ἐπεδείκνυε τοὺς θαλερωτέρους καὶ ἀκμαιωτέρους.

Τὰ βραβεῖα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον οἱ νικηταί, ἦσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ἱερὰς ἐλαίας τῆς Ἀθηνᾶς, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀκαδημίας, πλησίον τοῦ Κολωνοῦ.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι μὲ μεγάλην πομπὴν τὸν πέπλον, τὸν ὁποῖον ὕφαινον εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν, λεγόμεναι ἐργαστῖναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐορτῆς τῶν Παναθηναίων. Διὰ τοῦτο ἐφέρετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲ μεγάλην τελετὴν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι καὶ πολλοὶ ξένοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικὸν (πλησίον τῆς Ἀγίας Τριάδος) καὶ ἐκεῖ παρετάσσοντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηύθυνον ἰδιαίτεροι ἄρχοντες, λεγόμενοι ἱεροποιοί. Ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν, ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι, μάντεις διὰ τὰς θυσίας καὶ κήρυκες, οἱ ὁποῖοι ἐφρόντιζον διὰ τὴν τάξιν. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἠκολούθουν ὡς ὀπλίται. Ἐφερον δηλαδή ἀσπίδα καὶ λόγχην. Οἱ πλουσιώτεροι ἠκολούθουν ἐφιπποὶ καὶ μεταξὺ τούτων ἦσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπ' αὐτοὺς συνεκροτεῖτο τὸ ἵππικὸν τῆς πόλεως. Τοὺς πεζοὺς ὠδήγουν οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι

καὶ τοὺς ἵππεῖς οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι. "Ἄλλοι τέλος ἤρχοντο καθήμενοι ἐπὶ τῶν πομπικῶν ζυγῶν, δηλαδὴ ἄρμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ εἶχον διαγωνισθῇ εἰς τοὺς ἵππικους ἀγῶνας τῶν προηγουμένων ἡμερῶν.

Εἰς τὴν πομπὴν ἐλάμβανον μέρος καὶ αἱ κανηφόροι, εὐγενεῖς Ἀθηναῖαι παρθέναι, αἱ ὁποῖαι ἔφερον κάνιστρα καὶ ἄλλα σκεύη χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας. Ἀπὸ τοὺς ξένους ἠκολούθουν οἱ θεωροί, ἥτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων, ἰδίως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων. Μέγα μέρος τῆς τελετῆς ἀπετέλουν τὰ ἱερεῖα, ἥτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα, ποὺ προωρίζοντο διὰ τὰς θυσίας. Οἱ Ἀθηναῖοι προσέφερον ἑκατόμβην (θυσίαν ἑκατὸν βοῶν). Αἱ ἀποικίαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα ἑκάστη.

Ἡ πομπὴ αὕτη ἀνεχώρει ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσῆρχετο εἰς τὸν δρόμον. Ὁ δρόμος ἦτο πλατεῖα ὁδός, ἡ ὁποία ὠδήγει εἰς τὴν Ἀγορὰν (μεταξὺ Θησείου, στοᾶς Ἀττάλου καὶ Ἀρείου Πάγου), καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγορὰν ἀνέβαιnen εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἔως ἐκεῖ ἐφέρετο κρεμάμενος ὡς ἱστίον ἀπὸ τὰς κεραίας πλοίου, τὸ ὁποῖον ἐκινεῖτο ἐπὶ τροχῶν. "Ὅταν ἐφθανον εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς Ἀκροπόλεως, κατεβιβάζετο ὁ πέπλος καὶ ἐφέρετο εἰς τὸν ναόν. Τὰ ζῶα, βόες καὶ πρόβατα, ἀνέβαινον ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ἐθυσιάζοντο. Καὶ τότε ὁ κῆρυξ μεγαλοφώνως ἤρχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ υἱείας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων των. Κατόπιν τὰ κρέατα διεμοιράζοντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἐορτὴ ἐτελείωνε διὰ γενικῆς εὐωχίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπινον ἀπὸ μεγάλα ποτήρια, λεγόμενα Παναθηναϊκά.

« Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν »

Χρῆστος Τσοῦντας (διασκευή)

88. ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

Δόξα στο πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν.
Δόξα στο πνεῦμα ἀνδρῶν νέων,
ποὺ δόξασαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τὴν λαμπρὰν σοφίαν,
μὲ τούτων τὴν ἀγία ὁρμή,
νέαν ἃς πλάσωμεν ἱστορίαν,
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

Ἔχει στεφάνια ἡ δόξα ἀκόμη
στο δένδρο τῆς τοῦ ἱεροῦ,
ἀπάτητοι τῆς δόξης δρόμοι
προσμένουν νέο τολμηρό.

Ἐμπρὸς στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα,
ἐκεῖ ὁ πύρινος παλμός,
ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώνα,
ἀθανασίας ἀσπασμός.

Ἀριστομένης Προβλέγγης

Ὁ μοναχὸς οὗτος εἶναι τὸ τελευταῖον ὀλοκαύτωμα, τὸ ὁποῖον προσφέρει τὸ Σούλι εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος τὴν ἡμέραν, ποῦ ἀποθνήσκει.

Ἀφοῦ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀλῆ τοῦ Τεπελενλῆ, ὁ Μουχτάρ καὶ ὁ Βελῆς, ἐπέτυχον πολλοὺς ἐκ τῶν Σουλιωτῶν νὰ καταστρέψουν καὶ ἄλλους νὰ ἀπομακρύνουν, μόνος ἀπέμεινεν ὁ ἱερομόναχος Σαμουήλ. Ἦτο ἀποφασισμένος νὰ ταφῇ μετὰ τῆς γλυκυτάτης πατρίδος του.

Ἀνὴρ ἀδάμαστος, ἀκαταμάχητος, μέχρι μανίας λατρεύων τοὺς ἐλευθέρους βράχους του. Ἀφιερωμένος ἀπὸ νεανικῆς ἡλικίας εἰς τὰ θεῖα, ἤνωσεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὸν διπλοῦν χαρακτῆρα τοῦ πολεμιστοῦ καὶ τοῦ ἱερέως.

Ἦτο τὸ τελευταῖον νῆμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρέματο τὸ πολυπαθὲς Σούλι κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Δι' αὐτὸ ἀνεκηρύχθη τότε ὁ Σαμουήλ πολέμαρχος καὶ ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ Σούλι μέχρι θανάτου.

Εἰς τὴν αἵματηρὰν καὶ φονικωτάτην ἐφοδὸν τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὸ Κακοσούλι ἀνεδείχθη ὁ Σαμουήλ ἄγγελος θανάτου. Καὶ ὅτε πᾶσα ἐλπίς σωτηρίας ἐξέλιπεν, ἔθεσε τὸ σῶμά του φραγμὸν μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ὀλίγων Σουλιωτῶν. Καὶ οἱ Σουλιῶται κατῴρθωσαν μὲ τὴν γενναίότητα αὐτὴν τοῦ Σαμουήλ νὰ ὀπισθοχωρήσουν καὶ νὰ διαφύγουν τὴν μάχαιραν καὶ τὰ μαρτύρια.

Ὁ Σαμουήλ, μαχόμενος πάντοτε μὲ πέντε μόνον συμπολεμιστάς του, ἐπρόφθασε καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ Κούγκι, πύργον κτισμένον ἐπὶ ἀποτόμου βράχου. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀποθήκη πυρίτιδος καὶ ὀπλων. Τὸν πύργον τοῦτον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει καὶ ἐκκλησία εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἡ πατρὶς παρέδωκεν εἰς τὰς ἱεράς χεῖρας τοῦ Σα-

μουήλ. Καὶ ὁ μοναχὸς οὗτος εἶχεν ὀρκισθῇ ὄρκον θανάτου, ὅτι καμμία ποτὲ ἀνθρωπίνῃ δύνამις δὲν θὰ τὸν ἠνάγκαζε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν πύργον.

Περικυκλωμένος ἀπὸ παντοῦ, ὑπέμενεν ὁ Σαμουήλ ὅσα ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ τοῦ ἀνθρώπου δύνανται νὰ ὑπομείνουν. Τὰ πολεμοφόδια ὀλιγόστευον ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Κουρασμένοι, τραυματισμένοι, δὲν εἶχον οὔτε σταγόνα ὕδατος νὰ δροσίσουν τὰ κατὰξηρα καὶ φλογισμένα των χεῖλη. Ἡ στιγμὴ τῆς ἀγωνίας εἶχε φθάσει.

Τὴν 17ην Δεκεμβρίου τοῦ 1803 ὁ ἱερομόναχος Σαμουήλ μετὰ τῆς ἀγίας πεντάδος ἀναβαίνουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ στεφανοῦνται ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου ὡς μάρτυρες, ἀποθιγόντες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

« Βίος καὶ Ἔργα Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου »

(διασκευὴ)

90. Ο ΘΟΥΡΙΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν σήμερον ποίαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων τότε Ἑλλήνων τὰ πατριωτικὰ καὶ πολεμικὰ ἄσματα τοῦ Ρήγα.

Εἰς φιλέλλην διηγεῖται περὶ τούτου ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἤκουσεν ἀπὸ Ἑλλήνα, ὅστις περιῆλθε τὴν Μακεδονίαν, ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἐφθασεν εἰς ἓν χωρίον καὶ ἐκεῖ ἐφιλοξενήθη ἀπὸ ἓνα ἀρτοποιόν, τοῦ ὁποίου τὸ ἀρτοποιεῖον ἐχρησίμευε καὶ ὡς πανδοχεῖον. Βοηθὸς τοῦ ἀρτοποιοῦ ἦτο νέος τις Ἕπειρῶτης, τοῦ ὁποίου ἡ ἀθλητικὴ ἐμφάνισις παρουσίαζε νέον μὲ ἀνδρικήν καὶ γενναίαν ψυχὴν. Ὁ Ἕπειρῶτης οὗτος εἰς

στιγμήν κατάλληλον ἐπλησίασε τὸν ὁδοιπόρον καὶ τὸν ἠρώ-
τησε :

— Ἡξεύρεις νὰ διαβάζῃς;

— Ναί, ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

— Ἐλθὲ μαζί μου, τοῦ εἶπε τότε καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς
ἀπόκεντρον καὶ σκιερὸν ἄκρον τοῦ κήπου.

Ἐκεῖ ἐκάθισαν ἐπὶ μιᾷς πέτρας καὶ ὁ νεανίας ἐξήγαγεν
ἀπὸ τὸ στῆθός του μικρὸν καὶ πολὺ παλαιὸν φυλλάδιον, τὸ
ὁποῖον ἐκρέματο ἀπὸ τὸν λαιμόν του με ράμμα. Ἦτο τὸ
πολεμικὸν ἄσμα, ὁ θούριος τοῦ Ρήγα, καὶ ἐζήτησε νὰ τὸν
ἀπαγγείλῃ εἰς αὐτὸν μεγαλοφώνως.

Ἦρχισε λοιπὸν ὁ ὁδοιπόρος νὰ ἀπαγγέλλῃ με τὸν ἐν-
θουσιασμόν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα διήγει-
ρον εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσε τὴν
ἀπαγγελίαν, ἔμεινεν ἐκπληκτος ἐμπρὸς εἰς τὸ θέαμα, τὸ
ὁποῖον παρουσίαζεν ἡ ὄψις τοῦ νέου Ἡπειρώτου.

Εἶχε σηκωθῇ καὶ ἴστατο ἐνώπιόν του ὡς ἄλλος τέλειος
ἄνθρωπος, ὡς ὑπεράνθρωπος. Δὲν ἦτο ὁ ἀπλοῖκος ὑπηρέτης
τοῦ ἀρτοποιοῦ. Εἶχε μεταμορφωθῇ εἰς εἰκόνα ἥρωος. Τὸ
πρόσωπόν του ἔλαμπεν ὡς πῦρ φλέγον, οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐ-
σπινθηροβόλουν, τὰ χεῖλη του ἔτρεμον, δάκρυα ἔβαπτον τὰς
παρειάς του καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του καὶ τοῦ γυμνοῦ
του στῆθους εἶχον ὀρθωθῇ. Ἰστατο ἀκίνητος, ὡς Ἀχιλλεύς.

— Πρώτην λοιπὸν φορὰν ἀκούεις τὸν θούριον τοῦ Ρήγα;
ἠρώτησεν ὁ ταξιδιδῶτης.

— Ὅχι· κάθε διαβάτην παρακαλῶ νὰ μοῦ τὸν εἶπῃ καὶ
πολλὰς φορές τὸν ἤκουσα.

— Καὶ πάντοτε με τὴν συγκίνησιν αὐτήν;

Ναί, πάντοτε! ἀπεκρίθη ὁ Ἡπειρώτης με φωνὴν στα-
θεράν καὶ νεῦμα ἀποφασιστικόν.

Ι. Γεννάδιος (κατὰ διασκευὴν)

Ὁ πατήρ μου — ἔλεγεν ὁ Μπαρμπαδηῆμος — κατήγετο ἀπὸ χωρίον τῆς Παρνασσίδος. Ἐμενεν εἰς τὴν "Αμφισσαν καὶ ἐμπορεύετο ἐκεῖ μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ διὰ νυκτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον:

Εἰς Τοῦρκος ἀγάς, ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ἀμφίσης, ἠγόρασε πολλὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Δὲν τὰ ἐπλήρωσεν ὅμως ἀμέσως καὶ ἠρνήθη ἔπειτα νὰ πληρώσῃ. Ὁ πατήρ μου ἐπέμενε καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Τοῦρκον δικαστήν, τὸν κατ'ἤν. Ἀλλ' ὁ ἀγάς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἐθεώρησε τοῦτο προσβολὴν. Τόσον δὲ ἐξηγριώθη, ὥστε ἠπειλήσεν ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ καύσῃ τὸ κατάστημά του. Δὲν ἤθελε δὲ καὶ πολὺ διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν του. Καὶ ὁ πατήρ μου, ἀνησυχῶν ὅχι τόσον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅσον περὶ τῆς μητρός μου, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινὴν. Ἐπῆρε καὶ τὰ πολυτιμότερα ἐμπορεύματά του καὶ κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξίδιον. Καὶ ἀπ' ἐκεῖ, διὰ τοῦ πλοίου ἐνὸς συγγενοῦς του, μετὰ δύο ἡμερῶν ταξιδίου, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Τότε ἤμην μόλις δεκτῶ ἐτῶν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πολὺ κα-
λὰ τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον.

Εἰς τὴν Ἰθάκην εἶχομεν πλήρη ἀσφάλειαν καὶ συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου. Καὶ μὲ τὴν βοήθειάν των ἔσπευσαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ ἐργασίαι τοῦ πατρός μου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἡλάττωσε τὴν διαρκῆ λύπην του, ὅτι ἀφῆκε τὴν πατρίδα του. Καὶ ἔβραζε μέσα κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων. Μῖσος πατροπαράδοτον, τὸ ὁποῖον ἐδυνάμωνεν ἡ τελευταία αὐτῇ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατήρ μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Ἀθανάσιον καὶ ἐμέ. Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ ὁ πατήρ μου ἤθελε νὰ γίνῃ ἱερεὺς. Ἐμὲ ἤθελε νὰ μὲ κάμῃ ἔμπορον, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστειλεν εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς γέροντος διδασκάλου, ὅπου μὲ πέντε - ἕξ ἄλλους μικροὺς ἐμανθάνομεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, κατῆχῃσιν καὶ ἱστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτο πολυμαθὴς καὶ σοφός, εἶχεν ὅμως πολὺν ζῆλον. Ἐκτὸς τούτου, δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξηρὰ γράμματα, ἀλλ' ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα: ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη μὲ τὴν λευκὴν γενειάδα, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν του, τὸν ἐνθυμοῦμαι πού ἐσπινθήριζον οἱ ὀφθαλμοί του, ὅταν μᾶς ὠμίλει διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο ὅτι ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους, ὅτι αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἑξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδα νὰ πολεμῇ εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα νὰ τρέπῃ εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον νὰ κατακτᾷ τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἔχαμῆλωνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας: τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατὰκτησιν τῶν Τούρκων.

— Ἐχάθη πλέον ἢ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν. Κατήντησε ταπεινὴ δούλη τῶν Τούρκων, αὐτὴ ἡ βασιλίςσα τῆς Ἀνατολῆς!

Ἀλλ' ἐξαίφνης ἀνεσῆκωνε τὴν κεφαλὴν, ὥσάν νὰ ἤκουε

μακρινήν φωνήν. Ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλά πρὸς τὸν τοῖχον, ὡσάν νὰ διέκρινε μακρινὸν σημεῖον. Καὶ μὲ φωνήν ζωηράν καὶ μὲ ὄψιν φωτισμένην ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν προσέθετεν :

—“Ὁχι! ὄχι! δὲν εἶναι μακράν ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θὰ φυτρώσῃ καὶ σεῖς θὰ θερίσητε τὸν καρπὸν, ὄχι μὲ δρέπανα, ἀλλὰ μὲ ξίφη. Νὰ εἰπῇτε τὸν θούριόν του τώρα καὶ ἔπειτα νὰ σχολάσητε.

Καὶ ὁ γέρων διδάσκαλος μὲ φωνήν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους καὶ ἡμεῖς ὅλοι μαζὶ τοὺς ἐπανελαμβάνομεν :

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες στὰ βουνά!

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ὁ πατήρ μου, ἂν καὶ δὲν ἤξευρεν ἱστορίαν, μᾶς ὠμίλει ὅμως διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770. Μᾶς ὠμίλει διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καὶ τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραῖον, διὰ τὰς φοβεράς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν ἤμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ. Καὶ ὅτι ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἡ μήτηρ μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ νὰ προσθέτωμεν τὴν παράκλησιν :

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας!

Καὶ δὲν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἡσθανόμην κατὶ εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα ὡσάν νὰ μ' ἔβρεχεν ἔξαφνα παγωμένον νερόν.

Ἀπὸ τὸ 1814 ἤρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ κατὰ-

στημά μας κάτω εἰς τὴν προκυμαίαν. Καὶ μόνον ὅταν ἐνύκτωνεν ἐπηγαίναμεν εἰς τὴν οἰκίαν. "Ἀνθρώποι πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ κατάστημα. Οἱ περισσότεροι ἤρχοντο νὰ ἀγοράσουν ἐμπορεύματα, μερικοὶ διὰ νὰ ἴδουν τὸν πατέρα μου καὶ νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγώ, ἅμα ἐβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθὺς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καὶ ἂν ἐβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ νὰ ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ. "Ἄν ὅμως ἤρχετο μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀπλῆς ἐπισκέψεως καὶ συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δυσηρεστημένος. Διότι ἤρχετο νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ χωρὶς λόγον.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα πρῶϊαν τινὰ τὸν πρῶτον—πρῶτον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἰσῆλθεν εἰς τὸ κατάστημά μας. Ἦτο μεσῆλιξ, μὲ μαύρην γενειάδα, σκεπασμένος μὲ μακρὸν χονδρὸν ἐπανωφόριον καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφόρει καλογερικὸν σκοῦφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ξένος καὶ ὅτι ἤρχετο ἀπὸ ταξίδιον.

"Ἄμα τὸν εἶδα, εἶπα μέσα μου :

—'Εδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά!

Καὶ ἔτρεξα γελαστὸς νὰ τὸν προῦπαντήσω. Αὐτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὕφος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατήρ σου ;

—'Εδῶ εἶμαι ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε προστάξατε.

— Καλά, παιδί μου, σὲ εὐχαριστῶ, ἀλλὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει ὁ ξένος μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ὁ πατήρ μου ἦτο εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ καταστήματος. Καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ παννικά, τὰ ὁποῖα μᾶς εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. Ἐτρεξα νὰ τὸν φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκρινεν ἄξιον ἐμέ, ἀλλὰ ἤθελε τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἄφησέ τον εἰς τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγὼ καὶ τὸν εὐρίσκω.

Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθεΐαν εἰς τὸ βάθος. Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἓν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατήρ μου τὸ ἀνεγίνωσκε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐφάνη, ὅτι κάπως ἐταράχθη.

— Καθίσατε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω, εἶπεν εἰς τὸ ξένον.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ πίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε:

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήσῃ, εἰπέ ὅτι ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ἔξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἐσύ εἰς τὸ κατάστημα.

Τί ἔλεγον ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατήρ μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἤξεύρω. Θὰ ἦσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. "Ὅταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ προσώπου του μοῦ ἐφάνη πολὺ συλλογισμένη. Ὁ ξένος ἐπέρασε πλησίον μου, ἐστάθη ἐμπρὸς μου καὶ μὲ ἐκοίταξε μὲ προσοχήν. "Ἐπειτα μὲ ἐκτύπησε εἰς τὸν ὦμαν καὶ εἶπε:

— Καρδιά, παλληκάρι μου!

Καὶ ἐχάθη.

Ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον μοῦ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος. Ἡ ὅλη συμπεριφορὰ τοῦ ἀγνώστου μὲ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου:

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός;

Ἄλλ' ἐκεῖνος μοῦ ἀπεκρίθη ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μοῦ ἔκοψε πᾶσαν ἄλλην ἐρώτησιν:

— Καλὸς πατριώτης· μοῦ ἔφερε ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν Δεσπότην μας Ἡσαΐαν.

"Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν παρὰ

τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Εἰσῆλθε πάλιν μετὸν ἴδιον τρόπον μίαν πρωίαν καὶ ὁ πατήρ μου τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὥραν κλεισμένοι. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθη ὀλίγον ἐμπρὸς μου. Μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῇ καὶ γηράσει, ἀφότου τὸν εἶχον ἰδεῖ διὰ πρώτην φοράν. Τώρα δὲν με ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον· με ἐχαιρέτισε διὰ χειραψίας καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά:

— Δῆμο, ὅ,τι σοῦ εἶπῃ ὁ πατέρας σου, εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος!

Καὶ ἐχάθη πάλιν.

Τόσον με ἐτάραζαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχον νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω. Τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκείνον πολὺ συγχισμένον. Καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη, ὅτι μετὸν δάκτυλον ἐσπόγγισε τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμούς του.

Τέλος πάντων. Τὴν ἐσπέραν, ὅταν ἦτο ὥρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει:

— Κλείσε ἀπὸ μέσα τὴν θύραν, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ καὶ ἔλα κάθισε νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἀφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει με φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν:

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ εἶναι μεγάλο μυστικόν. Γνωρίζω τὴν ψυχὴν σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικόν ἰδικόν μας· εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ ὀρκισθῇς ὅτι θὰ τὸ κρατήσης. Ἄν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἀκουσε. Ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἡ ἐπανάστασις θὰ ἀνάψῃ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐκδιωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλάς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ ἐπιστρέψωμεν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα μας νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰς τελευταίας μας ἡμέρας, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός!

Ὁ ξένος αὐτός, τὸν ὁποῖον εἶδες σήμερον, εἶναι ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ιδέαν τῆς Ἑταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους πατριώτας καὶ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ὁ καθεὶς διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λέγεις λοιπόν;

Ὅταν ἤκουον αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινεν εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτύπα δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατρός μου:

— Σὲ εὐχαριστῶ, πατέρα! ἐψιθύρισα.

Καὶ τὸν κατεφίλουν δακρυσμένοσ καὶ τὸν ἠύχαρίστουν. καὶ διὰ τὴν χαρμόσυνον εἶδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην. τὴν ὁποίαν μοῦ ἐδείκνυε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ.

Ἐπειτα ἀνετινάχθην ἐπάνω. Μία ιδέα ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου:

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ εἰς τὸ κατάστημα;

— Ὅχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς σὲ καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Ἀθανάσιος μικρὸς καὶ φιλάσθενος. Ἐσὺ θὰ πηγαίνῃς δι' ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Πρὸς τὸ παρὸν σιωπῇ! Ἀς πηγαίνωμεν τώρα νὰ μὴ ἀνησυχοῦν, διότι ἀργοῦμεν. Εἶσαι μεγάλος, δὲν εἶσαι τώρα πλέον μικρὸς. Θάρρος καὶ φρόνησις, Δῆμό μου!

« Ὁ Μπαρμπαδημος »

Γεώργιος Βροσίνης.

92. Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ὑποψήφιον μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ὁ δόκιμος, ὅπως ἐλέγετο, ὀδηγεῖται ὑπὸ τοῦ κατηχητοῦ του εἰς ἀσφαλὲς μέρος. Ἐκεῖ ὁ κατηχητὴς ἀναγινώσκει καὶ ὁ δόκιμος ἐπαναλαμβάνει « μὲ ὅλον τὸ ἀνῆκον σέβας εἰς τὴν ἱερότητα καὶ τὴν μεγαλειότητα τοῦ πράγματος » τὸν μέγαν ὅρκον, τὸν ἐξῆς:

« Ὁρκίζομαι, ἐνώπιον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, οἰκαιοθελῶς, ὅτι θέλω εἶναι ἐπὶ ζωῆς μου πιστὸς εἰς τὴν Ἑταιρείαν κατὰ πάντα. Νὰ μὴ φανερώσω τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ λόγους τῆς· μήτε νὰ σταθῶ κατ' οὐδένα λόγον ἢ ἀφορμὴ τοῦ νὰ καταλάβωσιν ἄλλοι ποτέ, ὅτι γνωρίζω τι περὶ τούτων, μήτε εἰς συγγενεῖς μου, μήτε εἰς Πνευματικὸν ἢ φίλον μου.

» Ὁρκίζομαι, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλω ἐμβῆ εἰς καμμίαν ἄλλην Ἑταιρείαν, ὅποιαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι, μήτε εἰς κανένα δεσμὸν ὑποχρεωτικόν. Καὶ μάλιστα, ὅποιονδῆποτε δεσμὸν καὶ ἂν εἶχα, καὶ τὸν πλέον ἀδιάφορον εἰς τὴν Ἑταιρείαν, θέλω τὸν νομίζει ὡς οὐδέν.

» Ὁρκίζομαι, ὅτι θέλω τρέφει εἰς τὴν καρδίαν μου ἀδιάλλακτον μῖσος ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς Πατρίδος μου.

τῶν ὁπαδῶν καὶ τῶν ὁμοφρόνων μὲ τούτους. Θέλω ἐνεργεῖ κατὰ πάντα τρόπον πρὸς βλάβην των καὶ αὐτὸν τὸν παντελῆ ὀλεθρὸν των, ὅταν ἡ περίστασις τὸ συγχωρήσῃ.

»Ὁρκίζομαι νὰ μὴ μεταχειρισθῶ ποτὲ βίαν διὰ νὰ συγνωρισθῶ μὲ κανέναν Συνάδελφον, προσέχων ἐξ ἐναντίας μὲ τὴν μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν νὰ μὴ λανθασθῶ κατὰ τοῦτο, γενόμενος αἷτιος ἀκολούθου τινὸς συμβάντος.

»Ὁρκίζομαι νὰ συντρέχω ὅπου εὔρω τινὰ Συνάδελφον μὲ ὅλην τὴν δύναμιν καὶ τὴν κατάστασίν μου. Νὰ προσφέρω εἰς αὐτὸν σέβας καὶ ὑπακοήν, ἂν εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὸν βαθμόν, καί, ἂν ἔτυχε πρότερον ἐχθρὸς μου, τόσον περισσότερον νὰ τὸν ἀγαπῶ καὶ νὰ τὸν συντρέχω, ὅσον ἡ ἐχθρα μου ἤθελεν εἶναι μεγαλυτέρα.

»Ὁρκίζομαι, ὅτι, καθὼς ἐγὼ ἔγινα δεκτὸς εἰς τὴν Ἑταιρείαν, νὰ δέχωμαι παρομοίως ἄλλον Ἀδελφόν, μεταχειριζόμενος πάντα τρόπον καὶ ὅλον τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν ἕως τοῦ τὸν γνωρίσω Ἑλληνα ἀληθῆ, θερμὸν ὑπερασπιστὴν τῆς Πατρίδος, ἀνθρωπὸν ἐνάρετον καὶ ἄξιον ὄχι μόνον νὰ φυλάττῃ τὸ Μυστικόν, ἀλλὰ νὰ κατηχήσῃ καὶ ἄλλον ὀρθοῦ φρονήματος.

»Ὁρκίζομαι νὰ μὴ ὠφελῶμαι κατ' οὐδένα τρόπον ἀπὸ τὰ χρήματα τῆς Ἑταιρείας, θεωρῶν αὐτὰ ὡς ἱερὸν πρᾶγμα καὶ ἐνέχυρον, ἀνῆκον εἰς ὅλον τὸ Ἔθνος μου. Νὰ προφυλάττωμαι παρομοίως καὶ εἰς τὰ λαμβανόμενα καὶ στελλόμενα ἐσφραγισμένα γράμματα.

»Ὁρκίζομαι νὰ μὴ ἐρωτῶ ποτὲ κανένα ἐκ τῶν Φιλικῶν μὲ περιέργειαν, διὰ νὰ μάθω ποῖος τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν Ἑταιρείαν.

»Ὁρκίζομαι νὰ προσέχω πάντοτε εἰς τὴν διαγωγὴν μου, νὰ εἶμαι ἐνάρετος. Νὰ εὐλαβῶμαι τὴν θρησκείαν μου, χωρὶς νὰ καταφρονῶ τὰς ξένας. Νὰ δίδω πάντοτε τὸ καλὸν

παράδειγμα. Νὰ συμβουλευῶ καὶ νὰ συντρέχω τὸν ἀσθενῆ, τὸν δυστυχῆ καὶ τὸν ἀδύνατον. Νὰ σέβωμαι τὴν διοίκησιν, τὰ ἔθιμα, τὰ δικαστήρια καὶ τοὺς διοικητὰς τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον διατρέβω.

» Τέλος πάντων, ὀρκίζομαι εἰς Σέ, ὦ ἱερὰ πλὴν τρισαθλία Πατρίς! Ὀρκίζομαι εἰς τὰς πολυχρονίους βασάνους σου. Ὀρκίζομαι εἰς τὰ πικρὰ δάκρυα, τὰ ὅποια τόσους αἰῶνας ἔχυσαν καὶ χύνουν τὰ ταλαίπωρα τέκνα Σου· εἰς τὰ ἰδιά μου δάκρυα, χυνόμενα κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν Ἐλευθερίαν τῶν ὁμογενῶν μου, ὅτι ἀφιερώνομαι ὅλος εἰς Σέ! Εἰς τὸ ἐξῆς σὺ θέλεις εἶσαι ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς τῶν διαλογισμῶν μου. Τὸ ὄνομά σου εἶναι ὁ ὁδηγὸς τῶν πράξεών μου καὶ ἡ εὐτυχία σου εἶναι ἡ ἀνταμοιβή τῶν κόπων μου. Ἡ Θεία δικαιοσύνη ἃς ἐξάντλησεν ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν μου ὅλους τοὺς κεραυνούς της, τὸ ὄνομά μου νὰ εἶναι εἰς ἀποστροφὴν καὶ τὸ ὑποκείμενόν μου ἀντικείμενον τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναθέματος τῶν ὁμογενῶν μου, ἂν ἴσως λησμονήσω εἰς μίαν στιγμήν τὰς δυστυχίας των καὶ δὲν ἐκπληρώσω τὸ χρέος μου. Τέλος ὁ θάνατός μου ἃς εἶναι ἀφευκτος τιμωρία τοῦ ἀμαρτήματός μου διὰ νὰ μὴ μολύνω τὴν ἀγιότητα τῆς Ἑταιρείας μὲ τὴν συμμετοχὴν μου ».

« Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας »

Ἰωάννης Φιλήμων

93. Η ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ

Ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐπισήμου κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ ὅρκος τῶν Φιλικῶν.

Ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὑπερεμάχησε τῷ 1453 μὲ πεποίθησιν πρὸς τὸ θεῖον καὶ αὐταπάρνησιν, ἐνῶ ἔπιπτεν ἡ αὐτοκρατορία.

Μὲ τὴν αὐτὴν πίστιν πρὸς τὸ θεῖον καὶ μὲ τὴν ἰδίαν αὐταπάρνησιν, ὁ πρῶτος τῶν ἐπιζώντων Ὑψηλάντων Ἀλέξανδρος ρίπτεται εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας καὶ ἀπευθύνει τὴν ἐξῆς προκήρυξιν:

«Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος!

» Ἡ ὥρα ἦλθεν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες! Πρὸ πολλοῦ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ἐλευθερίας αὐτῶν, μᾶς προσεκάλουν εἰς μίμησιν.

» Αὐτοί, καίτοι ὅπως οὖν ἐλεύθεροι, προσεπάθησαν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των νὰ αὐξήσουν τὴν ἐλευθερίαν καὶ δι' αὐτῆς πᾶσαν αὐτῶν τὴν εὐδαιμονίαν. Οἱ ἀδελφοί μας καὶ φίλοι εἶναι πανταχοῦ ἔτοιμοι. Οἱ Σέρβοι, οἱ Σουλιῶται καὶ ὅλη ἡ Ἡπειρος ὀπλοφοροῦντες μᾶς περιμένουν. Ἄς ἐνωθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐνθουσιασμόν! Ἡ πατρίς μᾶς προσκαλεῖ. Ἡ Εὐρώπη, προσηλώνουσα τοὺς ὀφθαλμούς της εἰς ἡμᾶς, ἀπορεῖ διὰ τὴν ἀκίνησίαν μας. Ἄς ἀντηχήσουν λοιπὸν ὅλα τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ἦχον τῆς πολεμικῆς μας σάλπιγγος καὶ αἱ κοιλάδες ἀπὸ τὴν τρομερὰν κλαγγὴν τῶν ὀ-

πλων μας. Ἡ Εὐρώπη θέλει θαυμάσει τὰς ἀνδραγαθίας μας, οἱ δὲ τύραννοι ἡμῶν, τρέμοντες καὶ ὠχροί, θέλουν φύγει ἀπ' ἐμπρὸς μας.

» Οἱ φωτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἰδίας εὐδαιμονίας· καί, πλήρεις εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς τῶν προπατόρων μας εὐεργεσίας, ἐπιθυμοῦν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἡμεῖς, φαινόμενοι ἄξιοι τῆς προπατορικῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος, εἴμεθα εὐέλπιδες νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν καὶ βοήθειαν. Πολλοὶ ἐκ τούτων φιλελεύθεροι θέλουν ἔλθει διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν μὲ ἡμᾶς. Κινηθῆτε, ὦ φίλοι, καὶ θέλετε ἰδεῖ μίαν κραταιὰν δύναμιν νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ δίκαιά μας. Θέλετε ἰδεῖ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν μας πολλοὺς, οἵτινες, παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν δικαίαν μας αἰτίαν, νὰ στρέψουν τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ ἐνωθοῦν μὲ ἡμᾶς. Ἄς παρουσιασθοῦν μὲ εἰλικρινὲς φρόνημα· ἡ πατρίς θέλει τοὺς ἐγκολπωθῇ.

» Ὡ ἀνδρεῖοι καὶ μεγάλόψυχοι Ἕλληνες! Ἄς σχηματισθοῦν φάλαγγες ἐθνικαί· ἃς ἐμφανισθοῦν πατριωτικαὶ λεγεῶνες, καὶ θέλετε ἰδεῖ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους κολοσσοὺς τοῦ δεσποτισμοῦ νὰ πέσουν ἐξ ἰδίων ἀπέναντι τῶν θριαμβευτικῶν μας σημαίων. Εἰς τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μας ὅλα τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους θέλουν ἀντηχήσει· τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐν καιρῷ εἰρήνης ἤξευραν νὰ ἐμπορεύωνται καὶ νὰ πολεμῶσι, θέλουσι σπείρει εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ τυράννου τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν, τὴν φρίκην καὶ τὸν θάνατον.

» Ποία Ἑλληνικὴ ψυχὴ θ' ἀδιαφορήσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος; Εἰς τὴν Ρώμην εἰς τοῦ Καίσαρος φίλος, σείων τὴν αἱματωμένην χλαμύδα τοῦ τυράννου, ἐγείρει τὸν λαόν. Τί θέλετε κάμει σεῖς, ὦ Ἕλληνες, πρὸς τοὺς ὁποίους

ἡ πατρίς γυμνή μὲν δεικνύει τὰς πληγὰς τῆς, μὲ διακεκομμένην δὲ φωνὴν ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν τέκνων τῆς :

» Στρέψατε τοὺς ὀφθαλμούς σας, ὦ συμπατριῶται, καὶ ἴδετε τὴν ἐλεεινὴν μας κατάστασιν!

» Ἴδετε ἐδῶ τοὺς ναοὺς καταπατημένους, ἐκεῖ τὰ τέκνα μας ἀρπαζόμενα, τοὺς οἴκους μας γεγυμνωμένους, τοὺς ἀγροὺς μας λεηλατημένους καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλεεινὰ ἀνδράποδα! Εἶναι καιρὸς νὰ ἀποτινάξωμεν τὸν ἀφόρητον τοῦτον ζυγόν, νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα, τὰ κρημνίσωμεν ἀπὸ τὰ νέφη τὴν ἡμισέληνον, διὰ νὰ ὑψώσωμεν τὸ σημεῖον, δι' οὗ πάντοτε νικῶμεν, λέγω τὸν Σταυρόν, καὶ οὕτω νὰ ἐκδικήσωμεν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν ἀπὸ τὴν ἀσεβῆ τῶν βαρβάρων καταφρόνησιν.

» Μεταξὺ ἡμῶν εὐγενέστερος εἶναι ὅστις ἀνδρειότερος ὑπερασπίσῃ τὰ δίκαια τῆς πατρίδος καὶ ὠφελιμωτέρως τὴν δουλεύσῃ. Τὸ ἔθνος συναθροιζόμενον θέλει ἐκλέξει τοὺς δημογέροντάς του καὶ εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην βουλὴν θέλουσιν ὑπακούει ὅλοι αἱ πράξεις μας. Ἄς κινηθῶμεν λοιπὸν μὲ ἓν κοινὸν φρόνημα! Οἱ πλούσιοι ἄς καταβάλωσι μέρος τῆς ἰδίας περιουσίας, οἱ ἱεροὶ ποιμένες ἄς ἐμψυχώσουν τὸν λαὸν μὲ τὸ ἰδιὸν των παράδειγμα καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἄς συμβουλευσούν τὰ ὠφέλιμα. Οἱ δὲ εἰς ξένας Αὐλὰς ὑπουργοῦντες στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὁμογενεῖς, ἀποδίδοντες τὰς εὐχαριστίας, εἰς ἣν ἕκαστος ὑπουργεῖ δύναμιν, ἄς ὁρμήσουν ὅλοι εἰς τὸ ἀνοιγόμενον ἤδη μέγα καὶ λαμπρὸν στάδιον καὶ ἄς συνεισφέρουν εἰς τὴν πατρίδα τὸν χρεωστούμενον φόρον· καὶ ὥς γενναῖοι ἄς ὀπλισθοῦν ὅλοι, ἄνευ ἀναβολῆς καιροῦ, μὲ τὸ ἀκαταμάχητον ὄπλον τῆς ἀνδρείας, καὶ ὑπόσχομαι ἐντὸς ὀλίγου τὴν νίκην καὶ μετ' αὐτὴν πᾶν ἀγαθόν.

» Μὲ τὴν ἐνωσιν, ὦ συμπολιτῆται, μὲ τὸ πρὸς τὴν ἱερὰν θρησκείαν σέβας, μὲ τὴν πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς στρατηγούς

ὑποταγὴν, μὲ τὴν εὐτολμίαν καὶ σταθερότητα, ἡ νίκη μας εἶ-
ναι βεβαία καὶ ἀναπόφευκτος. Αὐτὴ θέλει στεφανώσῃ μὲ
δάφνας ἀειθαλεῖς τοὺς ἡρωικοὺς ἀγῶνάς μας· αὐτὴ μὲ χαρα-
κτῆρας ἀνεξαλείπτους θέλει χαράξῃ τὰ ὀνόματα ὑμῶν εἰς
τὸν ναὸν τῆς ἀθανασίας διὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐπερχομένων
γενεῶν. Ἡ πατρίς θέλει ἀνταμείψῃ τὰ εὐπειθῆ καὶ γνήσιά
της τέκνα μὲ τὰ βραβεῖα τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς, τὰ δὲ ἀ-
πειθῆ καὶ κωφεύοντα εἰς τὴν τωρινὴν τῆς παράκλησιν θέλει
ἀποκηρύξῃ, ὡς νόθα καὶ ἀσιανὰ σπέρματα, καὶ θέλει παρα-
δώσῃ τὰ ὀνόματά των, ὡς ἄλλων προδοτῶν, εἰς τὸν ἀναθε-
ματισμὸν καὶ κατάραν τῶν μεταγενεστέρων.

» Ἄς καλέσωμεν λοιπὸν ἐκ νέου, ὦ ἄνδρεῖοι καὶ μεγάλό-
ψυχοι Ἕλληνες, τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν κλασσικὴν γῆν τῆς
Ἑλλάδος. Ἄς συγκροτήσωμεν μάχην μεταξὺ τοῦ Μαραθῶ-
νος καὶ τῶν Θερμοπυλῶν! Ἄς πολεμήσωμεν εἰς τοὺς τάφους
τῶν πατέρων μας, οἱ ὅποιοι, διὰ νὰ μᾶς ἀφήσωσι ἐλευθέ-
ρους, ἐπολέμησαν καὶ ἀπέθανον ἐκεῖ!

» Τὸ αἷμα τῶν τυράννων δὲν εἶναι δεκτὸν εἰς τὴν σιανὴν
τοῦ Θηβαίου Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Θρασυβού-
λου, οἵτινες κατετρόπωσαν τοὺς τριάκοντα τυράννους, εἰς
ἐκείνας τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Λεωνίδου
καὶ τῶν τριακοσίων, οἵτινες κατέκοψαν τοσάκις τοὺς ἀναρι-
θμήτους στρατοὺς τῶν βαρβάρων Περσῶν, τῶν ὁποίων τοὺς
βαρβαρωτέρους καὶ ἀνανδροτέρους ἀπογόνους πρόκειται εἰς
ἡμᾶς σήμερον μὲ πολὺ μικρὸν κόπον νὰ ἐξαφανίσωμεν ἐξ
ὀλοκλήρου.

» Εἰς τὰ ὅπλα λοιπὸν, φίλοι, ἡ πατρίς μᾶς προσκαλεῖ!

Τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1821

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

94. ΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Δεκαεξ ἢ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἦτο ὁ Ἀθανάσιος, ὅτε πρῶτον προσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Δὲν προσῆλθε νὰ ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ νὰ διδασκῇ παρά τινος καλογήρου τὴν Ὀκτώηχον καὶ τὸ Ψαλτήριον. Ὁ καλόγηρος αὐτὸς ἐξεπλήρωνε χρέη διδασκάλου, ὅπως συνέβαινε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ὑπηρετεῖ ὅμως ὁ Ἀθανάσιος κάποτε τὴν Μονὴν καὶ τοὺς καλογήρους καὶ ἐκάστην ἑορτὴν προσήρχετο καὶ ἔψαλλεν ἐκεῖ ἢ ἔλεγε τὸν Ἀπόστολον.

Μίαν φοράν ἔτυχε νὰ περιοδεύῃ τὰ μέρη ἐκεῖνα ὁ Δεσπότης Λιδωρικίου, ὡς ἐλέγετο τότε ὁλόκληρος ἡ σημερινὴ Δωρίς, ὅστις ἤκουσε τὸν Ἀθανάσιον νὰ λέγῃ τὸν Ἀπόστολον. Ὁ Δεσπότης τόσον ἐμαγεύθη ἀπὸ τὸ σεμνὸν ἦθος τοῦ νεανίου καὶ τὴν ἐξαισίαν φωνῇ του, ὥστε τοῦ ἐπρότεινε νὰ τὸν χειροτονήσῃ διάκονον. Ὁ νεανίας, ὁ ὁποῖος μόνον τὸν τίτλον ἀναγνώστου ὠνειρεύετο, ἐδέχθη χαίρων τὸν βαθμὸν τοῦ διακόνου, ἔμεινε εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸ μοναχικὸν στάδιον.

Μετὰ καιρὸν, μίαν Κυριακὴν, ἔτυχε νὰ γίνεται γάμος εἰς τὴν Ἀρτοτῖναν, ὅπου ἐπυροβόλουν ὅλοι, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διασκεδάζοντες. Μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἦλθε καὶ ὁ Διάκος ἀπὸ τὴν Μονὴν μὲ τὸν κοντὸν «τσάγγρον» του. Ἐκ τινος πυροβολισμοῦ συνέβη νὰ φονευθῇ ὁ υἱὸς τῆς Κουτσουγιάνναινας. Αὕτη ἦτο ἐκ Κωσταρίτσης, κόμης τῆς Δωρίδος, δύο ὥρας ἀπεχούσης τῆς Ἀρτοτίνης, ἐξ ἰσχυρᾶς οἰκογενείας. Ὁ φόνος ἀπεδόθη ὁμοφώνως παρ' ὅλων, Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, εἰς τὸν Διάκον, ὅστις ἤρχισε νὰ κρύπτηται εἰς τὰ πέριξ, ἕνεκα τῆς καταζητήσεως τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων. Δὲν ἐξεδύθη ὅμως τὰ ράσα καὶ ἐζηκολούθει τὴν διακονίαν του εἰς τὴν Μονήν.

Κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου ἐτελεῖτο εἰς Ἀρτοτῖναν ἐπὶ Τουρκοκρατίας λαμπρὰ πανήγυρις πρὸς τιμὴν τῆς Παναγίας. Κατ' αὐτὴν συνέρρεον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Δωρίδος πολυάριθμοι προσκυνηταί. Ὁ Διάκος, πληροφορηθεὶς ὅτι δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀποσπάσματα εἰς τὴν πόλιν, ἐφανερώθη, καὶ ἤρχισε μετ' ἄλλων νέων νὰ ρίπτῃ τὸ «λιθάρι» εἰς τὸ «ἄπλωμα» τῆς κόμης. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι εἶχον κρυφθῇ εἰς τοὺς πλησίον βράχους. Καὶ ὅτε ἐνόμισαν κατὰλληλον τὴν περίστασιν, ὥρμησαν πολυάριθμοι καὶ συνέλαβον τὸν Διάκον καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ Καφέτζον, καταδιωχόμενον καὶ τοῦτον

δι' ἄλλα αἵτια. Αὐθιμερὸν ἔφερον αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὸν Φεράτ ἐφένδην, διοικητὴν Λιδωρικίου, ὁ ὁποῖος ἔρριψεν ἀμφοτέρους εἰς μικρὰν φυλακὴν, τῆς ὁποίας ἀκόμη σφύζονται τὰ χαλάσματα.

Ὁ Διάκος εὐθὺς παρατήρησεν ὅτι τὸ σανίδινον κιγκλίδωμα τοῦ μικροῦ των παραθύρου εἶχε σαπίσει καὶ τὴν νύκτα ἔθραυσε διὰ τῆς χειρὸς του ἀθορύβως δύο σανίδας καί, εὐσταλὴς καθὼς ἦτο καὶ λεπτός, ἐπήδησε πρὸς τὰ ἔξω, ἀφοῦ εἰδοποίησε καὶ τὸν σύντροφόν του. Ὁ Καφέτζος ὅμως ἦτο χονδρὸς πολὺ καὶ δυσκίνητος καὶ ἦτο εἰς αὐτὸν ἀδύνατον νὰ ὀλισθήσῃ ἐκ τῆς μικρᾶς ἐκείνης ὀπῆς. Ὁ Διάκος ὅμως, σύρων αὐτὸν ἐκ τῶν ἔξω, ἠδυνήθη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἀφοῦ ἔσπασε τὰ δεσμά του. Ὁμοῦ τότε διὰ νυκτὸς ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν καί, ἀνελθόντες εἰς τὰ ὄρη, ἔφθασαν τὸ γλυκοχάραγμα εἰς τὸ «κλημέρι» τοῦ ἀκουστοῦ εἰς τὴν Δωρίδα κλέφτου Τσάμ Καλογήρου.

Ὁ Τσάμ Καλόγηρος κατήγετο ἐξ Ἡπείρου. Ὁ «ταῖφᾶς» του ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐβδομήκοντα καλὰ παλληκάρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ ὁ Γούλας καὶ ὁ Σκαλτσοδῆμος.

Ὅτε οἱ δύο φυγάδες ἔφθασαν ἐκεῖ, ἐζήτησαν νὰ συγκαταριθμηθοῦν εἰς τὸν ταῖφᾶ. Καὶ τὸν μὲν Καφέτζον ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, διότι ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς ἐντύπωσιν τὸ ἀρρενωπὸν παράστημά του. Τὸν Διάκον ὅμως ἐδέχθησαν κατὰ χάριν, λέγοντες ὅτι ἦτο καλὸς διὰ νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ.

—“Αἶε, καλὸς εἶσαι καὶ σὺ γιὰ τ' ἀσκή, εἶπον περιφρονητικῶς.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐδόθη εἰς τὸν Διάκον ἀφορμὴ νὰ ἀποδείξῃ ὅλως τὸ ἐναντίον. Δηλαδὴ εἰς τὴν Ζελίτσαν, κώμη τῶν Κραβάρων, ἔγινε κρατερὰ συμπλοκὴ μεταξὺ κλεφτῶν καὶ πολυχρίθμων Τούρκων. Οἱ κλέφται διεσκορπίσθησαν νι-

κηθέντες ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας δυνάμεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὁ κα-
πετάνιος ἐπληγώθη σοβαρῶς εἰς τὸν πόδα καὶ ἐκινδύνευσε
νὰ αἰχμαλωτισθῇ.

Ὁ Διάκος τότε κατάρθωσε διὰ τῆς τόλμης του νὰ λά-
βῃ ἐπ' ὤμων τὸν πληγωθέντα καὶ διερχόμενος διὰ μέσου
τῶν ἐχθρῶν ξιφήρης ἐπέτυχε νὰ φθάσῃ σῶος μετ' αὐτοῦ εἰς
Γραμμένην Ὁξυάν. Ἡ τοποθεσία αὕτῃ εἶναι ράχης ὑψηλῆ,
κατάφυτος ἀπὸ ὀξυάς, ἀπέχουσα δύο ὥρας τῆς Ἀρτοτίνης.
Ἐπ' αὐτῆς συνηθροίσθησαν καὶ οἱ διασπαρέντες κλέφται καὶ
ἐνώπιον ὄλων ὡμολόγησεν ὁ Τσάμ Καλόγηρος τὴν ἔξοχον
ἀνδρείαν τοῦ Διακού καὶ τὸν ὑπέδειξεν ἐν ὥρᾳ θανάτου ὡς
διάδοχόν του.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ κλέφται, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῆς
ἐπιμόνου καταδιώξεως τῶν ἐχθρικῶν ἀποσπασμάτων, δι-
μοιράσθησαν εἰς ἀποσπάσματα ἢ, ὡς ἐλέγοντο, «μπουλου-
κια». Ἐν ἀπόσπασμα ἀπετέλεσαν τότε ὁ Διάκος, ὁ Γούλας
καὶ ὁ Σκαλτσοδήμος, ἐξ Ἀρτοτίνης καὶ οὗτος. Περὶ αὐτοῦ
μάλιστα λέγεται ὅτι κατὰ τὸν ἀρματολικὸν του βίον καὶ ἔ-
πειτα ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1872, ὅτε ἀπέθανε,
δὲν «ἐπροσκύνησε καθόλου εἰς τοὺς Τούρκους».

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦλθεν εἰς τὸν Διάκον ἡ εἰδη-
σις τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του καὶ ἐνὸς ἀδελφοῦ του, τοῦ
Ἀποστόλη. Ὁ Διάκος εἶχε δύο ἀδελφούς, τὸν Δῆμον, ὁ ὁ-
ποῖος ἐπωνομάσθη Μασαβέτας, καὶ τὸν Ἀποστόλην, καὶ
δύο ἀδελφάς, τὴν Καλομοῖραν καὶ τὴν Σοφίαν. Ὁ πατὴρ
μετὰ τοῦ Δήμου καὶ τοῦ Ἀποστόλη εἶχον ἀσπασθῇ τὸν ποι-
μενικὸν βίον καὶ ἔτυχε νὰ εἶναι τότε μετὰ τῶν ποιμνίων των
εἰς τὰ «χειμαδιά». Μίαν πρωίαν εἶχον ἐπισκεφθῇ αὐτοὺς δέ-
κα ἐκ τῶν πέριξ κλεφτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους προσέφερον τὴν
καρδάραν πλήρη γάλακτος νὰ πίνουν. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν

ὥραν ἔτυχε νὰ διέρχεται τὸν δρόμον ἀπόσπασμα ἐχθρικόν, κατὰ τοῦ ὁποίου ὥρμησαν οἱ ποιμενικοὶ κύνες ὑλακτοῦντες. Οἱ κλέφται ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ οἱ κύνες ἀφήσαντες τοὺς Τούρκους ὥρμησαν ἐναντίον αὐτῶν. Τότε οἱ Τοῦρκοι ἐπλησίασαν εἰς τὴν καλύβην καὶ παρατηρήσαντες τὴν καρδάραν, τὰ κοχλιάρια καὶ τὰς σειρὰς τοῦ γάλακτος ὑπωπτεύθησαν καὶ συλλαβόντες τὸν γέροντα καὶ τὸν Ἀποστόλην ἔφερον αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὴν Ὑπάτην. Ὁ Δῆμος ἔτυχε νὰ ἀπουσιάζῃ τότε καὶ τοιουτοτρόπως ἐσώθη. Οἱ δύο ὅμως οὗτοι τὴν αὐτὴν νύκτα ἀπέθανον εἰς τὴν φυλακὴν εἴτε διὰ φυσικοῦ θανάτου εἴτε φονευθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Διάκος, μαθὼν τὸν θάνατον αὐτῶν, ἤρχισε νὰ ζητῇ ἐκδίκησιν, ἐπιτιθέμενος ἐναντίον πολλῶν ἀποσπασμάτων, τὰ ὅποια διεσκόρπιζον καὶ συνέτριβον οἱ κλέφται.

Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει τὸ στάδιον τοῦ Διακού ὡς ἀληθοῦς ἀρματωλοῦ. Ἡ ἀρχηγία ἐδόθη εἰς τὸν Σκαλτσοδήμον, καθὼ γεροντότερον καὶ σεβαστότερον, ὅστις ἡγήθη τοῦ πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μόρνου ἀποσπάσματος. Ὁ Γούλας καὶ ὁ Διάκος ἔλαβον τὴν ἡγεσίαν τῶν ἐπάνω ἀποσπασμάτων, τῶν ἐφορευόντων τὰ μέρη τὰ ἀκολουθοῦντα τὸν ροῦν τοῦ Μόρνου, ἀπὸ τῶν δύο πηγῶν του, ἀμφοτέρωθεν τῶν Βαρδουσιῶν.

Ἐπὶ δύο - τρία ἔτη ἔζησαν ἡσυχοὶ οἱ ἀρματολοί, ἕκαστος εἰς τὴν περιοχὴν του, ἀναγνωρίζοντες ὡς σύντροφοι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Σκαλτσοδήμου καὶ σεβόμενοι αὐτὸν πάντοτε.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶχεν ἀρχίσει νὰ σκέπτηται ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων τὰ σχέδιά του ἐναντίον τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν συνεκάλεσεν εἰς τὴν ἔδραν του εἰς σύσκεψιν ὅλους τοὺς ὀπλαρχηγούς, Ἀλβανούς καὶ Χριστιανούς. Μεταξὺ τούτων ἐκάλεσε καὶ τὸν Σκαλτσοδήμον, ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀρματολικίου

τοῦ Λιδωρικίου. Ἄλλ' ὁ Σκαλτσοδῆμος ἔστειλεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Διάκον, ὅστις ἔμεινε εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ ἐπὶ τινα χρόνον. Ἐκεῖ ἐσχετίσθη πρῶτην φοράν τότε μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου καὶ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν.

Ὅτε ὁ Διάκος ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ ἀρματολίκι του, ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ νὰ ἐπισκιάζεται τὸ ὄνομα τοῦ Σκαλτσοδῆμου. Ὁ λαός, Τοῦρκοι καὶ Χριστιανοί, ἐσέβοντο καὶ ἠγάπων αὐτόν. Οἱ πρόκριτοι τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησίν του χωρίων ἐπῆνουν τὴν ἄμεμπτον διαγωγὴν, τὸν γενναϊόφρονα χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνδρείαν του. Τὰ παλληκάρια του ἦσαν ἔτοιμα νὰ θυσιασθοῦν δι' αὐτόν. Ὁ Σκαλτσοδῆμος ἐμάνθανε πάντα ταῦτα καί, παρακινούμενος ἀπὸ ραδιούργους ἐχθροὺς τοῦ Διακίου, ἤρχισε νὰ τὸν ὑποπτεύηται ὅτι ἐμελέτα νὰ τὸν φονεύσῃ, διὰ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν. Ἡ ὑποψία του αὕτη ἐφάνη κατὰ τὴν πανηγυριν τῆς Παναγίας, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1819, ὅτε συνηντήθησαν μὲν, ἀλλ' ὁ Σκαλτσοδῆμος οὐδὲ ἐχαιρέτισε καὶ τὸν Διάκον. Καὶ ὅτε ὁ Διάκος ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ψυχρότητός του, ὁ Σκαλτσοδῆμος τοῦ εἶπε καθαρά τὰς ὑποψίας του. Ὁ Διάκος διεμαρτυρήθη ζωηρῶς, ζητῶν νὰ φέρῃ ἐμπρός του τὸν συκοφάντην νὰ ὁμολογήσῃ.

— Τί τὸ θές; εἶπεν ὁ Σκαλτσοδῆμος, δύο ἅτια σ' ἓνα ταβλᾷ δὲν κάνουν· ἢ ἐγὼ νὰ φύγω ἢ ἐσύ.

— Φεύγω ἐγώ, καπετάνιε, εἶπεν ὁ Διάκος εὐσεβάστως.

Καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἀποχαιρετίσας τὸν ἐπὶ τόσα ἔτη φίλον καὶ συναγωνιστὴν του, παρητήθη τῆς ὀπλαρχηγίας καὶ ἔφυγε μεθ' ἐνὸς μόνον συντρόφου, τοῦ Περλίγα, εἰς Λεβαδείαν. Ἐκεῖ εὗρε τὸν φίλον του Ὀδυσσέα ὀπλαρχηγὸν τῆς Λεβαδείας ἀπὸ τοῦ 1816, ὅστις τὸν ἐφιλοξένησε μετὰ χαρᾶς καὶ τὸν διώρισε πρωτοπαλλήκαρόν του.

Ἀνδρίας Καρχαβίτσας (διασκευή)

95. ΡΟΥΜΕΛΗ

Τὴν μάννα μου τὴ Ρούμελη ν' ἀγνάντευα τὸ λαχταρῶ...
Ψηλὰ ποὺ μὲ νανούριζες, καημένο Καρπενήσι!
Τρανὰ πλατάνια ξεδιψοῦν στὶς βρύσες μὲ τὸ κρύο νερό,
Σαρακατσάνα ροβολάει καὶ πάει γιὰ νὰ γεμίσει.

Μὲ κρουσταλλένια σφυριχτὰ σὲ λόγγους φεύγουν σκοτεινοὺς
κοτσύφια καὶ βοσκοπούλα μὲ τὰ λαμπρὰ τὰ μάτια,
νερὰ βροντοῦνε στὸν γκρεμὸ καὶ πᾶνε πρὸς τοὺς οὐρανοὺς
ἴσια κι ὀρθὰ σὰν τὴν ψυχὴ τῆς Ρούμελης τὰ ἐλάτια.

Κάμπε Ἀττικέ, μὲ πλάνεψες κι ἐγὼ γιὰ τὶς κορφές πονῶ
καὶ γιὰ τραχειές ἀνηφοριές σηκώνω τὸ κεφάλι...
Φυλακωμένη πέρδικα, ποὺ κλαίει γι' ἀλαργινὸ βουνό
δέρνει ἡ ψυχὴ μου στὸ κλουβὶ τὰ νύχια τῆς κοράλλι.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

96. ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν
τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε εἰς ζωντανός.

Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐ-
χαιρέτισεν ὀρθίους ὅλους. Ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλ-
λας. Ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των. Ἀπῆστραψεν εἰς τοὺς

φλογερούς ὀφθαλμούς των. Ἐχρύσωσε τὰς λαβὰς τῶν ὀπλων των. Καὶ τώρα, δύνων ἐκεῖ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκροὺς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα. Καὶ χάνεται ἀργὰ - ἀργὰ καὶ σβήνει, ὥσάν νὰ θέλῃ νὰ ρίψῃ ἀκόμη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

Ὅλην τὴν ἡμέραν, ἄσιτοι καὶ ἄποτοι, ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν ἐχθρικῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν. Κατήσχυναν τὴν βροχὴν τῶν μύδρων. Ἐχλεύασαν τὴν ὀρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης. Ἀφοῦ ἔφαγον τὴν πυρῖτιν μὲ τὴν φούκταν· ἀφοῦ καὶ ὁ τελευταῖος κόκκος τῆς πυρίτιδος ἐσώθη εἰς τὰς παλάσκας των· ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡ κάννη· ἀφοῦ καὶ τὸ τελευταῖον γιαταγάνι ἔσπασεν εἰς τὰς χεῖράς των, ἔπεσαν. Ἀψυχοὶ ναί, ἡττημένοι ὄχι.

Καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, εὕρισκετο ἐξηπλωμένος μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους. Κρατεῖ ἀκόμη μὲ σφιγκτὰ δάκτυλα τὸ θραυσμένον καὶ αἰμοστάζον γιαταγάνι του.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀναβαίνει ἐν μέσῳ τοῦ καλπασμοῦ τῶν ἵππων καὶ τοῦ ἤχου τῶν τυμπάνων καὶ σαλπίγγων, ἐνῶ τὰ μισοφέγγαρα ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὀρίζοντος τῆς δύσεως. Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τῶν αἱμάτων γῆς οἱ Ἀραβες βαδίζουν μὲ πολὺν κόπον καὶ τὰ πέταλα τῶν ἀλόγων γλιστροῦν. Ἀλλ' ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἀνέλπιστον νίκην εἶναι τόση, ὥστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς αὐτοὺς εἰς τὴν ράχιν.

Ἦδη ὁ ἀρχηγὸς των ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου· ἀνέβη, καὶ ἐκεῖ ἐστάθη. Περιέφερε τὸ βλέμμα. Ἐκοίταζε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, τὸ ὅποῖον πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων. Παρετήρησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν.

Εἶδε τοὺς πεσόντας. Καὶ μὲ ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των καὶ τὰ εὐρέα στέρνα των, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα.

— Κρῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες, συλλογίζεται.

Καὶ βλέπει πέριξ, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὥσάν νὰ μὴ πιστεῦῃ ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες. Φαίνονται ὥσάν νὰ κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ἐξυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι.

— Ποιὸς εἶναι ὁ Παπαφλέσσας;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, περιβεχόμενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, μὲ κατερρακωμένα τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστέ τον, πάρτε τον... πάρτε τον, πλύντε τον... Πλύντε το τὸ παλληκάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἐσήκωσαν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πλησίον πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἐπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον. Τὸν ἐκαθάρισαν ἀπὸ τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα καὶ ἀπὸ τὸν κονιορτόν. Τὸν ἐσπόγγισαν, ἐτακτοποίησαν τὰ σχισμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω φέροντες αὐτόν.

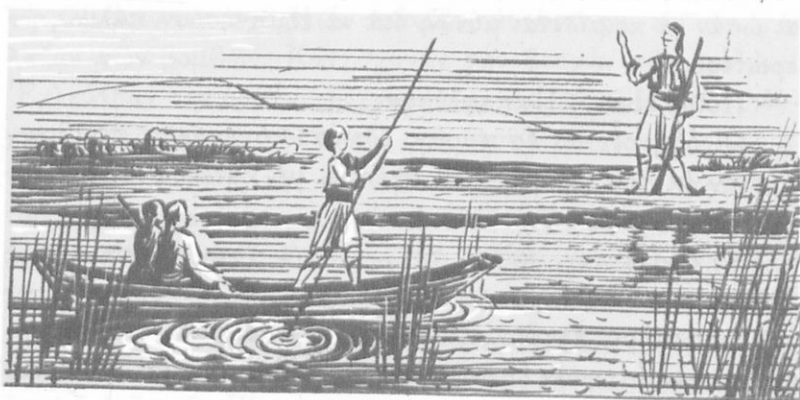
— Στῆστέ τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω.

Οἱ ἄνδρες, κρατοῦντες αὐτὸν ἐκατέρωθεν, ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ δένδρον, ποὺ τοὺς ἔδειξεν ὁ Ἴμπραήμ, τὸν ἀπέθεσαν παρὰ τὴν ρίζαν, τὸν ὕψωσαν. Καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν, τὸν ἱσορρόπησαν, ὥσάν ζῶντα. Ἐπειτα ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον ἀπὸ τὴν ἰδίαν δύναμιν. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ράχιν. Ὁ θῶραξ ἦτο προτεταμένος, αἱ χεῖρες κρεμάμεναι μὲ ἀναπόσπαστον τὴν λαβὴν τοῦ σπασμένου χαντζαριοῦ, τὰ σκέλη ἀνοιχτά καὶ ἡ κεφαλὴ ὑψηλά.

Τότε ὁ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον. Στέκεται καὶ προσβλέπει σιγηλὸς τὸ ἄπνουν σῶμα τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτειλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἱματόχρους, ὥσάν νὰ εἶχε βαφῇ ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς μάχης, φιλεῖ μὲ θερμὸν φίλημα τὸν ὀρθιον νεκρὸν.

« Ἐργα »

Μιχαὴλ Μητσάκης (διασκευὴ)

97. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ

Ἐγνώριζον ὅτι τὸ Μεσολόγγιον εἶναι πόλις μικρά. "Ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ πηλώδους ἐδάφους εἰς τὴν ἄκραν ἀβαθοῦς θαλασσολίμνης· ὅτι δὲν ἔχει οὔτε πύργους, οὔτε ἐπάλξεις, οὔτε τίποτε ἀπὸ ὅσα περιμένει κανεὶς νὰ ἴδῃ εἰς ὀχυρὸν φρούριον. Καὶ ὅμως ὁμολογῶ ὅτι μὲ κατέλαβεν ἑκπληξίς, ὅταν, εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν, διέβην τὴν ξηρὰν τάφρον καὶ εἶδον τὸν μικρὸν τοῖχον περίξ τῆς πόλεως.

Νομίζεις, ὅτι βλέπεις περίφραγμα κήπου!

Τὸ τεῖχος τοῦτο ἐπεσκευάσθη καὶ ἀνεκαινίσθη μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Δὲν ἦτο τόσον στερεὸν τὸ τεῖχος, ἀπὸ τὸ ὅποιον οἱ Ἕλληνες ἀπέχρουν τοιαύτας ἐφόδους καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου τοσάκις ἐξώρμησαν ἐν μέσῳ τοῦ σκότους κατὰ τοῦ

ἐχθροῦ. Πῶς! Τοῦτο εἶναι τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον δις ἀντέστη εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ Σουλτάνου; Αὐτὰ εἶναι τὰ μεγάλωνυμα ὀχυρώματα, πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ πρὸς κυρίευσιν τῶν ὁποίων τοσοῦτον αἷμα ἐχύθη;

Ὁ ἀγὼν τοῦ 1821 οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν μὲ ὅσα εἶδομεν καὶ βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Τὰ τόσα σιδηρᾶ ἢ ὀρειχάλκινα πυροβόλα θὰ προεκάλουν τὸν γέλωτα τῶν σημερινῶν πυροβολητῶν. Οἱ μαχηταὶ ἐκεῖνοι ἐμάχοντο συνήθως ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἡ σπάθη δὲν ἔμενεν ἀχρηστος εἰς τὴν θήκην. Οἱ ἀντίπαλοι, προτοῦ συμπλακοῦν, ἤρεθίζοντο ἀμοιβαίως διὰ προκλήσεων καὶ ὕβρεων, καθὼς οἱ ἥρωες τοῦ Ὀμήρου. Τοιοῦτου εἶδους πολέμους καὶ πολιορκίας δυσκόλως κανεῖς δύναται νὰ φαντασθῇ χωρὶς πύργους ὑψηλοὺς, πύλας σιδηρᾶς, γεφύρας κρεμαστάς, βράχους μὲ ἐπάλξεις καὶ πυροβόλα φοβερά εἰς τὰς θυρίδας τῶν προμαχόνων.

Ἐδῶ ὅμως ἡ παντελὴς τούτων ἔλλειψις ἀνυψώνει ἀκόμη περισσότερον τὴν δόξαν τῶν ὑπερμάχων τοῦ Μεσολογγίου. Βλέπει κανεῖς τὴν ταπεινὴν αὐτὴν πόλιν ἐξ ὀλοκλήρου ἀνοχύρωτον.

Ὅτε ὁ Μαυροκορδαῖος ἐκλείσθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὴν 27ην Ὀκτωβρίου 1822, οἱ Τοῦρκοι, κύριοι τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας, κατήρχοντο πλήρεις θράσους πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐπιλοίπου Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ἡ Ἐπανάστασις κατεστρέφετο, ἐὰν δὲν ἡμποδίζετο ἡ ὁρμή των. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδαῖος ἐνόησεν ὅτι ὁ φραγμὸς οὗτος ἦτο τὸ Μεσολόγγιον, ἂν καὶ ἦτο ἀκατάλληλον πρὸς αὐτοῦς. Ἀπὸ παντοῦ τὸν παρεκίνουν νὰ μὴ θυσιασθῇ ματαίως. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ὑπερασπίσῃ πόλιν τοσοῦτον ἀσθενῇ ἐναντίον στρατιᾶς; Ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὴν ἀπόφασίν του:

—Ἐὰν δὲν ἀντισταθῶμεν ἐδῶ, εἶπε, διέρχονται οἱ ἐχθροὶ

ἐλεύθεροι, κυριεύεται ἡ Πελοπόννησος καὶ χάνεται τὸ πᾶν.
Ἐγὼ θὰ ἀποθάνω ἐδῶ.

Εὐτυχῶς δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐδοξάσθη.

Τριακόσιοι ὀγδοήκοντα μόνον μαχηταὶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης μὲ τριάκοντα πέντε Σουλιώτας του. Δέκα χιλιάδες Ἀλβανοὶ περιεκύκλωσαν τὸ Μεσολόγγιον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὁμέρ πασᾶ. Ἐπρεπε, διὰ παντὸς τρόπου, νὰ κερδήσουν καιρὸν οἱ πολιορκούμενοι, μέχρις ὅτου ἔλθῃ βοήθεια, ὡς ἤλπιζον. Ἡ ὀλιγάριθμος φρουρὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποστῇ τὴν ἐφοδὸν τοσούτων ἐχθρῶν. Ἦτο χρεία, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ περιτειχίσματος, δεκαπλασίου ἀριθμοῦ στρατιωτῶν. Ἐὰν ὁ Βρυώνης ἐγνώριζε τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν πραγμάτων, δὲν θὰ ἀνέβαλλε βεβαίως τὴν ἐφοδὸν.

Διὰ νὰ τὸν ἐξαπατήσουν οἱ πολιορκούμενοι, ἔχωναν κατὰ διαστήματα λόγχας τουφεκιῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῶν τειχῶν, διὰ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὑπῆρχον καὶ τακτικά στρατεύματα ἐντὸς τῆς πόλεως. Καὶ ἄλλοτε ἐτουφέκιζον διὰ μιᾶς ἀπὸ ἓν μέρος τῶν τειχῶν, καί, τρέχοντες δρομαῖοι πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἐτουφέκιζον ὅλοι μαζί δευτέραν φοράν.

Εὐτυχῶς ὁ Ὁμέρ Βρυώνης, ἀπατηθείς, ἔκαμε προτάσεις περὶ παραδόσεως. Οἱ πολιορκούμενοι, διὰ νὰ κερδήσουν καιρὸν, ἕως ὅτου φθάσουν αἱ ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις, ἐξηκολούθουν τὰς διαπραγματεύσεις, ἂν καὶ ἀπέρριψαν τὰς ταπεινωτικὰς προτάσεις τοῦ Ὁμέρ. Καὶ ἐφεύρισκον καθημερινῶς καὶ νέας προτάσεις. Ἠλπιζον ὅτι θὰ φανῇ ἐπὶ τέλους ἡ βοήθεια, τὴν ὁποίαν ἀνέμενον μὲ μεγάλην ἀνυπομονησίαν. Τίποτε ὅμως δὲν ἐφαίνετο. Ἡ θάλασσα ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν πλοίων τοῦ Τουρκικοῦ στόλου.

Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ ἀγωνίαν εἴκοσι τεσσάρων ἡμερῶν, εἶδον τρελοὶ ἀπὸ χαρὰν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ προσεγγί-

» Ταῦτα εἶπεν ὁ ἄγνωστος ἄνθρωπος, ὕψωσε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐγένεν ἄφαντος ».

Ὁ ἄγνωστος αὐτός, λέγει ὁ Τρικούπης, ἦτο Ἰωαννίτης, καὶ ἔργον εἶχε τὴν προμήθειαν κυνηγίου διὰ τὴν τράπεζαν τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου.

Ὁ Βρυώνης, πληροφορηθεὶς ὅτι αὐτὸς ἦτο πού ἐφάνερωσε τὸ μυστικὸν εἰς τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἐγένεν αἷτιος τῆς ἥττης του, ἔσφαξε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του. Ὁ δυστυχὴς κατώρθωσε νὰ σωθῇ εἰς Μεσολόγγιον, ἀλλ' ὅτε ἔμαθε τὴν φοβερὰν τοῦ Ὁμέρ ἐκδίκησιν, ἐγενε καλόγηρος. Ἐζῆσε καὶ ἀπέθανεν εἰς ταπεινὸν ἐρημητήριον, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια σφύζονται ἀκόμη πλησίον τῆς εἰσόδου τῆς Κλεισούρας πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀγρινίου.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ Μεσολόγγιον ἦτο πολίχνη ἀσήμαντος καὶ τελείως ἄγνωστος ἕξω τῆς Ἑλλάδος. Ὀλόκληρος ἡ πεδιάς, ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ζυγοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐσκεπάζετο ἄλλοτε ἀπὸ δάση, κυρίως ἐλαίων ἀγρίων, τῶν ὁποίων ἔχνη ὑπῆρχον ἀκόμη μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τοῦ 1822 αἴγλη ἀμαράντου δόξης περιβάλλει τὸ ἕως τότε ταπεινὸν καὶ ἄγνωστον Μεσολόγγιον.

Κατὰ τὸ 1824 ἔδωκεν εἰς αὐτὸ νέαν λάμψιν τὸ ὄνομα τοῦ Βύρωνος. Ἐδῶ ἦλθεν ὁ Ἀγγλος ποιητής, ὅτε ἔλαβε τὴν γενναίαν ἀπόφασιν νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Τὴν 5ην Ἰανουαρίου ἀπεβιβάσθη εἰς Μεσολόγγιον, τὴν 18ην Ἀπριλίου ἀπέθανεν. Αἱ τελευταῖαί του λέξεις ἦσαν διὰ τὴν θυγατέρα του καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα.

—Εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσα τὰ πάντα, εἶπε προτοῦ ἐκπνεύσει τὸν καιρὸν, τὴν περιουσίαν, τὴν υἰεῖάν μου. Τώρα θυσιάζω εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ζωὴν μου. Τί περισσότερον ἠδυνάμην;

Πολλὰ ἠδύνατο εἰσέτι νὰ πράξῃ, ἐὰν ἔζη. Ἡ Ἑλλάς

ὅλη ἐστήριζε τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς αὐτόν. Εἰς αὐτόν ὅλοι προσέτρεχον διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, αἱ ὁποῖαι ἐσπάρασσον τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ πρακτικὸς νοῦς τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, ἡ θερμὴ φαντασία του, ἡ ἀγγλικὴ ψυχραιμία του, τὸ μεγάλο ὄνομά του, τὰ πάντα ἐφαίνοντο ὅτι ἐδικαιολόγουν τὰς ἐλπίδας, ὅσας ἡ ἔλευσις του εἰς Ἑλλάδα ἐγέννησεν.

Εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἀπέθανεν. Ἐκεῖ ἡ καρδιά του διετηρήθη ὡς ἱερὸν κειμήλιον. Ἐκεῖ τὸν ἐθρήνησε νεκρὸν ἡ Ἑλλάς. Ἐκεῖ ἐστήθη καὶ ἀνδριάς εἰς τὸ μέσον τῶν μνημείων τῶν ὑπερμάχων τῆς ἡρωικῆς πόλεως.

Ἀλλὰ τὴν μεγαλυτέραν δόξαν τοῦ Μεσολογγίου ἀποτελεῖ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1826 πτώσις του, μετὰ πολιορκίαν, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος.

« Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίν »

Δημήτριος Βικέλας (διασκευὴ)

98. Ο ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ΚΗΡΥΣΣΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗΝ ΤΩΝ ΘΥΣΙΩΝ

Ἀρχαὶ Ἰουνίου 1826. Τὸ Μεσολόγγιον ἔχει πέσει — εὐγενὴς ἀπαρχὴ τῆς ἐλευθερίας — καὶ οἱ ἡρωικοὶ τοῦ πρόμαχοι, ὅσοι διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, τραγικὰ θύματα τοῦ λιμοῦ, τῆς ταλαιπωρίας καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ, ἔχουν συρρεύσει κατὰ χιλιάδας εἰς τὸ Ναύπλιον. Ζητοῦν ἀπὸ τὴν

Κυβέρνησιν, ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ἄρτον ξηρόν, διὰ τὴν τραφῶν, καὶ πυρῖτιν, διὰ τὴν πολεμήσων. Ἄλλ' ἢ Κυβέρνησις εἶναι περίτρομος καὶ κρύπτεται. Καὶ οἱ πολῖται, περίτρομοι καὶ αὐτοί, περιμένουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν ἀρχίσῃ ἢ ἀρπαγῇ.

Δοκιμάζει ἡ Κυβέρνησις τὴν φέρη βοήθειαν ἀπὸ τοὺς «ἀτάκτους» τοῦ Ἰτς-Καλέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν λάβει τὸν μισθὸν των καὶ εἶναι ἐξηγριωμένοι. Τὸ Ταμεῖον εἶναι κενὸν καὶ ἡ φοβερὰ κατάστασις ἔχει παραλύσει ὅλων τὰ νεῦρα. Τὸ ὀλοκαύτωμα τοῦ Μεσολογγίου ἐφάνη ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπικήδειος λαμπρὰς τοῦ ἀγῶνός της. Ἡ Ρούμελη, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ προμαχῶνός της, ἡσθάνθη τὰς δυνάμεις της ἐξηντλημένας ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν Πελοπόννησον ἐλεηλάτουν οἱ Αἰγύπτιοι τοῦ Ἰμπραήμ, χωρὶς τὴν συναντοῦν καμμίαν ἀντίστασιν. Ὁ κίνδυνος ἦτο περὶ τῶν ὅλων. Καὶ ἐπέκειτο γενικὴ καταστροφή καὶ διάλυσις, ἂν δὲν ἀπεστέλλετο στρατὸς τὴν ἀναχαιτίσῃ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐμψυχώσῃ τοὺς μαχητὰς τῆς ἐλευθερίας.

Τότε τὴν κατάστασιν σώζει ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ ὁποῖος καὶ πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατόπιν ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανὴς καθηγητὴς τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ συγγραφεὺς χρησιμωτάτων διδακτικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων. Ὑπῆρξεν ἐπίσης καὶ ὁ δραστήριος ἰδρυτὴς σχολείων, ὀρφανοτροφείων, ἄλλων ἰδρυμάτων κοινῆς ὠφελείας καὶ αὐτῆς τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.

Κατόπιν μυστικῆς συνεννοήσεως μετὰ τὴν Κυβέρνησιν, συγκαλεῖ εἰς τὰς 8 Ἰουνίου τὸν λαὸν καὶ τοὺς πειναλέους καὶ ἀπειλητικούς στρατιώτας εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου καὶ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὴν στεντορεῖαν φωνὴν του :

— Ἡ πατρίς καταστρέφεται, ὁ ἄγων ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντομος. Πρέπει οἱ ἄνδρεῖοι αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἔφαγαν πυρῖτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας καὶ ἤδη μᾶς περιστοιχίζουν ἄργοι καὶ πεινῶντες, πρέπει νὰ σπεύσουν, ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι καὶ οἱ πόροι λείπουν. Ἀλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, εὐρίσκομεν πόρους. Ἄς δώσῃ ὁ καθεὶς ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται. Ἰδοὺ ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. Ἄς μὲ μιμηθῇ, ὅποιος θέλει.

Καὶ ἐνῶ ἐχειροκρότει τὸ πλῆθος, κατέθεσε τὰς μικρὰς του οἰκονομίας: ὀκτῶ ἀγγλικὰς λίρας.

— Ἀλλ' ὄχι, συνέχισεν. Ἡ εἰσφορά αὕτῃ εἶναι ἀσήμαντος. Ἀλλὰ χρήματα δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἔχω ὅμως τὸν ἑαυτὸν μου καὶ ἰδοὺ, τὸν πωλῶ! Ποῖος θέλει ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διδάσκαλον διὰ τὰ παιδιὰ του; Ἄς καταβάλλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα.

— Ἡ γενναιοφροσύνη τοῦ Γενναδίου τόσον συνεκίνησε καὶ ἐνεθουσίασε μικροὺς καὶ μεγάλους, πλουσίους καὶ πτωχοὺς, ὥστε, κλαίοντες ὅλοι, ἔσπευσαν νὰ καταθέσουν ὅ,τι εἶχον. Ἄλλοι καταθέτουν χρήματα· ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ του ὅπλα, τὰ ὅποια ἦσαν καὶ ἡ μόνη περιουσία του. Πολλοὶ τὸν μιμοῦνται. Ἄλλοι καταθέτουν κοσμήματα, δὲν ὕστεροῦν δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ρακένδυτοι καὶ μέχρι πρὸ ὀλίγων λεπτῶν ἀπειλοῦντες γενικὴν λεηλασίαν στρατιῶται. Ἐντὸς ἐλαχίστης ὥρας συλλέγονται ἀρκετὰ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν. Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου θὰ προσήρχοντο καὶ αἱ γυναῖκες καὶ θὰ προσέφεραν καὶ αὐταὶ τὴν συνδρομὴν των.

Λίαν πρωί ἐπερίμενον ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ἀλλὰ ἡ λειτουργία ἐτελείωσε καὶ γυναῖκες, πλὴν ὀλίγων, δὲν εἶχον ἐμφανισθῇ, ἴσως φοβηθεῖσαι τὴν συρροὴν τόσων ξένων στρατιωτῶν. Ἐξαλλος ὁ Γεννάδιος στρέφεται πρὸς τοὺς μικροὺς μαθητὰς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, οἱ ὅποιοι ἐκκλησιάζοντο ἐκεῖ, καὶ τοὺς λέγει:

— Δυστυχῇ μου παιδιὰ, σᾶς ἐγκατέλειψαν αἱ μητέρες σας! Γνωρίζουν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς σφάζει καὶ ἐξανδραποδίζει, ὅτι αὐριοι θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦν, διότι φειδωλεύονται ὀλίγον χρυσάφι. Ἄλλος προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω. Πέσατε εἰς τὰ γόνατα νὰ τὸν παρακαλέσητε!

Καὶ τὰ παιδιὰ ἐγονάτισαν. Καὶ ἐξηκολούθησεν ὁ διδάσκαλος:

— Ὑψιστε Θεέ, Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθῶων καὶ τῶν μὴ ἐχόντων καταφυγὴν, μὴ ἐγκαταλείψῃς καὶ Σὺ τὰ παιδιὰ αὐτά. Σῶσε αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμά. Οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀφῆκαν εἰς τὴν τύχην των. Ἐπίβλεπον ἐπ' αὐτὰ καὶ ἐπίβλεπον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἐγκαταλείπουν αὐτὰ τῆς τὰ τέκνα. Ἄς λάμπῃ καὶ πάλιν ἐπ' αὐτῆς ἡ ἐλευθερία καὶ τὰ παιδιὰ αὐτά, πολῖται ἐλεύθεροι, ἄς τὴν ὑπηρετήσουν κάποτε μὲ πίστιν καὶ εὐλικρίνειαν! Ἡ, ἂν γνωρίζῃς Σὺ, ὁ Πάνσοφος, ὅτι εἶναι πεπρωμένον, ἐπειδὴ ἀνετράφησαν εἰς τὴν ιδιοτέλειαν καὶ τὴν φιλαρχίαν, νὰ γίνουν αἷτια κακῶν εἰς τὴν πατρίδα, παράδωσέ τα καλύτερα εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα καὶ παράδωσε καὶ ἐμέ εἰς αὐτό, πρὶν ἰδῶ καὶ πάλιν τῆς Ἑλλάδος τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν δουλικὴν ἡμέραν!

Μόλις ἐτελείωσεν, ἀφήνει τὸ κατάπληκτον ἐκκλησίασμα καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ αἱ συνεισφοραὶ πίπτουν

βροχιδόν, περισσότεραι παρά χθές, καὶ αἱ γυναῖκες στέλ-
λουν τὰ πάντα, καὶ τὰ δακτυλίδια τῶν ἀρραβώνων.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Γενναδίου ἦτο μέγα. Ἐσωσε τὴν
Κυβέρνησιν. Εὔρε πόρους πρὸς περιθάλψιν χιλιάδων στρα-
τιωτῶν. Χάρις εἰς τὸν Γεννάδιον, ὁ Μικαύλης ἐκπλέει μὲ
εἴκοσι ὑδραῖκά καὶ τέσσαρα σπετσιώτικα πλοῖα, καὶ ἐξο-
πλίζεται στρατός, ὁ ὁποῖος, τεθείς ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην,
ἐπανεφέρει τὴν νίκην εἰς τὰς ταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων
σημαίας καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὰ πικραμένα των χεῖλη.

Εἰς τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας τοῦ ἐσχάτου κινδύνου, αἱ ὁ-
ποῖαι ἀναδεικνύουν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ὁ Γεώργιος
Γεννάδιος, μὲ τὴν ἀτρόμητον παρρησίαν, πού τοῦ ἐνέπνεεν ἡ
συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, κατέστη δύναμις ἐπισκιάζου-
σα πᾶσαν ἄλλην. Μεγάλοι ἡγήτορες, ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Κολο-
κοτρώνης, τὸν ὠνόμαζον «πατέρα τῆς πατρίδος», «ἅγιον
ἄνθρωπον». Ἀμφότεροι τὸν συνεβούλευον νὰ λάβῃ τὴν ἀνω-
τάτην ἀρχὴν καὶ τοῦ προσέφερον καὶ τότε καὶ ἀργότερα τὸ
ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπέρριπτε πᾶσαν
προσφορὰν καὶ ἔσπευδε παντοῦ, ὅπου ἠδύναντο νὰ προσφέ-
ρουν τὰς ὑπηρεσίας των ἡ εὐφυΐα, ἡ μεστὴ εὐγλωττία, ἡ ὀρ-
γανωτικὴ ἱκανότης καὶ ἡ σωκρατικὴ ἀρετὴ του.

« Ἑλληνικά »

Ε. Π. Φωτιάδης

ΤΑ ΠΥΡΠΟΛΙΚΑ

Τὰ θαυματουργὰ αὐτὰ πολεμικὰ ὄργανα μὲ τὰ θαρραλέα πληρώματα πολλάκις κατενίκησαν πολὺ ὑπερτέρας ναυτικές δυνάμεις τῶν Τούρκων. Τὰ πυρπολικά λοιπὸν αὐτά, τὰ ὅποια ἀπέβησαν μία δόξα τοῦ νεωτέρου ἡμῶν ναυτικοῦ, ἄς ἴδωμεν πῶς παρεσκευάζοντο.

Κατὰ τὸν πυρπολητὴν Κωνσταντῖνον Νικόδημον, τὸ σκάφος, τὸ ὅποιον ἔμελλε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς πυρπολικόν, διηρεῖτο εἰς δύο πατώματα. Εἰς τὸ ἄνω, κατὰ διαστήματα, ἐτοποθετοῦντο ἄσκοι πλήρεις πίσσης καὶ ρητίνης καὶ ἄγγεῖα πλήρη οἶνοπνεύματος ἢ νάφθης. Καὶ εἰς τὸ κάτω ἐτοποθετοῦντο ὕλαι ἐμπρηστικαὶ καὶ ἰδιαιτέρως πυρῖτις ἐντὸς πίθων, δᾶδες, ἀχινόποδια καὶ σφαῖραι ἐξ εὐφλέκτων ὑλῶν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κάτω πατώματος ἠλείφετο διὰ νάφθης, ρητίνης, πίσσης καὶ οἶνοπνεύματος. Διὰ νὰ μεταδίδεται εὐκόλως τὸ πῦρ, ἠνοίγοντο ὅπαι μεταξύ τῶν δύο πατωμάτων. Εἰς τὴν πρύμνην ἔμενεν ὁ πηδαλιούχος, προστασσόμενος μεταξύ σπειρῶν σχοινίων. Οὗτος, μετὰ τὴν προσκόλλησιν τοῦ πυρπολικοῦ εἰς τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον καὶ τὴν μετάδοσιν τοῦ πυρὸς εἰς τὸ κάτω πάτωμα, ἐπήδα μετὰ τοὺς συντρόφους του εἰς μίαν λέμβον, ἣ ὅποια ἐσύρετο ὑπὸ τοῦ πυρπολικοῦ, καὶ ἀπεμακρύνετο.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ τόλμημα αὐτό, τῆς προσκολλήσεως δηλαδὴ τοῦ πυρπολικοῦ, ἐχρειάζοντο δύο πράγματα: κατ'ἀλλήλους ἄνεμος καὶ ψυχραιμία τῶν πυρπολητῶν.

Οἱ ναυτικοὶ μας τὸ πυρπολικὸν ὠνόμαζον μὲ τὴν Βενετικὴν λέξιν μπουρλότο. Διότι, φαίνεται, τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑνετῶν θὰ εἶχε μεταχειρισθῇ τὸ ὄπλον τοῦτο.

Τοιαῦτα πυρπολικά, μὲ ἄλλην ὁμῶς κατασκευὴν καὶ χρησιμοποίησιν, εἶναι καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος μετὰ

Χριστὸν χρησιμοποιούμενα εἰς τὸν βυζαντινὸν στόλον. Εἶναι τὰ λεγόμενα πυρφόρα πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐξεσφενδόνιζον διὰ σιφωνίων τὸ ὑγρὸν πῦρ. Τὰ πλοῖα αὐτὰ ἦσαν τελειοποιημένα παλαιὰ πυρπολικά, ὅμοια πρὸς τὰ πυρπολικά, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν, ὡς εἶδομεν, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Ἡ τελειοποίησις τῶν βυζαντινῶν πυρπολικῶν συνίστατο εἰς τὸ ἐξῆς:

Τόσον τὰ παλαιότερα πυρπολικά ὅσον καὶ τὰ νεώτερα ἔπρεπε νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ προσκολληθοῦν εἰς τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον, διὰ νὰ μεταδώσουν τὸ πῦρ. Οἱ πυρποληταὶ ὅμως τῶν βυζαντινῶν πυρφόρων πλοίων κατέβρεχον ἀπὸ ἀποστάσεως τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον μὲ πετρέλαιον διὰ τῶν σιφώνων. Καὶ ἔπειτα τὸ ἀνέφλεγον διὰ τοῦ ἀνημμένου πετρελαίου, τὸ ὁποῖον ἐξεσφενδόνιζον διὰ εἰδικοῦ σιφωνίου.

Πρῶτοι ὅμως οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, κατεσκεύασαν πυρπολικά, τὰ ὁποῖα ἐτελειοποιήθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὰ τελειοποιηθέντα αὐτὰ πυρπολικά ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν στόλον μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Καλλίνικος ἐφεῦρε τὸ ὑγρὸν πῦρ. Τότε ἡ ἐφεύρεσις αὕτη ἀκόμη περισσότερον τὰ ἐτελειοποίησε καὶ τὰ τελειοποιηθέντα πυρφόρα πυρπολικά διетηρήθησαν μέχρι τῆς Ἀλώσεως, τῷ 1453. Ἐκτοτε ἐξηφανίσθησαν τὰ πυρπολικά μαζί μὲ τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους καὶ συνεξηφανίσθη καὶ τὸ μυστικὸν τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑγροῦ πυρός. Οἱ ξένοι ὅμως, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔμαθον ποτὲ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑγροῦ πυρός, ἐξηκολοῦθουν νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ πυρπολικά τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, ὁπότε μετέδωκαν τὴν χρῆσιν τῶν πυρπολικῶν αὐτῶν καὶ εἰς ἡμᾶς.

« Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος »

Φαίδων Κουκουλῆς (διασκευῇ)

100. ΚΑΝΑΡΗΣ

“Όλη ἡ Βουλὴ τῶν προεστῶν, στὸν μῶλο συναγμένη,
εἶπε πῶς ἔξω στήν στεριά τοὺς Τούρκους θὰ προσμένῃ.

Τότε ἔβγαλα τὸ φέσι

καὶ νὰ μιλήσω θάρρεψα προβάλλοντας στὴ μέση:

—Τίποτα, ἀρχόντοι, δὲν φελᾷ, μονάχα τὸ καράβι.

Σὰν μ’ ἄκουσε ἓνα ἀπ’ τὰ τρανὰ καλπάκια μας, ἀνάβει
καὶ τὸ φαρμάκι χύνει:

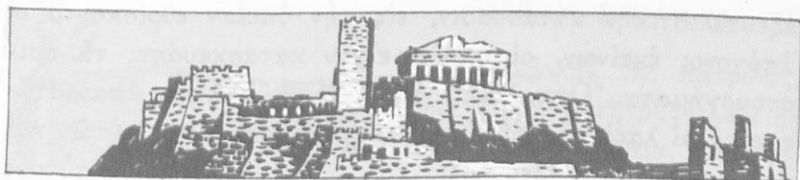
—Ποιὸς εἶν’ αὐτός, καὶ πῶς τὸν λέν, ποὺ συμβουλὲς μᾶς δίνει;

Νὰ τὰ Ψαρά πῶς χάθηκαν! Κι ἐγὼ φωτιά στὸ χέρι
πῆρα καὶ πέρα τράβηξα κατὰ τῆς Χιὸς τὰ μέρη,
κι εἶπα ἀπὸ κεῖ—δὲν βάσταξα—μὲ χεῖλια πικραμένα:
—Νὰ πῶς μὲ λέν ἐμένα!

« Ταμπουράς καὶ κόπανος »

Ἀλέξανδρος Παλλῆς

101. Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

Τὸ 1835 ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους μετεφέρθη ἀπὸ τὸ Νάυπλιον εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσκέφθησαν τότε νὰ κατασκευάσουν τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἀλλ' ἡ ἰδέα ἐκείνη ἐναυάγησε. Καὶ τοῦτο ἦτο πολὺ ὀρθόν. Εἰς τὸ μέλλον ἡ Ἀκρόπολις ἔπρεπε νὰ μένη ἐλευθέρα ἀπὸ τὸν θόρυβον στρατιωτικῶν φρουρῶν καὶ αὐλικῶν ὑποδοχῶν. Ἦτο τόπος, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀγιάσει ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη καὶ τὰ παθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὸ ἐξῆς ἔπρεπε νὰ εἰσέρχεται τις εἰς αὐτὴν, ὡς εἰς ἱερὸν ναόν, μὲ εὐλάβειαν, διὰ νὰ προσκυνήσῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὰ ἔργα τῶν προγόνων του.

Τὸ ἔθνος ἡσθάνετο ὅτι πρὸς τὰ ἔργα αὐτὰ εἶχε μεγάλην ὑποχρέωσιν. Ἠσθάνετο ὅτι δὲν ἐχρεώσται τὴν ἐλευθερίαν του μόνον εἰς τὰ λαμπρὰ κατορθώματά του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συμπάθειαν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Τὴν συμπάθειαν αὐτὴν ἐχρεώσται πάλιν κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ λείψανα τῆς Ἀρχαιότητος, τὰς ἀρχαιότητας. Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος εἶχον ἀρχίσει νὰ γίνωνται γνωστὰ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφ' ὅτου οἱ Φράγκοι εἶχον ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἀργότερον, μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως, πολλοὶ περιηγηταί, Ἀγγλοὶ, Γάλλοι, Γερμανοὶ καὶ ἄλλοι ἐπεσκέφθησαν τὰ ἀρχαῖα λείψανα, τὰ ἐθαύμασαν καὶ τὰ περιέγραψαν. Αἱ περιγραφαὶ αὗται ἐνεθουσίασαν τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Συγχρόνως ὁμῶς ἐλυποῦντο διὰ τὴν

ἐξευτελιστικὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἶχον κατασκευάσει τὰ ἀριστουργήματα. "Όταν λοιπὸν τῷ 1821 οἱ Ἕλληνες ἐπανεστάτησαν, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἠνάγκασαν τὰς κυβερνήσεις των νὰ προστατεύσουν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνά των.

Τοιοιουτρόπως τὰ ἄφωνα αὐτὰ ἐρείπια ἔγιναν οἱ ἰσχυρότεροι συνήγοροι τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους. Δι' αὐτό, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, τὸ ἔθνος ἀπέδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὰ λείψανα τῶν προγόνων του ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων.

Οἱ Τοῦρκοι ἀφῆκαν τὴν Ἀκρόπολιν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. Παντοῦ ἐφαίνοντο τὰ ἔχνη τῆς τουρκικῆς κατοχῆς καὶ τῶν καταστροφῶν τοῦ πολέμου. Παντοῦ συντρίμματα καὶ ἐρείπια. Ἀμέσως ἔπειτα ἤρχισεν ὁ καθαρισμὸς αὐτῆς, διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ τὰ μνημεῖα μετὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἀποκτήσουν πάλιν, ὅσον ἦτο δυνατόν, τὴν ἀρχαίαν ὡραιότητά των. Ἐξηκολούθησεν ὁ καθαρισμὸς ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ μόλις εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῶν ἡμερῶν μας ἐτελείωσεν. Αἱ μικραὶ ἄθλιαι τουρκικαὶ οἰκίαι, αἱ ὁποῖαι ἐκάλυπτον ὅλον τὸν μεταξὺ τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων τόπον, κατηδαφίσθησαν καὶ ἐσαρώθησαν. Κατηδαφίσθη ὁ προμαχῶν, τὸν ὅποιον εἶχον κατασκευάσει οἱ Τοῦρκοι τῷ 1656 πρὸ τῶν Προπυλαίων. Ἀπ' αὐτὸν ἐξήγαγον ὅλον τὸ ὑλικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης καὶ με' αὐτὸ τὸν ἔκτισαν πάλιν εἰς τὴν πρώτην του θέσιν. Ἐπειτα ἀφηρέθησαν ὅλαι αἱ νεώτεραι προσθῆκαι, αἱ ὁποῖαι παρεμόρφωνον τὰ Προπύλαια, τὸ Ἐρέχθειον καὶ τὸν Παρθενῶνα. Ἀνέσκαψαν τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως πανταχοῦ μέχρι τοῦ βράχου. Καὶ ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς αὐτάς ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἀρχαῖα.

« Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν »

Χρῆστος Τσοίντας

Σύμβολον τῆς πατρίδος, τῆς γλυκείας μητρὸς ὅλων ἡμῶν, εἶναι ἡ σημαία. Ὅπως ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ ἡγιασμένον σύμβολον τοῦ Χριστιανοῦ, οὕτω καὶ ἡ σημαία παριστᾷ τὴν θρησκείαν τῆς πατρίδος.

Ἡ πατρίς ἐνσαρκώνεται εἰς τὴν σημαίαν, διότι βλέπουν εἰς αὐτὴν τὰ τέκνα τῆς

πατρίδος τὴν κυριαρχίαν, τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμίν της.

Ἡ σημαία συμβολίζει τὴν μακροχρόνιον ἱστορίαν τῆς πατρίδος. Εἶναι ἡ ὑπερήφανος εἰκὼν τῶν θριάμβων της. Ὁ δὲ σταυρὸς συμβολίζει τὰ μαρτύριά της, καὶ εἶναι ἡ φωτεινὴ καὶ παρήγορος ἐλπίς ὅλων μας.

Ὅταν κυματίζῃ εἰς τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ταρασσεται ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς μακρινὰς θαλάσσας, κηρύττει ὑπερήφανος, ὅτι τὸ σκάφος ἐκεῖνο εἶναι τμῆμα ἀχώριστον τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Εἶναι ὠραία, πολὺ ὠραία ἡ σημαία μας, ὅσον ὠραία εἶναι ἡ Ἑλλάς. Ἐχει τὸ γλυκύτατον χρῶμα τοῦ μυροβόλου ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ λευκὸν τοῦ μυρωμένου κρίνου, ὅπως τὴν χαιρετίζει ἡ ἐθνικὴ μας ποίησις:

*Οὐρανοχρωματισμένη
καὶ σὰν κρίνο ἀγροῦ λευκή.*

Αὕτῃ εἶναι καὶ ἡ ναυτικὴ σημαία, τὴν ὁποίαν βλέπεις ὑπερηφάνως ὑψωμένην εἰς τὸν ἰστὸν τῶν ἐθνικῶν πλοίων τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ. Αὕτῃ, τὴν ὁποίαν βλέπεις, ὅταν ὁ

ἥλιος κρύπτεται ὀπισθεν τῶν ὀρέων, νὰ κατέρχεται βραδέως εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ναύτου. Καὶ ἐνῶ σαλπίζει ὁ σαλπικτής, ὁ κυβερνήτης καὶ τὸ πλήρωμα τὴν χαιρετίζουν εὐλαβῶς.

Καὶ ὅταν βλέπῃς τὴν σημαίαν εἰς τοὺς προμαχῶνας, νὰ ἐνθυμηθῇς, ὅτι εἶναι αὕτῃ ἡ σημαία, τὴν ὁποίαν ὕψωσαν ἄλλοτε εἰς τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου οἱ νικηταὶ καὶ εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Μεσολογίου. Καὶ ὅταν βλέπῃς τὴν σημαίαν τοῦ ἐνδόξου στρατοῦ μας, νὰ μὴ λησμονήσῃς ποτέ, ὅτι ἔφεραν αὐτὴν καὶ ἐτίμησαν πάντοτε οἱ πατέρες μας εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Καὶ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς χύνει τὴν χρυσὴν λάμψιν του ὁ Σταυρός, διὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἡνωμένοι καὶ ἀχώριστοι ἡ πίστις καὶ ἡ πατρίς.

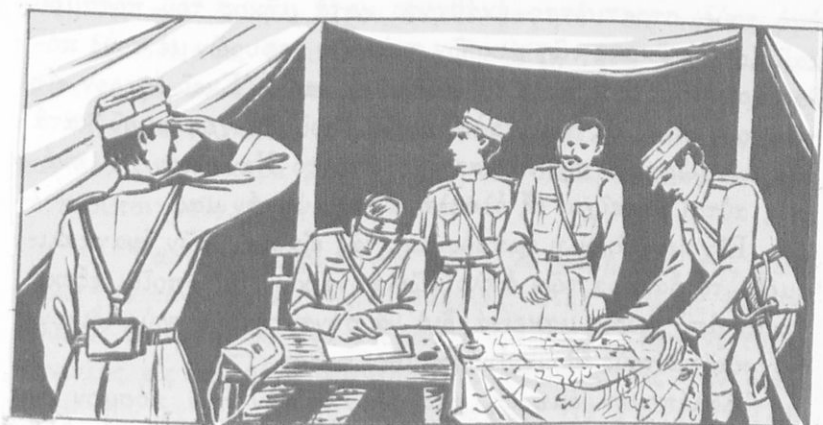
Ἡ σημαία εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν τέκνων τοῦ Ἑθνους. Διὰ τοῦτο ἡ ἐγκατάλειψίς της εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἔγκλημα ἀνανδρίας καὶ προδοσίας. Πρὸς αὐτὴν ἀτενίζει ὁ μαχόμενος στρατιώτης κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ὥραν τῆς μάχης. Αὐτὴν ἀναζητοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπνοῦ τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν ὀβίδων. Τὸ ἀφθονώτερον αἷμα χύνεται περίξ αὐτῆς καὶ πρὸς ὑπεράσπισίν της. Ὅταν ὁ σημαιοφόρος πίπτῃ, ἀγώνισμα τιμῆς εἶναι ποῖος πρῶτος νὰ τὴν ἐναγκαλισθῇ. Ποῖος πρῶτος νὰ τὴν παραλάβῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας, τὰς ὁποίας παρέλυσεν ὁ ὑπὲρ πατρίδος θάνατος.

Ἀλλὰ τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς σημαίας, ἔξω, μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, αἰσθάνεται ὁ Ἕλλην ἰσχυρότερον.

Ὅταν διέρχεται ἡ σημαία, τὴν βλέπεις ὥσάν νὰ συναντᾷς ἀσκεπῇ ἱερέα, ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὰ Ἀχραντα μυστήρια.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Εὐμανοὺὴλ Λυκούδης

103. Η ΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ 1912

Ποτέ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφθασεν ἡ πρώτη διαταγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον. Ἦτο τετάρτη πρὸς τὴν πέμπτην Ὀκτωβρίου 1912. Ἡ Μεραρχία μας, ἡ τετάρτη, εὐρίσκετο εἰς Βλοχόν, χωρίον, τὸ ὁποῖον ἀπέχει τοῦ Τουρκικοῦ ἐδάφους περὶ τὰς δύο καὶ πλέον ὥρας. Ἀπὸ ἐνωρὶς τίποτε δὲν ἐμαρτύρει, ὅτι τὴν ἐπαύριον ἐπρόκειτο ν' ἀνταλλάξωμεν πυροβολισμοὺς με τοὺς Τούρκους στρατιώτας.

Ἐπειτα ἀπὸ μίαν ἐξαισίαν, σχεδὸν καλοκαιρινήν, ἡμέραν, ὃ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ εἰς τὸ πορτοκαλόχρυσον θάμβος τοῦ δειλινοῦ οἱ καπνοὶ ἀπὸ τὰς καλύβας καὶ τοὺς καταυλισμοὺς τῶν ἀνδρῶν ἀνέβαινον ἀργά, ὡς θυσαὶ δικαίων. Αἱ νεαραὶ ποιμενίδες τοῦ Βλοχοῦ, μετὰ τὰ ροδαλά πρόσωπα καὶ τοὺς χαμηλωμένους ὀφθαλμούς, ὠδήγουν ἀπὸ τὴν βοσκὴν ὀπίσω τὰς ἀγέλας τῶν ζῶων.

Ἐν μέσῳ τῆς γαλήνης καὶ τῆς γλυκείας σιγῆς, τὴν ὁποίαν διέκοπτον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ χρεμετισμοὶ τῶν ἀλόγων, ὁ νοῦς μας δὲν ἐπήγαινε εἰς ἐχθροπραξίας. Πολλοὶ

ἀπὸ τοὺς στρατιώτας ἐκάθηντο κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς τὰς ἄκρας τῶν μικρῶν παλαιῶν γεφυρῶν μὲ τοὺς πόδας κρεμασμένους πρὸς τὰ φευγαλέα νερά. Ἐκεῖ ἔφερον εἰς τὸν νοῦν των τὰς τρυφεράς σκηνάς τοῦ ἀποχωρισμοῦ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τὸ Ναύπλιον. Αἱ σκέψεις αὐταὶ κατεῖχον ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ψυχὴν μας.

Εἶχομεν ἀκόμῃ ἐμπρὸς μας τὰς εἰκόνας τῶν ἐναγκαλισμῶν, τὰ δάκρυα τῶν ἀπλοϊκῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξεκίνησαν ἀπὸ χωρὶα μακρινά, διὰ νὰ συναντήσουν τοὺς ἰδικούς των καὶ νὰ τοὺς ἴδουν ἀκόμῃ μίαν φορὰν.

Ἐβλέπομεν ἐμπρὸς μας ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον νὰ φθάνῃ τάλαιπωρημένος, ἰδρωμένος, νὰ κατακλύζῃ τοὺς δρόμους τοῦ Ναυπλίου. Ἦρχετο μὲ ὅλα τὰ οἰκιακὰ σκεύη, χωρὶς νὰ εὐρίσκη τί νὰ φάγῃ καὶ νὰ μαγειρεύσῃ ἐκ τοῦ προχείρου. Νὰ μὴ ἔχῃ ποῦ νὰ κοιμηθῇ ἀπὸ τὸν μεγάλον συνωστισμόν καὶ νὰ διανυκτερεύῃ ὄρθιος εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἐβλεπε κανεὶς συζύγους μὲ τὰ μωρά των εἰς τὴν ἀγκάλην των, μητέρας μὲ λευκὴν κόμην καὶ κυρτωμένην ράχιν.

Τέλος ἤρχοντο εἰς τὴν ἀνάμνησίν μας αἱ σιωπηλαὶ καὶ συγκινητικαὶ σκηναὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀλόγων τῆς ἐπιτάξεως ἀπὸ τοὺς κυρίους των. Εἶδον ἐγὼ χωρικόν, ὁ ὁποῖος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὸ χωρίον του, τεσσάρων ὥρῶν διάστημα δρόμου, καὶ ἤλθεν ἀκριβῶς τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰς τοὺς στάβλους τῆς Μεραρχίας. Ἦθελε νὰ ἴδῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ ἄλογόν του, ἓνα ὥραϊον ψαρῆν, τοῦ ὁποίου οἱ παχύτατοι γλουτοὶ ἐμαρτύρουν περὶ τῆς ἀγρύπνου στοργῆς τοῦ κυρίου του. Μόλις τὸν εἶδεν, ἔστρεψε πρὸς αὐτὸν τὴν εὐφροσύνην του κεφαλὴν, ἐχρεμέτισε καὶ ἔσκαψεν ἀνυπόμονον τὴν γῆν μὲ τὴν ὀπλὴν του. Ὁ χωρικός ἐξεκρέμασεν ἀπὸ τὸν ὦμόν του ἓν σακκίδιον γεμᾶτον κριθὴν καὶ τοῦ ἔδωκε νὰ φάγῃ, ἃν καὶ τὸν διεβεβαίωσαν οἱ σταβλοφύλα-

κες, ὅτι πρὸ ὀλίγου εἶχον δώσει φαγητὸν εἰς τὰ ἄλογα.

— Παιδιά μου, ἤρχισε νὰ κλαυθμηρίζῃ τότε. Νὰ τὰ ἀγαπᾶτε τὰ ζωντανά. Εἶναι τοῦ Θεοῦ.

Ἐμεινε πλησίον τοῦ ζῴου του μέχρι βαθείας νυκτὸς καὶ δὲν ἔφυγε παρὰ μόνον, ὅταν τὸν διεβεβαίωσαν ὅτι θὰ τὸ περιποιηθοῦν, ὅσον εἶναι δυνατόν.

Ὁ Ψαρῆς! Μέχρι τινὸς εἶδον νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς ραχεῶς του τὸν ταμίαν τῆς Μεραρχίας. Ἀλλ' αἴφνης ἔχασα τελείως τὰ ἔχνη του. Νὰ ἀνεπαύθη διὰ παντὸς ἄρά γε τυμπανιαῖος εἰς καμμίαν Μακεδονικὴν πεδιάδα, εἰς τὴν διάθessin τῶν μαύρων ἐθνῶν, τῶν κοράκων; Νὰ ἀνεπαύθη ἄρά γε ἐκεῖ, ἀφοῦ διέβη τὰ Καμβούνια, τὸν Ἀλιάκμονα, τὸν Ἀξιὸν καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὰ θολὰ νερά τῆς θαυμασίας λίμνης τοῦ Ὀστρόβου; Ἡ νὰ ἐπέζησε, διὰ νὰ ἐπανεύρῃ τὸν θερμὸν στάβλον του καὶ νὰ δεχθῇ τὰς περιποιήσεις τοῦ κυρίου του;

Μία συναυλία σαλπίγγων ἐκάλει τοὺς ἄνδρας εἰς, τὸ συσσίτιον. Ἐδῶ ἀχνίζει τὸ φαγητὸν τοῦ ἱππικοῦ, πέραν οἱ πυροβοληταὶ ἐπολιόρκουν τὸ ἰδικόν των. Πλησίον τῆς ἀριστερᾶ ὄχθης παρετάσσετο μὲ τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη του ὁ λόχος μηχανικῶν, ἐνῶ μακρὰν εἰς τὸ βάθος ἐβόμβει τὸ πεζικόν. Ἡ νύξ εὗρε τὸ πεζικὸν κοιμώμενον μακαρίως.

Εἰς τὰς ἑνδεκα νεαρὸς ἀνθυπολοχαγὸς ἐκάλπαζε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Στρατηγείου. Ἀφίππευσεν, ἔδωκε τὸ ἄλογόν του εἰς τὸν ἱπποκόμον του καὶ ἀνέβη εἰς τὸ κτίριον ὅπου ἐφιλοξενεῖτο τὸ Ἐπιτελεῖον. Μετ' ὀλίγον ὅλα τὰ παράθυρα τῆς μικρᾶς ἀγροτικῆς ἐπαύλεως ἐπλημμύρισαν φῶς. Ἐξω δύο - τρεῖς ἀγρυπνοῦντες ἐβλέπομεν εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους τὰς σκιὰς τῶν εἰς διαρκῆ κίνησιν ἀξιωματικῶν. Ἡ νυκτερινὴ αὕτῃ κίνησις εἶχε κάτι τὸ ἐξαιρετικόν. Εἰς ὅλα τὰ

δωμάτια εὐργάζοντο πυρετωδῶς. Τί νὰ συμβαίνει ἄρα γε;
Μήπως πρόκειται νὰ ἐκκινήσωμεν;

Τέλος εἰς τὸν ἐξώστην ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του τὸ κομ-
φὸν παράστημα τοῦ ἱλάρχου Πέτρου Μάνου.

— Λοχίας τῆς ὑπηρεσίας!... Λοχίας τῆς ὑπηρεσίας!...

— Παρών, κύριε ἱλαρχε, ἀπήντησεν ἡ φωνὴ τοῦ ὑπαξιω-
ματικοῦ, βαδίζοντος ἀπὸ τὸ ἀντίσκηνόν του. Διατάξατε!

— Νὰ ἐτοιμασθοῦν ἀμέσως οἱ ἔφιπποι ἀγγελιαφόροι.

— Μάλιστα.

Ἐχαιρέτισε καὶ ἀπεμακρύνθη τροχάδην.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐὰν οἱ φρουροὶ σᾶς ἐπέτρεπον νὰ
ἀναβῆτε εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, θὰ ἐβλέπατε πράγματα ἐνδιαφέ-
ροντα. Εἰς τὴν πρώτην, τὴν κεντρικὴν, αἴθουσαν θὰ ἀντι-
κρύζατε τὴν ἐπιβλητικὴν, τὴν γνησίαν στρατιωτικὴν, τὴν
ἡλιοκαῇ μορφήν τοῦ Μεράρχου. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἦσαν
ζωγραφισμένα τὸ θάρρος, ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀποφασιστικότης.
Πρώτης τάξεως προσόντα στρατηγοῦ.

Ἐμπρὸς του, ἐπάνω εἰς παλαιὰν ξυλίνην τράπεζαν, θὰ
ἐβλέπατε ἀνοικτὸν τὸν χάρτην τοῦ Ἐπιτελείου, ἐπὶ τοῦ ὁ-
ποίου ἦτο βυθισμένος εἰς σκέψεις. Εἰς ἄλλο δωμάτιον θὰ
ἐβλέπατε τὸν ὑπασπιστὴν του, ὁ ὅποιος ὑπηγόρευεν εἰς πέν-
τε γραφεῖς συγχρόνως πέντε διαφορετικὰς διαταγὰς πρὸς
πέντε διάφορα σώματα με φωνὴν χαμηλὴν, διὰ νὰ μὴ τα-
ράξῃ τὰς σκέψεις τοῦ στρατηγοῦ.

Ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἀγγελιαφόροι ἔφευγον καλπάζον-
τες πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἐλάμβανον τοὺς φακέλους
τῶν διαταγῶν, ἔκαμνον τὸν σταυρόν των καὶ ἐβύθιζον
τοὺς πτερνιστῆράς των εἰς τὰ πλευρὰ τῶν ἀλόγων. Πλη-
σίον τῆς μάνδρας τοῦ κτιρίου ἀνεφάνη ταινία λαμπροῦ κυα-
νοῦ φωτός, ἡ ὁποία ἔσβηνε καὶ πάλιν ἀνέλαμπε καὶ πάλιν
ἔσβηνε. Μερικοὶ πεζοί, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὸν ποταμόν,

ὅπου εἶχον μεταβῆ διὰ νὰ φέρουν νερόν, περιεκύκλωσαν τὸ φῶς.

— Τί εἶναι, παιδιά; τί τρέχει;

— Ὁ ὀπτικὸς τηλεγράφος, ἀπῆντα μία φωνὴ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς λάμπσεως.

Ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ράχιν ἐπρόβαλε μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἄλλο φῶς καὶ ἡ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία μας μετ' τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἶχεν ἀποκατασταθῆ.

Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς πρωίας ἡ πεδιάς τοῦ Βλοχου ἐγένεμισε περιπατοῦντα φῶτα, τὰ φαναράκια τῶν ὑπαξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι ἔσπευδον νὰ ἐξυπνήσουν τοὺς ἄνδρας, διὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν.

— Τὰ ἐμάθατε λοιπόν, κύριε συνάδελφε;

— Τί πρᾶγμα;

— Ἐνα τάγμα τοῦ ὀγδόου συντάγματος διετάχθη νὰ ἐκβιάσῃ τὴν εἴσοδον πρὸς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος ἀπὸ τὸν σταθμὸν Ἐλευθεροχωρίου.

— Ἀλήθεια;

— Ἀλήθεια. Μάλιστα αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἴσως βαδίζει κατὰ τοῦ σταθμοῦ.

— Συνάδελφε, νὰ σὲ φιλήσω! Ζήτω τὸ Ἔθνος!

Μακρὰ σειρὰ φορτηγῶν ἀμαξῶν ἐτρόχαζε κατεσπευσμένως ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ. Τὰ μαστίγια ἔτριζον εἰς τὸν ἀέρα, οἱ τροχοὶ ἐκρότουν δαιμονιωδῶς καὶ ἐπνιγον τὰς φωνὰς καὶ τὰς διαταγὰς τῶν βαθμοφόρων. Ἦτο ἡ ἐφοδιοπομπὴ τῆς Μεραρχίας, ἡ ὁποία ἔφευγε διὰ τὸ χωρίον Ὀρφανά, νὰ φέρῃ ἄρτον καὶ ἄλλα φαγώσιμα.

Ὁ λόχος τοῦ μηχανικοῦ συνετάσσετο, οἱ ἵππεῖς τῆς Ἀνεξαρτήτου Ταξιαρχίας ἔσυρον τὰ ἄλογά των εἰς τὸ πότισμα, ἐνῶ οἱ συνάδελφοί των τοῦ μεραρχιακοῦ ἵππικοῦ ἐσέλ-

λωνον τὰ ἰδικά των. Ἐπρόκειτο νὰ προχωρήσουν πρῶτοι ἐξ ὅλων πρὸς ἀναγνώρισιν.

Ἦτο σκότος ἀκόμη, ὅταν ὁ Μάνος διέταξε:

— Ἐπὶ τῶν ἱππων!

Καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ἀνδρῶν του.

Εἰς λοχίας τὸν προέπεμψε φεύγοντα.

— Στὸ καλὸ, κύριε Ἰλαρχε. Καλὴ ἐπιτυχία!

Τὴν ἐπομένην, κατὰ τὰ χαράγματα, τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Μεραρχίας ἐπῆρε τὸν δρόμον πρὸς τὸ πεδῖον τῶν ἐπιχειρήσεων. Ὅλαι αἱ σκηναί, οἱ κατάφωτοι ἐκεῖνοι συνοικισμοὶ τῆς παρελθούσης νυκτός, εἶχον ἐξαφανισθῇ ὡς διὰ μαγείας. Αἱ νυκτεριναὶ διαταγαὶ εἶχον σαρώσει τοὺς καταυλισμούς, τὰ σώματα ἐτέθησαν ἑνωρὶς εἰς πορεῖαν. Καὶ εἰς τὴν πεδιάδα, ἔρημον καὶ γυμνὴν ζωῆς πλέον, ἐβασίλευεν ἀπέραντος σιγή, τὴν ὁποῖαν διέκοπτον μόνον οἱ μονότονοι καὶ ἀραιοὶ κωδωνισμοὶ τῶν ποιμνίων. Οἱ ποιμενόπαιδες τοῦ Βλοχοῦ ματαίως ἀνεζήτησαν τὰς πυροβολαρχίας, αἱ ὁποῖαι τὴν προηγούμενην εἶχον γίνει ἀντικείμενον ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος. Πέραν, εἰς τὸ βάθος, μόλις ἠδύνασο νὰ διακρίνης εἰς τὸ γλυκὸ πρωινὸν λυκόφως μακρὰν φάλαγγα πεζικοῦ πορευομένην. Ἐσύρετο διὰ μέσου θάμνων καὶ λόφων καὶ ὕψωνεν ἐλαφρὰ νέφη σκόνης, ὅσakis ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν δημόσιον δρόμον.

Ἦτο ἐξαίσιον πρῶτὴ μὲ οὐρανὸν αἶθριον, ὁ ὁποῖος μᾶς ὑπέσχετο ἥλιον βασιλικόν. Εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ χωρίου αἱ γυναῖκες παρατεταγμέναι δεξιὰ καὶ ἀριστερά, κατὰ μῆκος τῶν φρακτῶν τῶν κήπων, μὲ τὰ κάνιστρα γεμᾶτα τρόφιμα, προσέφερον εἰς τοὺς στρατιῶτας καὶ τοὺς προέπεμπον δακρύζουσαι:

— Στὸ καλὸ, παιδιὰ! Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φυλάῃ!

Εἰς τὸ τέλος τῆς παρατάξεως εἰς γέρων μὲ χιονισμένην

γενειάδα ἐστηρίζετο εἰς τὴν ράβδον τοῦ σιωπηλῶς καὶ σκεπτικός, ὥς κάτι νὰ ἐμελέτα, κάτι νὰ ἀνεσκάλευε καὶ νὰ ἀνεζήτηι εἰς τὴν μνήμην του. Τὸ πρόσωπόν του ἀνέλαμψεν αἴφνης. Ἀπεκαλύφθη, ἔσεισεν εἰς τὸν ἄερα τὸν πανάρχαιον μαῦρον πῖλόν του καὶ ἤρχισε νὰ κραυγάζῃ ἑξαλλος πρὸς τοὺς διαβαίνοντας ἄνδρας:

— Ἐμπρός! Ἐμπρός!

Καλύτερα μιᾷς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακή.

Ἐμπρός! Ἐμπρός!

« Πολεμικαὶ Σελίδες »

Σπύρος Μελάς

104. ΕΜΠΡΟΣ

Ἐμπρός! Ὀλόρθοι, ἀτρόμητοι.

Μαυρίλα. Ἀστροπελέκι.

Νά, τὸ σπαθὶ ἐγοργόστραψε

καὶ νά, ἡ βροντὴ τουφέκι!

Στὴν Πίνδο ἀπ' τὸν Ταῦγετο

καὶ στὰ Βαλκάνια ὡς πέρα,

μιὰ φλόγα, μιὰ φοβέρα,

καὶ ἓνας νοῦς. Ἐμπρός!

Ἐμπρός! Βουνά, ψηλῶστέ μας

καί, ὦ θάλασσα, νά ἡ ὥρα!

Στοίχειωσε τὰ καράβια μας

καὶ βόηθα νικηφόρα!

Κρήτη, ὁ Μωριάς, ἡ Ρούμελη,

ἐμπρός! Ἡ Ἑλλάδα λάμπει!

Ἡχολογοῦν οἱ κάμποι.

Καῖνε οἱ καρδιές. Ἐμπρός!

Κωστῆς Παλαμᾶς

ΤΑ ΠΗΡΑΜΕ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα! Μάτια πολλά τὸ λένε,
μάτια πολλά τὸ λένε, ὅπου γελοῦν καὶ κλαῖνε.
Τὸ λέν πουλιά τῶν Γρεβενῶν κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου
ποὺ τὰ 'σκιαζεν ἡ παγωνιά κι ἀνατριχίλα φόβου.
Τὸ λένε κτύποι καὶ βροντές, τὸ λένε κι οἱ καμπάνες,
τὸ λένε κι οἱ χαρούμενες καὶ οἱ μαυροφόρες μάννες.
Τὸ λένε καὶ Γιαννιώτισσες, ποὺ ζοῦσαν χρόνια βόγγου,
τὸ λένε κι οἱ Σουλιώτισσες στὶς ράχες τοῦ Ζαλόγγου.
Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα!

Γεώργιος Σουρῆς-

106. Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΙΛΚΙΣ

Ἐκάστην 21ην Ἰουνίου ἐορτάζει ὁ Ἑλληνισμὸς μίαν ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας μάχας τῆς ἱστορίας του: Τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, ἡ ὁποία ἔκρινε, τῷ 1913, τὴν τύχην τοῦ δευτέρου βαλκανικοῦ πολέμου. Τὰ ἀπόρθητα θεωρούμενα ὑπὸ τῆς διεθνοῦς στρατιωτικῆς κριτικῆς ὀχυρά — ἔργα τῆς βουλγαρι-

κῆς φιλοπονίας, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς γερμανικῆς στρατιωτικῆς τέχνης — ἐξεπορθήθησαν. Καί, παρὰ τὰς σοβαρὰς μάχας, ποὺ ἐπηκολούθησαν, ὁ ἀγὼν ἐκρίθη ἐκεῖ.

Ἄλλ' αἱ θυσίαι ὑπῆρξαν μεγάλαι, μέγισται, καὶ ὁ στρατὸς ἐβάδισε μὲ πλήρη ἐπίγνωσιν πρὸς αὐτάς. Διότι ὅλοι ἀντελαμβάνοντο, ὅτι ἄλλη λύσις δὲν ὑπῆρχεν.

Ἀπὸ τῆς 19ης Ἰουνίου μέχρι καὶ τῆς 21ης ἐπίμονος, σφοδρὰ καὶ πολυαίμακτος διεξήχθη ἡ μάχη, μάχη κυρίως ξιφολόγχης, δικαίως ἐπικληθεῖσα γιγαντομαχία. Τὸ σάρωμα τῶν βουλγαρικῶν γραμμῶν ὑπῆρξε πλήρες. Ἀλλὰ καὶ τὸ τίμημα, ὅπως εἵπομεν, ὑπῆρξε βαρὺ· 32 ἀξιωματικοί μας νεκροὶ — εἰς συνταγματάρχης, ὁ ἥρως Ἀντώνιος Καμπάνης, δύο ἀντισυνταγματάρχαι, δύο ταγματάρχαι — καὶ 57 τραυματίαι. Στρατιῶται 749 νεκροὶ καὶ 3811 τραυματίαι.

Καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τὴν 11ην νυκτερινὴν τῆς 21ης Ἰουνίου ἀπευθύνει τὴν διαταγὴν:

« Εἰς τὸν ἀνδρεῖον στρατὸν Μου, τὸν ἐπιδείξαντα τοιοῦτον ἥρωισμόν κατὰ τὰς μάχας τῶν ἡμερῶν τούτων, τὸν συντρίψαντα τὸν ἐχθρὸν ὅπουδῆποτε καὶ ἂν τὸν συνήντησεν, ἐκφράζω τὸν θαυμασμόν Μου καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν Μου, διότι ἡγοῦμαι αὐτοῦ ».

Ἐγράψαμεν προηγουμένως ὅτι ὅλοι, βαδίζοντες πρὸς τὴν μάχην, ἐγνώριζον τί τοὺς περιμένει. Ὁ Κωνσταντῖνος, σκυθρωπός, ἀναπτύσσων πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς, ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης, τὴν σημασίαν τοῦ νέου ἀγῶνος, καταλήγει:

— Πολλοὺς ἀπὸ σᾶς ἴσως σᾶς βλέπω διὰ τελευταίαν φορὰν! Σκεφθῆτε, κύριοι, ὅτι θὰ γίνῃ ἄμιλλα θανάτου!

Καὶ οἱ ἀξιωματικοί, τὴν τραγικὴν ἐκείνην στιγμὴν, σφύρουν τὰ ξίφη των, τὰ ὑψώνουν πρὸς τὸ πηλὴκιον, τὰ φέρουν κατόπιν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐπευφημοῦν:

— Ζήτω ὁ Βασιλεὺς!

Ἄπο τὰ πολλὰ περιστατικά, ποὺ δεικνύουν τῶν μελλοθανάτων τὸ ὑψηλὸν φρόνημα, μνημονεύομεν δύο :

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἀντώνιος Καμάρας — ἥρωας καὶ νεκρὸς τοῦ Κιλκίς — διατάσσεται ἀπὸ τὸν Μέραρχόν του νὰ ὀδηγήσῃ τὸ 16ον πεζικὸν τάγμα πρὸς τὸν λόφον τοῦ θανάτου.

— Μάλιστα, Μέραρχέ μου ! ἀπαντᾷ. Τὸ 605 θὰ πέσῃ καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον !

Ἐπεσε τὸ 605, ἔπεσε καὶ ὁ Καμάρας.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ταπεινὸς ἀνθυπολοχαγὸς δὲν ὑστέρησε τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. Εἰς συνταγματάρχης διατάσσει ἔφεδρον ἀνθυπολοχαγὸν νὰ καταλάβῃ, κατὰ τὴν πρώτην σύρραξιν, ἓν πλατὺ καὶ βαθὺ ὀχύρωμα.

— Θὰ τὸ καταλάβω, κύριε συνταγματάρχα, ἀπαντᾷ.

Καὶ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μονάδος του. Σφαῖραι καὶ λογχισμοὶ κάμνουν κόσκινον τὸ σῶμά του. Ἀλλὰ τὸ ὀχύρωμα πίπτει. Καὶ οἱ στρατιῶται ἐξαντώνουν μέχρις ἑνὸς τοὺς ὑπερασπιστάς του.

« Στρατιωτικὰ Νέα »

Ε. Π. Φωτιάδης

107. ΕΛΛΑΔΑ...

Γῆ Ἑλληνική, τὸ χῶμά σου νὰ ὀργάνω
χαρά μου καὶ τιμὴ.

Σιμά σου πάντα ἐγλύκανα τὴν πίκρα καὶ τὸν πόνο
μὲ τοῦ ἰδρωτὰ μου τὸ γλυκὸ ψωμί.

Καὶ δουλευτὴς μὲ χέρι ἀδρό, γεμᾶτο,
σπέρνω, θερίζω ἀδιάκοπα. Τὰ φύτρα θησαυροί.

Κι ἡ εὐλογημένη κούραση, σὰν ἔρθῃ καὶ μὲ βρῆ,
μαζὶ καθίζουμε στὸν ἔλατο ἀπὸ κάτω,
νὰ ὀνειρευτοῦμε, κλείνοντας τὰ μάτια,
μιᾶς δόξας σου παλαϊκῆς τὰ σκαλοπάτια.

Στέλιος Σπεράντσας

Εἰς ἐπιστολὴν πολεμιστοῦ ἀξιωματικοῦ πρὸς τὴν σύ-
ζυγόν του γράφονται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς, τὰ
ὁποῖα ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἶπε πρὸς τοὺς ἀξιωματι-
κοὺς, τὴν παραμονὴν τῆς πολυνέκρου μάχης τοῦ Κιλκίς,
ἣ ὁποῖα ἐδόξασε τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα καὶ ἐξηυτέλισε τοὺς
Βουλγάρους:

— Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κόδρου μέχρι τοῦ
Κωνσταντίνου Παλαιολόγου οὐδεὶς Ἑλλήν ἡγεμὼν καὶ συγ-
χρόνως στρατηγὸς ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς κλίνης του. Ὁ ἀγὼν,
τὸν ὁποῖον θὰ ἀναλάβωμεν αὔριον, εἶναι ὑψίστης σπουδαιό-
τητος. Μὲ ἄλλος προβλέπω ὅτι δὲν θὰ ἐπανίδω πολλοὺς
ἀπὸ σᾶς. Δὲν δύναμαι νὰ σφίξω τὴν χεῖρα ἐκάστου χωριστὰ
καὶ σᾶς λέγω τοῦτο μόνον: Ἀξιωματικοί, τεθῆτε ἐπὶ κε-
φαλῆς τῶν στρατιωτῶν σας καὶ ἐκπληρώσατε τὸ καθήκον
σας!

Στραφεῖς δὲ πρὸς τὸν παριστάμενον Διάδοχον, λοχα-
γὸν τότε, τὸν κατόπιν ἐνδοξον Βασιλέα Γεώργιον τὸν Β',
εἶπε:

— Καὶ σύ, Διάδοχε, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου σου!

109. Ο ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ

«Ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους του» ἦτο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς, μὲ τὴν ὁποίαν συνίστα εἰς Ρόδιος εἰς ἄλλον Ρόδιον, διαμένοντα εἰς Ἀθήνας, τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Προφυλίας τῆς νήσου Ρόδου παπᾶν Ἐμμανουήλ, ἐφημέριον τοῦ χωρίου Τριάντα.

Ὁ ἱερεὺς οὗτος τῷ 1912 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἐξήκοντα Ροδίων ἐθελοντῶν. Ἀλλὰ μόνον μὲ δώδεκα ἐξ αὐτῶν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν (διότι τότε ἡ Δωδεκάνησος ἦτο ὑπὸ Ἰταλικὴν κατοχὴν) καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μολονότι ἦτο γέρων, ὁ σεβάσμιος ἱερεὺς παρουσιάσθη εἰς τὸ στρατολογικὸν γραφεῖον καὶ ἐπέμενε νὰ ἀποσταλῇ εἰς τὸ πεδῖον τοῦ πολέμου, διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του, τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ὅπως τὴν ἔλεγε.

Πρὸς δὲ τὸν υἱόν του ἔγραφεν ἐξ Ἀθηνῶν τὰ ἑξῆς:

«Υἱέ μου, ἀναχωρῶ διὰ Θεσσαλονίκην καὶ σέ περιμένω νὰ ἔλθῃς διὰ νὰ ἐκπληρώσῃς τὸ πρὸς τὴν γλυκεῖαν πατρίδα καθήκόν σου. Μὲ τοιαῦτα αἰσθήματα ἀποδεικνύεται ὁ Ἕλληνας ἥρως εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ δὲν ἤξεύρει ἄλλο παρὰ νὰ προχωρῇ ἐμπρός, κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ μεγάλου μας Βασιλέως!...».

Ὁ λοχαγὸς ἦτο ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν διαγωγὴν, τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυον οἱ ἀτρόμητοι πολεμισταὶ του.

— Εὖγε! Εὖγε! παιδιά, τοὺς ἐφώναζεν ἀδιακόπως μὲ συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμόν.

Αἶφνης παραπλεύρως του εἰς στρατιώτης σηκώνεται ὀρθίος ἀποτόμως ἀπὸ τὸ προφυλακτήριόν του.

— Τί κάνεις ἐκεῖ, παιδί μου; φωνάζει ὁ λοχαγός. Θὰ πᾶς χαμένος.

— Οὐφ! κύριε λοχαγέ, ἀπαντᾷ ὁ ἥρωικὸς μαχητής, ἀπὸ χαμηλὰ μοῦ φεύγουν πολλὰς σφαῖρας ἀδικα. Ἐγὼ δὲν ἐννοῶ νὰ χάσω καμμιὰ.

Καὶ πυροβολεῖ.

— Κοίταξε, κύριε λοχαγέ. Τὸν ἔρριξα καὶ αὐτόν.

— Κύριε λοχαγέ... Νά, τὸν ἐπῆρα κι αὐτόν... Τὸν παίρνω καὶ ἐκεῖνον!

Καὶ ἐξηκολούθει πυροβολῶν μὲ ἀταραξίαν καὶ εὐστοχίαν θαυμαστὴν κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων ἐχθρῶν.

Ὀλίγον μακρύτερα ἀκούεται μία κραυγή.

— Ἀχ! Πάει καὶ ὁ Κύπριος! Τὸν ἐχάσαμεν καὶ αὐτόν!...

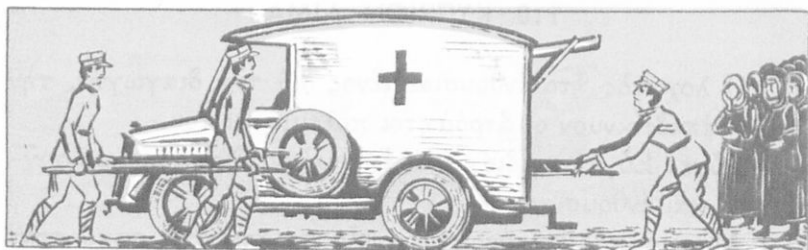
Ὁ λοχαγὸς στρέφεται πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Πράγματι ὁ Κύπριος ἥρως ἔκειτο κατὰ γῆς ψυχορραγῶν. Ἡ ἀγνὴ ψυχὴ τοῦ μαχομένου ὀρθίου ἥρωος ἔφυγε. Παύει νὰ ἐπικαλῆται τὴν προσοχὴν τοῦ λοχαγοῦ διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς βολὰς του.

Ἦτο ὁ στρατιώτης αὐτὸς ἀνὴρ κατέχων σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν Πολιτείαν τῆς Κύπρου.

Ἦτο ὁ Σῶζος, ὁ ἥρωικὸς βουλευτὴς τῆς Κύπρου.

Ε. Π. Φ.

111. Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΚΡΑ

Ἡ ἀμαξοστοιχία ἀνέλαβε τὸν μέγαν ἄθλον νὰ μᾶς μεταφέρει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Γουμένιτσας, τελευταῖον ὄριον τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου.

Ἡ ἀμαξοστοιχία αὕτη ἐδικαιολόγει κατὰ τοῦτο μόνον τὴν ὀνομασίαν της, ὅτι ἐχρησιμοποιεῖ ὡς κινητήριον δύναμιν τὸν ἀτμὸν καὶ ὅτι ἐκυλίετο ἐπὶ σιδηροτροχιῶν. Κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο μία κιβωτός, ὅπου ἄνθρωποι, κτήνη, τηλεβόλα, μυδραλλιοβόλα, πυρομαχικά, χειρουργεῖα, φορεῖα ἐσχημάτιζον ὁλόκληρον πολεμικὸν μέτωπον.

Ὡχρὰ καὶ ἀμφίβολα ἐφαίνοντο τὰ πρῶτα ἄστρα εἰς τὸν οὐρανόν, ὅταν ἐγκατελείψαμεν τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐσπεύδομεν νὰ προλάβωμεν τὴν μάχην, ἥ ὅποια προωρίζετο νὰ στεφανώσῃ μὲ νέους κλώνους δάφνης τὴν ἀδάμαστον Ἑλληνικὴν λόγχην. Ἐφθάσαμεν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς πρωΐας εἰς Βορέμιτσαν, μικρὸν χωρίον, κατὰφυτον, ὅπως τὰ πλεῖστα τῶν Μακεδονικῶν. Ἡ πλοῦτο ὑπὸ τὸν ἀνώνυμον λόφον, ὁ ὁποῖος σήμερον ἔχει τὴν τιμὴν νὰ φυλάττῃ τὰ ὀστᾶ τῶσων ἡρώων. Πυκνὰ καὶ μαῦρα σύννεφα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο βαρεῖα, καταθλιπτική. Ὁ ἀήρ ἐνέκλειε τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην ὁσμὴν, ἥ ὅποια προηγεῖται τῆς θυέλλης. Ἡ βροντὴ ἀνემειγνύετο μὲ τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων.

Ἡ μάχη εἶχεν ἤδη ἀρχίσει.

Ἡ μικρὰ πλατεῖα τῆς Βοεμίτης ἐστεγάζετο ὑπὸ πυκνὸν φύλλωμα πανυψήλων αἰωνοβίων δένδρων. Εἰς τὰς σκολιάς ὁδοὺς τῆς ἡ κίνησις ἦτο καταπληκτική. Τὸ χωρίον ἐχρησίμευεν ὡς ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ μετώπου. Καὶ εἶναι ἀρκετὸν τοῦτο διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν κίνησιν. Ἴατροι ἰδικοὶ μας καὶ σύμμαχοι, νοσοκόμοι, ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους μὲ τὴν πάλλευκον στολὴν καὶ τὴν κυανὴν καλύπτραν. Μεταγωγικὰ αὐτοκίνητα, φορητὰ χειρουργεῖα διήρχοντο μὲ ταχύτητα κινηματογραφικῆς ταινίας. Καὶ εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα ἡ ἀγωνία, ὁ πυρετὸς τῆς εἰδήσεως, ἡ ἀδημονία διὰ τὴν ἐκβασὴν τῆς μάχης ἀπετυποῦντο καθαρῶς.

Ἐπὶ τέλους τὸ πρῶτον αὐτοκίνητον ἐφάνη ἐρχόμενον. Τὸ τηλεβόλον δὲν ἤκούετο πλέον παρὰ κατὰ ἀραιὰ διαλείμματα. Φαίνεται ὅτι τὸ ἔργον εἶχε τελειώσει. "Ολοὶ ὅσοι εὐρισκόμεθα τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν ἐσπεύσαμεν πρὸς τὸν ὁδηγὸν τοῦ αὐτοκινήτου.

— Λοιπόν;

Ἐκεῖνος, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ὁποίου διετηρεῖτο ζωντανὴ ὁλόκληρος ἡ φρίκη τῶν δραμάτων, τῶν ὁποίων πρὸ ὀλίγου ἦτο μάρτυς, ἀφῆκε μίαν μόνον λέξιν:

— Ἐνικήσαμεν.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἶχεν ἀπαντήσῃ καὶ ὁ ἀρχαῖος Μαραθωνομάχος.

Ἐπροχώρησεν ἔπειτα πρὸς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ αὐτοκινήτου. Τὸ ἤνοιξε καὶ ἀφῆκε νὰ φανῇ πρὸ τῶν ἐκπληκτικῶν ὀφθαλμῶν μας ἓν μικρὸν μέρος τοῦ φόρου, μὲ τὸν ὁποῖον εἴχομεν κερδήσῃ τὴν νίκην. Πέντε πτώματα ἀξιωματικῶν ἔκειντο πλησίον ἀλλήλων. Ἡ κραυγὴ τοῦ θριαμβοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν ἤμεθα ἔτοιμοι νὰ χαιρετίσωμεν τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα, ἐμεινεν εἰς τὸ μέσον τοῦ λάρυγγός μας.

Μετά μίαν ὥραν διὰ τοῦ ἰδίου ἐκείνου αὐτοκινήτου ἔφθασα εἰς τὸ Μαῦρον Δένδρον, ὅπου ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σώματος. Μόλις ἔφθασα, ἡ θύελλα εὐρίσκετο εἰς τὸ κορύφωμα τῆς μανίας της καὶ ἡ μάχη εἶχε τελειώσει. Μόλις πρὸ ὀλίγου ἡ μεραρχία Κρητῶν εἶχε καταλάβει καὶ τὸ τελευταῖον ἐχθρικὸν ὀχύρωμα. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε συντριβῇ καὶ κατεδιώκετο πλέον ἀπὸ τὰ ἀραιὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ νύξ διῆλθε μὲ σφοδρὸν βομβαρδισμὸν τῶν ἐχθρικῶν θέσεων.

Τὴν ἐπομένην, κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου εἰς τὰ νοσοκομεῖα, ἡδυνήθην νὰ ἀντιληφθῶ ἀκριβῶς διατί ἦτο ἀδύνατον νὰ νικηθῶμεν. Ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται, οἱ ὅποιοι ἔφερον περισσότερα τοῦ ἑνὸς τραύματα, ἐξηπλωμένοι εἰς τὰς κλῖνας των, ἔλεγον μεταξύ των τὰς ἐντυπώσεις των ἐκ τῆς μάχης. Συνεζήτουν περὶ τῆς μάχης ὡς περὶ συνήθους καθημερινοῦ στρατιωτικοῦ γυμνασίου. Καμμία ὑπερηφάνεια. Μὲ φωνήν, τὴν ὅποιαν ἐκράτει ὁ πόνος, διηγοῦντο ἀπλᾶ καὶ ταπεινὰ πῶς εἶχον ἐξορμήσει χθὲς ἀπὸ τὰς θέσεις των. Πολὺ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τῆς ἡμέρας εἶχον ὑπερπηδῆσει σειρὰς ὀλοκλήρους συρματοπλεγμάτων. Εἶχον περιφρονῆσει τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Εἶχον προχωρήσει σκορπίζοντες διὰ τῶν χειροβομβίδων τὸν θάνατον. Εἰς μίαν στιγμὴν εἶχον λησμονῆσει ὅλα τὰ σοφὰ διδάγματα τῶν ἀρχηγῶν των καὶ εἶχον ἀναθέσει εἰς τὴν λόγχην τὴν νίκην.

Τὰ ὄρη καὶ οἱ λόφοι εἶχον ἀλλάξει σχῆμα μὲ τὴν θύελλαν τῶν ὀβίδων. Ἡ γῆ εἶχεν ἀνασκαφῇ. Καὶ ὁ Ἕλλην ὀπλίτης, ὁ ἀφανὴς καὶ ἐνδοξος οὗτος ἥρωας, εἶχε περάσει διὰ μέσου τῆς κολάσεως τοῦ πυρὸς ἀπαθὴς καὶ ἀτάραχος ὡς εἰς ἡμέραν παρατάξεως... Εἶχε νικήσει τοὺς Βουλγάρους.

Ἑφημερίς « Ἐλεύθερος Λόγος »

Γεώργιος Βραχυνός (διασκευή)

Οί εὐζωνοὶ ἦσαν πάντοτε ἡ ἰδιαιτέρα συμπάθεια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὸν εὐζωνὸν ὑπάρχει πάντοτε κάτω ἀπὸ τὴν φουστανέλλαν ἡ ἀριστοκρατικὴ φύσις τοῦ Ρουμελιώτου. Τὸ χακί, τὸ φέσι, ὁ ντουλαμαῶς ἀποτελοῦν τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Ἀπὸ μέσα ὁ ἄνθρωπος ἔμεινεν ὁ ἴδιος, λεπτὸς, ὀξύς, ταχύς, γενναῖος, ὀρμητικὸς, ἀκούραστος, ἀκατάβλητος, ὑπερήφανος, αἰσιόδοξος.

Λεπτὸς εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸν νοῦν. Ὅπως εἶναι συνηθισμένος ἀπὸ τὴν πτωχὴν καὶ ἰσχνὴν φουστανέλλαν νὰ φέρῃ μίαν « γυροβολιά » καὶ νὰ εὐρίσκηται εἰς τὴν θέσιν του, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ πνεῦμά του, ὀξὺ καὶ εὐστροφον, γυρίζει παντοῦ καὶ ἀντιλαμβάνεται τὰ πάντα εἰς μεγάλην ἀκτῖνα πέριξ. Ὅσοι τὸν διδάσκουν νὰ γίνῃ ἀπὸ βοσκοῦ στρατιώτης δὲν παρεπονέθησαν ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀντίληψίν του. Ὁ μηχανισμὸς τοῦ ὅπλου δὲν ἔχει μυστήρια διὰ τὸν εὐζωνον. Ἀπὸ τὴν δευτέραν ἡμέραν, ποῦ θὰ κρατήσῃ τὸ ὅπλον εἰς χεῖράς του, τὸ γνωρίζει.

Καὶ ταχύς. Ἡ γῆ φεύγει κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του. Τὰ βουνὰ τὰ ἀπότομα δὲν εἶδον ὀρμητικωτέρους ἀπὸ τοὺς εὐζώνους. Δὲν ἀναβαίνουν αὐτοὶ ὡς ἄνθρωποι. Ἀναρριχῶνται καὶ τυλίγονται καὶ προχωροῦν, πάντοτε προχωροῦν.

Καὶ εἶναι γενναῖοι. Δὲν τοὺς ἐφόβισαν οὔτε τὰ ταχυβόλα. Εἰς τὸ Σαραντάπορον, τῷ 1912, οἱ Τοῦρκοι εἶχον παρατάξει κορμούς ἐλαίας βαμμένους μέλανας, διὰ νὰ παραστήσουν κανόνια. Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεκάλυψαν τὸν δόλον, καί, ἀφήσαντες τὰ ξύλινα κανόνια ἤσυχα, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἀληθινῶν. Καὶ ἐνῶ ἐκεῖνα ἔχυνον ἀπὸ τὰ στόματά των τὸν θάνατον, οἱ εὐζωνοὶ συρόμενοι τὰ ἐπλησίασαν καὶ ἐχύθησαν εἰς

τοὺς πυροβολητάς καὶ τοὺς συνέλαβον. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν ἐδειλίασαν οὐδὲ στιγμήν.

— Παιδιά, εἶπεν εἰς ἀξιώματικὸς εἰς τινα μάχην, θὰ ἀφήσωμεν αὐτοὺς τοὺς Βουλγάρους νὰ μᾶς σκοτίζουν μετὶς τουφεκιάς των;

— Νὰ τοὺς συλλάβωμεν, εἶπον οἱ εὐζωνοί.

Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον εἶχε γίνεи. Οἱ Βούλγαροι κατεδικάσθησαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμήν. Μετὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας αὐτοὶ ἐσκορπίζοντο εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἐνῶ οἱ εὐζωνοί, ὄρθιοι καὶ ἀλαλάζοντες ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ὀχυροῦ, ἔρριπτον τὰ σκουφάκια εἰς τὸν ἀέρα.

Ἡ ὁρμή των θὰ ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ ἥρωικὰς σελίδας. "Ὅπως τοὺς ἄραβικοὺς ἵππους, καὶ αὐτοὺς τὸ δύσκολον εἶναι νὰ τοὺς νικήσῃ κανεὶς. Τὸ ἀκατόρθωτον εἶναι νὰ τοὺς κρατήσῃ. Ἡ στασιμότης τοὺς θανατώνει.

— Θὰ μέινετε ἐδῶ καὶ θὰ κρατήσετε αὐτὴν τὴν θέσιν, εἶπεν ὁ ἀξιώματικὸς εἰς μίαν συμπλοκὴν.

Οἱ εὐζωνοί ἔμειναν καὶ ἐκράτησαν τὴν θέσιν, ἀλλ' ὅταν ὁ ἀξιώματικὸς ἐπέστρεψε τοὺς εὔρε παραπονομένους.

— Ἐδῶ θὰ καθώμαστε; ἐμουρμούρισε κάποιος ἀπὸ ὅλους παραπονοῦμενος.

Εὐτυχῶς τὴν ἰδίαν στιγμήν εἰς ἀγγελιαφόρος ἔφερε τὴν διαταγὴν ταχείας προελάσεως. Οἱ εὐζωνοί ἐχύθησαν ἀκράτητοι.

— Τοὺς ἔχασα ἀπὸ ἐμπρὸς μου, μοῦ εἶπεν ὁ ἀξιώματικὸς ὑπερήφανος διὰ τοὺς στρατιώτας αὐτοὺς. "Αν δὲν ἤκουον τὸν ἀλαλαγμὸν των, θὰ ἐνόμιζον ὅτι μία ὁμοβροντία τοὺς ἔρριψε κάτω ὅλους νεκρούς!

Τί εἶναι δὲ ἡ ἀντοχή των! Χαλύβδινοι ἄνθρωποι κρύπτονται εἰς τὴν φουστανέλλαν καὶ ὁ στρατηγός, ὁ ὁποῖος τοὺς κινεῖ, δὲν ἔχει νὰ ὑπολογίσῃ διὰ κόπους καὶ στερήσεις.

Μὲ ὀλίγην κουραμάναν ἢ χωρὶς αὐτήν, μὲ νερόν τῆς πηγῆς ἢ καὶ χωρὶς αὐτό, ὑπὸ τὸν ἥλιον ἢ τὴν βροχὴν, προχωροῦν, ἀγρυπνοῦν, φρουροῦν, πολεμοῦν, χωρὶς εἰς τὰ στεγνὰ χαρακτηριστικά, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει οὔτε ἔχνος λίπους, νὰ ζωγραφηθῇ ἡ ἐλαχίστη κόπωση.

Μέσα εἰς τὸ σκότος βλέπουν ὅπως καὶ τὴν ἡμέραν· καὶ ποτὲ ὁ στρατὸς δὲν εἶναι τόσο ἥσυχος, ὅσον ὅταν αἱ προφυλακαὶ τοῦ εἶναι εὐζωνοὶ· ἔστω καὶ ἂν οἱ εὐζωνοὶ αὐτοὶ ἐβάδισαν ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐπολέμησαν τὴν ἐσπέραν καὶ πρόκειται νὰ πολεμήσουν πάλιν τὸ πρωί.

Ἡ ὑπερηφάνειά των δὲν εἶναι παράλογος. Τοὺς ἡγάπησε πολὺ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς καὶ αὐτὴ ἡ προτίμησις ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς πτερὰ. Μὲ περιφρόνησιν βλέπουν τὸν ἐχθρόν.

Ὑπάρχουν εὐζωνικά τραγούδια, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ εὐζώνου. Μὲ δύο στίχους ἐζωγράφησαν οἱ ἴδιοι τὴν εἰκόνα των:

*Φουστανέλλα, φούντα, φέσι
καὶ δακτυλιδένια μέση.*

Εἰς τὰ σύνορα, ὅσον ἐφύλασσαν σκοποὶ, εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ἐγνώρισαν καλὰ τοὺς ἀντιπάλους των. Καὶ ἔμαθον νὰ τοὺς περιφρονοῦν καὶ νὰ τοὺς βλέπουν ἀπὸ κάποιον ὕψος.

Εἰς ἄσμα ὁ εὐζωνος προκαλεῖ τὸν ἐχθρόν νὰ ἔλθῃ νὰ πολεμήσῃ εἰς τὰ φανερά, ὁπότε θὰ ἴδῃ ὁ ἐχθρὸς:

πῶς πολεμαῖ ὁ εὐζωνος μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.

Κάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ παλαιοῦ κλέφτου ἐκληρονόμησεν ὁ σημερινὸς εὐζωνος. Ὅπως ἐκεῖνος, καὶ αὐτὸς εἶναι προκλητικὸς, δὲν ἀνέχεται προσβολὰς, πληρώνει ἀμέσως.

Ἡ πολιτικὴ τὸν στενοχωρεῖ τρομερά. Δὲν εἶναι δυνατόν κάτω ἀπὸ τὸ φεσάκι του νὰ χωρέσῃ ἡ σκέψις ὅτι ἀνεμένομεν τόσον καιρὸν τοὺς ἐχθροὺς μας.

— Αὐτοὶ ἦτανε! εἶπε μὲ περιφρόνησιν λοχίας τῶν εὐζώνων, δεικνύων τοὺς ἐχθροὺς φεύγοντας μετὰ τὴν μάχην τῆς Δεσκάτης (1912).

Καὶ αὐτὸ τὸ « αὐτοὶ ἦτανε! » ἐσήμαινε:

— Καμαρῶστέ τους· αὐτοὶ ἦτανε, ποὺ δὲν μᾶς ἄφηναν τόσα χρόνια νὰ τοὺς φᾶμε!

Διότι ὁ εὐζωνος ἐκεῖ ἐπάνω, ποὺ ζῆ, μακρὰν τοῦ κόσμου, εἰς τοὺς ἐρημικοὺς σταθμούς, ὅπου δὲν φθάνει ἡ ἐφημερίς, εὐρίσκει πολὺ φυσικὸν πᾶσα διαφορὰ μεταξὺ ἐθνῶν νὰ λύηται μὲ τὸ ξίφος. Ὁ δυνατώτερος θὰ ὠφεληθῇ. Καὶ ὁ δυνατώτερος εἶναι αὐτὸς καὶ ὅχι ὁ ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων.

Ποία εἶναι ἡ ἐντύπωσις τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τοὺς εὐζώνους;

Σεϊτὰν ἀσκέρι — διαβολικὸν στρατὸν — τοὺς ὠνόμαζον οἱ ἄλλοτε ἐχθροὶ μας, οἱ Τοῦρκοι. Κάτι τὸ σατανικὸν ἐφαντάζοντο οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς. Καθὼς ἀνεμίζει ἡ φουστανέλλα των εἰς τὸ τρέξιμον, δίδει τὴν ιδέαν λευκῶν φανταστικῶν πτερῶν.

Ὅπως γνωρίζουν οἱ εὐζωνοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τὴν γειτονίαν τῶν συνόρων, γνωρίζουν καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς εὐζώνους. Ὅσάκις ἄλλο σῶμα ἔτυχε νὰ φρουρῇ τὰ σύνορα καὶ συνέβη κάποια παρεξήγησις, ἡ λογικὴ ἐπεκράτησε περισσότερον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γραμμὴν. Ὅταν ἀπέναντι τῶν Τοῦρκων ἦσαν εὐζωνοὶ, ἡ λογικὴ ἔμεινε κατὰ μέρος καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐπλήρωσεν ἀκριβὰ τὴν παραμικροτέραν παρεκτροπὴν. Δι' ἓνα εὐζωνον, ὁ ὁποῖος, πηγαίνων νὰ πάρῃ νερόν, ἐπυροβολήθη, τὸν Μάιον τοῦ 1912, τρεῖς ἐχθροὶ ἐξηπλώθησαν νεκροί, πρὶν προφθάσῃ ὁ ἀξίωματικὸς νὰ κρατήσῃ τοὺς εὐζώνους του.

Ἡ ἐμφάνισις πυκνῆς πρωτοπορίας εὐζώνων εἰς τὴν μάχην ἀφαιρεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ θάρρους τῶν ἐχθρῶν. Εἰς οἰανδήποτε θέσιν καὶ ἂν εὐρίσκωνται αὐτοί, δὲν θεωροῦν

ἐαυτοὺς ἀσφαλεῖς, ὅταν βλέπουν εὐζώνους ἐρχομένους ἐναντίον των.

Ὁ ἐχθρὸς εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ εὐζωνὸς τρέφει ἄσπονδον τὸ ἐθνικὸν μῖσος μέσα του. Τὸ ἔνδυμα δὲν κάμνει βέβαια τὸν καλόγηρον. Ἀλλὰ κανεῖς δὲν θὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐντύπωσιν τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ φορέματος. Καὶ μέσα εἰς τὴν ὁμοιομορφίαν τῆς στολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ξεχωρίζει ἡ φουστανέλλα, ἡ ὁποία ἐπολέμησεν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 21. Οἱ ἐχθροὶ εἶχον εἰς τὸ αἶμά των κληρονομικὸν τὸν φόβον τῶν ἡρωικῶν ἐκείνων φουστανελλάδων, οἱ ὅποιοι πρῶτοι ἐταπείνωσαν τὸν Σουλτάνον, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος ἔκυπτεν ἐντρομὸς ἐνώπιόν του.

Γεώργιος Τσοκόπουλος (Διασκευή)

113. ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Γιὰ τὴν ἐνδοξὴ Πατρίδα, γιὰ τὴν Πίστι, γιὰ τὸ Γένος, τὸ κορμί μας, τὴν καρδιά μας, τὴν ψυχὴ μας, τὴ ζωὴ!
"Ολοὶ ἀδελφία εἵμαστε τώρα καὶ κανεῖς δὲν εἶναι ξένος, ὅλους τώρα μᾶς ἐνώνει ἓνας πόθος, μιὰ πνοή.

"Ολοὶ ἀδελφία εἵμαστε τώρα καὶ ἡ μεγάλη μας Μητέρα μὲ τὰ μάτια δακρυσμένα, μὲ λυμένα τὰ μαλλιά, λαμπροφόρα σὰν τὸν Ἥλιο καὶ γοργή σὰν τὸν ἀγέρα, μᾶς καλεῖ καὶ μᾶς συνάζει στὴ θερμὴ τῆς ἀγκαλιάς.

Ἰωάννης Πολέμης

ΤΙΝΔΟΣ

ὦν προγόνων βλαστοί, μ' ἄτσαλένια κορμιά,
τοῦ πολέμου περνῶντας τὴ φρίκη,
τῆς καρδιάς μας τὴ φλόγα τὴν ἐφέραμε μιὰ
ὥς ἐκεῖ ποῦ μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

ἐ τὴν λόγχη χαράξαμε ἄδρὸ στὰ βουνά
τ' ὄνομά μας—γαλάζιο λουλούδι—
νά τὸ πάρη ὥς τὰ πέρατα ὁ θρῦλος ξανά,
στοὺς λαοὺς νά τὸ κάμῃ τραγοῦδι.

ροσταγὴ στὴ φυλὴ μας, σὰν νόμος βαρειά,
τὸ παλιὸ ν' ἀναστήσουμε θᾶμα.
Νά 'ναι αἰώνια σὲ τοῦτη τὴ γῇ ἡ Λευθεριά,
κάποιας μοίρας ὀρίζει τὸ τάμα.

άννα Ἑλλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ἤχεϊ,
μέσ' ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κόχῃ,
στοὺς λαοὺς νά θυμίζῃ γεμᾶτο ψυχὴ
τὸ τρανό, ποῦ ξεστόμισες, «Ὅχι».

Στέλιος Σπερδάντας

Παραμονή τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1951. Ψῦχος ἰσχυρὸν διεπέρα μέχρις ὀνύχων τοὺς ἥρωικούς ὑπερασπιστάς τοῦ ὕψωματος 381, τὸ ὁποῖον πρὸ μιᾶς ἡμέρας εἶχον καταλάβει οἱ γενναῖοι Ἕλληνες μαχηταὶ κατὰ μίαν θυελλώδη ἐπίθεσιν των.

Αἱ ὀλίγαι καλύβαι τοῦ Κινὰν ἦσαν σκεπασμέναι ἀπὸ τὸ σκότος· ἀπόλυτος σιγὴ ἐπεκράτει, πού ἔκαμνε τοὺς στρατιώτας νὰ μετροῦν τοὺς παλμούς τῆς καρδίας των.

— Λεβέντες τί γίνεται; ψιθυρίζει ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικός. Κάτι μοῦ λέει πὼς σήμερα θὰ τὸ γλεντήσουμε πάλι.

Τὸ ὕψωμα ἦτο ζωτικῆς σημασίας διὰ τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀσφαλῶς θὰ κατέβαλλε προσπάθειάς διὰ νὰ τὸ ἐπανακτήσῃ.

Μακριναὶ ὁμοβρονταὶ διακόπτουν τὴν ἡσυχίαν, πού ἐξαπλοῦται παντοῦ. Πλησιάζει ἡ τετάρτη πρωινὴ καὶ οἱ στρατιῶται τρίβουν τὰς χεῖράς των. Εἶχον σηκωθῇ ἑνωρίς, ὅπως πάντοτε, ὅταν ἐν πανδαιμόνιον ἀπὸ ριπὰς πολυβόλου καὶ φωνὰς ἀναμείκτους μὲ περιέργους κρότους μεταβάλλει τὰ πάντα. Οἱ λυσσῶντες Κινέζοι ὁρμοῦν μὲ ἀγρίας κραυγὰς εἰς τὸ ὕψωμα 381.

Ο ἀξιωματικὸς δὲν εἶχεν ἀπατηθῇ. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀκούεται βροντερὰ μέσα εἰς τοὺς κρότους τῆς μάχης:

— Ἀπάνω τους, λεβέντες! Πρέπει νὰ τοὺς δείξωμεν τί θὰ πῇ Ἕλλην!

Ἡ ἡμέρα ρίπτει τὸ πρῶτόν της φῶς καὶ ἡ μάχη γίνεται περισσότερον σκληρά. Οἱ Κινέζοι ἀτελείωτοι ὁρμοῦν κατὰ κύματα. Φθάνουν εἰς τὰς θέσεις τῶν ὀλίγων ὑπερασπιστῶν, οἱ ὁποῖοι, ὡς νέοι Λεωνίδαι, κλείουν τὸν δρόμον εἰς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας.

Μὲ ὑπεράνθρωπον ἥρωισμόν ὁ γενναῖος ἀνθυπολοχα-

γὸς παλαίει κατὰ τῶν Κινέζων, οἱ ὅποιοι εἶχον θέσει τὸν πόδα εἰς τὸ ὕψωμα. Πέριξ οἱ γενναῖοι στρατιῶταί του ἀναμετροῦνται σῶμα πρὸς σῶμα, ἀμιλλώμενοι εἰς ἥρωισμὸν μετὸν διμοιρίτην των.

Εἶναι πλέον μεσημβρία καὶ ὁ ἄνισος ἀγὼν συνεχίζεται. Οἱ πολυάριθμοι ἐχθροὶ δὲν πτοοῦν τὸν ἐπίμονον Ἑλληνα ἀξιωματικόν, ὁ ὅποτος οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς δὲν ἐννοεῖ νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τοὺς βαρβάρους.

Ὁ ἀγὼν συνεχίζεται ἐπὶ πτωμάτων μέχρι τοῦ ἀπογεύματος. Ὁ ἥλιος, κουρασμένος, κλίνει πρὸς τὴν δύσιν του. Ἡ ἡμέρα φεύγει, ἀλλὰ μαζὶ με αὐτὴν καὶ ὁ ἥρωικὸς ἀξιωματικὸς. Τὸ ὕψωμα μένει εἰς τοὺς Ἑλλήνας με πολλοὺς νεκροὺς Κινέζους, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι ὑποχωροῦν ἀτάκτως καταδιωκόμενοι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους Ἑλλήνας στρατιώτας.

Ἡ νύξ σκεπάζει πάλιν τὸ 381 καὶ ἡσυχία ἀπλώνεται παντοῦ. Μόνον οἱ γενναῖοι τοῦ Ἑλληνικοῦ τάγματος θρηνοῦν τὸν ἥρωικὸν διμοιρίτην των, νεκρὸν ἐμπρὸς των. Εἶναι ὁ ἐφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς Ἀπόστολος Σταθιάς ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, ὁ πρῶτος πεσὼν Ἕλλην ἀξιωματικὸς εἰς τὴν μακρινὴν Κορέαν, φωτεινὸν παρὰδειγμα ἥρωισμοῦ. Ἐδόξασε διὰ μίαν ἀκόμα φοράν τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ ἐχάρισε τὴν νίκην εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐλευθέρων λαῶν.

Ἐφημερίς « Στρατιωτικὰ Νέα »

Φ. Λιβιταϊάνος (διασκευὴ)

Μία εκπληκτική ήσυχία ἐπεκράτησεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μεταξὺ τῶν τομέων τῶν ὑψωμάτων Ντίκ καὶ Χάρρυ. Διὰ τοὺς ἐμπείρους στρατιωτικοὺς ἦσαν φανερά τὰ σημεῖα. Κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους συνεκέντρωνε δυνάμεις διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ αἰφνιδιαστικῶς τὴν ὥραν, ποὺ θὰ ἔκρινε κατὰλληλον.

Αἱ ἀμερικανικαὶ ὑπηρεσίαι πληροφοριῶν δὲν ἔμειναν, φυσικά, ἀπρακτοί. Ἀναγνωριστικὰ ἀεροπλάνα ἤρχισαν νὰ ἐξερευνοῦν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν τὴν ἐχθρικὴν περιοχὴν. Καὶ ἐλάμβανον ἀεροφωτογραφίας, παρὰ τὸν κίνδυνον τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβόλων. Αἱ ὑπηρεσίαι κατασκοπίας συνέλεξαν καὶ αὐταὶ τὰς πληροφορίες τῶν ἀπὸ πατριώτας Κορεάτας, οἱ ὅποιοι εὕρισκοντο εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τῶν κομμουνιστικῶν γραμμῶν. "Ὅλα αὐτὰ ἐμελετήθησαν καὶ κατόπιν προσεκτικῆς κριτικῆς ἰδοῦ τὸ συμπέρασμα:

Πέντε ὁλόκληρα κινεζικὰ συντάγματα, δυνάμεως 16 ἕως 18 χιλιάδων ἀνδρῶν, εἶχον συγκεντρωθῇ διὰ νὰ προσβάλουν μίαν περιοχὴν, τὴν ὁποῖαν ὑπερήσπιζον μόνον δύο τάγματα. Τὸν ἀριστερὸν τομέα τῆς περιοχῆς, εἰς τὸν ὁποῖον περιελαμβάνετο καὶ τὸ ὕψωμα Ντίκ, κατεῖχε τὸ ἐλληνικὸν τάγμα. Τὸν δεξιὸν τομέα μὲ τὸ ὕψωμα Χάρρυ κατεῖχεν ἀμερικανικὸν τάγμα τοῦ 15οῦ Συντάγματος.

Καὶ ἐτίθετο τὸ ἀγωνιῶδες ἐρώτημα εἰς τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς ἡμετέρους στρατιωτικούς: Ποῖον ἀπὸ τὰ δύο ὕψωματα θὰ ἐπεχείρει νὰ καταλάβῃ ὁ ἐχθρὸς; Τὸ Ντίκ ἢ τὸ Χάρρυ; Καὶ τὰ δύο παρεῖχον σημαντικὰ πλεονεκτήματα εἰς τὸν ἐχθρόν, ὥστε ἤξιζε νὰ προσπαθῇ νὰ τὰ καταλάβῃ.

Τὰ πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Κινέζοι ἀνεζήτησαν τὸ ἀδυνατώτερον σημεῖον.

Ὁ λοχαγὸς Τζαϊδᾶς, διοικητὴς τοῦ 1ου λόχου, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὸ κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, συνέστησεν ἰδιαιτέρως ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας νὰ αὐξήσουν περισσότερον τὰ μέτρα ἀσφαλείας. Οἱ ὑπολοχαγοὶ Ἀλεβίζος, Μπουζῆς καὶ Χρυσὸς παρηκολούθουν ἀγρύπνως τὰς θέσεις τῆς μάχης. Ἐνῷ ὁ ὑποδιοικητὴς Καφφᾶτος ἀνέλαβε νὰ παρακολουθῇ καὶ συμπληρώνῃ τὰς ἐνεργείας των.

Οἱ Κινέζοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Ντίκ. Ἐξέλεξαν τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ Ντίκ, τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν ὡς τὴν περισσότερον εὐπρόσβλητον καὶ κατάλληλον δι' αἰφνιδιασμόν. Ὅπισθεν τῶν ὀλιγαριθμῶν προφυλακῶν ἠκολούθουν αἱ κύριαι δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτελούμεναι ἀπὸ τρία τάγματα. Ἀκριβῶς ὅμως εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον ὁ ὑπολοχαγὸς Μπουζῆς εἶχε τοποθετήσῃ δύο φυλάκια εἰς ἀπόστασιν 70 μέτρων τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Εἰς τὸ πρῶτον εὐρίσκοντο οἱ στρατιῶται Μπάτζογλου, Θεοδώρου καὶ Ζαβαλιάρης. Καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἦσαν οἱ στρατιῶται Μπρικόρης, Κορομηλᾶς καὶ Τζελάκης.

Πρῶτος ἀντελήφθη τοὺς Κινέζους ὁ Μπάτζογλου. Εἰδοποίησε τοὺς συντρόφους του καὶ εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀφήσῃ τοὺς δύο πρώτους Κινέζους ἀνιχνευτὰς νὰ τὸν πλησιάσουν εἰς τὰ δέκα μέτρα. Καὶ τὴν κατάλληλον στιγμήν ἐξαπέστειλε δύο σφαίρας. Ἡ πρώτη εὔρε τὸν ἕνα Κινέζον εἰς τὴν κοιλίαν. Ὁ ἄλλος, ὅταν εἶδε τὸν σύντροφόν του νὰ πίπτῃ, ἔστρεψε ἀποτόμως διὰ νὰ φύγῃ. Ἐκείνην τὴν στιγμήν τὸν εὔρεν ἡ δευτέρα σφαῖρα τοῦ Μπάτζογλου καὶ τὸν ἐφόνευσε. Σχεδὸν ἀμέσως ἤρχισε νὰ βάλλῃ ὁ Θεοδώρου μὲ τὸ πολυβόλον του καὶ ὁ Ζαβαλιάρης μὲ τὸ αὐτόματον. Ἠκολούθησαν καὶ τὰ πυρὰ τοῦ δευτέρου φυλακίου. Καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ πρώτη ὁμάς τοῦ ἐχθροῦ διεσκορπίσθη κακῇ κακῶς.

Οἱ Κινέζοι ὅμως ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ προχωρήσουν

ὁπωσδήποτε, ἀφοῦ μάλιστα ἦσαν ὑπέρτεροι ἀριθμητικῶς. Κατέλαβον λοιπὸν θέσεις καὶ ἤρχισαν νὰ ρίπτουν χειροβομβίδας καὶ νὰ ἀπαντοῦν με ριπὰς αὐτομάτων ὅπλων. Ἐνας μάλιστα ἐρυθρὸς ἐπλησίασε συρόμενος τὴν θέσιν τοῦ Μπάτζογλου καὶ ἔρριψε μίαν χειροβομβίδα. Συνέβη τότε ἓν ἀπὸ τὰ σπανιώτερα πολεμικὰ περιστατικά. Καθὼς ὁ Μπάτζογλου ἐκάθητο μέσα εἰς ἓν χωμάτινον κοίλωμα, βάθους 50 ἑκατοστῶν, ἡ χειροβομβὶς ἔπεσεν ἀκριβῶς ἀνάμεσα εἰς τὰ σκέλη του. Χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ψυχραιμίαν του, τὴν ἤρπασεν ἀστραπιαίως καὶ τὴν ἔστειλε ὀπίσω. Ἡ χειροβομβὶς ἐξερράγη ἄνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Κιτρίνου, ὁ ὁποῖος ἐπλήρωσεν οὕτω ἀκριβὰ τὸ θράσος του.

Ἐνῶ συνεχίζετο ἡ μάχη, αἱ μεγάλαι κινεζικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἠκολούθουν τὰς προφυλακὰς, προσεπάθησαν νὰ κινηθοῦν πρὸς τὰ ἐμπρός. Σκοπὸς των ἦτο νὰ συντρίψουν τὴν ἀντίστασιν τῶν ἑξ γενναίων. Ἡ κίνησις αὕτη συνωδεδεύθη με τρομακτικὴν βροχὴν βλημάτων ὅλμων. Ἐστρέφετο δὲ ὄχι μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τῶν φυλακίων, ἀλλὰ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸν τομέα τοῦ 1ου λόχου. Ὁ σκοπὸς των ἦτο φανερός: νὰ ἐμποδίσουν πᾶσαν ἐνίσχυσιν τῶν φυλακίων. Συνέβη ὅμως ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον: Οἱ ὅλμοι τοῦ λόχου καὶ τοῦ τάγματος ἐσχημάτισαν πύρινον τεῖχος, τὸ ὁποῖον αἱ κινεζικαὶ δυνάμεις ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπερβοῦν. Ἀντιθέτως, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Καμενίτσας ἡδυνήθη νὰ σπεύσῃ με 20 στρατιώτας καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ φυλάκια.

Μόλις ἔφθασαν αἱ ἐνισχύσεις, οἱ Ἕλληνες ἐπετετήσαν με τὴν σειρὰν των. Οἱ Κινέζοι ἤρχισαν τότε νὰ ἐξασθενοῦν καὶ νὰ χάνουν τὸ θάρρος των πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρείας. Τρομοκρατημένοι ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν μαχητῶν μας, συνέλεξαν τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς τραυματίας των, ὅσους ἡδυνήθησαν, καὶ ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν.

Κάποτε ἐκόπασεν ἡ μάχη καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Καμενίτσας, κατὰ διαταγὴν τοῦ λοχαγοῦ Τζαϊδᾶ, ἐξηρεύνησε μὲ προφανῆ κίνδυνον τὸ πεδὶον τῆς μάχης. Ἦτο κατεσπαρμένον ἀπὸ Κινέζους νεκροὺς καὶ τραυματίας καὶ ἀπὸ ἄπειρον πολεμικὸν ὕλικόν.

Θὰ ἐνθυμῆσθε ἀσφαλῶς τοὺς δύο πρώτους Κινέζους ἀνιχνευτάς, οἱ ὁποῖοι ἐκτυπήθησαν ἐξ ἀποστάσεως 10 μέτρων. Μόλις ἐπῆγαν οἱ στρατιῶταί μας νὰ τοὺς παραλάβουν, ὁ τραυματισμένος εἰς τὴν κοιλίαν τοὺς ἔρριψε μίαν χειροβομβίδα. Ἦτο ὅμως ἐξηντλημένος ἀπὸ τὴν αἱμορραγίαν καὶ ἡ χειροβομβὶς του δὲν ὑπερέβη τὸ ἓν μέτρον. Ὁ ἀνόητος μὲ τὴν πρᾶξίν του αὐτὴν εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ τὴν περίθλασιν τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων.

Ἀφοῦ οἱ Κινέζοι ἀντελήφθησαν ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ κατάληψις τοῦ Ντίκ, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν των, ἐπετέθησαν τὴν ἐπομένην μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των ἐναντίον τοῦ Χάρρυ, Τέσσαρας λυσσώδεις ἐπιθέσεις ἐνήργησαν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην καὶ τρεῖς φορές κατέλαβον τὴν κορυφὴν, ἀλλὰ ἰσάριθμοι ἀμερικανικαὶ ἀντεπιθέσεις τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἀποχωρήσουν.

Ὅταν ἐξημέρωσεν, ἡ Ἀστερόεσσα — ἡ Ἀμερικανικὴ σημαία — ἐξηκολούθει νὰ κυματίζῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Ἐφαίνετο ὡς νὰ ἔστελλε τοὺς χαιρετισμοὺς τῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν, ἡ ὁποία ἐκυμάτιζεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ντίκ.

Ἐφημερίς « Στρατιωτικὰ Νέα »

Φ. Θωμόπουλος (Διασκευή)

- Ξένε, πού μόνος κι ἔρημος σέ ξένους τόπους τρέχεις.
πές μου ποιὸς εἶναι ὁ τόπος σου καὶ ποιά πατρίδα ἔχεις:
- Στ' ἀγαπημένο μου χωριὸ πάντα χαρὲς καὶ γέλια.
Στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια.
Κι ὅταν χορεύῃ ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τὴ μέρα,
βροντοχτυπάει τὸ τύμπανο καὶ κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.
- Στὴν μακρινὴ πατρίδα μου ἔχει εὐωδιὰ καὶ χάρι
τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ φτωχὸ χορτάρι.
Στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια
καὶ φέρνουνε τὴν ἀνοιξὶ γοργὰ τὰ χελιδόνια.
- Στῶν μαγεμένων τῆς βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦνε πέρδικες καὶ κλαίει ἡ κουκουβάγια.
Ἡ ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφρούς τὴν περιζώνει
κι ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα του τὴν χρυσοστεφανώνει.
- Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου, πρὶν ἡ σκλαβιά πλακώσῃ,
τὴν δόξαζ' ἡ παλληκαριά, τὴν φώτιζεν ἡ γνῶσι.
Καὶ τῶρ' ἀπὸ τῆ μαύρῃ γῇ, τὴ γῇ τὴ ματωμένη,
πρόβαλε πάλ' ἡ Λευτεριά, σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη!
- Φτάνει!... Τὴ χώρα, πού μοῦ λές, τὴν γνῶρισα, τὴν εἶδα!
Τὴ μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἐγὼ πατρίδα!

Γεώργιος Δροσίνης

118. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ, Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΚΑΙ Ο ΞΕΝΟΦΩΝ

Ὁ ἐνάρετος Σωκράτης ἔλεγεν ὅτι τὸ πολυτιμότερον καὶ χρησιμώτερον ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅσα δύναται νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ὁ εἰλικρινὴς καὶ πιστὸς φίλος. Πολλάκις δὲ παρεκίνει τοὺς μαθητάς του νὰ προσπαθοῦν μὲ τὴν ἀρετὴν των καὶ τὰς καλὰς των πράξεις νὰ ἀποκτήσουν καὶ νὰ διατηρήσουν τὸν πολῦτιμον αὐτὸν θησαυρόν.

Ὁ Σωκράτης ἦτο εἷς ἐκ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἐδίδασκον μόνον, ἀλλὰ ἐπραττον καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς εἶπεν: «Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος θὰ διδάξῃ καὶ θὰ ἐκτελέσῃ ὅσα διδάσκει, αὐτὸς θὰ ὀνομασθῇ μέγας».

Ὁ Σωκράτης ἐπεσφράγιζε πάντοτε τὴν διδασκαλίαν του μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ τὰ ἔργα του. Δι' αὐτὸ καὶ

τὴν διδασκαλίαν τοῦ περὶ φιλίας ἀπέδειξε διὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ. Διότι μὲ τὸν ἡρεμον καὶ εὐγενῆ χαρακτῆρά τοῦ καὶ μὲ τὰς ὠφελίμους συμβουλὰς τοῦ κατῴρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολλοὺς φίλους.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων συνεδέθη διὰ φιλίας καὶ μὲ τὸν νέον Ἀλκιβιάδην, διὰ νὰ τὸν κάμῃ χρήσιμον εἰς τὴν πατρίδα. Διότι διὰ τοῦ μέσου τούτου, τῆς φιλίας, προσεπάθησε νὰ διορθώσῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς πολυτελείας, τῆς ὑπερηφάνειας, τῆς δοξομανίας καὶ τῆς ἀσταθείας, τὰ ὅποια δυστυχῶς ἐχαρακτήριζον τὸν βίον τοῦ εὐφυοῦς καὶ ζωηροῦ τούτου νέου τῶν Ἀθηναίων.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεστράτευσαν εἰς τὴν Ποτίδαιαν, πόλιν τῆς Μακεδονίας, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν καὶ ὁ Σωκράτης μετὰ τοῦ φίλου τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Κατὰ τὴν μάχην καὶ οἱ δύο ἠνδραγάθησαν, ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης τραυματισθεὶς ἔπεσεν. Οἱ ἐχθροὶ θὰ τὸν ἠχμαλώτιζον ἢ θὰ τὸν ἐφόνευον, ἂν ὁ Σωκράτης δὲν διεκινδύνευε τὴν ζωὴν τοῦ, διὰ νὰ σώσῃ τὸν φίλον τοῦ.

Τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Στρατηγοὶ θὰ ἔδιδον τὰ βραβεῖα τῆς ἀνδρείας εἰς τὸν ἀριστεύσαντα κατὰ τὴν μάχην, πρῶτος ὁ Σωκράτης ὠμίλησεν ὑπὲρ τῆς ἀνδρείας τοῦ Ἀλκιβιάδου, διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τὸν νέον τοῦτον τὰ βραβεῖα, ὁ στέφανος καὶ ἡ πανοπλία, ἐνῶ ταῦτα ἀνῆκον κυρίως εἰς τὸν Σωκράτην. Οὗτος ὅμως ἐπεθύμει μὲ τὴν βράβευσιν αὐτὴν νὰ αὐξήσῃ τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ Ἀλκιβιάδου διὰ τὰ καλὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔργα. Ὡς ἀληθὲς φίλος, ἐθεώρει ὅτι ἡ εὐτυχία τῶν φίλων αὐτοῦ εἶναι καὶ ἰδική τοῦ εὐτυχία.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν μαθητὴν τοῦ Ξενοφῶντα τὰ ἴδια γενναῖα καὶ φιλικὰ αἰσθήματα ἔδειξεν ὁ Σωκράτης.

Εἰς μίαν παρὰ τὸ Δῆλιον, πόλιν τῆς Βοιωτίας, μάχην

μεταξύ 'Αθηναίων και Βοιωτῶν ἔλαβε μέρος ὁ Σωκράτης με-
τὸν φίλον του Ξενοφῶντα.

"Ὅταν οἱ 'Αθηναῖοι ἐνικήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυ-
γὴν, ὁ Ξενοφῶν ἔπεσεν ἀπὸ τὸν ἵππον του καὶ ἐκινδύνευσε
νὰ αἰχμαλωτισθῇ ἢ νὰ φονευθῇ. 'Αλλ' ὁ Σωκράτης, ἂν καὶ
πεζός, ὁρμᾷ διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν κινδυνεύοντα φίλον του. Τὸν
ἄρπάζει ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους του καί, τρέχων δρομαίως, τὸν
σώζει καὶ τὸν φέρει μακρὰν τῶν ἐχθρῶν.

(Κατὰ διασκευὴν)

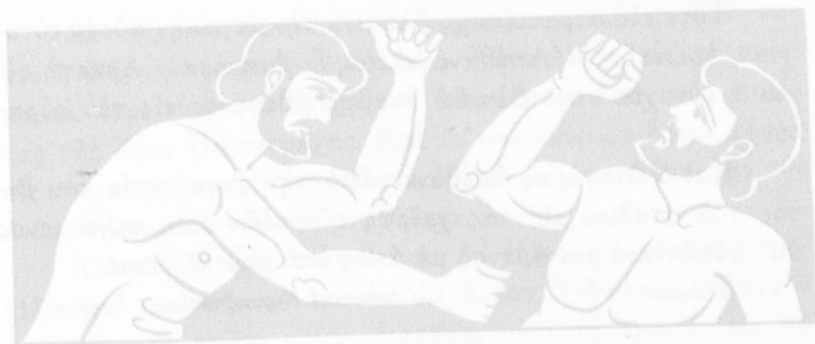
119. Ο Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΦΩΚΙΩΝ

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐξ ὅλων τῶν Ἀθηναίων ἐτίμα
κατ' ἐξοχὴν τὸν στρατηγὸν Φωκίωνα. "Ὅταν ἔγραφε πρὸς
αὐτόν, προσέθετεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς του τὴν λέ-
ξιν «χαῖρε», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἰς οὐδένα ἄλλον ἔκαμνε.

Θέλων κάποτε ὁ Ἀλέξανδρος νὰ δείξῃ πόσον πολὺ τιμᾷ
τὸν Φωκίωνα, ἔστειλεν εἰς αὐτόν ὡς δῶρον ἑκατὸν τάλαντα,
δηλ. εἴκοσι τέσσαρας περίπου χιλιάδας Ἀγγλικὰς χρυσᾶς
λίρας. Καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτόν ἀκόμη ὅτι τοῦ χαρίζει καὶ
μίαν πόλιν, διὰ νὰ εἰσπράττῃ τὰ εἰσοδήματά της.

(1) Φωκίων ὅμως, ἂν καὶ ἦτο πάμπτωχος, οὔτε τὰ χρήματα οὔτε τὴν πόλιν ἐδέχθη. Προετίμησε νὰ ζῇ πτωχικά, χωρὶς καμμίαν ὑποχρέωσιν, παρὰ νὰ ζῇ πλούσιος καὶ νὰ εἶναι εἰς ἄλλον ὑποχρεωμένος. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο καὶ εὐγενὴς ἄνθρωπος καὶ δὲν ἤθελε νὰ φανῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι τὸν περιφρονεῖ, τὸν παρεκάλεσε νὰ δεχθῇ μὲν ὀπίσω τὰ δῶρά του αὐτά, νὰ τοῦ προσφέρῃ δὲ ἄλλο δῶρον, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο εἰς αὐτὸν περισσότερον εὐχάριστον: νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρους τέσσαρας φίλους του, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀλέξανδρος ἐκράτει εἰς τὰς φυλακάς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀφῆκεν ἀμέσως αὐτοὺς ἐλευθέρους. Ἐκτοτε ἐτίμα τὸν Φωκίωνα πολὺ περισσότερον.

(Κατὰ διασκευὴν)

120. Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ

Ἡ νῆσος Ρόδος ἐφημίζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι ἀπέστελλεν εἰς τοὺς ἀγῶνας ρωμαλεωτάτους πυγμάχους. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὑπερτέρει καὶ αὐτὴν τὴν ἐνδοξον διὰ τοὺς ἀγωνιστάς της νῆσον Αἴγιναν.

Ἐκ τῆς νήσου Ρόδου εἶναι καὶ ἡ περίφημος εὐγενὴς οἰκογένεια τῶν Διαγοριδῶν

Ὁ Διαγόρας, ἀφοῦ ἐνίκησεν εἰς πολλοὺς ἀγῶνας ὡς πυγμαῖος, ἡτύχησε νὰ ἴδῃ καὶ τοὺς υἱοὺς του καὶ τοὺς ἐγγόνους του νὰ νικοῦν εἰς τὰ Ὀλύμπια.

Λέγεται δέ, ὅτι ἀπέθανε κατὰ τρόπον πολὺ εὐτυχῇ. Εἶχον νικήσει εἰς τὴν Ὀλυμπίαν οἱ δύο υἱοὶ του, ὁ Ἀγησίλαος καὶ ὁ Δημάγητος. Τοὺς ἐστεφάνωσαν οἱ Ἑλλανοδίκαι καὶ τοὺς ἐχειροκρότει τὸ πλῆθος.

Τότε οὗτοι πλησιάζουν τὸν γέροντα πατέρα των, ὁ ὅποιος παρευρίσκετο εἰς τοὺς ἀγῶνας, καὶ θέτουν ἐπὶ τῆς λευκῆς κεφαλῆς του τοὺς στεφάνους, τοὺς ὁποίους εἶχον λάβει. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐσήκωσαν εἰς τοὺς ὤμους των, τὸν περιέφερον θριαμβευτικῶς καὶ ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν περίξ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διός.

Τότε εἰς στρατιώτης, βλέπων τὴν μεγάλην αὐτὴν εὐτυχίαν, ἐφώνηξε: « Ἀπόθανε πλέον, ὦ Διαγόρα! Ἀρκετὴ εἶναι ἡ εὐτυχία σου. Δὲν θὰ ἀναβῇς ἀθάνατος εἰς τὸν οὐρανόν! ».

Καὶ ὁ Διαγόρας ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του ἐν τὸς τοῦ σταδίου εἰς τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν του, φιλούμενος ὑπ' αὐτῶν καὶ ραινόμενος μὲ ἄνθη ὑπὸ τοῦ πλῆθους.

« Οἱ ἀγῶνες »

Ἀντώνιος Κεραμόπουλος (διασκευὴ)

Ἡ συναναστροφή μου εἶναι μὲ τὸν ἐφημέριον τοῦ χωρίου, ὁ ὁποῖος, παρὰ τὰ ἄλλα προτερήματά του, καυχᾶται καὶ ὅτι εἰς ὅλην τὴν νῆσον δὲν εὐρίσκεται ἄλλος πλὴν αὐτοῦ ἱερεὺς νὰ ἀναγινώσκη ταχύτερον τὸ Ψαλτήριον.

Εἰς τὸν ὄρθρον τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ συνέβη νὰ παρηνισθῇ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τόσον δυνατά, ὥστε νὰ σβῆσῃ τὴν λαμπάδα.

Ὅταν τὴν ἤναψαν, συλλογιζόμενος πόσον καιρὸν ἔχασε, προετίμησε νὰ πηδῇ ψαλμὸν ὁλόκληρον, τὸν μακρύτερον, παρὰ νὰ ὑποστῇ τὴν ἐντροπὴν νὰ παρατείνῃ τὸν χρόνον τῆς ἀναγνώσεως ὑπὲρ τὸ σὺνηθες.

Δὲν ἤξεύρω, ἐὰν διὰ τὴν ταχυτάτην ταύτην ἀνάγνωσιν ἢ διὰ τὴν ψυχικὴν ἡμῶν τῶν Χίων κλίσιν εἰς τὰ σκωπτικὰ παρωνύμια, ὁ ἐφημέριος ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς πολίτας τῆς Χίου Παπατρέχας. Καὶ τὸ παρωνύμιον ἤρεσε τόσον εἰς τὸν παρονομαζόμενον, ὥστε δὲν σὲ ἀκούει πλέον, ἐὰν τὸν ὀνομάσῃς μὲ τὸ κύριόν του ὄνομα.

Καυχᾶται πρὸς τούτοις καὶ δι' ἐξήκοντα τέσσαρα ταξίδια καὶ φαντάζεται ἑαυτὸν ὡς ἄλλον Ὀδυσσεά, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρει: ὅτι τὰ ἔκαμεν εἰς τὰ ἐξήκοντα τέσσαρα χωρία τῆς νήσου, χωρὶς κίνδυνον κανένα τῆς θαλάσσης.

Διὰ νὰ σοῦ δώσω, φίλε, μικρὸν παράδειγμα τῆς πολυπειρίας, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ἀπὸ τὰ ταξίδια αὐτά, ἀναφέρω τὸ ἐξῆς περιστατικόν:

Ἐπέρασεν ἀπ' ἐδῶ πρὸ μηνῶν Ἀγγλος περιηγητής. Εἶχε μαζί του καὶ δύο μικρὰ τέκνα του. Μόλις ἤκουσεν ὁ Παπατρέχας νὰ συνομιλοῦν μὲ τὸν πατέρα των, μὲ ἠρώτησεν ἐκστατικὸς:

— Ποίαν γλῶσσαν λαλοῦν :

— Τὴν ἀγγλικήν, τοῦ ἀπεκρίθην.

Καὶ ἡ ἔκστασις τοῦ ἔγινεν ἀπολίθωσις. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀντιληφθῇ πῶς τόσον νεαρά παιδιά ἦτο δυνατόν νὰ ὁμιλοῦν γλῶσσαν εἰς αὐτὸν ἄγνωστον.

Δὲν ἤξεύρω πλέον ποίαν γλῶσσαν καὶ εἰς ποίαν ἡλικίαν, κατ' αὐτόν, ἔπρεπε νὰ ὁμιλοῦν τῶν "Αγγλων τὰ τέκνα!

Εἶμαι βέβαιος ὅτι γελᾷς τὴν ὥραν ταύτην διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ Παπατρέχα. Ἀλλὰ τί θὰ ἔκαμνες, ἐὰν ἦσο παρὼν καὶ ἤκουες ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ τὰ λόγια αὐτά :

— Τὰ διαβολόπουλα, τόσον μικρά νὰ ὁμιλοῦν Ἀγγλικά!

Γέλα, φίλε, ὅσον θέλεις, ἀλλὰ πρόσεχε μὴ καταφρονήσης διὰ τοῦτο τὸν σεβάσμιον Παπατρέχαν.

Ναί! σεβάσμιος πράγματι εἶναι. Μ' ὅλην αὐτὴν τὴν ἀπλότητα, δὲν δύνασαι νὰ φαντασθῇς πόσον εἶναι φιλόανθρωπος ὁ καλὸς οὗτος ἱερεὺς. Πόσον φροντίζει διὰ τὴν ἠθικὴν τοῦ μικροῦ τοῦ ποιμνίου. Μὲ ποίαν διάθεσιν ψυχῆς παρηγορεῖ τοὺς ἐνορίτας εἰς τὰς δυστυχίας αὐτῶν καὶ τοὺς συμβουλεύει, ὅταν εὐτυχοῦν, νὰ ἔχουν πρόνοιαν διὰ τοὺς δυστυχοῦντας.

Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι εἰς αὐτὸν γέννημα παιδείας, ἐπειδὴ παιδεῖαν δὲν ἔλαβε. Δὲν εἶναι καρπὸς ἀσκήσεως, ἐπειδὴ κατένενα κόπον δὲν δοκιμάζει εἰς τὴν ψυχὴν του. Λυπεῖται πολυλάκις διὰ τὴν στέρησιν παιδείας. Καὶ διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ὅ,τι δὲν ἔκαμαν οἱ γονεῖς του εἰς αὐτόν, ἔστειλε τὸν υἱόν του εἰς τὴν πόλιν νὰ μάθῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Εἶναι ἀνεκδιήγητος ἡ χαρὰ τοῦ ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ "Ὁμηρος ἐπεσκέφθη τὸ χωρίον του. Καὶ μὲ ἠρώτησεν, ἂν ὁ "Ὁμηρος ἦτο Χριστιανός.

— Ἀδύνατον ἦτο, τοῦ εἶπα, διότι ἔζη ἐναχόσια σχεδὸν ἔτη, πρὸ Χριστοῦ.

Πολλὰς τοιαύτας ἀπορίας μοῦ ὑποβάλλει καθ' ἑκάστην ὁ σεβάσμιος φίλος μου.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἶναι τόσον ὀλίγοι, ὥστε ἡ πολὺ μικρά των ἐκκλησία δύναται νὰ περιλάβῃ τριπλασίους. Ἐν τούτοις μερικοὶ ἀπὸ τοὺς προύχοντας, οἱ πλουσιώτεροι, ἐπεθύμησαν νὰ εὐρύνουν τὸ οἰκοδόμημα. Ἐκαμαν γνωστὴν τὴν γνώμην των εἰς τὸν ἐφημέριον, ὁ ὁποῖος τοὺς συνεβούλευσε νὰ συγκεντρώσουν πρῶτον τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἔπειτα ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου.

Ὅταν ἔμαθεν ὅτι συνεκεντρώθησαν τὰ χρήματα, ὁ σεβάσμιος οὗτος ἱερεὺς, μίαν τῶν Κυριακῶν, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, τοὺς εἶπε :

— Τέκνα μου, ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ εἰς πέτρας καὶ εἰς ξύλα, ἀλλ' εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν Χριστιανῶν. Τῆς ἐκκλησίας τὸ μέγεθος βλέπετε, ὅτι δὲν εἴμεθα ἀρκετοὶ νὰ τὸ γεμίσωμεν. Ἀπὸ σᾶς οἱ περισσότεροι δὲν ἠξεύρουν μήτε νὰ ἀναγινώσκουν. Πρᾶγμα ἀσυγκρίτως ἀρεστότερον εἰς τὸν Θεὸν θὰ ἐπράττομεν, ἂν ἐτοκίζομεν τὰ συγκεντρωθέντα χρήματα, διὰ νὰ πληρῶνῃται ἀπὸ τοὺς τόκους ἐτησίως διδασκαλὸς γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως. Καὶ τὸ περισσεῦον νὰ μοιράζῃται εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς μας, ὅσων ἡ πτωχεία δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀργίας. Καὶ μετὰ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ἐλευθερωθῶμεν καὶ ἀπὸ τὸ ὄνειδος ὅτι μόνον ἡμεῖς εἰς ὅλην τὴν νῆσον εἴμεθα ψωμοζῆται.

Τί λέγεis εἰς τοῦτο, φίλε;

Ἀφήνω ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστά τῆς ἀρετῆς τοῦ ἱερέως τούτου δείγματα καὶ ἀρκοῦμαι εἰς ἓν ἀκόμη, τὸ ὁποῖον δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀποσιωπήσω.

Ἦκουσεν ὅτι ἱερεὺς τις, γνώστης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, περιήρχετο τὴν νῆσον ζητῶν νὰ γίνῃ κάπου ἐφημέριος. Τί κάμνει ὁ καλὸς σου Παπατρέχας; Τρέχει πρὸς

αὐτὸν καὶ τοῦ προτείνει νὰ δεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἰδικήν του ἔφημερίαν.

Μόλις ἔμαθον οἱ ταλαίπωροι κάτοικοι τοῦ χωρίου τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο δυστύχημα, ἔτρεξαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες μὲ δάκρυα παρακολοῦντές με νὰ τὸν ἐμποδίσω.

Σὲ ἀφήνω, φίλε, νὰ στοχασθῇς πόσῃ ἀπορίαν ἐπροξένησεν εἰς ἐμὲ τὸν μεσίτην τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ ἱερέως. Καὶ μάλιστα ὅταν, ἐρωτήσας αὐτόν, διατὶ ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἔφημερίαν, ἔλαβον τοιαύτην ἀπόκρισιν:

—'Εγώ, τέκνον, εἶμαι ἀγράμματος. Αὐτός, τὸν ὁποῖον ἐπιθυμῶ νὰ βάλω εἰς τὴν θέσιν μου ἔφημέριον, εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶναι καταλληλότερος ἐμοῦ νὰ διδάσκη καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν μου τούτων χωρικῶν.

Εἰς τοιαύτην γενναίαν ἀπόκρισιν τί εἶχον νὰ ἀποκριθῶ;

"Εκλαυσα καὶ ἐγὼ μαζὶ μὲ τοὺς συμπατριώτας μου καὶ ἀνεμένομεν μὲ λύπην τὴν στέρησιν τοῦ καλοῦ τούτου ἱερέως. Καὶ θὰ τὸν ἐστερούμεθα, ἐὰν οἱ κάτοικοι τῶν Θυμαίων δὲν ἐπρόφθανον νὰ προσλάβουν τὸν λόγιον ἱερέα ὡς ἔφημέριον καὶ νὰ ἀφήσουν εἰς ἡμᾶς τὸν ἰδικόν μας.

Τοιουτοτρόπως εἶναι, φίλε, ὅπως σοῦ τὸν περιγράφω, ὁ ἀπλούστατος καὶ φιλάνθρωπος ἔφημέριός μας. Εἶναι σχεδὸν μῆνες δέκα πέντε, ὅπου κατοικῶ τὸ χωρίον, καὶ κανὲν ἀκόμη πάθος κυριεῦον τὴν καλὴν του ψυχὴν ἄλλο δὲν ἐγνώρισα παρὰ τὴν ἁμετρον χρῆσιν τοῦ ταμβάκου. Ἀλλὰ ἤλαττώθη καὶ τοῦτο πολὺ, ἀφότου ἔμαθεν ὅτι ὁ Ὅμηρος δὲν ἐγνώριζε τὴν σκόνην ταύτην.

Ἀδαμάντιος Κοραῆς

Λάζαρος
Κουντουριώτης

122. ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης ἐγεννήθη τῷ 1769 ἐν Ὑδρᾷ, ὅπου καὶ ἐδιδάχθη τὰ ἐλληνικὰ γράμματα.

Μόλις 14 ἐτῶν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν τοῦ πατρὸς του ἐν Ὑδρᾷ, ἐπειδὴ οὗτος διέμενεν ἐν Γενούῃ τῆς Ἰταλίας.

Ὁ Κουντουριώτης ἦτο ἀνὴρ θεοσεβής, πρᾶος, ὀλιγόλογος καὶ σοβάρος. Ἠγάπα τὴν ἀλήθειαν, οὐδέποτε δὲ

ἐξετίμα τὸν ψεύστην, ὅσα ἄλλα προτερήματα καὶ ἂν εἶχεν.

Ὁ πατὴρ τοῦ Λαζάρου ἀπέθανε δολοφονηθεὶς. Μετὰ ἔτη ἤλθεν ὁ φονεὺς εἰς Ὑδραν καὶ διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ Λαζάρου, ὅστις τὸν συνεχώρησε. Καὶ ὅταν ὁ φονεὺς ἐδυστύχησε, τὸν συνέδραμε χρηματικῶς ὅταν, ἔνεκα ἀσθενείας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργάζεται, τῷ ἐχορήγησε σύνταξιν· καὶ ὅταν ἀπέθανε, τὸν ἐκῆδευσεν ἰδίᾳ δαπάνῃ. Ἐν μόνον εἶχεν ἀπαιτήσει παρ' αὐτοῦ: μηδέποτε νὰ τὸν ἴδῃ. Οὕτω δὲ συνεβίβασε τὸ πρὸς τὴν χριστιανικὴν φιλάνθρωπὸν καθήκον πρὸς τὸ σέβας, τὸ ὁποῖον ὤφειλεν εἰς τὴν νύμφην τοῦ πατρὸς του.

Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ φήμη τῆς ἐντιμότητος αὐτοῦ, ὥστε ὅτε οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους, περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, μετέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ κειμήλια τῶν μοναστηρίων, σφάζοντες αὐτὰ ἀπὸ τῶν Τούρκων, εἰς τὸν Κουντουριώτην τὰ παρέδωκαν πρὸς φύλαξιν, χωρὶς νὰ θελήσωσιν οὐδὲ ἀπόδειξιν νὰ λάβωσι.

Καθ' ὑπερβολὴν ἐτίμων τὸν Κουντουριώτην οἱ συμπολιταὶ του. Ὅτε ὁ κύρ Λάζαρος, ὡς τὸν ἀπεκάλουν, κατέβαινεν εἰς τὴν ἀγοράν, πάντες, πλοίαρχοι καὶ ναῦται, ἐσηκώνοντο μετὰ σεβασμοῦ ἀπὸ τὴν θέσιν των καὶ ἐσιώπων, ἕως ὅτου ἀπομακρυνθῇ.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἶχε σταλῇ στρατὸς πολὺς εἰς Ὑδραν. Ἀλλ' ἡμέραν τινὰ οἱ στρατιῶται ἤλθον εἰς φοβερὰν λογομαχίαν πρὸς τοὺς Ὑδραίους. Οἱ στρατιῶται ὠχυρώθησαν. Οἱ Ὑδραῖοι ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα εἶχον ἔτοιμα τὰ πυροβόλα. Ὁ κύρ Λάζαρος κατβαίνει ἀπὸ τῆς οἰκίας του μόνος καὶ ἔρχεται πρὸς τὸ ἐξηκριωμένον πλῆθος. Ὡς τὸν εἶδον νὰ ἔρχεται οἱ κραυγάζοντες ἐσιώπησαν καὶ τὸ πλῆθος ἐχωρίσθη εἰς δύο, διὰ νὰ διέλθῃ. Ὁ μέγας προεστὼς ὠμίλησε πρὸς τ' ἀντίπαλα μέρη

καὶ εὐθὺς οἱ τραχεῖς ἐκεῖνοι ὀρεινοὶ καὶ οἱ ναῦται, οἱ ἔτοιμοι
πρὸ μικροῦ ν' ἀλληλοσφαγῶσιν, ἔδωκαν τὰς χεῖρας καὶ ἡ-
σπάσθησαν ἀλλήλους δακρύνοντες.

Τὸ Μεσολόγγιον εἶχε πέσει. Ἡ Πελοπόννησος, πλὴν
ὀλίγων φρουρίων, ἦτο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Ἰμβραήμ. Καὶ
διεδίδετο ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος θ' ἀποβιβάσῃ στρατὸν πο-
λυάριθμον εἰς Ὑδραν. Τρόμος κατέλαβε πάντας. Ὁ λαὸς
συνῆλθε νὰ σκεφθῇ περὶ φυγῆς, προσεκλήθη δὲ καὶ ὁ Κουν-
τουριώτης. Τὸν παρεκάλεσαν νὰ εἴπῃ πρῶτος τὴν γνώμην
του, ἀλλ' αὐτὸς ἐκάθητο σιωπῶν. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις
ἀπεφασίσθη νὰ φύγῃσι. Τότε λαβὼν τὸν λόγον εἶπε :

—Κατευόδιον, ἀδελφοί! Εὐχομαι νὰ εὐτυχῆσετε εἰς τὰ
ξένα καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τοῦτον ἢ εἰς τὸν ἄλλον κό-
σμον. Ἐγώ, ἡ οἰκογένειά μου, οἱ συγγενεῖς μου, οἱ πλοίαρ-
χοί μου καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν πλοιάρχων μου θά μείνωμεν
εἰς τὴν Ὑδραν μας.

—Ὅλοι μὲ μίαν φωνὴν ἀνεβόησαν :

—Ὅταν μείνης σύ, κανεῖς δὲν φεύγει.

Καὶ πράγματι οὐδεὶς ἔφυγε. Καὶ ἡ Ἑλλάς ἐσώθη.

Εἰς τὸν ἱερὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας Ἀγῶνα ὁ Κουντου-
ριώτης ἀφιέρωσε τὴν μεγάλην ἐκ τριῶν ἑκατομμυρίων χρυ-
σῶν δραχμῶν περιουσίαν του, ἐξοπλίζων πλοῖα καὶ χορηγῶν
τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους.

Ὁ ἐπιφανὴς οὗτος ἀνὴρ οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ λάβῃ ὑ-
πούργημα, οὐδὲ ἀπεδήμησέ ποτε ἐκ τῆς Ὑδρας. Ἐν Ὑ-
δρᾷ ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης
Καποδίστριας· ἐν Ὑδρᾷ τρίς ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ πρῶτος τῆς
Ἑλλάδος βασιλεὺς Ὁθων, ὅστις καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ
τοῦ Μεγαλοσταύρου· ἐν Ὑδρᾷ δὲ καὶ ἀπέθανε τὸν Ἰούλιον
τοῦ 1852.

Ε. Α. Σίμος (Κατὰ διασκευὴν)

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός κατήγετο ἐκ τῆς Χίου. Ἦτο υἱὸς ἱατροῦ.

Ὁ πατήρ του τὸν προώριζε καὶ τὸν ἀνέτρεφε διὰ νὰ τὸν σπουδάσῃ καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἐπιστήμονα. Ἀλλ' ὁ μικρὸς Ἀνδρέας, μαθητὴς τότε τοῦ Γυμνασίου Σύρου, ἔχασκεν ἐπὶ ὥρας ἐμπρὸς εἰς τὰς λίρας τῶν ἀργυραμοιβῶν. Καὶ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον νὰ γίνῃ ἔμπορος. Ἐχρειάσθησαν χίλια βάσανα, μέσα καὶ παρακλήσεις, διὰ νὰ πεισθῇ ὁ πατήρ του νὰ ἀλλάξῃ ἀπόφασιν. Καὶ ἅμα ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον, τὸν ἔστειλε « χάριν δοκιμῆς » εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ μαθητεύσῃ ἐκεῖ εἰς γραφεῖον ἔμπορικόν.

Ὁ Ἀνδρέας ἦτο μόλις δεκαεξαετής, ὅταν μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ἔμπορικόν, εἰς τὸ ὅποιον ὑπηρετεῖ, ἦτο ὑποκατάστημα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων ἐλληνικῶν ἔμπορικῶν ἐταιρειῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶχε τελειώσει, ὡς εἴπομεν, τὸ Γυμνάσιον. Ἦξευρεν ἄρκετὰ γαλλικά, ὀλίγα ἰταλικά καὶ ἀγγλικά. Εἶχε σπουδάσει κατὰ τοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν στοιχεῖα διπλογραφίας καὶ λογιστικῆς. Καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατάρθωσεν ἐντὸς ἑξ μηνῶν νὰ μάθῃ καὶ τὰ τουρκικά, τὰ ὅποια τοῦ ἐχρειάζοντο διὰ τὴν ἐργασίαν του. Μετὰ ἓν ἔτος, εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ὁ ἀπλοῦς μαθητευόμενος ὠνομάζετο πρῶτος γραμματικὸς καταστιχάριος εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ διευθυντοῦ του, ποῦ ἐλέγετο Δαμιανός. Εἴκοσιν ἐτῶν εἶχεν ἤδη σχηματίσει τὴν ἀρχὴν τῆς περιουσίας του ἀπὸ τὰς οἰκονομίας του καὶ ἀπὸ μικρὰς ἔμπορικὰς πράξεις, τὰς ὁποίας εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ κάμνῃ διὰ λογαριασμόν του. Εἶχε τότε ἕως 40.000 φράγκα ἰδικά του. Εἴκοσι δύο ἐτῶν ἔγινε συνέταιρος τῆς μεγάλης ἐταιρείας. Ὁ Δαμιανὸς εἶχεν ἀποθάνει καὶ αὐτὸς ἦτο τώρα

πλέον ὁ διευθυντής. Εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἄλλοι μόλις ἀρχίζουν τὸ στάδιόν των, ὁ Ἀνδρέας Συγγρός ἦτο ἤδη μεγαλέμπορος.

Ἐπὶ ἔτη ἀκόμη πολλὰ ἐξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται μετὰ τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ μετὰ τὴν ἰδίαν ἐπιτυχίαν. Τὸ στάδιόν του ἦτο ὡς κλιμαξ, τῆς ὁποίας σταθερῶς, ἀσφαλῶς, ἀνέβαινε καθ' ἐκάστην μίαν βαθμίδα. Ποτὲ δὲν ἐστάθη, ποτὲ δὲν ὠπισθοχώρησεν ἀπὸ ἀδυναμίας. Πάντοτε ἐμπρός, πάντοτε πρὸς

τὰ ἐπάνω! Καὶ οὕτως ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφήν.

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός ὡς σύμβολον τῆς ζωῆς του εἶχε νὰ κάμνη πάντοτε τὸ καλόν. Τὰς πολυαρίθμους δὲ εὐεργεσίας του συνέχισεν ὁ μέγας εὐεργέτης καὶ μετὰ θάνατον, διὰ τῆς διαθήκης του, ἣ ὁποία δικαίως ἐπωνομάσθη «ποίημα εὐποιίας». Διὰ τοῦτο ὀλίγων πλουσίων τὸ ὄνομα παραμένει τόσον λατρευτὸν καὶ εὐλογητὸν, ὅσον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ.

Γρηγόριος Ξενόπουλος (Λιασκηνή)

Ὁ Ἡρώδης ἐφημίζετο ὡς ἀπόγονος ἐνδόξων προγόνων, ὁ δὲ οἰκὸς τοῦ ἔγινεν ὀνομαστός ἀφ' ὅτου ὁ πατήρ του, ὁ Ἰούλιος Ἀττικός, ἀνεῦρε κατὰ τύχην ἀμέτρητον θησαυρὸν εἰς μίαν οἰκίαν του. Μετὰ τὸν γάμον δὲ αὐτοῦ ἠϋξήσεν ἀκόμη περισσότερον τὴν περιουσίαν του διὰ τῆς μεγάλης προικὸς, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὴν σύζυγόν του. Εὐηργέτησε πολυειδῶς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ἀποθανὼν δὲ ἀφῆκε διὰ διαθήκης εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν συμπολιτῶν του ἐτήσιον κληροδότημα μιᾶς μνᾶς. Ἡ μνᾶ εἶχεν ἑκατὸν δραχμὰς Ἀττικὰς ὥστε, ἂν ὑπολογίσωμεν τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς 6.000, τὸ ποσὸν ποῦ θὰ ἐπληρώνετο εἰς τοὺς συμπολίτας του κατ' ἔτος ἦτο ὑπέρογκον, ἀνερχόμενον εἰς 600.000 Ἀττικῶν δραχμῶν.

Ἐφρόντισεν ἰδιαιτέρως, διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ του Ἡρώδου καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐκάλεσε μὲ μεγάλους μισθοὺς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἀπὸ τοὺς τότε διδασκάλους, ῥήτορας καὶ φιλοσόφους. Καὶ ὁ μαθητὴς πράγματι ἔγινεν εἰς ἕκ τῶν περιφημοτέρων ρητόρων καὶ φιλοσόφων.

Ἐνῷ ἀκόμη ἔζη ὁ πατήρ του, ὁ Ἡρώδης, εἰς ἡλικίαν εἴκοσι πέντε ἐτῶν, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ διοικητὴς τῶν ἐλευθέρων πόλεων τῆς Ἀσίας. Βλέπων δὲ ὅτι ἡ πόλις τῆς Τρωάδος ἐστερεῖτο ὕδατος, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως ἐξακόσια τάλαντα διὰ τὴν κατασκευὴν νέου ὑδραγωγείου. Ἀλλὰ τὸ ἔργον, διὰ νὰ συμπληρωθῇ, ἐχρειάζετο ἄλλα ἑκατὸν τάλαντα, οἱ δὲ ἄλλοι διοικηταὶ τῆς Ἀσίας δὲν ἠθέλησαν νὰ συμπληρώσουν τὸ ποσὸν τοῦτο, λέγοντες ὅτι εἶναι ἄδικον νὰ δαπανῶνται τὰ εἰσοδήματα

πεντακοσίων πόλεων εἰς τὰς κρήνας μιᾶς καὶ μόνης πόλεως. Καὶ τότε ὁ γενναῖος πατὴρ τοῦ Ἡρώδου ἐχορήγησεν ἐξ ἰδίων τὸ ἐπὶ πλέον τῆς δαπάνης.

Ὁ Ἡρόδης μετὰ ταῦτα ἔλαβε καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπάτου, κατὰ τὸ ἔτος 143, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς. Διότι, καθὼς οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἐλάμβανον τὰ μέγιστα πολλάκις ἀξιώματα τῶν Ἀθηναίων, οὕτω συνέβαινε καὶ Ἑλληνες, ἰδίως Ἀθηναῖοι, νὰ διορίζωνται ὑπατοὶ τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας.

Ἀλλὰ τὸν πλεῖστον χρόνον τῆς ζωῆς του ὁ Ἡρόδης παρέμεινεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰς λαμπρὰς ἐπαύλεις, τὰς ὁποίας εἶχεν εἰς τὰ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἰδίως εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον κατέστησεν ἀθάνατον τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρώδου, εἶναι τὰ πολυάριθμα οἰκοδομήματα καὶ ἄλλα κτίρια, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας καὶ ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὁποίων ἐξώδευσεν ἀμύθητα ποσά.

Κατεσκεύασεν ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν τὸ λαμπρὸν ἐκ λίθου πεντελησίου στάδιον, πλησίον τοῦ Ἴλισοῦ, ἐπὶ τῶν ἐρείπίων τοῦ ὁποίου ὁ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Γεώργιος Ἀβέρωφ ἔκτισε τὸ σημερινὸν στάδιον τῷ 1896, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Ἦτο μήκους ἐξακοσίων ποδῶν καὶ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ὁλόκληρον τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων. Οἱ συμπολιταὶ τοῦ Ἀθηναῖοι ἐθαύμασαν τὸ ἔργον καὶ παρετήρησαν ὅτι ὁρθῶς πράγματι ἐπωνομάσθη Παναθηναϊκόν.

Ὁ Ἡρόδης ἐσκέπτετο ὅτι τὸ νὰ ἐξοδεύῃ τὰ χρήματά του διὰ κατασκευὴν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐκόσμουν τὰς πόλεις καὶ ἔτρεφον τοὺς ἐργαζομένους, ἦτο προτιμότερον ἀπὸ τοῦ νὰ τρέφῃ τοὺς ἀργοὺς συμπολίτας του.

Ὁ Ἡρόδης ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μνήμην τῆς συζύγου

του Ρηγίλλης θέατρον, τὸ ὅποιον ἐκτίσθη καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ κέδρον, τοῦ ὁποίου ὅμοιον δυσκόλως ἡδύνατο νὰ εὐρεθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐκτὸς τούτου ἔκτισεν Ὠδεῖον, κείμενον εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ ὀνομαζόμενον Ὠδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Ἐκτίσεν ἐπίσης θέατρον εἰς τὴν Κόρινθον, ἐχορήγησε πλούσια ἀναθήματα καὶ κοσμήματα εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ κατεσκεύασε λουτρὰ εἰς τὰς Θερμοπύλας.

Ἡ Ἰταλία, ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Εὐβοία, ἡ Βοιωτία, ἡ Πελοπόννησος ἔτυχον παρ' αὐτοῦ πολλῶν εὐεργεσιῶν. Αἱ δὲ Ἑλληνίδες πόλεις ἐνταῦθα καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξεδήλωσαν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς αὐτὸν εἰς πολλὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὸν ἀπεκάλεσαν προστάτην καὶ εὐεργέτην.

Ὁ Ἡρώδης ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 76 ἐτῶν, εἰς τὸν Μαραθῶνα, καὶ ἐκηδεύθη πανηγυρικῶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθὲν Παναθηναϊκὸν στάδιον.

Κ. Παπαρηγόπουλος (διασκευὴ)

125. ΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Τὸ ἄρθρον 60 τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος προστατεύει τὰς ἀρχαιότητας, διατάσσει: «Ὅλαι αἱ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἀρχαιότητες, ὡς ἔργα τῶν προγόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θεωροῦνται κτῆμα ἐθνικὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει».

Εἶναι λοιπὸν καθήκον ἐξαιρετικὸν ὅλων ἡμῶν νὰ προστατεύωμεν καὶ προστατεύωμεν τὰς ἀρχαιότητας, αἱ ὁποῖαι εἶναι σωζόμενα κειμήλια τοῦ βίου τῶν προγόνων μας. Διότι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἦσαν ὁ εὐγενέστατος λαὸς τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐδώρησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὸ φῶς, τὸ ὅποιον καθοδηγεῖ σήμερον τὸν κόσμον.

Κειμήλια τῶν προγόνων μας εἶναι οἱ ἡρειπωμένοι

ναοί των, τὰ ἀγάλματα, οἱ τάφοι, οἱ ἐνεπίγραφοι λίθοι, τὰ ἀγγεῖα, τὰ ἀντικείμενα τὰ ὅποια στολίζουν τοὺς τάφους των, καὶ πᾶν ἐν γένει ἔργον τέχνης. Πάντα ταῦτα ἐξῆλθον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν προγόνων μας. Καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας ἱερὰ, προσφιλῇ καὶ πολύτιμα. Εἶναι ἱερὰ ὡς μία οἰκογενειακὴ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἀπὸ γενεῶν παρὰ τῶν πατέρων μας.

Θὰ τὴν παρεδίδετε ποτὲ τὴν εἰκόνα ἐκείνην εἰς ξένον; Θὰ ἐδέχεσθε νὰ τὴν ἐμπορευθῆτε καὶ νὰ τὴν πωλήσετε ποτὲ τὴν εἰκόνα αὐτήν; Ὁχι βέβαια! Ἡ εἰκὼν αὕτη θὰ μένη πάντοτε ἱερὸν κειμήλιον τῆς οἰκογενείας. Ὅποιονδῆποτε τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ ἂν τὴν κατέχῃ, ἀνήκει εἰς ὅλην τὴν οἰκογένειαν. Διότι μὲ τὴν εἰκόνα αὐτὴν μετεδόθη εἰς ἡμᾶς ὡς κληρονομία ἢ εὐλογία τῶν γενεῶν τῶν προπατόρων μας.

Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ κειμήλια τῶν προγόνων μας. Δι' αὐτῶν μετεβίβασαν εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς τῆς δόξης των καὶ τὴν εὐλογίαν των. Διότι τὸ ἀθάνατον πνεῦμά των ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους των καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς χαρίζῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν προστασίαν του. Δι' αὐτῶν μᾶς ἀφῆκαν ὡς κληρονομίαν δύναμιν, ἢ ὁποία εἶναι ἀνωτέρα τῶν ὄπλων μας καὶ τῶν βραχιόνων μας.

Τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν προσέφερον οἱ φιλελληνικοὶ λαοὶ εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν πατέρων μας, εἰς τὴν μνήμην τῶν προγόνων μας τὴν προσέφερον. Εἰς τὰς ναυμαχίας τοῦ ἀγῶνος τῶν πατέρων μας, τῆς Ἑρεσοῦ, τῆς Σάμου, τῶν Πατρῶν, τοῦ Ναυπλίου, ἐξύμνει ἢ παγκόσμιος ποιήσις τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. Εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀμπλιανης, τῆς Γραβιάς, τῶν Δερβενακίων ἐνεθυμεῖτο τὰς μάχας τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Πλαταιῶν.

Οἱ παλαιοὶ ἡμῶν πρόγονοι ἐμάχοντο καὶ αὐτοί, ἀό-

ρατοι, εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, εἰς τὰς τάξεις τῶν πατέρων μας, διότι προέβαλλον ὑπὲρ αὐτῶν λάμπουσιν ἀσπίδα τὴν δόξαν των.

Διὰ τοῦτο πᾶν ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ τὸν βίον τῶν προγόνων μας, πρέπει νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ἱερὸν καὶ ἅγιον, ὅπως τὰ ἱερὰ σκευὴ εἰς τοὺς ναοὺς. Τὰ εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ "Εθνους ἀρχαῖα κειμήλια ἀνήκουν ἐξ Ἰσου εἰς ὅλους τοὺς "Ελληνας. Δύναται λοιπὸν κανεὶς νὰ φαντασθῇ ἱερώτερον καθῆκον τῆς Ἑλληνικῆς φιλοπατρίας ἀπὸ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ ἀρχαῖα κειμήλια; Δὲν πρέπει ὅλοι οἱ πολῖται νὰ ἀγρυπνοῦν ἐπ' αὐτῶν;

Ὁ τυμβωρύχος, ἐκεῖνος δηλαδὴ ὁ ὁποῖος ἀνασκάπτει κρυφίως ἀρχαίους τάφους καὶ σχίζει τὰ στέρνα τῆς γῆς διὰ νὰ ἀνεύρῃ καὶ κλέψῃ ἀρχαῖα κειμήλια, ὁμοιάζει μὲ τὸν ἱερόσυλον, ὁ ὁποῖος θραύει τὴν θύραν τοῦ ναοῦ διὰ νὰ κλέψῃ τὰ ἱερὰ σκευὴ. Ὁ πωλῶν κρυφίως εἰς ξένους ἀρχαῖα κειμήλια ἔννευ τῆς ἀδείας τοῦ Κράτους, ὁ ἀρχαιοκάπηλος, ὅπως λέγεται, εἶναι ἐξ Ἰσου ἔνοχος. "Οσοι καταστρέφουν ἢ ρυπαίνουν τὰ ἀρχαῖα μάρμαρα τῆς προγονικῆς δόξης εἶναι ἐξ Ἰσου ἔνοχοι. Ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς ἀγρίους ἐκεῖνους τυράννους τῶν χρόνων τῆς δουλείας, οἱ ὁποῖοι εἰσέρχοντο εἰς τοὺς ναοὺς μας, ὕβριζον τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, ἐρρύπαινον τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ ἐξώρυσσον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἁγίων.

"Ολοι αὐτοὶ εἶναι ἐχθροὶ τοῦ "Εθνους. Οἱ πολῖται, εἰς τοὺς ὁποίους, ὡς μέλη τοῦ "Εθνους, ἀνήκουν αἱ ἀρχαιοτάτες. ἄγρυπνοι φύλακες τούτων, ὀφείλουν νὰ καταγγέλλουν εἰς τὰς ἀρχὰς τοὺς ἐχθροὺς τούτους τοῦ "Εθνους διὰ τὰς πράξεις των, ὡς τὰ βαρύτερα κατὰ τῆς Πατρίδος ἐγκλήματα.

Ἑμμανουὴλ Λυκούδης (Κατὰ διασκευὴν)

Ὁ μέγας οὗτος μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς τῆς ἀρχαιότητος ἐγεννήθη εἰς τὰς Συρακούσας τῆς Σικελίας κατὰ τὸ 287 π.Χ. Κατήγετο ἀπὸ πλουσίαν καὶ βασιλικὴν οἰκογένειαν καὶ ἦτο συγγενὴς τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνος. Νέος μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἔμεινε πολὺν χρόνον καὶ ἐκεῖ συνεπλήρωσε τὰς μαθηματικὰς γνώσεις του. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Συρακούσας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ συγγενοῦς του Ἰέρωνος.

Ὁ Ἰέρων ἐτίμα τὸν Ἀρχιμήδην καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα βίου ἀνέτου. Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἦτο ἡ μόνη ἀπόλαυσις τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Ἀνακαλύψεις ἑξοχοὶ ἐδόξασαν τὸ ὄνομά του.

Εἶχε κατασκευάσει πλῆθος ὀργάνων. Μὲ τὴν βοήθειαν μοχλῶν καὶ τροχαλιῶν ἠύξανε καταπληκτικῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κινητηρίου δυνάμεως. Καὶ οἱ αὐτῶν διὰ μετρίας ἐnergieίας ἐνίκα ὑπερμεγέθεις ἀντιστάσεις.

Ὁ Ἀρχιμήδης εἶπε κάποτε εἰς τὸν Ἰέρωνα ὅτι μὲ ἀσήμενον σχεδὸν δύναμιν ἠδύνατο νὰ σηκώσῃ φορτίον βάρους ὅσον ἤθελε φαντασθῇ μεγάλου. « Δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὰν γᾶν κινήσω », ἔλεγεν εἰς τὸν Ἰέρωνα. Δηλαδὴ « δός μου ποῦ νὰ σταθῶ καὶ θὰ κινήσω τὴν γῆν ». Ἐκεῖνος ἐζήτησε τότε ἀπὸ τὸν Ἀρχιμήδην νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του μὲ ἓν πείραμα. Τὸν ἐκάλεσε νὰ κινήσῃ μέγιστον βάρος διὰ μικρᾶς δυνάμεως. Ὁ Ἀρχιμήδης ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἰδοὺ τί ἔκαμεν :

Ὁ Ἰέρων διετῆρει εἰς τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν πλοῖα βάρους πολλῶν τόννων. Ὁ μαθηματικὸς ἐξέλεξεν ἐξ αὐτῶν τὸ βαρύτερον καὶ τὸ ἔσυρεν εἰς τὴν ξηράν, ἀλλὰ μὲ πολὺν κόπον καὶ μὲ τὴν βοήθειαν πολλῶν χειρῶν. Κατόπιν διέταξε

νά θέσουν εἰς αὐτὸ τὸ φορτίον καὶ τόσους ἄνδρας, ὅσους ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ. Τότε, ἀφοῦ ἐκάθισεν εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πλοίου τούτου, ἔσυρε διὰ μόνης τῆς χειρὸς ἡσύχως τὸ ἄκρον τῆς μηχανῆς μὲ πολλὰς τροχαλίας. Καὶ ἔφερε τὸ πλοῖον πρὸς τὸ μέρος του. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ λαὸς τῶν Συρακουσῶν δὲν εἶχε καμμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ σοφοῦ μηχανικοῦ.

Εἰς τὸν Ἀρχιμήδην ἀνήκει ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν «πᾶν σῶμα βυθιζόμενον εἰς ὑγρὸν χάνει τόσον βάρος, ὅσον εἶναι τὸ βάρος τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὁποῖον ἐκτοπίζει».

Τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν ἔκαμεν ὡς ἑξῆς:

Ὁ Ἱέρων εἶχε παραδώσει εἰς χρυσοχόον ποσότητα χρυσοῦ διὰ νὰ τοῦ κατασκευάσῃ ἓνα στέφανον. Ὁ χρυσοχὸς ἀφῆρεσε μέρος τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸ ἀντικατέστησε μὲ ἄργυρον ἴσου βάρους. Οὕτω κατεσκεύασε στέφανον, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ ἦτο μεῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ὁ Ἱέρων ὑπώπτευσεν τὴν ἀπάτην. Δὲν ἤθελεν ὅμως νὰ χαλάσῃ τὸν στέφανον, διότι ἦτο ἀριστοῦργημα τέχνης. Προέτεινε λοιπὸν εἰς τοὺς φυσικοὺς καὶ μαθηματικοὺς νὰ λύσουν τὸ ἐξῆς πρόβλημα: «Χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε ὁ στέφανος, νὰ εὔρεθῇ ἂν εἶναι κατεσκευασμένος ἀπὸ καθαρὸν χρυσὸν ἢ εἶναι μεῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Καὶ ἂν εἶναι μεῖγμα, νὰ εὔρεθῇ ἡ ποσότης τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου».

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἦτο παίγνιον διὰ τὸν Ἀρχιμήδην. Ἐξύγισεν τὸν στέφανον ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος. Παρετήρησεν ὅτι ἔχανεν ἀπὸ τὸ βάρος του μέρος, τὸ ὁποῖον ἀντεστοίχει ὅχι εἰς καθαρὸν χρυσόν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀναλογίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, ποὺ ἀνεμείχθησαν. Διότι τὰ μέταλλα αὐτά, ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, ἔχουν διάφορον βάρος εἰς ἴσον ὄγκον.

Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος αὐτοῦ εὗρεν ὁ Ἀρχιμήδης, ὅταν εὕρισκετο εἰς τὸ λουτρόν. Καὶ ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι τόσον πολὺ ἐνεθουσιάσθη ἀπὸ τὴν λύσιν αὐτὴν, ὥστε ἐξῆλθε γυμνὸς ἀπὸ τὸ λουτρόν καὶ ἔτρεχεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Συρακουσῶν φωνάζων: «Εὕρηκα! Εὕρηκα!».

Ὁ Ἀρχιμήδης ἐφονεύθη τῷ 212 π. Χ. ὑπὸ Ρωμαίου στρατιώτου. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ἐκυρίευσαν αἰφνιδίως τὰς Συρακούσας καὶ διέταξαν γενικὴν σφαγὴν τῶν κατοίκων. Ὁ Ἀρχιμήδης ἐκάθητο εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν καὶ παρετήρει τὰ γεωμετρικὰ σχήματα καὶ τοὺς κύκλους, τοὺς ὁποῖους εἶχε χαράξει ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅτε ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης ὥρμησεν ἐναντίον του. Ὁ Ἀρχιμήδης τόσον ἦτο προσηλωμένος εἰς τὰ σχέδιά του, ὥστε ἐφώναξε: «Μὴ μου τοὺς κύκλους τάρασσε!». Ὁ στρατιώτης ὕψωσε τὸ ξίφος καὶ τὸν ἐφόνευσε, παρὰ τὴν ρητὴν διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ, ὅπως μὴ φονευθῇ ὁ Ἀρχιμήδης.

(κατὰ διασκευὴν)

127. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (Ο.Η.Ε.)

Ἐπὶ ἑξ ἑτη περίπου αἱματοκυλίετο ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τὸν τελευταῖον δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον. Ἀνυπολόγιστοι εἶναι αἱ ζημίαι καὶ αἱ καταστροφαὶ δι' ὅλα τὰ Κράτη, ὅσα ἔλαβον μέρος εἰς αὐτόν.

Πόλεις καὶ χωρία μὲ τὰς οἰκίας, τὰ μεγάλα δημόσια οἰκοδομήματα, τοὺς ναοὺς, τὰ διδασκτήρια, τὰ ἐργοστάσια μετεβλήθησαν ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν εἰς σωροὺς ἐρειπίων. Ἀτμομηχαναί, ἐπιβατηγὰ καὶ φορτηγὰ σιδηροδρομικὰ βαγόνια κατεστράφησαν ἢ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ. Σιδηροδρομικαὶ γέφυραι ἀνετινάχθησαν. Δρόμοι ἀνεσκάφησαν. Λιμένες κατεχώσθησαν μὲ πλοῖα βυθισμένα ἐντὸς αὐτῶν. Βουνὰ καὶ λόφοι ἀπεγυμνώθησαν ἀπὸ τὸ πράσινον. Τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα βοηθοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς ἐργασίας του ἢ χρησιμεύουν ὡς τροφή του, σιγὰ — σιγὰ ἠφανίσθησαν.

Ἐκατομμύρια εἶναι οἱ στρατιῶται, οἵτινες ἐφονεύθησαν εἰς τὰς μάχας ἢ ἀπέθανον ἀπὸ τὰς κακουχίας, τὸ ψῦχος, τὴν πεῖναν, τὰς στερήσεις. Πολλοὶ ἠκρωτηριάσθησαν καὶ ἐμειναν ἀνάπηροι, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἐργασθοῦν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν, ἡ ἀνθρωπότης εἶχε καὶ μεγάλας ἠθικὰς ζημίας. Ἐμειώθη ἡ ἀξία, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχαλαρώθη ὁ σεβασμὸς τοῦ πολίτου πρὸς τὸν νόμον, ὁ σεβασμὸς τῶν παιδίων πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἡλικιωμένους ἀνθρώπους. Ἐκλονίσθησαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκογενείας. Ἐκλονίσθη ἡ ἐντιμότης, ἡ φιλαλήθεια, ἡ δικαιοσύνη, ἡ φιλία. Εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων ἐνεφώλευσε τὸ ψεῦδος, ἡ ἀπάτη, τὸ μῖσος καὶ ἡ δίψα τῆς καταστροφῆς.

Ἡ φρίκη τοῦ πολέμου μέ τὰς μεγάλας καὶ ἀνυπολογί-
στους ζημίας καὶ καταστροφὰς συνεκίνησεν ὅλους τοὺς λαοὺς
τῆς γῆς.

Διὰ τοῦτο, ἀντιπρόσωποι 51 Ἐθνῶν συνῆλθον, κατ'
ἐντολὴν τῶν Κυβερνήσεών των, κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1945,
εἰς τὸν "Ἁγίον Φραγκίσκον τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀπεφάσισαν
νὰ ἐνωθοῦν αἱ δυνάμεις τῶν Ἐθνῶν τούτων, διὰ νὰ δημι-
ουργηθῇ μία Παγκόσμιος Ὀργάνωσις, μέ σκοπὸν νὰ ἐξα-
σφαλισθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου.

Πρὸς τοῦτο ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τὸν
Καταστατικὸν Χάρτην, ὅστις ἐρρύθμισε τὸν Ὀργανισμὸν
τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν (Ο. Η. Ε.). Κατὰ δὲ τὸν Ὀκτώ-
βριον τοῦ 1945 ὁ Ο. Η. Ε. ἔκαμεν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν του.
Συνῆλθον δηλαδὴ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν
εἰς συνέλευσιν καὶ ἤρχισαν νὰ συζητοῦν πῶς θὰ λυθοῦν τὰ
διεθνῆ ζητήματα μέ εἰρηνικὰ μέσα.

Ἰδοὺ τί ἐκήρυξαν τὰ Ἑνωμένα Ἐθνη εἰς ὅλον τὸν
κόσμον μέ τὴν κοινὴν των συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέγρα-
ψαν οἱ ἀντιπρόσωποι των:

Ἡμεῖς οἱ λαοὶ τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν ἀπεφασίσαμεν
νὰ ἐπιδιώξωμεν μέ κοινὰς προσπάθειας τὰ ἑξῆς:

— Νὰ διαφυλάξωμεν τὰς μελλούσας γενεὰς ἀπὸ τὴν κα-
τάραν τοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος δύο φορές ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς
ἐπροξένησεν ἀνεκδιήγητον δυστυχίαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

— Νὰ βοηθήσωμεν νὰ διατηρηθῇ ἡ Δικαιοσύνη καὶ ὁ σε-
βασμὸς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις μας, τὰς ὁποίας ἀναλαμβά-
νομεν μέ διεθνεῖς συμβάσεις.

— Νὰ προαγάγωμεν τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ νὰ δι-
μιουργήσωμεν καλυτέρους ὁρους ζωῆς μέ μεγαλυτέραν ἐλευ-
θερίαν.

Διὰ τὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὰ εἴμεθα ἀποφασισμένοι:

—Νὰ ἐπιδείξωμεν ἀνοχὴν καὶ νὰ ζήσωμεν ὁμοῦ ἐν εἰρήνῃ ὡς καλοὶ γείτονες.

—Νὰ ἐνώσωμεν τὰς δυνάμεις μας διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὴν διεθνῇ εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν.

—Νὰ ἀποφύγωμεν πολέμους καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιήσωμεν ἐνοπλον δύναμιν παρὰ μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κοινοῦ συμφέροντος.

Ἡ ἰδρυσις τοῦ Ο. Η. Ε. καὶ αἱ ἀρχαί, τὰς ὁποίας ἐκήρυξε, μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Ἀμφικτιονικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεδίωξαν νὰ ἐξασφαλίσουν διὰ τῆς ἐνώσεως γειτονικῶν πόλεων τὰ κοινὰ των συμφέροντα. Μᾶς ὑπενθυμίζουν ἀκόμη τὴν ἀπόπειραν τοῦ Περικλέους νὰ συγκροτήσῃ Πανελλήνιον συνέδριον εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συζητηθῇ πῶς θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν θαλασσῶν.

Τὰ 51 Ἔθνη, τὰ ὁποῖα ὑπέγραψαν εἰς "Ἁγιον Φραγκίσκον τῆς Ἀμερικῆς τὴν κοινὴν συμφωνίαν καὶ ἐπεκύρωσαν αὐτήν, εἶναι τὰ ἑξῆς:

Αἴγυπτος

Αἰθιοπία

Ἀιτῆ

Ἀργεντινὴ

Αὐστραλία

Βέλγιον

Βενεζουέλα

Βολιβία

Βραζιλία

Γαλλία

Γιουγκοσλαβία

Γουατεμάλα

Δανία

Δομινικανὴ Δημοκρατία

Ἑλλὰς

Ἐνωσις Ρωσικῶν Σοβιετικῶν
Δημοκρατιῶν

Ἡν. Πολιτεῖαι Β. Ἀμερικῆς

Ἰνδία

Ἰράκ

Ἰράν

Ἰσημερινὸς

Καναδάς
Κίνα
Κολομβία
Κόστα - Ρίκα

Κούβα
Λευκορωσία
Λίβανος
Λιβερία
Λουξεμβούργον
Μεγάλη Βρετανία

Μεξικόν
Νέα Ζηλανδία
Νικαράγουα
Νορβηγία

Νοτιοαφρικανική Ένωσις

Όλλανδία
Ούκρανία
Ούραγουάη
Παναμάς
Παραγουάη
Περοϋ
Πολωνία
Σαλβαντόρ
Σαουδική Άραβία
Συρία
Τουρκία
Τσεχοσλοβακία
Φιλιππίναι
Χιλή
Χονδούρα.

Ή Έλλάς εἶναι ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Ο. Η. Ε. καὶ ἑορτάζει κατ' ἔτος τὴν 24ην Ὀκτωβρίου ὡς ἡμέραν τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν. Εἰς τὰ σχολεῖα γίνονται ὁμιλίαι ὑπὸ τῶν διδασκάλων πρὸς τοὺς μαθητὰς διὰ τοὺς σκοποὺς, τοὺς ὁποίους ἔχει ὁ Ο. Η. Ε., πῶς δηλονότι θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εἰρήνη εἰς τὸν κόσμον καὶ θὰ εὐτυχῇ ἡ ἀνθρωπότης.

Θεόδωρος Παρασκευόπουλος

128. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

‘() σοφώτατος Σωκράτης ἰδοῦ τί ἔλεγε διὰ τὴν γεωργίαν:

Καὶ οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ πλούσιοι δύνανται νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, διότι ὅχι μόνον φέρει πλοῦτον, ἀλλ’ εἶναι συγχρόνως εὐχάριστος καὶ διασκεδαστική. Μᾶς συνηθίζει νὰ ὑπομένωμεν καὶ τοὺς κόπους καὶ τὸ ψῦχος καὶ τὴν θερμότητα, νὰ σιγωνώμεθα πρῶτὶ καὶ νὰ περιπατῶμεν πολὺ. Τοιοῦτοτρόπως ἐνδυναμώνει τὸ σῶμα καὶ μᾶς καθιστᾷ ὑγιεῖς, εὐρώστους καὶ ἱκανοὺς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος. Τὰ ψυχρὰ ὕδατα τῆς ἐξουχῆς, οἱ σύνδενδροι

καὶ σκιεροὶ τόποι καὶ ὁ δροσερὸς καὶ καθαρὸς ἀήρ ὅχι μόνον
ὕγειαν ἀλλὰ καὶ τέρψιν προσκενοῦν εἰς τοὺς γεωργοὺς. Εἶναι
δὲ ἀδύνατον ἐλεῦθερος ἄνθρωπος νὰ εὕρῃ ὠφελιμωτέραν καὶ
τερπνοτέραν ἀσχολίαν.

Ἡ γεωργία διδάσκει τὴν ἀγάπην τῆς ἐργασίας καὶ τὴν
δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Διότι οἱ μὲν κόποι τοῦ ἐπιμελοῦς γε-
ωργοῦ πλουσίως ἀνταμείβονται, ἡ δὲ ὀκνηρία τοῦ ἀμελοῦς
τιμωρεῖται μὲ τὴν δυστυχίαν του. Διδάσκει ἡμᾶς καὶ τὰ
καλὰ τῆς ἐνώσεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας.
Δικαίως δὲ ἐπωνομάσθη, μήτηρ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων τε-
χνῶν. Διότι, ὅταν ἡ γεωργία ἐνός τόπου ἀκμάζῃ, ἀκμάζουσιν
καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι. Ὅπου ἡ γεωργία παραμελεῖται, ἐκεῖ
καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν.

129. ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἄγριος καὶ ἀπολίτιστος, τότε
ὅ,τι ἐχρειάζετο διὰ νὰ συντηρηθῇ καὶ νὰ ζήσῃ τὸ ἐλάμβαν-
εν ἀπὸ τὴν φύσιν. Μὲ τὸ δέρμα τοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον
φονεύει, καλύπτει τὴν γυμνότητά του. Ἡ δὲ σὰρξ τοῦ φο-
νευομένου ζώου χορηγεῖ εἰς αὐτὸν τὴν πρωτίστην τρο-
φήν του. Τὸ πλησίον δάσος δίδει εἰς αὐτὸν ξύλα διὰ νὰ
στήσῃ τὴν καλύβην του, πυκνὸν φύλλωμα διὰ νὰ τὴν στε-
γάζῃ, καὶ πλῆθος ἀγρίων καρπῶν διὰ νὰ ποικίλῃ τὸ ἄχαρα
γεῦμά του.

Ἄμα ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἡμερωθῇ καὶ μορφωθῇ, δηλαδὴ
πολιτισθῇ, μεταβάλλει τὴν ζωὴν του.

Δὲν τοῦ εἶναι ἀρκετὰ τὰ πρῶτα αὐτὰ φυσικὰ ἐφόδια,
τὰ πρωτογενῆ, οὐτε ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλὴν καὶ ἀκατέργαστον
τροφὴν του. Ζητεῖ νὰ εὕρῃ ἄσυλον ἀσφαλέστερον, ἐνδύματα
καλύτερα, φαγητὰ ὀρεκτικώτερα καὶ περισσότερον εὐκολο-

χώνευτα. Ἄν καὶ αἱ νέαι αὗται ἀνάγκαι τοῦ δὲν εἶναι καὶ τόσον μεγάλαι, βλέπει ὅμως ὅτι μερικά πράγματα δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὰ προμηθευθῇ μόνος τοῦ. Καὶ ζητεῖ τότε τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τῶν ὁμοίων τοῦ.

Ἄλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον. Ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐθεράπευσε τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ, ἄλλαι ἀνάγκαι παρουσιάζονται εἰς αὐτόν. Ὁ ἄγριος ἐνεδύετο τὸ δέρμα τῆς ἐλάφου ἢ τῆς ἄρκτου. Ὁ πολιτισμένος ὅμως ἀντικαθιστᾷ τὴν ἐνδυμασίαν αὐτὴν διὰ τοῦ μαλλίνου ὑφάσματος, δηλαδή διὰ τοῦ ἐρίου τῶν ζώων τὸ ὁποῖον γνέθεται καὶ ὑφαίνει.

Βραδύτερον εἰς τὸ μοναδικὸν αὐτὸ ἐνδυμα προσθέτει καὶ ἄλλα. Χρειάζεται εἰς αὐτὸν χιτῶν, ὑποκάμισον ἐκ λίνου ἢ βάμβακος, μάλλινον ἢ μετάξινον, περιπόδιον, ὑποδήματα ἐκ δέρματος κατεσκευασμένα, περισκελὶς, πῖλος ἀδιάβροχος καὶ χίλια ἄλλα πράγματα.

Δὲν δύναται πλέον νὰ διαμείνη ἐντὸς τρώγλης ἢ καλύβης. Ἡ κατοικία τοῦ θὰ εἶναι ἀπὸ ξύλα καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίθους ἢ ὀπτοπλίνθους, θὰ ἔχη πολλὰ διαμερίσματα ἢ χωριστὰ δωμάτια. Θὰ εἶναι κτισμένη, διὰ μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν, ἐπὶ στερεῶν θεμελίων, ἢ, διὰ νὰ εἶναι περισσότερον ὑγιεινὴ, τὴν κτίζει ὑπεράνω θολωτοῦ ὑπογείου.

Ἡ κλίνη τοῦ ἄλλοτε ἀπετελεῖτο ἀπὸ ξηρὰ φύλλα δένδρων. Τώρα ἔχει στρωμνὰς, σινδόνας, προσκεφάλαια, κλινοσκεπάσματα καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν εἶναι πλέον ἱκανὸς νὰ κατασκευάσῃ μόνος τοῦ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην. Κατασκευάζει μερικά ἐξ αὐτῶν, τὰ ὑπόλοιπα ὅμως τὰ ζητεῖ ἀπὸ φίλους τοῦ καὶ ἀπὸ τοὺς γείτονάς τοῦ. Καὶ ὅσα τοῦ περισσεύουν καὶ εἶναι ἄχρηστα εἰς αὐτόν ἀνταλλάσσει μὲ ὅσα περισσεύουν εἰς ἄλλους.

Ὁ Πέτρος καλλιεργεῖ τὴν ἄμπελὸν τοῦ καὶ παράγει

οἶνον. Ὁ Παῦλος καλλιεργεῖ τὸν ἀγρόν του καὶ παράγει σιτον. Ὁ Παῦλος δίδει εἰς τὸν Πέτρον τρία κιλὰ σίτου καὶ λαμβάνει εἰς ἀνταλλαγὴν ἑξ κιλὰ οἶνου.

Ἡ ἀμοιβαία αὕτῃ δόσις λέγεται ἀνταλλαγή, δηλαδή μια πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας ἀνταλλάσσει τις ἀπ' εὐθείας ἐν προϊόντι ἀντὶ ἄλλου προϊόντος τῆς ἰδίας ἀξίας. Ἡ ἀνταλλαγή αὕτη ἔχει σκοπὸν νὰ προμηθεύσῃ καὶ εἰς τοὺς δύο ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἔχουν ἀνάγκην. Ἐκαστος λαμβάνει τὸ πρᾶγμα, τὸ ὅποῖον τοῦ λείπει, καὶ δίδει ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον τοῦ περισσεύει. Ἐνεργεῖ μίαν καλὴν πρᾶξιν διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἡ ἀνταλλαγή αὕτη εἶναι ὠφέλιμος καὶ διὰ τοὺς δύο.

Ἀλλὰ καὶ αὕτη, ὅσον προχωρεῖ ὁ χρόνος, δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὸν πολιτισμένον ἄνθρωπον. Διότι, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἄνθρωπος ὅ,τι τοῦ εἶναι ἀπαραίτητον, πρέπει νὰ εὕρῃ αὐτὸ ἕτοιμον καὶ ἀμέσως νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτόν. Τοῦτο ὅμως συνήθως δὲν συμβαίνει. Εἶμαι ἀμπελουργὸς καὶ διὰ τὸν τρυγητὸν ἔχω τὴν ἀνάγκην π.χ. ἐνὸς κάδου. Διὰ νὰ τὸν ἀποκτήσω, προσφέρω εἰς τοὺς γείτονάς μου δέκα βαρέλια οἶνου, τὰ ὅποια πολλοὶ θὰ τὰ ᾔθελον. Ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔχει τοιοῦτον κάδον. Ἐδῶ ἡ ἀνταλλαγή εἶναι ἀδύνατος, διότι ἐλλεῖπει τὸ ἀνταλλάξιμον ἀντικείμενον.

Ἄλλη ἀδυναμία. Ἐγὼ ἀνατρέφω βοῦς, σεῖς ἀνατρέφετε πρόβατα. Εἰς βοῦς ἰδικός μου ἀξίζει ὀκτὼ πρόβατα ἰδικά σας. Ἐὰν ἔχω ἀνάγκην ὀκτὼ προβάτων, σᾶς προσφέρω ἓνα βοῦν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀνταλλαγή ἐπιτυγχάνεται εὐκόλως. Ἀλλ' ἐὰν μοῦ χρειάζεται ἐν καὶ μόνον πρόβατον, δὲν δύναμαι νὰ σᾶς προσφέρω τὸ ἐν ὄγδοον τοῦ βοός μου. Ἐδῶ πάλιν ἡ ἀνταλλαγή εἶναι ἀδύνατος, διότι δὲν ὑπάρχει ἀντικείμενον δυνάμενον νὰ διαιρεθῇ.

Εἰς βοῦς ἀξίζει ὀκτὼ πρόβατα. Ὁ κάτοχος τοῦ βοός δὲν δύναται, χωρὶς θυσίαν μεγάλην, νὰ ἀνταλλάξῃ τὸν ἰδικόν

του βοῦν μὲ ἐν πρόβατον ξένον. Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατον νὰ προμηθευθῇ ἐν πρόβατον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς. Μεταξὺ ὅμως τοῦ βοῦς καὶ τοῦ προβάτου δύναται νὰ εἶναι ἐν κοινὸν μέτρον.

Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐν τοιοῦτον μέτρον, ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ. Τοῦτο ἐπραξάν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐπενόησαν τὸ νόμισμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐν μέτρον τῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν δι' ὅλους.

Μὲ τὸν χρυσὸν ἢ μὲ τὸν ἄργυρον, μέταλλα πολύτιμα, διότι εἶναι σπάνια, κάτεσκεύασαν μικρὰ στρογγυλὰ τεμάχια. Εἶχον διαφορετικὸν μέγεθος, διαφορετικὸν βάρος καὶ διαφορετικὴν ἀξίαν, π.χ. ἐνὸς φράγκου, δύο, πέντε, δέκα, εἴκοσι φράγκων καὶ οὕτω καθεξῆς. Καὶ τὰ μετάλλινα αὐτὰ νομίσματα χρησιμεύουν ὡς μέτρον μεταξὺ διαφόρων ἐμπορευμάτων. Εἰς βοῦς π.χ. ἀξίζει 200 τοιαῦτα μονόφραγκα, ἐν πρόβατον ἀξίζει 25. Ὁ Πέτρος δὲν ἤμπορεῖ ν' ἀνταλλάξῃ ἀπ' εὐθείας τὸν βοῦν αὐτοῦ μὲ ἐν πρόβατον τοῦ Παύλου. Ἀλλὰ τί κάμνει; Λαμβάνει 25 νομίσματα τοῦ ἐνὸς φράγκου, δίδει αὐτὰ εἰς τὸν Παῦλον καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ τὸ πρόβατον, τὸ ὁποῖον ἐξήτει. Ὁ Παῦλος ἐπώλησε τὸ πρόβατόν του, ὃ δὲ Πέτρος τὸ ἡγόρασεν. Ἡ ἀγοραπωλησίᾳ ἢ ἀπλούστερον, ἡ πώλησις ἀντικατέστησε τὴν ἀνταλλαγὴν. Ἴδου ἡ πρώτη πρόοδος.

Εἶμαι ἀμπελουργὸς καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐνὸς δοχείου. Πωλῶν λιανικῶς οἶνον, ἔχω ἀνάγκην φιαλῶν καὶ πωμάτων. Θέλω νὰ προμηθευθῶ ταῦτα διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ προσφέρω οἶνον. Οὐδεὶς ὅμως τῶν γνωρίμων μου ἔχει φιάλας ἢ πώματα. Τί νὰ κάμω; Ἄλλοι ἄνθρωποι τότε, λιανοπωλῆαι, θέτουν εἰς τὴν διάθεσίν μου τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ζητῶ. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰς πτωχὰ μέρη, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ὁδοί, εἶναι γυρολόγοι καὶ μεταφέρουν παντὸς εἶδους ἐμπορεύματα μικροῦ βάρους καὶ ὄγκου. Ταξιδεύουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον

καὶ πηγαίνουν ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, προκαλοῦντες τὸν ἀγοραστήν.

“Ὅλαι αὐταὶ αἱ πράξεις τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πωλήσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν εἶναι τὸ λεγόμενον ἐμπόριον καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτὰ λέγονται ἔμποροι. Ὅταν ὅμως τὰ διάφορα προϊόντα δὲν εἶναι εὐκόλῳ νὰ μεταφέρονται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, τότε εἰς τὰς προωδευμένας πόλεις καὶ χώρας συγκεντρώνονται τὰ ἐμπορεύματα εἰς ἐμπορικὰ καταστήματα, εἰς ἀποθήκας ἢ εἰς ὑπόστεγα. Καὶ ἐκεῖ περιμένουν τοὺς πελάτας, τοὺς ἀγοραστάς, νὰ προσέλθουν καὶ ἀγοράσουν ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἔμποροι αὐτοί, ἀναλόγως τῶν μεγάλων ἢ μικροτέρων ἐργασιῶν των, λέγονται μεγαλέμποροι, μικρέμποροι ἢ μεταπράται.

Ἐξ ὅσων ἐμάθομεν περὶ τοῦ ἐμπορίου βλέπομεν ὅτι τὸ ἐμπόριον ἐγεννήθη μαζὶ μὲ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀνθρώπων· πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ ἐμπόριον δὲν ὑπῆρχεν.

« Τὸ Ἐμπόριον »

Σπυρίδων Λοβέρδος (διασκευὴ)

Ἡ ναυτιλία, δηλαδή ἡ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία, ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Κατ' ἀρχὰς ἡ ναυτιλία περιορίζετο εἰς τὴν διὰ μικρῶν πλοίων συγκοινωνίαν, τὴν ἀκτοπλοΐαν, καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν, συγκοινωνίαν, διότι ἡ κατασκευὴ καταλλήλων πλοίων ἦτο ἀτελής.

Βαθμηδὸν ὅμως ἐναυπηγήθησαν μεγαλύτερα πλοῖα, μετὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ ἐπιχειροῦν μεγαλύτερα ταξίδια. Τὰ ταξίδια αὐτὰ δὲν εἶχον μόνον ἐμπορικοὺς, ἀλλὰ πολλάκις καὶ πολεμικοὺς σκοποὺς.

Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν διεκρίθησαν ὡς τολμηροὶ ναῦται οἱ Φοίνικες, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Ἕλληνες. Κατὰ τὸν μεσαῖωνα καὶ βραδύτερον ἀκόμη εἶχον τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Βενετία καὶ ἡ Γένουα μετὰ τὸ μέγα ἐμπορικὸν καὶ πολεμικὸν ναυτικὸν των.

Σπουδαίαν πρόοδον εἰς τὴν ναυτιλίαν ἐπέφερεν ἡ εὕρεσις τῆς ναυτικῆς πυξίδος. Ἡ πυξὶς εἶναι ἐν ἐργαλεῖον, τὸ ὁποῖον δεικνύει τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Δι' αὐτοῦ οἱ ναυτικοὶ εὐρίσκουν ἀσφαλῶς τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ὀφείλουν νὰ ἀκολουθήσουν κατὰ τὸν πλοῦν.

Τὸ κύριον μέρος τῆς ναυτικῆς πυξίδος εἶναι ἡ μαγνητικὴ βελόνη. Αὕτη στηρίζεται ἐπὶ κατακορύφου ἄξονος καὶ δύνανται νὰ κινῆται ἐλευθέρως. Καὶ ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ λαμβάνῃ τοιαύτην θέσιν, ὥστε τὸ ἐν ἄκρον αὐτῆς νὰ διευθύνεται πρὸς βορρᾶν καὶ τὸ ἄλλο πρὸς νότον. Τοποθετεῖται ἐπὶ κυκλικοῦ πίνακος, τοῦ ὁποίου ἡ περιφέρεια διαιρεῖται εἰς 32 ἴσα μέρη, ἐπὶ τῶν ὁποίων σημειοῦνται τὰ 32 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Διὰ τοῦ ἐργαλείου τούτου ὁ ναυτικὸς γνωρίζει ἀκριβῶς εἰς ποῖον μέρος τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους εὐρίσκεται ὁ βορρᾶς καὶ πρὸς ποῖον ὁ νότος. Γνωρίζει ἀκόμη καὶ πάντα τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Τὸ χρησιμώτατον αὐτὸ ναυτικὸν ἐργαλεῖον εἰσήγαγεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἰταλὸς Φλάβιος Γιογίας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος μ. Χ.

Ἐπίσης συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς ναυτιλίας ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς, τῆς ὁποίας πρῶτος ἐφευρέτης εἶναι ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς Ἡρῶν ὁ Ἀλεξανδρεὺς. Πρὸ τῆς πρώτης εἰκοσαετίας τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, τὰ πλοῖα ἦσαν μόνον ἰστιοφόρα. Καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ταξιδεύσουν παρὰ ὅτε ἔπνεεν ἄνεμος καὶ μάλιστα εὐνοϊκός.

Διὰ τοῦτο τὰ ἰστιοφόρα πλοῖα χρειάζονται πολλάκις πολλὰς ἡμέρας δι' ἀπόστασιν, τὴν ὁποίαν τὰ ἀτμόπλοια δύνανται εἰς ὀλίγας μόνον ὥρας νὰ διαπλεύσουν.

Οἱ κίνδυνοι τῆς θαλάσσης εἶναι μεγαλύτεροι κατὰ τὴν νύκτα. Ἐνεκα τοῦ ἐπικρατοῦντος σκότους ὁ πλοίαρχος δὲν βλέπει νὰ διευθύνῃ ἀσφαλῶς τὸ πλοῖον. Τὸ κακὸν ἐμετριάσθη κατὰ πολὺ διὰ τῶν φάρων, οἱ ὁποῖοι ἀνηγέρθησαν κατ' ἀποστάσεις εἰς τὰς παραλίας καὶ ἰδίως εἰς θέσεις ἐπικινδύνους. Οὕτως οἱ θαλασσοπόροι ὁδηγοῦνται κατὰ τὰς σκοτεινὰς νύκτας καὶ προφυλάσσονται ἀπὸ τοὺς κινδύνους.

Μεταξὺ τῶν κρατῶν, τῶν ὁποίων ἡ ναυτιλία ἔκαμε μεγάλας προόδους, κατατάσσεται καὶ ἡ Ἑλλάς. Τὰ ἐμπορικὰ μας πλοῖα διαγωνίζονται εἰς πολλοὺς λιμένας μὲ τὰ πλοῖα τῶν μεγάλων κρατῶν. Καὶ οἱ διεσπαρμένοι Ἕλληνες εἰς ὅλην τὴν γῆν βλέπουν μὲ ἀπερίγραπτον χαρὰν τὴν ὥραίαν μας κυανόλευκον σημαίαν ἐπὶ τῶν ἐρχομένων πλοίων.

(κατὰ διασκευὴν)

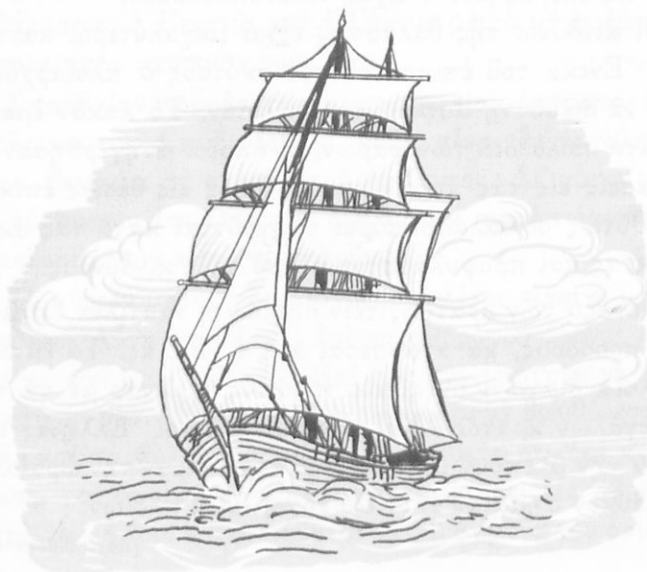
Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα κι ἐβουρκωθῆκαν τὰ βουνά!
 Εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινά,
 κι ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.
 Παιδί μου, ὥρα σου καλή!

Εἶναι φωτιά τὰ σπλάγχνα μου καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά!
 Σαλεύει ὁ νοῦς μου σὰν δενδρί, ποῦ στέκει ἀντίκρου στὸν χιονιᾶ
 καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ
 Παιδί μου, ὥρα σου καλή!

Βοίζει τὸ κεφάλι μου σὰν τοῦ χειμάρρου τὴν βοή!
 Λιποθυμᾷ ἡ καρδούλα μου καὶ μοῦ ἐκόπηκε ἡ πνοή,
 στὸ ὕστερνό σου τὸ φιλί.
 Παιδί μου, ὥρα σου καλή!

« Ἀτθίδες Αὔραι »

Γεώργιος Βιζυηνός

Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν προϊόντων τῆς φύσεως, διὰ νὰ γίνουν χρησιμώτερα εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν, πρέπει νὰ μεταβληθοῦν διὰ τῆς τέχνης τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ βιοτεχνία τῶρα περιλαμβάνει ὅλας ἐκεῖνας τὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τὰ προϊόντα τῆς φύσεως εἰς χρήσιμα διὰ τὸν βίον ἀντικείμενα. Καὶ ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν γίνεται διὰ τῆς χρησιμοποίησεως μεγάλων μηχανῶν, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τεχνιτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐργαλείων.

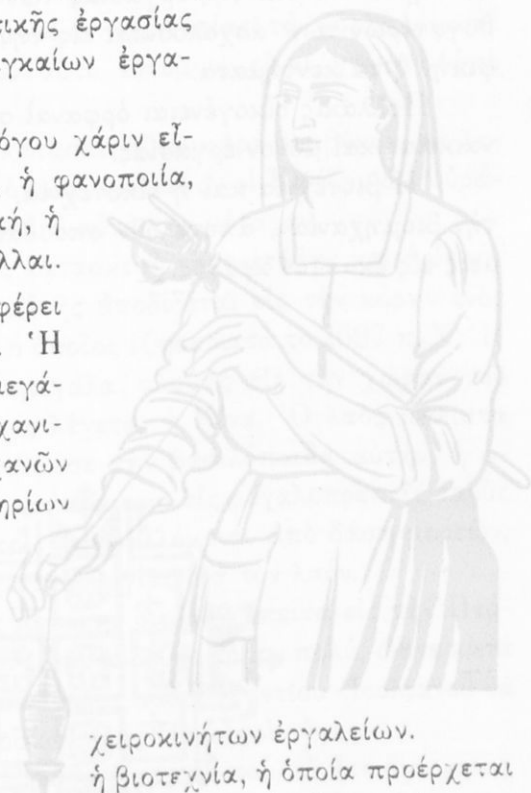
Τοιαῦται τέχναι λόγου χάριν εἶναι ἡ ὑποδηματοποιία, ἡ φανοποιία, ἡ ραπτική, ἡ ξυλουργική, ἡ ἀγγειοπλαστική καὶ ἄλλαι.

Ἡ βιοτεχνία διαφέρει ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν. Ἡ βιομηχανία παράγει μεγάλας ποσότητας βιομηχανικῶν προϊόντων διὰ μηχανῶν καὶ μηχανικῶν κινητηρίων δυνάμεων. Ἡ βιοτεχνία παράγει μικρὰς σχετικῶς ποσότητας πραγμάτων διὰ τῶν χειρῶν τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν

χειροκινήτων ἐργαλείων.

Οἰκοτεχνία εἶναι ἡ βιοτεχνία, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ ἰδίως ἀπὸ τὰς γυναῖκας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἐπαρχίας, εἶναι συ-

νηθέστατον νὰ ἐργάζωνται κατ' οἶκον αἱ γυναῖκες, χωρὶς νὰ παραμελοῦν τὰς οἰκιακὰς τῶν ἐργασίας. Διὰ τῆς ἐργασίας τῶν κατασκευάζουν διάφορα πράγματα πρὸς πώλησιν· ὑφαίνουν βαμβάκινα ἢ μεταξωτὰ ὑφάσματα ἢ μαλλίνους τάπητας, κεντοῦν, πλέκουν καλάθια, ράπτουν, τρέφουν ἐπίσης μεταξοσκώληκας, συντηροῦν ὀρνιθῶνας ἢ μελισσῶνας καὶ ἐκτελοῦν ἐργασίας καταλλήλους διὰ τὴν γυναικεῖαν φύσιν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πόλεις ἐπίσης πολλαὶ οἰκογένειαι συντηροῦνται διὰ τῆς ἐργασίας τῶν οἰκοδεσποινῶν καὶ τῶν θυγατέρων τῶν ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ραπτικήν, τὴν ζωγραφικὴν ἢ τὰ κεντήματα.

Πολλάκις οἰκογένειαι ὀρφαναὶ συντηροῦνται ἐκ τῆς γυναικείας καὶ μόνον ἐργασίας.

Ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ οἰκοτεχνία, μετὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἀποτελοῦν σπουδαίας παραγωγικὰς δυνάμεις εἰς ἕκαστον κράτος.

(κατὰ διασκευὴν)

Πατρις τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς μετάξης εἶναι ἡ Βόρειος Κίνα. Εἰς τὴν ἀπέραντον αὐτὴν χώραν ἡ ἀγρία λευκὴ μορέα, τῆς ὁποίας τὰ φύλλα ἀγαπᾷ κυρίως τὸ μεταξοφόρον αὐτὸ ἔντομον, εἶναι γνωστὴ ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων.

Ὁ μεταξοσκώληξ κατασκευάζει μικρὰ βομβύκια, τὰ λεγόμενα κουκούλια, τὰ ὁποῖα συνέλεγον οἱ Κινέζοι ὡς οὐράνιον δῶρον καὶ ἔκλωθον ἀπ' αὐτὰ τὴν μέταξαν.

Ἡ τελειότερα ὁμως κατασκευὴ τῆς μετάξης καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς βιομηχανίας αὐτῆς ἀποδίδεται εἰς τὴν κόρην ἐνὸς αὐτοκράτορος Κινέζου, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τὸ 2697 π. Χ. Ἡ ἐφεύρεσις αὐτὴ ἔφερε μεγάλα πλούτη εἰς τὴν χώραν τοῦ Οὐρανίου Κράτους, ὅπως λέγεται ἡ Κίνα. Ὁ λαὸς μάλιστα ἀπὸ εὐγνωμοσύνην ἀπεθέωσε τὴν βασιλοπαιδα αὐτήν, ἡ ὁποία λατρεύεται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῆς Κίνας. Οἱ ναοὶ αὐτοί, περιβαλλόμενοι ἀπὸ δάση μορεῶν, εἶναι κυρίως σχολεῖα μεταξουργίας διὰ τὸν λαόν.

Ἡ παραγωγή τῆς μετάξης διεδόθη ἔπειτα εἰς τὴν Περσίαν καὶ ἡ βιομηχανία τῆς προώδευσε τόσον πολὺ, ὥστε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουλιανοῦ νὰ ὀνομάζωνται οἱ μεταξοσκώληκες Περσικοὶ σῆρες.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ὁ μεταξοσκώληξ ἦτο ἄγνωστος καὶ ἐνομιζέτο ὅτι ἦσαν τὰ βομβύκια, καθὼς ὁ βάμβαξ, προῖον φυτοῦ. Ἄλλοι δὲ ἐνόμιζον τὴν μέταξαν ὡς τὴν κλωστὴν τῆς ἀράχνης.

Περισσότερον γνωστή ἔγινεν ἡ μέταξα διὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅστις, ἀφοῦ κατέκτησε τὴν Ἰνδικήν, ἐνεδύετο μὲ τὰς πολυτελεῖς στολὰς τῶν Μήδων Βασιλέων. Ἀργότερον διεδόθη ἡ χρησιμοποίησις τῶν μεταξωτῶν (τῶν σηρικῶν, ὅπως ὠνομάζοντο) ὑφασμάτων ἀκόμη περισσότερο, ἀλλὰ ἡ ἀξία τῶν ὑφασμάτων τούτων ἦτο πολὺ μεγάλη. Εἶχε τὴν ἀξίαν χρυσοῦ καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἐξάπλωσίς της ἦτο περιωρισμένη. Εἰς τὴν Ρώμην μόνον αἱ γυναῖκες τῆς ἀνωτάτης ἀριστοκρατίας ἠδύναντο νὰ φοροῦν μεταξίνας ἐσθῆτας. Ὅταν δὲ ἤρχισαν νὰ ἔρχονται ἐνδύματα ἀπὸ καθαρὰν μέταξαν, ἡ σπατάλη ἐκείνη τῆς πολυτελείας ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ματαίως προσεπάθησαν σοφοὶ ἡγεμόνες νὰ σταματήσουν τὸ ρεῦμα τοῦτο τῆς πολυτελείας. Καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἑκκλησίας, ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Βασίλειος, ἐξηγέρθησαν ἐναντίον τῆς μεγάλης πολυτελείας τῶν μεταξωτῶν καὶ ἐπιχρύσων ὑφασμάτων. Ἀργότερον, κατὰ τὸν ἑβδομον αἰῶνα, ὁ ἰδρυτὴς τῆς νέας θρησκείας, ὁ Μωάμεθ, ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν χρῆσιν τῶν μεταξωτῶν ἐσθῆτων, μὲ ποινὴν τὴν ἀπώλειαν τοῦ Παραδείσου.

Παρ' ὅλας ὁμως τὰς συμβουλάς τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ τὰς ἀπαγορεύσεις τῶν ἄλλων, ἡ μέταξα διεδίδετο πάντοτε. Ὅσον δὲ ἠϋξάνεν ἡ πώλησις τῆς μετάξης, τόσον περισσότερο ἐπλούτει τὸ περσικὸν ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον εἶχε τὸ μονοπώλιον τῆς μετάξης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἐξ αἰτίας τῶν πολέμων πρὸς τοὺς Πέρσας, ἡ τιμὴ τῆς μετάξης ὑψώθη τόσον, ὥστε καὶ οἱ πλουσιώτεροι ἐδυσκολεύοντο νὰ προμηθευθοῦν μεταξωτὰ ὑφάσματα. Διότι οἱ Πέρσαι κατέλαβον τότε τὴν μεγάλην ὁδὸν τοῦ ἐμπορίου τῆς μετάξης καὶ αἱ ἐμπορικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν.

Οἱ Βυζαντινοὶ τότε ἐσκέφθησαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν

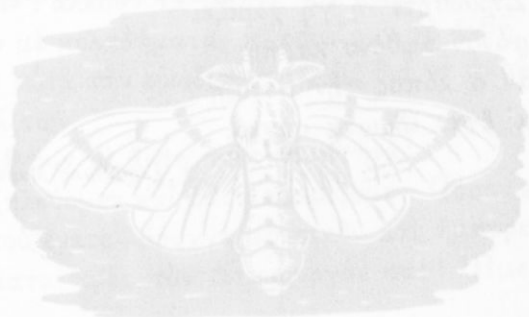
βιομηχανίαν τῆς μετάξης καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ μεταξοσκώληκος, ὁ ὁποῖος θὰ προσέφερε μεγάλους πόρους εἰς τὸ κράτος. Εἶχον φθάσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπὸ τὴν Ἰνδικὴν δύο μοναχοί, οἱ ὁποῖοι διηγοῦντο τὰ θαυμάσια τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ ὑπέσχοντο νὰ φέρουν μεταξόσπορον. Τοὺς μοναχοὺς τούτους, μὲ τὴν συμβουλὴν τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας, ἀπέστειλεν ὁ Ἰουστινιανός, κατὰ τὸ 555 μ. Χ., εἰς τὴν Σηρικὴν, δηλαδὴ τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν. Τοὺς ἀντήμειψε πλουσίως καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς μεγάλας δωρεάς, ἂν ἔφερον εἰς τὸ Βυζάντιον τὸν μεταξόσπορον.

Οἱ δύο μοναχοὶ μετέβησαν κρυφίως εἰς τὴν χώραν τῶν Σηρῶν. Ἐκεῖ ἔμαθον πῶς παράγεται καὶ ὑφαίνεται ἡ θαυμασία αὕτῃ κλωστή τῆς μετάξης. Ἐπειτα ἔκρυψαν εἰς τὸν νάρθηκα (δηλαδὴ εἰς τὸ κούφιο μέρος) τῶν ράβδων των ῥάβδων μεταξοσκωλήκων καὶ τὰ ἔφερον εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐκεῖ ἐξέθρεψαν τοὺς σκώληκας μὲ φύλλα μορέας καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἀνατροφὴν των καὶ τὴν παραγωγὴν μετάξης.

Ἀπὸ τότε ὁ Ἰουστινιανὸς ἱδρυσεν βιομηχανικὰ ἐργαστήρια μετάξης καὶ πολὺ γρήγορα τὸ πολύτιμον αὐτὸ νῆμα ἔγινε μονοπώλιον τοῦ κράτους καὶ ἐπωλεῖτο εἰς μεγάλας τιμὰς.

« Μέταξα »

Γ. Κυριακός (διασκευή)

Ξημερώνει. Αύγή δροσάτη
 με τὸ πρῶτό της πουλὶ
 λές καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
 στὴν φιλόπονη ζωή.

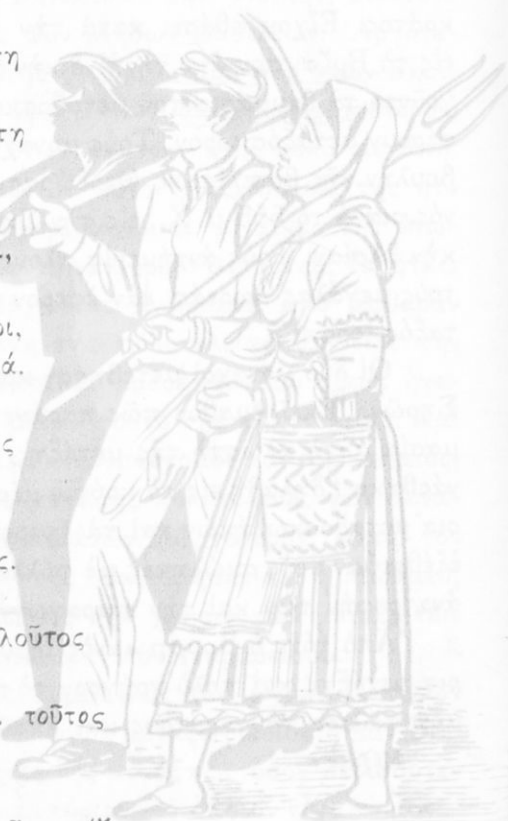
Πρὶν ἀχνίση κάθε ἀστέρι,
 με χαρούμενη καρδιά,
 νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι,
 τρέξετε ὅλοι στὴν δουλειά.

Τώρα ἐκεῖθε οἱ φροντίδες
 ἄς πετάξουνε, καθὼς
 ξαφνιασμένες νυκτερίδες,
 ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλούτος
 ἐν' ἀγκάθι στὴν καρδιά,
 πέστε ἀζήλευτα: «Εἶναι τοῦτος
 ἐργασίας κληρονομιά!».

Σηκωθῆτε· ἡ γῆ χαρίζει
 μόνον ἀφθονο καρπό,
 ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζη
 μ' ἓναν ἴδρωτα συχνό.

Γεράσιμος Μαρκοράς

Ἦλθεν ὁ Μάιος.

Μεγάλη ἑορτὴ εἰς τὸν δροσερὸν καὶ ἀνθοστόλιστον κήπον. Ἀνθὴ εἰς τὰ δένδρα, ἀνθὴ εἰς τοὺς θάμνους, ἀνθὴ εἰς τὴν χλόην, ἀνθὴ παντοῦ. Τὰ χρώματα συνδυάζονται ἀρμονικῶς μὲ τὰ ἀρώματα. Αἱ κατακόκκιναι παπαροῦναι ἀδελφώνονται μὲ τὰς λευκὰς μαργαρίτας καὶ τὸ βαρὺ ἄρωμα τῶν κρίνων μὲ τὴν λεπτὴν εὐωδίαν τῶν ρόδων. Καὶ ἡ πρωινὴ δρόσος στολίζει τὰ φύλλα καὶ τὰ πέταλα μὲ ἀδάμαντας, μὲ τοὺς ὁποίους παίζουν παιδρῶς αἱ πρῶται τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες.

Εἰς τὴν καθαρὰν, τὴν γαλανήν, τὴν εὐώδη ἀτμόσφαιραν τοῦ κήπου πετοῦν ἀναρίθμητα ἔντομα καὶ πτηνά, βομβοῦντα, τερετίζοντα, κελαδοῦντα. Ἡ συναυλία των ἡ πανηγυρικὴ συμπληρῶνει τὴν ὄψιν τοῦ κήπου τὴν ἑορτάσιμον, ἀντὶ τῶν ἀφώνων ἀνθέων, τὰ ὅποια κοιτάζουν μὲ ἀγάπην καὶ θαυμασμόν. Ψάλλουν τὰ πτηνὰ τὸν ὕμνον τοῦ Μαΐου. Καὶ ἐνῶ πετοῦν μὲ κελαδήματα, πλησιάζουν τὰ ἀνθὴ, ὡς διὰ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των, ὡς διὰ νὰ ἀκούσουν ἐκεῖνα τὸ ἄσμα των.

Καὶ λέγουν τὰ ἀνθὴ πρὸς τὰ πτηνὰ:

— Σᾶς ζηλεύομεν καὶ σᾶς μακαρίζομεν. Πόσον εἰσθε εὐτυχισμένα, ποὺ ἔχετε λάρυγγα μουσικὸν καὶ ἡμπορεῖτε νὰ τονίζετε ἄσματα πρὸς τὸν Δημιουργόν σας! Ἡμεῖς εὐωδιά-

ζομεν καὶ αἰσθανόμεθα, ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐκφράσω-
μεν ὅ,τι αἰσθανόμεθα μὲ ἄσματα.

Καὶ ἀπαντοῦν τὰ πτηνὰ πρὸς τὰ ἄνθη :

— 'Ἡ εὐωδία σας ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά σας. 'Ημεῖς
προσευχόμεθα μὲ ἄσματα εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν Ναὸν τοῦ
Θεοῦ. 'Αλλὰ σεῖς εἰσθε τὰ θυμιατήρια, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκ-
πέμπεται πρὸς τὸν οὐρανόν, μαζὶ μὲ τὴν προσευχὴν, ἡ εὐω-
δία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Καὶ τὸ ἄγνόν παιδίον, τὸ ὁποῖον ἔρχεται τὴν πρωινὴν
ἐκείνην ὥραν διὰ νὰ δρέψῃ τὰ ἄνθη τοῦ Ματοῦ, ἀκούει, ἐννοεῖ
τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ λέγει :

— Ναί, ὁ κῆπος αὐτὸς εἶναι ναός, ὅπου δοξάζεται καὶ ὑ-
μεῖται ὁ Δημιουργός. Σήμερον εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἑορτῶν.
'Εορτάζει ἡ Φύσις. Τὰ πτηνὰ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θε-
οῦ καὶ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνθέων ἀναπέμπουν πρὸς Αὐτὸν
τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Γρηγόριος Ξενόπουλος (διασκευή)

136. Η ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

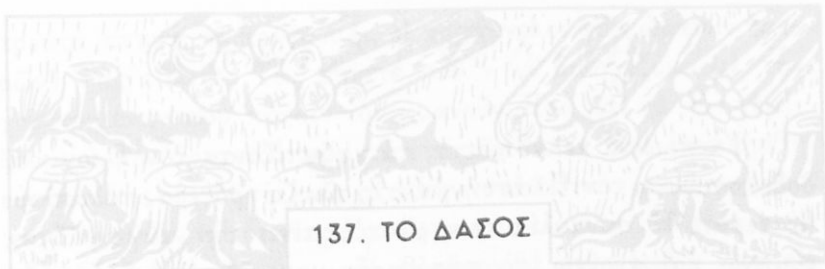
Τοῦ Ματοῦ ροδοφαίνεται ἡ 'μέρα,
ποὺ ὠραιότερη ἡ φύση ξυπνάει
καὶ τὴν κάμνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
πρασινάδες, ἀκτῖνες, νερά.

"Ἀνθη καὶ ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
παιδιὰ κι ἄνδρες, γυναῖκες καὶ γέροι.

'Ἀσπροεντύματα, γέλοια καὶ κρότοι,
ὅλοι οἱ δρόμοι γεμᾶτοι χαρά.

Ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τῇ νιότη,
ἄνδρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ.

Λιοντίσιος Σολωμός

137. ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Τὸ δάσος, ποὺ λαχτάριζες
ὥσπου νὰ τὸ περάσης,
τώρα νὰ τὸ ξεχάσης,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Μιὰν αὐγινὴ τὸ κούρσεψαν
ἀνίδρωτοι λοτόμοι,
κι ἐκεῖ εἶναι τώρα δρόμοι,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Τὸ σιγαλὸ τραγούδισμα
ποὺ σ' ἔσερνε διαβάτη,
σὲ μαγικὸ παλάτι,
δίχως ἐλπίδα αὐγῆς,

τὸ πήρανε, γιὰ κοίταξε,
στερνὴν ἀνατριχίλα,
τὰ πεθαμένα φύλλα,
ποὺ ἀπόμειναν στὴ γῆς.

Γενῆχαν νεκροκρέβατα
τ' ἄγρια τοῦ δένδρα τώρα
καὶ θὰ τὰ βρῆς στὴν χώρα,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Μιλιτιάδης Μαλακάσης

Τὰ πρωινὰ κελαδήματα, τὰ χαιρετίζοντα τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦντα τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ζωηρότερα, πολυπληθέστερα. Ἡ συναυλία τῶν μὲ εὐφραίνει τὴν αὐγὴν, ὅταν ἐξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ἀπέναντι ἔχω ἐν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ ὁποῦ οἱ κλάδοι τῶρα ἤρχισαν νὰ πρασινίζουν. Ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωινόν των ὕμνον οἱ πτερωτοὶ ψάλλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ πέριξ ἀναθάλλουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδρύλλια τῆς αὐλῆς, καὶ ἀναζωογονεῖται ὁ κισσός, ὁ ὁποῖος καλύπτει ἕως ἐπάνω τοὺς τοίχους, καὶ τὸ νωπὸν πρᾶσινον, τὸ ἀνοικτόν, δίδει τὸν ζωηρότερον τόνον εἰς τὴν εἰκόνα.

Καὶ εἶναι μία μικρὰ εἰκὼν ἀνοιξεως αὕτη, ποὺ παρουσιάζεται ἐμπρὸς μου τὸ πρῶν, ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ἄν ἤμην ζωγράφος, θὰ ἐζωγράφιζον αὐτὸ τὸ δένδρον, ὅπως τὸ ἔβλεπον πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν, γυμνόφυλλον, πένθιμον, ἰσχνόν, ὡς σκελετός, ποὺ ἐξέτεινε τοὺς τεφρούς του κλάδους ἐπὶ οὐρανοῦ συννεφώδους, διὰ νὰ παραστήσω τὸν χειμῶνα. Καὶ πάλιν θὰ τὸ ἐζωγράφιζον ὅπως τὸ βλέπω τῶρα θαλερόν, πρᾶσινον, ἐπὶ οὐρανοῦ ἀνεφέλου, διὰ νὰ παραστήσω τὴν ἀνοιξιν.

Ναί, ἡ ἀνοιξις ἦλθεν! Ὁ Πλούτων ἀφῆκε πάλιν τὴν Περσεφόνην νὰ ἀναβῇ ἀπὸ τὸν Ἄδην εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ συναντήσῃ τὴν μητέρα τῆς Δήμητρα καὶ νὰ φέρῃ τὰ ἄνθη καὶ τὴν χαράν. Ἡ ἀνοιξις ἦλθε. Μᾶς τὸ λέγει τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πρᾶσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν.

Ἦλθεν ἡ ἀνοιξις καί, ὅπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἄρμα τῆς ἔσυραν αἱ χελιδόνες. Ὡ, τὰ ἀγαπημένα, τὰ λα-

τρευτά πτηνά, οί πρόδρομοι, οί προάγγελοι τῶν ὡραίων ἡμερῶν! Τὰς εἶδατε; Τὰς εἶδατε πάλιν νὰ διασχίζουσιν μὲ τὴν χαριτωμένην των πτῆσιν τὸν κυανοῦν ἀέρα καὶ νὰ τὸν γεμίζουν μὲ τὴν ἁρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐνεπλήσθη εὐφροσύνης ἡ ψυχὴ μας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν, πιστῶν φίλων, αἱ ὁποῖαι ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιὰς των φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζί μας ὅσον θὰ μείνῃ καὶ ἡ Περσεφόνη, ὅσον θὰ διατηρηθῇ ἡ ὡραία ἐποχή!

Ναί, διότι δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα. "Ερχεται μαζί μὲ τὴν ἀνοιξιν καὶ εἶναι τὸ ἐμβλημα τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς ἀφυπνίσεως τῆς ζωῆς. Εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου. Διότι, κατὰ προτίμησιν, στήνει τὴν φωλεάν της εἰς τὰς πόλεις, παρὰ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς τὰς κατοικίας των. Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι κατ' ἐξοχὴν φιλόπονος, φιλόστοργος καὶ κοινωνική. Ἡ παρουσία της θεωρεῖται ὡς καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται πανταχοῦ δεκτὴ ὡς εὐλογία Θεοῦ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός, δὲν μᾶς τέρπει ἀπλῶς μὲ τὴν χάριν τῆς πτήσεώς της καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἄσματος της, εἶναι καὶ εὐεργέτης, διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κώνωπας καὶ ἄλλα βλαβερά ἔντομα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

"Επειτα, χρησιμεύει κάποτε καὶ ὡς εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· ὅταν πετᾷ χαμηλά, προμηνύει βροχήν, ὅταν πετᾷ ὑψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Ὑποθέτω ὅτι δὲν ὑπάρχουν χειρότερα παιδιὰ εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καταδιώκουν τὰς χελιδόνας καὶ δοκιμάζουν κατ' αὐτῶν τὴν δύναμιν τῆς σαίτας των ἢ

πετροβολοῦν τὰς φωλεάς των ἢ συλλαμβάνουν καὶ βασανίζου-
ν τοὺς νεοσσούς. Μαρτυροῦν σκληρότητα ψυχῆς ἀπαρα-
δειγμάτιστον. Διότι πληγώνουν ἢ φονεύουν χωρὶς λόγον, ἀπὸ
ἀπλῆν εὐχαρίστησιν, — ποίαν ἀγρίαν εὐχαρίστησιν! — πτη-
νὰ ὅχι μόνον ἀβλαβῆ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά!

Γρηγόριος Ξενόπουλος (Διασκευή)

Καλῶς μᾶς ἦλθες, ἄκακο πουλὶ χαριτωμένο,
καλῶς μᾶς ἦλθες, τοῦ Μαρτιοῦ πρωτόλουβο
λουλούδι!

Μὲ πόση, νὰ ἔξερεις, κρυφὴ λαχτάρα περιμένω
ν' ἀκούσω μέσ' στὰ σύννεφα τὸ πρῶτό σου
τραγούδι!

Τόσο συνήθισα ὁ φτωχὸς νὰ βλέπω κάθε μέρα
χαρὲς κι ἐλπίδες νὰ πετοῦν, νὰ πνίγωνται στὸ
ρέμα
τοῦ χρόνου τ' ἀνυπότακτου, ποὺ ἀκόμ' ἀκόμα
φέμμα

μοῦ φαίνεται' ὅτι σὲ θεωρῶ νὰ σχίζης τὸν αἰθέρα
μὲ τὰ σπαθῆτά σου πετερά... Γλυκὸ μου χελιδόνι,
μᾶς ἔφερες καλοκαιριά... "Οψιμο θά' ληθι χιόνι..."

« Βίος καὶ Ἔργα »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

140. ΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑΙ

α. **Ἡ βασίλισσα** Ὁ λαὸς ὀνομάζει τὴν βασίλισσαν Μάνναν, διότι πράγματι εἶναι ἡ μήτηρ ὀλοκλήρου τοῦ μελισσίου καὶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ ἀναπτύξεώς του.

Ἡ βασίλισσα γνωρίζεται ἀπὸ τὰς ἄλλας μελίσσας, διότι ἔχει μικρότερον τὸ σῶμα καὶ κοντὰ τὰ πτερὰ καὶ ὅλον τὸ ὀπίσω μέρος τῆς κοιλίας μένει ἀσκέπαστον. Εἶναι περισσότερον κιτρινωπὴ ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας καὶ εἰς τὸν ἥλιον φαίνεται ὡσὰν χρυσαυμένη. Ἐὰν ἰδῇ κανεὶς διὰ πρῶτην φορὰν βασίλισσαν, ἡμπορεῖ νὰ τὴν νομίσῃ μικρὰν σφήκα, διότι ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα. Αἱ κινήσεις τῆς βασιλίσσης εἶναι βραδεῖαι καὶ σοβαραί, ὡσὰν νὰ ἐννοῇ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀρχόντισσα τῆς κυψέλης. Ἐὰν ὅμως τύχῃ ἀνάγκη, τότε γίνεται ἔξαφνα πολὺ ζωηρὰ καὶ εὐκίνητος.

Ὅλαι αἱ ἄλλαι μέλισσαι τῆς κυψέλης ἀγαποῦν καὶ σέβονται τὴν βασίλισσαν. Τρέχει κάθε μία νὰ παραμερίσῃ, διὰ νὰ τῆς ἀφήσῃ τόπον εἰς τὰς κηρήθρας, νὰ τὴν χαϊδεύσῃ μὲ τὰ κέρατά της καὶ νὰ τῆς προσφέρῃ τροφήν.

Χωρὶς βασίλισσαν τὸ μελισσιον δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ σκορπίζεται καὶ χάνεται. Αἱ μέλισσαι ἐννοοῦν τοῦτο καί, ἅμα χάσουν τὴν ἀγαπημένην μητέρα των, φανερώνουν μὲ διαφόρους τρόπους τὴν λύπην καὶ ταραχὴν

καὶ τὴν ἀπελπισίαν τῶν. Γυρίζουν ἐπάνω - κάτω, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ τὴν ζητοῦν παντοῦ μὲ παραπονετικὸν βόισμα τῶν πτερῶν. Αἱ φωναὶ τῶν αὐτῶν γνωρίζονται τόσον εὐκολὰ καὶ διαφέρουν ἀπὸ τὰς φωνὰς τῆς χαρᾶς τῶν μελισσῶν, ὅσον διαφέρει θρῆνος παιδίου ἀρρώστου ἀπὸ τὰ παιδικὰ χαρωπὰ τραγούδια.

Ἡ βασίλισσα ἔχει κέντρον καὶ μάλιστα μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἐργάτιν καὶ φαρμακερόν. Εἶναι λοξὸν καὶ ὄχι τόσον δυνατόν, ὥστε νὰ τρυπᾷ καὶ σκληρὰ ἀντικείμενα. Ἐὰν εἴπῃ κανεὶς τοῦτο εἰς ἀπλοῦχόν μελισσοτρόφον, θὰ τὸν κάμῃ νὰ γελάσῃ, διότι πιστεύει ὅτι ἡ βασίλισσα δὲν ἔχει κέντρον. Τὴν πεποιθήσιν δὲ αὐτὴν ἐσχημάτισε δικαίως, ἀφοῦ ἐγγίζει μὲ τὰς χεῖράς του, ὁσάκις τύχῃ ἀνάγκη, τὰς βασιλίσσας τῶν μελισσῶν, χωρὶς νὰ κεντρισθῇ. Τὸ κέντρον αὐτὸ δὲν ἤξεύρει ἢ δὲν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὡς ὄπλον, παρὰ μόνον ὅταν πρόκειται νὰ κτυπήσῃ ἄλλην βασίλισσαν.

Μέσα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κυψέλην δύο βασίλισσαι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ζήσουν. Καὶ ἅμα τύχῃ νὰ συναντηθοῦν, ὁρμοῦν ἡ μία ἐναντίον τῆς ἄλλης καὶ ἀρχίζει ἀγὼν φοβερός. Καὶ τελειώνει ὁ ἀγὼν αὐτὸς μὲ τὸν θάνατον τῆς ὀλιγώτερον δυνατῆς ἢ τῆς ὀλιγώτερον πονηρᾶς βασιλίσσης.

Εἰς τὰς μονομαχίας αὐτὰς συμβαίνει κάτι πολὺ περίεργον. Αἱ δύο βασίλισσαι ἀρπάζονται μὲ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, σφίγγονται στῆθος μὲ στῆθος καὶ προσπαθοῦν ἡ μία νὰ κεντρίσῃ τὴν ἄλλην εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλιάς. Ἀλλὰ μόλις παρουσιάσουν τὰ φαρμακερὰ κέντρα, ἀφήνονται καὶ ἀπομακρύνονται πρὸς τὰ ὀπίσω, ὁρμοῦν ἔπειτα καὶ συμπλέκονται. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται ἕως νὰ εὕρῃ ἡ μία κατάλληλον στιγμήν, ὅταν ἡ ἀντίπαλος εἶναι ἀπροφύλακτος. Καὶ τότε ὁρμᾷ αἰφνιδίως, τὴν κτυπᾷ μὲ τὸ κέντρον καὶ τὴν θανατώνει.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἢ μία ἀπὸ τὰς βασιλίσσας θὰ ζήσῃ καὶ τὸ μελίσσιον δὲν μένει ὀρφανόν. Ἐνῶ, ἂν ἐκτυπῶντο καὶ κί δύο κατὰ τὴν ὥραν τῆς συμπλοκῆς, θὰ ἔμενε τὸ μελίσσιον χωρὶς βασιλίσσαν καὶ θὰ ἔχανετο. "Ο,τι λοιπὸν γίνεται δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλὰ ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα, τὰ ὁποῖα φανεροῦν τὴν πρόνοιαν τῆς φύσεως διὰ τὴν διατήρησιν τῶν πλασμάτων της.

β. Ἡ ἐργάτις

Ἡ πληθυσμὸς τῆς κυψέλης ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας. Ἐν καλὸν μελίσσιον δύναται νὰ περιέχῃ ἕως ἑκατὸν χιλιάδας ἐργαζομένας μελίσσας. Αὐταὶ ἔχουν ὅλας τὰς φροντίδας τοῦ συν-οικισμού. Ἡ ζωὴ των εἶναι διαρκὲς ἐργασία. Ἀπὸ τὴν πρώ-την στιγμὴν, ὅτε ἐξέρχονται τέλειαι μέλισσαι ἀπὸ τὸ κελλίον, ἕως τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ὅτε ἀποθνήσκουν ἀπὸ τὴν πολ-λὴν ἐργασίαν, ἐργάζονται.

Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ζοῦν περισσότερον ἀπὸ ἕξ ἢ ἑπτὰ μῆνας, μερικαὶ μάλιστα οὔτε δύο μῆνας. Ἀλλαι τρώγονται ἀπὸ τὰ πτηνά, ἐνῶ μαζεύουν τὸ νέκταρ ἐπάνω εἰς τὰ ἄνθη. Ἀλλαι θανατώνονται ἀπὸ κακοκαιρίας καὶ βροχάς, πρὶν προφθάσουν νὰ φέρουν τὸ φορτίον των εἰς τὴν κυψέλην. Ὀλίγαι προφθάνουν νὰ γηράσουν, ὅσαι γεννῶνται κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ μένουν τὸν χειμῶνα κλεισμέναι εἰς τὰς κα-τοικίας των. Καὶ αὐταί, μὲ πτερὰ σχισμένα, μὲ σῶμα μαθη-μένον, ἐργάζονται ὅσον ἡμποροῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κυ-ψέλης, μέχρι τῆς ὥρας τοῦ θανάτου, ὁ ὁποῖος ἔρχεται αἰφνι-δίως, χωρὶς ἀσθενείας καὶ βάσανα.

Ἡ ἐργάτις τὰς πρώτας δεκαπέντε ἡμέρας τῆς νεότη-τός της καθαρίζει τὰ κελλία καὶ τρέφει τοὺς ἀνηλίκους ἀδελ-φούς της. Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ κατασκευάζῃ κηρίον ἀπὸ τὸ μέλι, τὸ ὁποῖον τρώγει ἕτοιμον ἀπὸ τὰς κηρήθρας. Ἀμα

ἀρχίση νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κυψέλην, τὰς πρώτας ἡμέρας φέρει νερόν, ἔπειτα γῦριν καὶ ἐπὶ τέλους μέλι.

Ἐὰν καμμία ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας γεννηθῇ ἀνίκανος δι' ἐργασίαν, ἀμέσως θανατώνεται ἀπὸ τὰς ἀδελφάς της. Ἐπίσης καταδικάζεται εἰς θάνατον ἀπὸ πείναν, ἐὰν παύσῃ νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε κάποιαν σωματικὴν βλάβην. Τότε αἱ ἄλλαι μέλισσαι μὲ σπαρτιατικὴν αὐστηρότητα τὴν σύρουν καὶ τὴν ρίπτουν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλην. Τὸ βασίλειον τῶν μελισσῶν δὲν ἐννοεῖ νὰ τρέφῃ πολίτας ἀέργους καὶ ἀχρήστους.

Ἐὰν τύχῃ νὰ συλληφθῇ μία μέλισσα ἀπὸ κανέν ἐντομον ἢ εὐρεθῇ εἰς κίνδυνον, τότε ὅλαι αἱ ἄλλαι μέλισσαι, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν μήπως πάθουν καὶ αὐταί, τρέχουν νὰ τὴν σώσουν.

Αἱ ἐργάτιδες μέλισσαι ἔχουν ὄπλον δυνατόν τὸ φαρμακερὸν κέντρον. Δὲν τὸ μεταχειρίζονται ὅμως διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν χωρὶς λόγον, παρὰ μόνον διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ζωὴν των καὶ νὰ προφυλάξουν τὴν κατοικίαν των.

Κάποτε πειραταί, καταδιωκόμενοι ἀπὸ μέγα Τουρκικὸν πλοῖον, κατώρθωσαν νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ τὸ κυριεύσουν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν μελισσῶν. Ἐπλησίασαν τὸ τουρκικὸν σκάφος καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἰστοῦ ἔρριψαν μέσα εἰς αὐτὸ τὰς πηλίνας κυψέλας, τὰς ὁποίας εἶχον εἰς τὸ πλοιαρίον των. Αἱ κυψέλαι ἔσπασαν καὶ αἱ μέλισσαι ἔσκορπίσθησαν καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ πληρώματος. Οἱ Τοῦρκοι τόσον ἐζαλίσθησαν ἀπὸ τὰ κεντρίσματα χιλιάδων μελισσῶν, ὥστε ἔτρεχον καὶ ἐκρύπτοντο εἰς τὰ βάθη τοῦ πλοίου. Ἐνῶ οἱ πειραταί, προφυλαγμένοι μὲ προσωπίδας, ὤρμησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ πλοῖον, χωρὶς νὰ εὕρουν καμμίαν ἀντίστασιν.

γ. Ὁ κηφήν

Κηφήνες εἶναι αἱ νωθραὶ καὶ ἄκεν-
τροι μέλισσαι. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν αὐ-

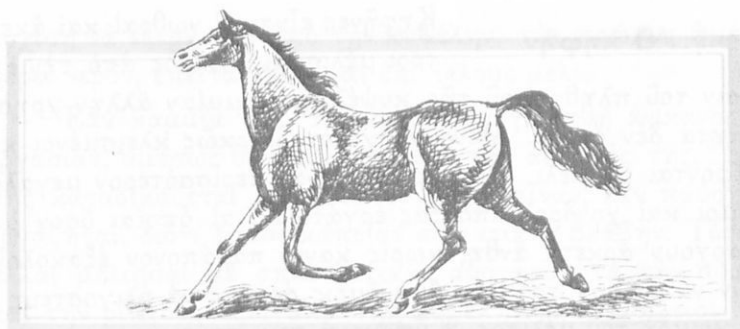
ξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κυψέλης, καμμίαν ἄλλην χρησι-
μότητα δὲν ἔχουν. Μένουν σχεδὸν διαρκῶς κλεισμένοι καὶ
τρέφονται μὲ μέλι. Οἱ κηφήνες εἶναι περισσότερο μεγάλω-
σωμοι καὶ χονδροὶ ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας, αἱ ὁποῖαι ὅσον μὲν
ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἄνθη, χωρὶς κανέν παράπονον ἐξακολου-
θοῦν νὰ δίδουν τροφήν, ἅμα ὅμως ἀρχίσῃ νὰ ὀλιγοστεύῃ ἡ
συγκομιδὴ τοῦ μέλιτος, ἡ ὑπομονὴ τῶν παύει.

Τότε αἱ ἐργάτιδες ἀνησυχοῦν καὶ φοβοῦνται μήπως οἱ
πολυφάγοι κηφήνες ἐξοδεύσουν τὸ ἀποθηκευμένον μέλι καὶ
χαθῇ ἀπὸ πείναν τὸ μελίσιον κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χειμῶ-
νος. Ἀρχίζουν λοιπὸν τὴν καταδίωξιν τῶν κηφήνων. Τοὺς
ἕως γὰρ ἀγαπητοὺς ἀδελφούς, τοὺς ὁποίους ἔθρεψαν μὲ τὸ
προῖόν τόσων κόπων καὶ τόσων φροντίδων, τώρα τοὺς συλ-
λαμβάνουν χωρὶς εὐσπλαγχνίαν καὶ τοὺς σύρουν ἔξω ἀπὸ τὴν
κυψέλην. Τώρα τροφή δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον διὰ τοὺς ἐργα-
ζομένους καὶ τοὺς χρησίμους διὰ τὴν διατήρησιν τῆς κυψέ-
λης. Ἡ καταστροφὴ τῶν κηφήνων εἶναι ἀπαραίτητος. Ἄν
αὐτοὶ πλεονάσουν καὶ ἂν τὸ μέλι ἐξοδευθῇ πρὶν ἔλθῃ ὁ καιρὸς
τῆς νέας συγκομιδῆς, τότε ὀλόκληρον τὸ μελίσιον θὰ χαθῇ
τὸν χειμῶνα.

Ὁ κηφήν εἶναι ὅλως διόλου διαφορετικὸς ἀπὸ τὴν ἐργά-
τιν. Ἡ ἐργάτις εἶναι φιλόπονος καὶ ἐργατικὴ, ἐκείνος εἶναι
νωθρὸς καὶ ἄεργος. Δι' αὐτὸ τὸ ὄνομα «κηφήν» εἰς τὴν ἀρ-
χαίαν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τὸ ὄνομα «κηφη-
ναρεῖο» σημαίνει τὸν ἄεργον καὶ ὀκνηρὸν ἄνθρωπον. Τὸν
ἄχρηστον εἰς τὴν κοινωνίαν, ὁ ὁποῖος ζῇ ἀπὸ τοὺς ξένους
κόπους καὶ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων.

« Αἱ Μέλισσαι »

Γεώργιος Δροσίνης (διασκευή)

141. Ο ΙΠΠΟΣ

Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ὁ 18ος περιηγεῖτο εἰς μίαν ἐπαρχίαν τῆς Γαλλίας συνοδευόμενος ἀπὸ ἑλην ἱππέων λογχοφόρων. Καθ' ὁδὸν ἡ συνοδεία συνήντησε μυλωθρόν (μυλωνᾶν), ὁ ὁποῖος ὠδήγει ἄλογον φορτωμένον μὲ δύο σακκοὺς ἀλεύρου. Ἐξαίφνης τὸ ἄλογον ἀγριεῖ, ρίπτει κατὰ γῆς τὸ φορτίον του καὶ ἀφήνει τὸν μυλωθρόν εἰς τὴν μέσσην τοῦ δρόμου. Τρέχει τότε δρομαῖον εἰς τὴν ἑλην τοῦ ἱππικοῦ καὶ τοποθετεῖται μεταξὺ τῶν ἄλλων ἱππων. Μὲ δυσκολίαν ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν ἑλην. Ἀνεκαλύφθη ἔπειτα ὅτι ἦτο ἀρχαῖος ἵππος τοῦ στρατοῦ, καί, ἀφοῦ ἐγήρασεν, ἐπωλήθη εἰς τὴν ἀγοράν καὶ ἡγοράσθη ἀπὸ τὸν μυλωθρόν. Ἡ θεὰ τῆς στρατιωτικῆς παρατάξεως ἐζωντάνευσε τὰς παλαιὰς ἀναμνήσεις του.

Ὁ ἵππος ἀγαπᾷ τὴν βοήν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ταραχήν τῶν μαχῶν. Σύντροφος πιστὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τοὺς κινδύνους του καὶ εἰς τοὺς εἰρηνικοὺς ἀγῶνας, εἰς τὰς ἵπποδρομίας καὶ εἰς τὰ κυνήγια. Ὑπακούει πάντοτε εἰς τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀναβάτου του καὶ εἰς τὴν θέλησίν του, εἴτε διὰ νὰ ἀδιαφορήσῃ εἰς τὸν κίνδυνον εἴτε διὰ νὰ περιορίσῃ τὴν ὁρμήν του.

Ὁ ἵππος εἶναι ὄχι μόνον τὸ χρησιμώτερον εἰς τὸν ἄνθρωπον ζῶον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὠραιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ τετράποδα. Ἡ ἀναλογία τῶν μελῶν του, ἡ στάσις τῆς κεφαλῆς του, ἡ χάρις τῶν κινήσεών του, ἡ ζωηρότης τοῦ βλέμματός του, ἡ χαίτη του, ἡ οὐρά του, ὅλα αὐτὰ δεικνύουν τὴν εὐγένειαν τοῦ ὑπερηφάνου αὐτοῦ ζώου.

Ὁ ἵππος ἀρέσκεται εἰς τὰ κοσμήματα καὶ γίνεται κομψότερος καὶ δυνατώτερος, ὅταν τὸν στολίζουν μὲ φάλαρα πολυτελῆ, μὲ ἐφίππια χρυσοκέντητα, μὲ πτερὰ καὶ μὲ κώδωνας. Οἱ ἀγωνιᾶται τῆς Ἰσπανίας, ὅταν θέλουν νὰ τιμωρῇσιν κανένα ἄλογον διὰ τὴν ἀταξίαν του, τοῦ ἀφαιροῦν τὰ κοσμήματά του ἢ τὸ ἀναγκάζουν νὰ μένη ὀπίσω ἀπὸ τὰ ἄλλα ἄλογα τῆς συνοδείας. Φαίνεται τότε τὸ ζῶον ὅτι συναισθάνεται τὴν ταπείνωσιν.

Τὰ ὦτά του ἐκφράζουν αὐτὰ καὶ μόνον τὴν κατάστασίν του. Ὅσον τὰ κρατεῖ ὀρθία, ὅταν βαδίζει ἀγερώχως, τόσον τὰ χαμηλώνει ὅταν τὸ ἀναγκάζουν νὰ ὑπομείνῃ κόπους ἀναξίους του. Ὅταν στενοχωρῇται ἢ θυμῶνῃ, τότε τὰ κινεῖ τὸ ἐν ἔμπρὸς καὶ τὸ ἄλλο ὀπίσω.

Εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ρωσίας, ὅπου τὰ ἄλογα, πρὶν ἐξημερωθῶν, ζοῦν ἐλεύθερα, περιφέρονται εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκείνας ἐκτάσεις εἰς ἀγέλας τριακοσίων, τετρακοσίων ἢ καὶ πεντακοσίων ζώων.

Ὅταν ἡ γῆ εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ χιόνας, σκάπτουν τὴν χιόνα μὲ ἓνα τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, διὰ νὰ εὑρουν τὸ χόρτον μὲ τὸ ὅποῖον τρέφονται. Ἐκάστη ἀγέλη ἔχει τὸν ἀρχηγόν της. Ὁ ἵππος ὁδηγεῖ τὴν ἀγέλην καὶ αὕτη στρέφεται ὁλόκληρος ἢ βαδίζει, τρέχει ἢ στέκει κατὰ τὰς ὁδηγίας του. Αὐτὸς ὁρίζει τὰς κινήσεις της, ὅταν λύκοι προσβάλλουν τὴν ἀγέλην. Εἶναι πάντοτε εἰς κίνησιν καὶ πάντοτε εἰς προσοχὴν. Ἐπιθεωρεῖ τὴν ἀγέλην καί, ἂν κανεὶς ἵππος

ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰς τάξεις του ἢ μείνῃ ὀπίσω, τρέχει πρὸς αὐτόν. τὸν κυτπᾷ καὶ τὸν ἐπαναφέρει εἰς τὴν θέσιν του. "Ὅταν μετὰ τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη γηράσῃ ὁ ἀρχηγός, ἄλλος ἵππος τῆς ἀγέλης νεώτερος καὶ δυνατώτερος ἐξέρχεται ἀπὸ τὰς τάξεις καὶ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἄν τὸν νικήσῃ, λαμβάνει τὴν θέσιν του. Καὶ ἡ ἀγέλη τὸν ἀναγνωρίζει τότε ὡς ἀρχηγόν τῆς, ἀντὶ τοῦ νικηθέντος καὶ ἐκθρονισθέντος.

Εἰς τὴν Φιλλανδίαν, τὸν Μάιον, ἀφοῦ λειώσουν αἱ χιό- νες, τὰ ἄλογα ἀφήνονται ἐλεύθερα καὶ πηγαίνουν μόνα των εἰς τὰ δάση. Ἐκεῖ σχηματίζουν ἀγέλας χωριστάς, αἱ ὁποῖαι οὔτε διαλύονται οὔτε ἀναμειγνύονται με' ἄλλας. Ἐκάστη ἀγέλη ἐκλέγει διὰ τὴν βοσκὴν τῆς ἐν μέρος τοῦ δάσους, ὅπου μένει χωρὶς νὰ καταπατῇ τὴν ξένην περιοχὴν.

Γνωστὸν εἶναι πόσον ὁ ἵππος ἀφοσιώνεται εἰς τὸν κύριόν του ἢ τὸν ἱπποκόμον του. Γνωστὸν ἐπίσης εἶναι πόσον φροντίζει διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀναβάτου, ὅταν τὸν γνωρίζῃ καὶ τὸν ἀγαπᾷ. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰς τὴν Ρωσίαν, εἰς στρατιώτης ἐπλανήθη ἐν μέσῳ καταιγίδος χιόνων, καί, πεσὼν ἀπὸ τὸν ἵππον, ἔσπασε τὸν πόδα του. Μόνος ἐκεῖ, μὴ δυνάμενος νὰ κινηθῇ, ἐξηπλωμένος κατὰ γῆς, ἀνέμενεν ὁ δυστυχὴς τὸν θάνατον. Ὁ ἵππος του τὸν ἔσωσε. Ἐνόησεν ὅτι ὁ ἱππεὺς του δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνυψωθῇ μέχρις αὐτοῦ· ἐγονάτισε λοιπὸν καὶ ἐξηπλώθη ὅσον χαμηλὰ ἠδυνήθη, διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν πληγωμένον στρατιώτην. Ἀφοῦ δὲ κατῴρθωσεν ἐκεῖνος μετὰ πολὺν κόπον νὰ καθίσῃ εἰς τὸ ἐφίππιον, ὁ ἵππος ἐσηκώθη μετὰ μεγάλην προσοχὴν καὶ ἐπανάλαβε τὸν δρόμον του. Καὶ ἔφερε τὸν ἀναβάτην του εἰς τὸ σύνταγμα, ὅπου ἐφρόντισαν διὰ τὴν πληγὴν του.

(Κατὰ διασκευὴν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

Η ΔΟΞΑ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν δόλομαυρη ράχι
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
πού 'χαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Διονύσιος Σολωμός

Η ΔΟΞΑ ΤΩΝ ΒΑΡΩΝ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Σελίς

"Υμνος εἰς τὴν Σημαίαν (ποίημα) Σ. Δάφνη	7
--	---

Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. 'Ανάστασις, Α. Καρχαβίτσα	9
2. Χριστὸς 'Ανέστη (ποίημα) Ι. Πολέμη	12
3. Χρονιάρες μέρες (ποίημα) Γ. Δροσίνη	13
4. 'Ο Πατριάρχης, Γ. Τερτσέτη	14
5. 'Ο Θεὸς προστατεύει τὴν Ἑλλάδα, Σ. Τρικούπη	16
6. Τὸ τάμα τοῦ Κολοκοτρώνη, Γ. Τερτσέτη	18
7. 'Ο Παπᾶ - Ἀρσένης, Ν. Σπηλιᾶδη - Γιάννη Βλαχογιάννη	19
8. 'Ο ἀληθινὸς κληρικὸς, Ν. Μακρῇ	21
9. Νύχτα Χριστουγεννιάτικη (ποίημα) Γ. Δροσίνη	22
10. 'Ο παπᾶς τοῦ Σταρτσόβου, Η. Οἰκονομοπούλου	23
11. Μιὰ χριστιανικὴ πράξις	24
12. Ἡ εὐσέβεια τοῦ στρατοῦ μας	25
13. Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ (ποίημα) Α. Φωτιάδης	26
14. Τὸ ἱερὸ κειμήλιο, Σ. Δάφνη	27
15. 'Αι - Δημήτρης (ποίημα) Γ. Ἀθάνια	32

Β'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

16. Ζῇ ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος: (ποίημα) Γ. Δροσίνη	33
17. Γραϊκὸς, Γενίτσαρος καὶ Βενετσιᾶνος, Δ. Καμπούρογλου	35
18. 'Ο ἐξωμότης, Ε. Π. Φωτιάδου	39
19. Οἱ Ψαριᾶνοι στὴν Ἐπανάστασι (διασκευὴ)	42
20. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ποίημα) Ι. Πολέμη	48

* Ἐκ τῶν συμβραβευσθεισῶν συλλογῶν τῶν Γ. Μέγα - Α. Οἰκονομίδου καὶ τοῦ Θ. Παρασκευοπούλου ἐλήφθησαν τὰ ἑξῆς ἀναγνώσματα:

1) Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Μέγα - Α. Οἰκονομίδου τὰ ὑπ' ἀριθ. 59, 67, 69, 70, 86, 88, 95, 107, 114, 122 καὶ 142.

2) Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Παρασκευοπούλου τὰ ὑπ' ἀριθ. 9, 14, 15, 58, 60, 66, 68, 105, 117, 127 καὶ 131.

"Απαντα τὰ λοιπὰ ἀναγνώσματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν Ε. Π. Φωτιάδου - Η. Μηριάτη.

21. Ἡ Σουλιωτοπούλα, Γιάννη Βλαχογιάννη	50
22. Ἡ καταστροφή τοῦ Σουλίου (ποίημα δημῶδες)	52
23. Χήρα Σουλιωτίσσα, Γιάννη Βλαχογιάννη	53
24. Ἡ Δέσπω (ποίημα δημῶδες)	55
25. Εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον. Χ. Σταυροπούλου	56
26. Ἡ τιμιότης τοῦ Κανάρη (διασκευὴ)	59
27. Ἡ καταστροφή τοῦ Δράμαλη (ποίημα δημῶδες)	62
28. Ὁ Κολοκοτρώνης, Σ. Μελά	63
29. Οἱ Κολοκοτρωναῖοι (ποίημα δημῶδες)	69
30. Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	70
31. Κολοκοτρώνης καὶ Καποδίστριας, Ν. Σπηλιάδη.....	71
32. Ἡ φούντα τοῦ σπαθιοῦ, Γ. Τερτσέτι	72
33. Σύνορα πλατύτερα (διασκευὴ)	72
34. Ὁ γιατρός τοῦ Καραϊσκάκη, Ρ. Γκόλφη	73
35. Στὸ Χάνι τῆς Γραβιάς, Γιάννη Βλαχογιάννη	77
36. Σάν ἀρχαῖοι Ἕλληνες, Δ. Δημητρακάκη	78
37. Ὁ Παπαφλέσσας, Φ. Φωτάκου	79
38. Πῶς ἐσώθηκεν ὁ Παρθενῶν	80
39. Ἀγία λιθάρια, Δ. Ρώμα	81
40. Ὁ Σολωμός καὶ τὸ Μεσολόγγι, Σ. Ραφτάνη	82
41. Μεσολόγγι (ποίημα δημῶδες)	83
42. Στὴν μάχη τοῦ Σαρανταπύρου, Ν. Σπανδωνῆ	84
43. Ὁ Διάδοχος καὶ ὁ στρατιώτης, Ν. Σπανδωνῆ	85
44. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν στρατιωτῶν μας, Ν. Σπανδωνῆ	86
45. Σκαρφαλωμένοι στὸ Μπιζάνι, Ν. Σπανδωνῆ	88
46. Δίψα νίκης, Η. Οἰκονομοπούλου	90
47. «Στὴν Σόφια», Η. Οἰκονομοπούλου	91
48. Ἐπιστολὴ μαχητοῦ τοῦ πολέμου τοῦ 1913, Η. Οἰκονομοπούλου	96
49. Τὸ Ἔπος 1940 - 41. Ἀχ. Κύρου	97

Γ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΒΙΟΝ

50. Στὸν καινούργιον χρόνον (ἀκροστιχίς)	100
51. Τὸ Ναυτόπουλο, Α. Κουρτίδη	101
52. Ὁ Ἕλλην ναύτης (ποίημα) Γ. Βιζυνοῦ	103
53. Τὸ μικρὸ μας περιβάλλει, Γ. Δροσίνη	105
54. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατηγγή	107
55. Ἡ σύντροφος τοῦ ναυάρχου Δέσποινα Κανάρη, Ε. Π. Φωτιάδου.....	108
56. Μάννα (ποίημα) Γ. Μαρχοῦ	110

Δ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΕΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

57. Κουπὶ καὶ τιμόνι (ποίημα) Ι. Πολέμη	112
58. Ροδιὰ καὶ πεῦκος, Γιάννη Βλαχογιάννη	113

59. Τί θέλω (ποίημα) Γ. Δροσίνη	115
60. Ἀμερικανοὶ φιλέλληνες. Δ. Βαγενᾶ - Ε. Δημητρακοπούλου	116
61. Παροιμίαι. Ν. Πολίτου	120
62. Δημῶδη αἰνίγματα	122

*Ε'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΖΩΗΝ*

63. Ὁ τρύγος, Η. Βουτιερῖδη	123
64. Ὁ τρύγος (ποίημα) Α. Χριστοπούλου	129
65. Οἱ τέσσερες ἐποχὲς τοῦ χρόνου (ποίημα) Γ. Μαρκοῤᾰ	130
66. Στὴ Ρόδο, Κ. Οὐράνη	134
67. Ἡ Δῆλος, Π. Νιρβάνα	137
68. Τὰ Γρεβενά. Δ. Κοντογιάννη	141
69. Τὸ Ἀργυρόκαστρο, Γ. Α. Μέγα	145
70. Ἡ Κέρκυρα, Ν. Πετμεζᾶ - Λαύρα	147
71. Ἀπὸ τὸν γῦρο τῆς Πελοποννήσου, Ν. Μαρτίνη	150
72. Οἱ παλιόπετρες, Ε. Π. Φωτιάδου	155
73. Ἡ πέριχα, Σ. Γρανίτσα	157
74. Ἡ ἐλιά (ποίημα) Ι. Πολέμη	160

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Α'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

75. Πατρίς καὶ Θρησκεία, Δ. Π. Τυπάλδου Φορέστη	163
76. Οἱ τρεῖς ἱεράρχαι, Ε. Π. Φωτιάδου	164
77. Δέσεις πρὸς τὸν Χριστὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, Φ. Σκούφου	169
78. Ἡ τελευταία λειτουργία, Σ. Ζαμπελίου	172
79. Τὸ Μπαλουκλί (ποίημα) Γ. Βιζυνοῦ	177
80. Ἀγία Σοφία, Ε. Π. Φωτιάδου	179
81. Ἡ Παναγία τῆς Τήνου, Α. Μωραϊτίδου	182
82. Εὐθύμιος Βλαχάβας (διασκευή)	188
83. Ὁ νεομάρτυς Ἅγιος Δημήτριος, Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου	189
84. Ὁ κληρὸς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Δ. Μπαλάνου	192
85. Τὸ χρυσοῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας, Γ. Βοβολίνη	195
86. Ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος (ποίημα) Α. Μαβίλη	197

Β'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

87. Τὰ Πενάθηναια, Χ. Τσουντα	198
88. Παρελθὸν καὶ Μέλλον (ποίημα) Α. Προβελεγγίου	201
89. Ὁ Σαμουήλ, Α. Βαλαωρίτου	202

90.	Ὁ θαύρις τοῦ Ρήγα, Ι. Γενναδίου	203
91.	Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	205
92.	Ὁ ἔρκος τῶν Φιλικῶν, Ι. Φιλήμονος	212
93.	Ἡ προκήρυξις τοῦ Ὑψηλάντου	215
94.	Τὰ ἔτη τῆς νεότητος τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, Α. Καρκαβίτσα...	219
95.	Ρούμελη (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου	225
96.	Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	225
97.	Μεσολόγγιον, Δ. Βικέλα	228
98.	Ὁ Γεννάδιος κηρύσσει τὴν ἀνάγκην τῶν θυσιῶν, Ε. Π. Φωτιάδου...	233
99.	Τὰ πυρπολικά, Φ. Κουκουλὲ	238
100.	Κανάρης (ποίημα) Α. Πάλλη	240
101.	Ἡ Ἀκρόπολις μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, Χ. Τσουντα	241
102.	Ἡ Σημαία, Ε. Λυκούδη	243
103.	Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου τοῦ 1912, Σ. Μελά	245
104.	Ἐμπρὸς (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	251
105.	Τὰ πῆραμε τὰ Γιάννινα (ποίημα) Γ. Σουρῆ	252
106.	Ἡ θυσία τοῦ Κιλκίς, Ε. Π. Φωτιάδου	252
107.	Ἑλλάδα - Ἑλλάδα (ποίημα) Σ. Σπεράντσα	254
108.	Λόγοι τοῦ Κωνσταντίνου	255
109.	Ὁ Δωδεκανήσιος ἐθελοντής	256
110.	Κύπριον αἷμα (διασκευὴ)	257
111.	Ἡ μάχη τοῦ Σκρά, Γ. Βραχνηοῦ	258
112.	Οἱ εὐζωνοί, Γ. Τσκοποῦλου	261
113.	Στὰ σύνορα (ποίημα) Ι. Πολέμη	265
114.	Πίνδος (ποίημα) Σ. Σπεράντσα	266
115.	Οἱ νέοι Λεωνίδαι, Φ. Λιβιτσιάνου	267
116.	Τὸ ὕψωμα Ντίκ εἰς τὴν Κορέαν, Ε. Θωμοπούλου	269
117.	Πατρίδα (ποίημα) Γ. Δροσίνη	273

Γ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

118.	Ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ Ξενοφῶν (διασκευὴ)	274
119.	Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Φωκίων (διασκευὴ)	276
120.	Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα, Α. Κεραμοπούλου	277
121.	Ὁ Παπατρέχας, Α. Κοραῆ	279
122.	Λάξαρς Κουντουριώτης, Ε. Σίμου	283
123.	Ἀνδρέας Συγγρός, Γρ. Ξενοπούλου	286

Δ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ

124.	Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς, Κ. Παπαρηγοπούλου	288
125.	Αἱ ἀρχαιοτάτες, Ε. Λυκούδη	290
126.	Ὁ Ἀρχιμήδης (διασκευὴ)	293

Ε'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

127.	Ὁργανισμὸς Ἠνωμένων Ἐθνῶν (Ο.Η.Ε.), Θ. Παρασκευοπούλου	296
------	--	-----

ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

128.	Ὁ Σωκράτης ὑπὲρ τῆς γεωργίας (διασκευή)	300
129.	Τὸ ἐμπόριον, Σ. Λοβέρδου	301
130.	Ναυτιλία (διασκευή)	306
131.	Παιδί μου, ὦρα σου καλὴ (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	308
132.	Ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ οἰκοτεχνία (διασκευή)	309
133.	Ἡ μέταξα, Γ. Κυριακοῦ	311
134.	Ἡ ἐργασία (ποίημα) Γ. Μαρκοῦ	314

Ζ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΗΝ

135.	Μάιος, Γρ. Ξενοπούλου	315
136.	Ἡ πρώτη Μαΐου (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	316
137.	Τὸ δάσος (ποίημα) Μ. Μαλακάση	317
138.	Αἱ χελιδόνες, Γρ. Ξενοπούλου	318
139.	Τὸ χελιδони (ποίημα) Α. Βαλαωρίτου	320
140.	Αἱ μέλισσαι, Γ. Δροσίνη	321
141.	Ὁ ἵππος (διασκευή)	326
142.	Ἡ δόξα τῶν Ὑαῶν	329
	ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	331

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΑΓ. ΑΣΤΕΡΙΑΔΟΥ

0020555649

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Η', 1969 (VII) - ANT. 195.000 - ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ : 1803/19-5-69 — 1850/27-5-69

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α. Ε.

